

ISSN 1857-2170

**MINISTERUL EDUCAȚIEI
AL REPUBLICII MOLDOVA**

ANALELE ȘTIINȚIFICE

**ALE UNIVERSITĂȚII DE STAT
„BOGDAN PETRICEICU HASDEU” DIN CAHUL
VOLUMUL X, 2014**

CAHUL – 2014

ANALELE ȘTIINȚIFICE

**ALE UNIVERSITĂȚII DE STAT
„BOGDAN PETRICEICU HASDEU” DIN CAHUL**

VOLUMUL X, 2014

ANNALES DE L'UNIVERSITÉ DE CAHUL

ANNALS OF THE UNIVERSITY OF CAHUL

CZU 082:378.4(478-21)=00

U 56

**Analele Științifice ale Universității de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
Volumul X, 2014**

Materialele incluse în prezenta ediție au fost recenzate de specialiști în domeniu, recomandate de catedrele de profil în cadrul cărora activează autorii și aprobate spre publicare de către Senatul USC „B. P. Hasdeu” (proces verbal nr. 02 din 27. 11. 2014).

Colegiul de redacție:

Sergiu Cornea, doctor în politologie, conferențiar universitar

Ion Siscanu, doctor habilitat în istorie, profesor universitar

Andrei Popa, doctor habilitat în economie, conferențiar universitar

Ioana Axentii, doctor în pedagogie, conferențiar universitar

Ion Certan, doctor în istorie, conferențiar universitar

Victor Axentii, doctor în filologie, conferențiar universitar

Valentina Cornea, doctor în sociologie, conferențiar universitar

Ludmila Balțatu, doctor în filologie, conferențiar universitar

Svetlana Bîrlea, doctor în economie, conferențiar universitar

Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul. Analele Științifice ale Universității de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul = Annales de L'Université de Cahul = Annals of the University of Cahul / Univ. de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul ; col. red.: Sergiu Cornea (red.-șef) [et al.]. – Cahul : Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul, 2014 (Tipogr. „Centrografic”) – . – ISBN 978-9975-9626-1-2. – ISSN 1857-2170.

Vol. 10. – 2014. – 260 p. – Tit. paral.: lb. rom., engl., fr. – Texte : lb. rom., engl., fr., alte lb. străine. – Referințe bibliogr. la sfârșitul art. și în subsol. – 100 ex. – ISBN 978-9975-914-94-9. 082:378.4(478-21)=00

U 56

ANNALES DE L'UNIVERSITÉ DE CAHUL
VOL. X, 2014

ANNALS OF THE UNIVERSITY OF CAHUL
VOL. X, 2014

ISBN 978-9975-9626-1-2.

© Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul

CUPRINS

ȘTIINȚE FILOLOGICE

BALȚATU Ludmila <i>Farmecul irepetabil al scrierilor lui Spiridon Vangheli.....</i>	6
AXENTII Victor <i>Modalități de redare a aspectualității în limba română.....</i>	10
DERMENJI-GURGUROV Svetlana <i>Rolul competenței pedagogice în formarea profesională inițială a filologului.....</i>	18
GROSU Liliana <i>Reflecții asupra principiului matern în creația lui Grigore Vieru și Mihai Eminescu.....</i>	26
PETCU Valeriana <i>Fănuș Neagu. Păpușa: realitate și ficțiune.....</i>	33
TECUCI Alexandru <i>Ovid Densusianu – folclorist.....</i>	37
FUCIJI Marianna <i>Zum Aufbau und Besonderheiten der Werbetexte.....</i>	40
ARSENII Andriana <i>Teaching Technical Strategies in Woolf’s Experimental Novel “The Waves”</i>	48
COLODEEVA Liliana, PRICOPCIUC Diana <i>Les caractéristiques définitives du discours politique.....</i>	52
PARA Ina <i>Colour-Related Idioms: Connotation and Symbolism.....</i>	56
MORARU Ecaterina <i>Les emprunts. Problemes d’integration des anglicismes.....</i>	62
PASALI Nadejda <i>The Role of English Borrowings in Modern Russian Language.....</i>	70
PUȘNEI Irina <i>The Sociolinguistic Aspect of Slang Translatability in Film Subtitling: case study “The Godfather”</i>	75

ȘTIINȚE PEDAGOGICE

LUPARENKO Svetlana <i>Children’s Socialization in Modern Society: the Erosion of Emotional Bonding between Parents and Children and the Erosion of Children Community.....</i>	80
AXENTII Ioana <i>Paradigma pedagogică a instruirii active a subiecților educației.....</i>	87
COJOCARU-LUCHIAN Snejana <i>Conștiința ecologică în științele educației.....</i>	97
RADU Corina <i>Rolul profesorului diriginte în prevenirea efectelor negative ale migrației părinților.....</i>	104
ILICCIEV Maxim <i>Specificul exercitării funcțiilor inteligenței sociale în cadrul învățământului universitar.....</i>	112
IUZU Iulianna <i>Specificul conceptului de educație socială.....</i>	118

LUCHIAN Teodosia <i>Rolul motivației în formarea profesională a cadrelor didactice...</i>	123
BARBĂ Maria, MORARU Anton Elena Alistar – <i>pedagog de vocație, prima femeie în Sfatul Țării.....</i>	127
TIUTIUNNIC Larisa <i>Инклюзивное воспитание развивает равные права и возможности.....</i>	134

ȘTIINȚE ISTORICE

GHELEȚCHI Ion <i>Abordări științifice și teoretice privind studierea istoriei locale.....</i>	140
LUNGU Polina <i>Profesorul Alexandru Boldur: repere biografice.....</i>	143

ȘTIINȚE JURIDICE

SAVVA Silvia <i>Aspecte comparative privind condițiile de fond la încheierea contractului de vânzare-cumpărare prin prisma legislațiilor României și Republicii Moldova.....</i>	150
BLAȘCU Olesea <i>Marca comunitară – o oportunitate pentru companii.....</i>	159
CHIRONACHI Vladimir <i>Conținutul cereii privind solicitarea încuviințării adopției, în cadrul procedurii speciale. Aspecte practice și teoretice.....</i>	165
TODOROV Maxim <i>Unele viziuni privind modul de determinare a prejudiciului cauzat prin decesul persoanei.....</i>	172
BOSÎ Dumitru <i>Aspecte practice ale voluntariatului în cadrul științelor juridice.....</i>	180
BODLEV Sergiu <i>Confiscarea specială în dreptul vamal - probleme și soluții.....</i>	186

ȘTIINȚE POLITICE ȘI ADMINISTRATIVE

CORNEA Sergiu <i>Alegerile parlamentare din 2014: organizarea teritorială a puterii publice în platformele electorale ale concurenților electorali.....</i>	190
GÎRNEȚ Ilie <i>Parlamentul Republicii Moldova – organ reprezentativ suprem al poporului.....</i>	196

ȘTIINȚE ECONOMICE ȘI REALE

ROȘCA-SADURSCHI Liudmila, BÎRLEA Svetlana <i>Cooperarea transfrontalieră, modalitate eficientă de dezvoltare a unei țări.....</i>	201
GÎRNEȚ Slavic <i>Comerțul exterior, factor decisiv al asigurării creșterii economice în economia contemporană.....</i>	207
ANTOHI Liudmila, BOZBEI Valentina <i>Investițiile în capital uman în cadrul instituțiilor de învățământ superior.....</i>	212
NONI Ludmila, MIHAILUC Olesea <i>Valorificarea și impactul potențialului turistic pe plan internațional.....</i>	221

NEDELCU Ana <i>Delimitări conceptuale privind performanța financiară a întreprinderii industriale.....</i>	228
CHIRONACHI Corina <i>Accesul la credite pentru sectorul agricol în Republica Moldova: probleme și perspective.....</i>	232
BÎCLEA Diana <i>Aspecte ale interdependenței dintre algoritmizarea matematică și informatica.....</i>	240
POPOVICI Iona <i>Microsoft Office Publisher – editor de publicații.....</i>	245

RECENZII

TECUCI Alexandru <i>Faptele mari ale lui State Dragomir sunt neperitoare (Recenzie la lucrarea „State Dragomir, dramaturgie și publicistică” de Alexandru Manoil)</i>	258
--	------------

ȘTIINȚE FILOLOGICE

FARMECUL IREPETABIL AL SCRIERILOR LUI SPIRIDON VANGHELI

*Ludmila BALȚATU, dr., conf. univ.
Catedra de filologie română*

A literary creation can attain popularity only by the condition that it has access to the hearts of a great number of readers, irrespective of their age and social class. We'll add that their nationality also does not matter, because due to translations, a literary writing can be read and appreciated beyond the boundaries of its country.

The writer Spiridon Vangheli has been translated to more than 30 languages and appreciated to the due value, a true confirmation being the Diploma of Honour Andersen, The State Award of the Republic of Moldova, the award Ion Creangă of the Romanian Academy, that have marked the prestige of the Romanian contemporary literary writings for children.

De la bun început ținem să subliniem următoarele: o operă literară poate căpăta popularitate doar având acces la inimile unui număr impunător de cititori, indiferent de vârstă și apartenența socială. Din acest punct de vedere vom mai adăuga: și indiferent de naționalitate, fiindcă, prin intermediul traducerilor, ea poate fi citită și apreciată dincolo de hotarele țării sale. Vom susține asta în baza unor dovezi.

Așadar, scriitorul Spiridon Vangheli, la personalitatea și creația căruia ne vom concentra atenția în rândurile ce urmează, e tradus în peste 30 de limbi și apreciat la justa valoare, drept mărturie fiind Diploma de Onoare Andersen, Premiul de Stat al Republicii Moldova, premiul Ion Creangă al Academiei Române, ce, de altfel, au pecetluit prestigiul scrisului românesc contemporan pentru copii.

Pentru a pătrunde în esența operei lui Spiridon Vangheli, a reda farmecul ei irepetabil mi-am aplecat ochii asupra cărții domniei sale. Iau în mână culegerea *Scrieri alese*, apărută de sub tipar la Chișinău, editura *Literatura artistică*. Pe copertă – arhicunoscuta cușmă a lui Guguță. În prefață, chiar din primele pagini – scrisori de la copii. Reproduc conținutul doar a câtorva din ele: *Guță - Guță - Guguță! Eroul meu, pe care îl iubesc, numai că nu vine la mine. Să-l trimiteți să-l văd măcar prin fereastră.*

Rânduri din altă scrisoare: *Cartea mi-a plăcut foarte mult. Impresionează, prin sinceritatea sa, și scrisoarea sosită pe adresa lui Spiridon Vangheli de la un copil din capitală: Eu mă scol la ora 6:00, dar mata, nene Vangheli, la ce oră te scoli? Te rog să te scoli mai dimineață și să scrii mai multe cărți, că le-am citit pe toate.*

Din crâmpiele acestor mărturii se poate deduce că scriitorul Spiridon Vangheli este citit de către copii, dorit și înțeles. Fapt pe deplin explicabil: din scrierile sale, poți spicui, rând cu rând, sfaturi înțelepte, utile pentru viața de toate zilele. Mai mult ca atât: opera lui Spiridon Vangheli emană seninătate, bunăvoință, frumusețe. Găsim de cuviință, în calitate de argument, să reproducem doar câteva rânduri din povestirea „Cușma lui Guguță”: *De luni până sâmbătă, cușma a tot crescut. Acum încăpeau șase fete sub ea. Odată, pe un viscol, a dus-o și pe învățătoarea lor acasă. Când rămânea loc, lua și băiețelii...*

Alt fragment: *Într-o zi mama i-a spus (se are în vedere lui Guguță- n.a) să facă focul în sobă, da Guguță unde bagă toată casa sub cușmă și s-a făcut cald și bine în odăi. Și ce i-a dat în gând? Să încălzească și mahala! Dar cușma nu crește tam-nisam! Guguță a prins a hrăni și oile vecinilor... Acum toată mahala creștea sub cușma lui...*

E limpede că aceste rânduri din opera lui Spiridon Vangheli ne scot la iveală un personaj – Guguță – harnic, mărinimos, binevoitor și isteț.

Facem mențiunea că, în baza exemplelor lui Guguță au crescut multe generații de cititori. Convingătoare, în această ordine de idei, sunt opiniile academicianului Nicolae

Dabija. El ține să sublinieze: *Proza lui Spiridon Vangheli e chemată să ne prelungească copilăria. Cu o oră. Cu o zi. Cu un veac. Cât îi avem cartea în preajmă - suntem copii* [1].

Tot Nicolae Dabija face precizia că opera lui Spiridon Vangheli *Guguță și prietenii săi* e o carte de duminică. Mai mult ca atât: scrierile despre Guguță reprezintă prin sine un gol completat în literatura noastră, gol pe care am descoperit că l-am avut abia după ce a fost suplinit.

Revenind la valoarea literară a creației lui Spiridon Vangheli, vom sublinia încă o dată faptul că ea a căpătat o largă rezonanță nu numai în rândurile cititorilor din țara noastră, dar și din întreg peisajul literar european. Bine structurată compozițional, scrierea sa dă informații despre modul nostru de a fi, de a ne educa viitorul.

Susținem asta în baza unor dovezi. Bunăoară, de pe una dintre copertele scrierilor lui Spiridon Vangheli am spicuit unele aprecieri date lui de către micii cititori ce locuiesc în diferite colțuri ale globului pământesc. De exemplu, un micuț din Germania a recunoscut că a citit cu mult interes povestirile despre Guguță, acest moldovean mic, cu suflet mare. Pe el l-au impresionat subiectele nuvelor cu iz moldovenesc și felul de a povesti al autorului – o limbă simplă, dar plastică și bogată în culori.

Un alt cititor din spațiul european și-a expus părerea că Spiridon Vangheli face o literatură mare pentru cei mici.

În genere, mulți dintre cei care au făcut cunoștință cu opera lui Spiridon Vangheli, în original sau prin intermediul traducerilor, au ajuns la unanima concluzie: Guguță – acest băiețuș dintr-un sat moldovenesc – reprezintă calitățile frumoase ale poporului său. Precum sufletul poporului trăiește în folclor, tot atât de autentic e întruchipat el în caracterul lui Guguță.

Dar să sesizăm ce spune însuși scriitorul Spiridon Vangheli despre personajul său: *Cei mari au ce învăța de la cei mici. Căci Guguță nu numai își face o bancă, ascunde copiii sub cușmă, își face un scrânciob din cumpăna fântânii sau călătorește cu polobocul pe ape imaginare, ci și o învață pe mama cum să se plimbe cu bicicleta, scoate satul la săniuș; iar Ciuboțel (alt personaj a lui Spiridon Vangheli - n.a) nu se joacă numai de dragul jocului cu oamenii de zăpadă, ci și demonstrează oamenilor rostul purității spiritual* [2].

Și, fiindcă a venit vorba de un alt personaj din opera lui Spiridon Vangheli - Ciuboțel - ne vom strădui să-l caracterizăm, nu fără ajutorul unor pasaje. Luăm, spre exemplu, lucrarea lui Spiridon Vangheli *Turnul lui Ciuboțel* în care, într-un mod deosebit, este redat spiritul întreprinzător al copilului, modul lui aparte de a vedea și de a interpreta lucrurile:

– *Ia să fiu așa de înalt cât e copacul cela , a? Aș umbla prin ogradă și mama m-ar vedea de la fermă!...Și lui Ciuboțel îi veni în gând să scoale zidul, cât îi el de lung, în picioare. O să facă un turn în ogradă!*

Ne asumăm răspunderea să subliniem că o impresie de neuitat produc și scrierile lui Spiridon Vangheli în care e redată admirația față de natura ce ne înconjoară. Ilustrativă, în acest sens, e opera de proporții mici, dar cu un conținut profund, ce-i intitulată „Frățiorul de la fereastră”:

Demult aștepta Radu un oaspete. Tata i-a adus ieri un pui de Pom.

– *E cât mine oaspetele, - s-a bucurat Radu.*

– *Și el o să rămână cu noi. Tot n-am frățior. Radu l-a sădit chiar sub fereastră . I-a dat apă să beie, apă din cana lui și i-a învelit piciorușul cu țărâna încălzită în pumn...Curând Puiul de Pom a scos frunze și lui Radu îi creștea inima: frățiorul de la fereastră avea pâlărie verde.*

E incontestabilă și capacitatea scriitorului Spiridon Vangheli de a reda farmecul deosebit al fiecărui anotimp al anului. Iarăși e cazul să apelăm la operă:

– *Tu ești primăvara? – a întrebat hulubul.*

– *Eu.*

– *Ce faci aici?*

– *Păi nu vezi. Scot râul de sub gheață. Sărmanul, iarna l-a ținut sub lăcată.*

–Dar unde-s păsările tale?

–Vin din urmă, cum li-i placul. Graurii îs după dealul cela, rândunelele – cu trei dealuri mai încolo, iar ciocârlile – mai departe...

Pentru confirmare reproducem și pasajele din altă creație, intitulată „Toamna”:

Pe la amiază bobیțele au simțit ceva dulce în gură!

–Vai, ce-o fi oare? – se minunau ele.

–Asta e toamna. – au zis vițele... Au venit Radu cu tătucul lui. Acum era la o tufă, acum la alta:

–Numai uite câți Puișori de Soare, tătucule! În fiecare bobیță a intrat câte unul!

Incontestabil, o atare viziune luminoasă asupra fenomenelor din natura înconjurătoare o poate avea doar un om cu suflet luminos. Or, aceasta anume și-l caracterizează pe contemporanul nostru, scriitorul Spiridon Vangheli.

În rândurile ce urmează, cu scopul de a elucida în mod cât mai convingător valoarea, caracterul inedit al operei contemporanului nostru, Spiridon Vangheli, vom întreprinde o încercare s-o tratăm în plan comparativ cu alte scrieri literare. Potrivit, în acest context, e să facem o corelație între plăsmuirile prozatorului francez Antoine de Saint Exupéry cu cele ale lui Spiridon Vangheli.

Așadar, vom începe de la următoarea constatare: prozatorul francez Antoine de Saint Exupéry îi îndeamnă pe scriitori să păstreze în ei copilul. Fiindcă ochiul adânc văzător al scriitorului descoperă copilul din sine și din noi, ceea ce înseamnă că se apropie de lume cu o curiozitate nesățioasă și curată, cu o sensibilitate specifică. Confirmare sunt și opiniile francezului M. Mijeu în această privință: „Scriitorul gândește lumea din perspectiva copilului, privind-o cu ochii avizi de mirare ai acestuia, mirându-se și descoperind-o”[3].

Și scriitorul nostru, Spiridon Vangheli stă sub semnul nostalgiei crengiene după copilărie, după o țară a poveștilor, unde miracolul este posibil. *Micul erou* la el, mereu cu întrebări pe buze, caută să descopere lumea prin fel de fel de interpretări infantile ale lucrurilor – uneori de-a dreptul năstrușnice, alteori – cu adevărat poetice.

Am evidențiat îmbinarea „micul erou” nu întâmplător, ci cu scopul de a sublinia că „Micul prinț” de Antoine de Saint Exupéry este dotat cu aceleași calități. Concludente în contextul dat sunt opiniile Elizei Botezatu, înserate în articolul „Prietenii noștri Guguță, Ciuboțel și Vangheli”: „Lumea amintirilor din copilărie, lumea limbii noastre și a jocurilor noastre, totdeauna îmi va părea infinit mai reală decât orice alta” îi scria Antoine mamei sale. Întrebat de unde vine, omul acela chelit înainte de vreme, asupra căruia a lăsat o amprență de neșters furtunile vieții și suferințele fizice, ar fi răspuns: „Vin din copilăria mea. Am purces din copilărie ca dintr-o țară”[4].

Ținând cont de acest mod de a interpreta lucrurile, vom adăuga că și povestea „Micul prinț” - galerie de chipuri zămislite în creierul unui matur, ce reflectă asupra vieții trăite, începe cu o întoarcere în lumea copilăriei.

În prelungirea constatrilor de mai sus, ne vom opri asupra modului de a crea caracteristic ambilor scriitori. După mărturisirile prietenilor săi, Antoine de Saint Exupéry lucra la „Micul prinț” cu o pasiune ieșită din comun. Își descărca astfel sufletul. Iar Spiridon Vangheli, autorul perepețiilor lui Guguță, i se destăinuie cititorului că a scris pur și simplu despre copilul care trăia în sufletul său.

Din cele expuse se poate observa că, plasând alături numele scriitorului francez Antoine de Saint Exupéry și numele scriitorului moldovean Spiridon Vangheli, suntem în drept de a afirma că există o strânsă corelație între scrierile lor, deoarece, în primul rând, în sufletul ambilor, în procesul creației, trăiește copilul, iar în al doilea rând, ambii au zămislit, cu ochi de copil, o galerie de chipuri impresionante.

Vom încheia cu niște mărturisiri, făcute de maestrul Spiridon Vangheli, în timpul unei emisiuni televizate din iunie 2012: *A scrie pentru copii e o muncă de salahor, pentru că trebuie să te înalți la nivelul copiilor.*

Noi, la rându-ne, vom afirma următoarele: cu această muncă de salahor maestrul Spiridon Vangheli se isprăvește de minune, grație acestui fapt intrând, cu scrierile sale, în peisajul literar european.

Referințe:

1. Dabija N. *Prefață*. În: Vangheli S. *Guguță și prietenii săi*. Chișinău: *Literatura artistică*, 1983, p.5
2. Cimpoi M. *Turnul dorului*. În: Vangheli S. *Scrieri alese*. Chișinău: *Literatura artistică*, 1985, p.418
3. Mijeu M. *Saint-Exupéry*. Chișinău: *Cartea Moldovenească*, 1975, p.8
4. Botezatu E. *Prietenii noștri Guguță, Ciuboțel și Vangheli*. În: *Literatura și arta*, 1982, 10 iunie, p.4

Recenzent: dr., conf. univ. Axentii V.

Data prezentării: 29 septembrie 2014

MODALITĂȚI DE REDARE A ASPECTUALITĂȚII ÎN LIMBA ROMÂNĂ

Victor AXENTII, dr., conf. univ.
Catedra de filologie română

L'aspect est la catégorie du verbe qui exprime notamment la structure d'intervalle de dérouler la communication par groupe verbal. L'aspect interfère avec le temps, mais il n'est pas une catégorie déictique: est indifférent de la fixation du processus au moment de l'énonciation.

Cette catégorie grammaticale est une catégorie moins étudiée en roumain, comme dans les autres langues romanes.

Actuellement, il y a un changement de perspective qui met en lumière les moyens spécifiques de réalisation de la cette catégorie.

Aspectul este categoria specifică verbului care dă seama de structura intervalului de desfășurare a procesului comunicat prin grupul verbal. Aspectul interferează cu timpul, dar nu este o categorie deictică: aspectul este indiferent la plasarea / fixarea procesului față de momentul enunțării.

Distincțiile aspectuale se organizează în raport cu anumite trăsături semantice ale grupului verbal: trăsătura [delimitat] descrie intervalul de desfășurare în termenii opoziției aspectuale **perfectiv** (proces încheiat: *El a strigat.*) ~ **nonperfectiv** (proces în desfășurare: *El striga.*); trăsătura [durativ] impune distincția aspectuală **durativ** (*El aleargă.*) ~ **momentan, punctual** (*El iese.*); trăsătura (*schimbare*), caracteristică verbelor de eveniment și verbelor de acțiune permite punerea în evidență a distincției aspectuale între *linear~ progresiv* (*schimbare desfășurată prin creșteri graduale*); trăsătura [determinat] implică opoziția aspectuală **determinat / individual** (*El scrie un roman polițist.*) ~ **generic** (*El scrie romane polițiste.*); trăsătura semantică [divizibil], unde „divizibil” înseamnă „fragmentare a procesului în etape”, face posibilă disocierea între valorile aspectuale **incoativ** (*El începe să vorbească*), **continuativ** (*Ea continuă să vorbească.*) și **terminativ** (*Ei termină de vorbit.*) [6, p. 409].

E de remarcat că în limba română categoria aspectului se realizează prin mijloace **gramaticalizate** în cazul unei singure opoziții aspectuale, și anume *perfectiv ~ nonperfectiv*.

Celelalte trăsături aspectuale se manifestă prin mijloace **lexicale**. Valorile aspectuale care se organizează în jurul trăsăturii *durativ* sunt integrate în conținutul lexical al verbului și dirijează posibilitățile combinatorii ale acestuia ca adverbele de durată.

Valorile asociate trăsăturii *schimbare* sunt cuprinse în configurația semantică a verbelor sau / și sunt redată cu ajutorul determinanților adverbiali. Informațiile referitoare la dimensiunea și limitele (granițele) intervalului temporal, precum și la numărul de desfășurări ale proceselor comunicate, sunt exprimate în cadrul grupului verbal. Valorile aspectuale legate de segmentarea proceselor în părți (început, mijloc și sfârșit) sunt specificate prin mijloace lexico- gramaticale, și anume prin asocierea cu verbe de aspect (*a începe, a continua, a termina* etc.).

Categoria funcțional-semantică a aspectualității este prezentă aproape în orice limbă, fiind exprimată prin diferite mijloace, având sau nu un nucleu gramatical. Pe lângă aspectualitate, sunt atestate și alte categorii funcțional-semantice, precum cea a timpului, modalității, diatezei etc., acestea fiind dezvoltate într-o limbă mai mult decât în alta, bazate sau nu pe o categorie morfologică. În termenii cei mai simpli, oricare din aceste categorii funcțional-semantice reprezintă o totalitate de mijloace prin care poate fi exprimată, din punct de vedere semantic, ideea care gramatical este redată prin categoria morfologică respectivă.

Elementele care formează categoria aspectualității, de regulă, sunt următoarele: un sistem care întrunește clase de forme gramaticale cu un conținut omogen, adică categoria gramaticală (morfologică) a aspectului; elementele aspectuale ale formelor cu semnificație

aspectual-temporală (sau cu semnificație temporală, completată de elemente aspectuale suplimentare); îmbinarea cu verbele care reflectă fazele desfășurării acțiunii (așa-numitele faziale (cu sensul de început, continuare și rezultat (finisare) a acțiunii) și alte construcții analitice aspectuale (uneori forme analitice); mijloace sintactice cu funcții aspectuale suplimentare; opoziția verbelor și a semnificațiilor verbale care indică terminativitatea / aterminativitatea; mijloacele lexicale (*tot, cât, brusc, imediat, dintr-o dată, subit, deseori, adesea* etc.);

Totuși, nu toate componentele aspectualității enumerate mai sus se întrunesc în mod obligator într-o limbă anume pentru a forma categoria funcțional-semantică a aspectualității. Ceea ce se explică prin faptul că aspectul se manifestă doar într-o serie de limbi.

Se afirmă, nu fără teme, că conținutul semantic al categoriei aspectualității este analog cu conținutul categoriei aspectului verbal; or, planul expresiei aspectualității, spre deosebire de planul expresiei categoriei gramaticale a aspectului, este constituit însă din mijloace care țin de diverse nivele ale limbii și care manifestă o comunitate semantică și funcțională cu categoria aspectului verbal [9, p. 16].

Caracterul acțional intrinsec al verbelor intră în relație cu mijloacele gramaticale sau lexicale de exprimare a aspectului în clasificarea semantică a verbelor, din punct de vedere aspectual, există: verbe cu sens durativ (*a dormi, a căuta*), punctual (*a se trezi, a găsi*), incoativ (*a adormi*), terminativ (*a încheia*), transformativ (*a se înnegri, a slăbi*), telic (*a sosi*), iterativ (*a țopăi*) etc.

În acest context, e de remarcat faptul că de nucleul gramatical e legată categoria lexico-gramaticală a terminativității/ aterminativității. Această categorie lexico-gramaticală are drept corelat opoziția perfectiv/ imperfectiv, dar la nivel semantic. Din cauza lipsei expresiei gramaticale independente (speciale), aceasta este inclusă în structura semantică a verbului, iar prin sensul său exprimă prezența sau absența limitei interioare a acțiunii.

Mijloacele de la *periferia categoriei aspectualității* formează un microcâmp al aspectualității nonverbale, care e constituită din cuvinte și îmbinări de cuvinte purtătoare ale unei anumite valori aspectuale (adverbe, locuțiuni adverbiale, complemente circumstanțiale etc.).

Astfel, contribuie la exprimarea aspectului anumite adverbe și locuțiuni adverbiale: *deodată, brusc, imediat* (momentan); *neîncetat, într-una* (durativ); *din ce în ce (mai...), treptat, tot (mereu) mai mult, puțin câte puțin* (progresiv), *mai departe* (continuu); *mereu, din când în când, zilnic* (iterativ). Complementele circumstanțiale de timp (cu diferite construcții prepoziționale) se combină cu verbele în funcție de caracterul aspectual al acestora; de exemplu, *timp de...; de la.. până la..* determină verbe durative sau iterative, nu și verbe cu sens momentan.

Alte mijloace de exprimare a aspectualității nonverbale sunt cele *sintactice*, mai ales cele ale propoziției sau frazei. La acest fel de mijloace se referă asemenea elemente ale structurii propoziției, precum elementele de relație, ordinea cuvintelor. Despre aceste elemente nu putem spune că ele reprezintă un sistem special al mijloacelor sintactice, care servesc pentru caracterizarea desfășurării acțiunii, deoarece, pe lângă funcțiile sintactice pe care le au, ele pot cumula funcția unuia dintre mijloacele exprimării aspectualității [8].

E de notat că aspectul verbal nu este exprimat prin mijloace gramaticale speciale, categorie care să ocupe locul central în câmpul funcțional-semantic al aspectualității. Suntem de acord cu A. Dîrul care afirmă că: “Se poate regreta că gramatica tradițională a renunțat la unele categorii sub motivul că acestea n-ar avea o expresie explicită în limbă”.

În limba română totalitatea de mijloace formează ideea aspectuală, mijloace care alcătuiesc câmpul semantic al aspectualității. De fapt, ca niște categorii cu mult mai extinse, câmpurile funcțional-semantice “reflectă mai exact, mai complet, decât categoriile gramaticale, sistemul limbii, relațiile dintre diferitele unități ale limbii” [4, p. 36].

Am remarcat că cercetătorii desprind și în cadrul câmpului aspectual al limbii române *nucleul și periferia*.

Pe bună dreptate, semantica verbului este considerată de către mulți cercetători drept cel mai important dintre toate mijloacele de exprimare a aspectualității. Verbele prin sensul lor sunt mijloace virtuale de exprimare a aspectului și chiar având semantică prin care se are în vedere un mod al acțiunii sau altul, aceasta nu exprimă aspectul perfectiv sau cel imperfectiv.

Cele spuse se rezumă la următoarele: câmpul funcțional-semantic al aspectualității în limba română este constituit din următoarele elemente: categoria timpului morfologic, căruia i se acordă uneori întâietate, fiind considerat *nucleu* al câmpului funcțional-semantic al aspectualității; semantica verbului; semiauxiliarele de aspect; locuțiunile verbale, determinantele adverbiale (adverbele); repetiția ca procedeu sintactic.

Nucleul câmpului funcțional-semantic al aspectualității în limba română îl formează, după unii, semantica verbului (sensul însuși indică stadiul sau gradul de desfășurare a acțiunii, spre exemplu *pleacă* arată o acțiune la început de desfășurare, iar *merge* – una în plină desfășurare, deci durativă, în unele studii fenomenul acesta purtând numele de temporalitate internă).

Prin urmare, se poate menționa că rolul de nucleu în cadrul câmpului funcțional-semantic îl poate avea și categoria gramaticală a timpului. Timpurile într-adevăr arată într-o oarecare măsură gradul de executare, de efectuare a acțiunii, de exemplu, verbul *a coase* arată, prin specificul său, o acțiune care durează, timpul trecut, în special perfectul compus – *am cusut* – arată că acțiunea s-a încheiat desfășurarea, a luat sfârșit.

Un verb durativ (de ex. *a educa*), chiar și la perfectul compus, timp perfectiv, care arată că acțiunea e încetată, rămâne tot unul care arată durata, de exemplu, *Am educat* copiii toată viața.

Dintre elementele periferice fac parte mijloacele derivate. E de menționat că urmare a unui astfel de proces derivativ, adică de atașare a unui prefix la verb, este obținerea unui verb nou, având o nouă nuanță de sens sau un sens diferit de sensul verbului neprefixat sau nesufixat. Deci, se obține un sens lexical nou, nefiind vorba despre mijloace gramaticale (morfologice). Exemple de felul celui de mai sus au fost depistate în graiurile din sudul Banatului

Referitor la numărul prefixelor utilizate cu acest scop, sunt puține, dar care se atașează unui număr mare de verbe, arătând felul cum se prezintă acțiunea la un moment dat, gradul ei de săvârșire [1, p. 124].

Astfel, în graiurile din sudul Banatului și în nord-vestul Olteniei, sub influența graiurilor sârbe, există forme verbale cu valoare aspectuală, produse cu ajutorul unor prefixe: *do-*, *ză-*, *pro-*. *Do-* se atașează verbelor pentru a indica aspect perfectiv-terminativ (*am dofăcut*, *am domâncat*); nu poate prefixa verbe cu sens momentan. *Pro-* (*pră-*, *prio-*, *prea-*, *preo-*, *preu-*) marchează aspect iterativ (*o profăcut*, *am preovenit*). *Ză-* s-a păstrat în anumite unități lexicale (*a zăuita*), dar nu mai funcționează ca morfem gramatical atașabil altor verbe. În multe zone (Banat, Crișana, Transilvania, nordul Moldovei, sporadic și în Maramureș și în Muntenia), s-au păstrat formele perifrastice imperfective (durative, progresive) frecvente în limba veche, cu verbul *a fi* la perfect compus și gerunziul verbului de conjugat (*a fost mișcând*, *o fost făcând*). În unele zone din Banat, există o perifrază specifică, rezultată probabil din omiterea participiului trecut al auxiliarului: *o căzând*, *o bățând*. În Muntenia, se folosesc perifraze incoative cu verbul *a veni* construit cu un alt verb coordonat sau în subordonare consecutivă (*Vine și / de se amestecă*). Aromâna utilizează mijloace similare celor din dacoromână, în vreme ce meglenoromâna și mai ales istroromâna au fost influențate de sistemul aspectual slav.

Prefixul *re-*, indică o acțiune reluată, deci iterativă: a modela arată o acțiune durativă, iar *a remodela* – una iterativă, prefixul *răs-* (*răz-*) arată o durată îndelungată sau o desfășurare plenară: da și răzda tot ce avea etc.

O altă categorie a mijloacelor periferice sunt *mijloacele lexicale*, adverbele fiind elementele cele mai reprezentative: *tot*, *mereu*, *întruna* indică durata unei acțiuni, *din când în când*, *zi de zi*, *seară la seară* etc. arată că acțiunea este iterativă: Se adună *seară de seară*.

Mijloacele lexicale au o valoare foarte mare în evidențierea felului acțiunii, căci, spre deosebire de formele temporale verbale, care arată ordinea acțiunilor pe axa temporală gramaticală, acestea, precizează localizarea în timp a acțiunii verbului, determină caracterul desfășurării ei, fixează intervalele de timp etc. [2, p. 136].

Remarcăm, de asemenea, și mijloacele sintactice, care sunt și ele indicatoare ale felului în care se desfășoară acțiunea: *începe să recite* arată o acțiune incoativă, *continuă să numere* – o acțiune durativă, *termină de semănat* – una terminativă. Dintre mijloacele stilistice repetiția exprimă foarte bine o acțiune durativă, spre exemplu, astfel *povestește, povestește, povestește* arată o acțiune care pare mult mai desfășurată în timp decât verbul simplu *povestește*.

Printre *mijloacele periferice* sunt plasate diferite elemente, cum ar fi adverbele, semiauxiliarele de aspect, locuțiunile verbale, sensul verbului ș. a.

Adverbele și locuțiunile care arată durata corespund unor sensuri particulare ale imperfectivului și concură la exprimarea aspectului imperfectiv, iar adverbele și locuțiunile care arată declanșarea acțiunii sau repetiția limitată corespund unor sensuri particulare ale perfectivului și concură la exprimarea aspectului perfectiv. Rolul adverbilor și al locuțiunilor adverbiale, precum și al celor verbale, de fapt al tuturor elementelor lexicale din componența câmpului aspectualității, este mult mai mare, mai important decât în limbile slave. Pe lângă cele menționate, se acordă atenție și mijloacelor mai puțin frecvente, precum ar fi categoria numărului, adică singularul sau pluralul complementului. Argumentele sunt următoarele: „...singularul complementului concură în mai mare măsură decât pluralul la exprimarea perfectivului și pluralul complementului concură în mai mare măsură decât singularul la exprimarea imperfectivului; totodată, singularul precedat de un adverb distributiv concură la exprimarea repetiției, deci și la exprimarea imperfectivului.” [9]. La fel, puțin sunt menționate în literatura de specialitate conjuncțiile coordonatoare și subordonatoare, în calitate de mijloace de redare a aspectualității.

Astfel, s-a stabilit că conjuncțiile sau locuțiunile conjuncționale *pe măsură ce și, în timp ce*, etc. concură la exprimarea imperfectivului, iar locuțiunile conjuncționale *după ce, îndată ce* – la exprimarea perfectivului. Unii alt specialiști plasează la periferia câmpului aspectualității, pe care îl numește subaspect sau mod al acțiunii, următoarele mijloace: *lexico-sintactice, sintactice, lexicale și derivative*.

Ca procedee lexico-sintactice cercetătorul se consideră la perifrizele verbale formate dintr-un verb semiauxiliar de aspect și un verb principal la conjunctiv, infinitiv sau supin, care alcătuiesc împreună o unitate semantică și sintactică indisolubilă, de exemplu *au început să scrie*. Un procedeu “pur sintactic” este repetiția, de exemplu: *merseră, merseră cale lungă...* Interjecțiile cu valoare verbală exprimă modul acțiunii durative, de exemplu: *Și haide, haide...* tot înainte. O importanță deosebită o are semnificația specifică a fiecărui verb, de exemplu *a trăi* desemnează o acțiune durativă, *a pocni*, una momentană, *a purcede*, una incoativă”. Tot din această categorie fac parte și locuțiunile verbale, care corespund ca valoare lexicală și caracteristici gramaticale unui verb.

Dintre mijloacele se pot evidenția verbele care au prefixe și sufixe cu valori de aspect. Prefixul *în-* formează verbe eventive (*a întineri*), implicând în genere aspect transformativ, uneori și incoativ, totodată poate desemna un proces evolutiv, de exemplu: *a îmbătrâni, a înlemni, a înfrumuseța, a înflori, a înfrunzi*, etc.; la fel verbele cu prefixul *stră-*, care marchează intensificarea acțiunii, de exemplu: *a străluci, a strălumina* etc.; verbele prefixate cu prefixul *re-*, cu valoare iterativă: *a reaminti, a reangaja, a reașeza* etc.

Ținem să menționăm că aspectul este o categorie ce se manifestă deseori ca asociată sau subordonată *timpului*, în limbile în care acesta din urmă este gramaticalizat. În aceste limbi, de obicei, aspectul nu prezintă formalizări care să-l individualizeze. Caracteristici aspectuale sunt „conținute” în unele forme, tradițional considerate temporale. Aspectul este o categorie non-deictică: nu depinde de enunțare, nu implică protagoniștii enunțării, este o categorie obiectivă (numită uneori categorie temporală obiectivă), intrinsec legată de verb.

O problemă care se cere menționată este că cei mai mulți cercetători care tratează aspectul, îl consideră ca fiind o categorie gramaticală. În ultimul timp problema este revăzută, reconsiderată de către unii specialiști în sensul că aspectul nu mai este acceptat ca fiind o categorie gramaticală nici chiar în limba rusă, în unele studii. Concluzia la care se ajunge în cercetările problemelor aspectuale este următoarea: verbele de aspecte diferite nu sunt forme diferite ale aceluiași lexem, ci întotdeauna lexeme diferite. Așa cum se consideră ca particularitate definitorie a aspectului: este o categorie gramaticală și nu una lexico-gramaticală sau de formare a cuvintelor. În accepția unora, aspectului îi sunt specifice următoarele trăsături: are morfemul său specific, se bazează pe un sistem riguros de mijloace morfologice, care servesc la exprimarea sa formală: mijloacele de imperfectivare – sufixele și mijloacele de perfectivare – prefixele; cuprinde absolut întregul lexic verbal, e caracteristic tuturor formelor verbale: infinitivului, participiului, gerunziului; opoziția de aspect se realizează în cadrul unui și aceluiași sens lexical, de aceea un verb se schimbă după aspect așa cum s-ar schimba după orice altă categorie gramaticală.

Semantica verbului este considerată de către unii cercetători drept cel mai important dintre toate mijloacele de exprimare a aspectualității. Verbele prin sensul lor sunt mijloace virtuale de exprimare a aspectului și chiar având o semantică prin care se are în vedere un mod al acțiunii sau altul, aceasta nu exprimă aspectul perfectiv sau cel imperfectiv.

Rezumând cele menționate mai sus menționăm: câmpul funcțional-semantic al aspectualității în limba română este constituit din următoarele componente:

- categoria timpului morfologic, căruia i se acordă uneori întâietate, fiind considerat nucleu al câmpului funcțional-semantic al aspectualității;
- semantica verbului;
- semiauxiliarele de aspect;
- locuțiunile verbale, determinantele adverbiale (adverbele);
- repetiția ca procedeu sintactic.

Însă un alt cercetător, Andrei Mișan subliniază că această categorie este improprie limbii române și vrea să infirme concepția precum că româna are aspect verbal. Existența aspectului este adusă în română fie din rezultatele influenței slave, fie ca o moștenire din latină. Replica lingvistului la aceste păreri este următoarea: “Suntem de părere că nici una din aceste ipoteze nu este întemeiată și justificată.” Și o alta: “...nu este posibilă delimitarea și definirea unei categorii gramaticale a aspectului la verbul românesc.” [apud 8].

Argumentele în favoarea acestei idei sunt următoarele: lipsa unanimității de păreri în privința statului aspectului verbal în limba română; deosebiri de vederi în explicarea originii sale.

Totuși, acest aspect care nu e o categorie a limbii române, este exprimat prin următoarele mijloace: “lexicale (*a merge* față de *a umbla*), ...prin formații cu prefixe (*a adormi* față de *a dormi*), prin îmbinări de verbe care exprimă lexical ideea de începere, continuare sau terminare a acțiunii și prin unele valori ale timpurilor (imperfectul față de perfectul simplu)” [Gramatica..., 1963, p. 40].

Caracterul contradictoriu decurge din lipsa de precizare a tipului categoriei de aspect, ce se exprimă în limba noastră prin mijloacele enumerate. Acesta este de fapt aspectul așa-zis semantic, categoria lexicală de Aktionsart.

În cercetarea lingvistică s-au invocat mai multe mijloace prin care poate fi exprimat aspectul. De multe ori, prefixele au fost percepute ca având valori aspectuale. Dintre prefixele purtătoare de aspect *a-*, este unicul citat de toți autorii. Un singur exemplu însă nu poate fi concludent pentru susținerea unei categorii în limbă. De fapt, acest prefix nu vorbește despre existența aspectului verbal în limba română. În cazul verbelor *a dormi*, *a adormi*, citate peste tot ca formând pereche așa-zis aspectuală, acestea nu sunt ceea ce se pretinde a fi, ci sunt pur și simplu două verbe independente din punct de vedere al sensului.

Lingvistul D. Irimia pledează pentru existența aspectului în limba română, confirmând exprimarea acestei categorii cu ajutorul timpurilor gramaticale. Cercetătorul oferă și

explicațiile de rigoare: acest timp conține ideea de trecut, prin raportare la prezent, desfășurarea temporală a acțiunii nu are în vedere momentul vorbirii, iar lipsindu-i încheierea acțiunea e considerată ca imperfectivă. La perfectul compus, pentru a indica diferența de aspect, *am cântat* exprimă ideea de trecut. Dar temporalitatea exprimată de acest verb este raportată concomitent și la durata procesului de comunicare, fiind vorba despre o acțiune încheiată, perfectivă. Astfel, timpurile nu conțin doar ideea de aspect, ci și formează opoziții: „Opoziția perfectiv – imperfectiv se corelează cu opoziția împlinit - neîmplinit” [7].

Acest model de exprimare a aspectului este unul temporal, autorul însă vorbește despre categoria gramaticală a aspectului în limba română. Aspectul însă se exprimă printr-o paradigmă gramaticalizată.

În consens, ținem să menționăm că de multe ori aspectul românesc este abordat ca o opoziție temporală. Opoziția din slavonă perfect / aorist a fost redată în română prin alternanța perfect compus / perfect simplu. Mai târziu diferența dintre perfectul rus al verbelor perfective față de cele imperfective a fost redată în traduceri prin raportul perfect / imperfect. În aceste forme temporale cu conținut aspectual, cercetătorul vede o adaptare la sistemul limbii române, nu un împrumut al procedeelelor slave.

Unii lingviști au vorbit despre posibilitatea exprimării aspectului mai întâi de toate prin mijloacele sintactice și lexicale. La locuțiunile verbale s-au referit în mod special F. Dimitrescu[3], A. Savin-Zgardan[9] ș. a. V. Guțu-Romalo, referindu-se la sintagmele sintactice, formate dintr-un verb semiauxiliar și unul de bază, le raportează la planul sintactic, nu morfologic, considerând că aspectul este o calitate a acțiunii care, la rândul ei, e o parte componentă a categoriei timpului.

În concluzie, ținem să menționăm că aspectul este o categorie gramaticală cu existență controversată în limba română din cauza absenței unor mărci proprii.

Cu toate acestea, valorile aspectuale se exprimă:

a. în flexiunea verbală, împreună cu cele temporale; b. cu ajutorul unor perifraze alcătuite din două verbe; c. cu ajutorul unor adverbe și locuțiuni adverbiale, al unor complemente sau propoziții circumstanțiale. Caracterizarea „modului de desfășurare a acțiunii” (germ. *Aktionsart*) e ilustrată de opoziții ca: imperfectiv / perfectiv, durativ / punctual (sau momentan), telic / atelic; se mai disting aspect incoativ, progresiv, transformativ, terminativ, iterativ (sau repetitiv).

E de remarcat că caracterul acțional intrinsec al verbelor intră în relație cu mijloacele gramaticale sau lexicale de exprimare a aspectului în clasificarea semantică a verbelor, din punct de vedere aspectual, există: verbe cu sens durativ (*a dormi, a căuta*), punctual (*a se trezi, a găsi*), incoativ (*a adormi*), terminativ (*a încheia*), transformativ (*a se înnegri, a slăbi*), telic (*a sosi*), iterativ (*a țopăi*) etc.

Totodată opoziția între două valori aspectuale se poate realiza prin verbe cu rădăcini diferite (*a auzi / a asculta*), mai rar cu ajutorul unor prefixe și sufixe, care formează de la aceeași bază derivate cu valoare aspectuală diferită: *-ni* (momentan) / *-ăni* (iterativ): *a ciocni / a ciocăni*.

Controversată este situația prefixului *a-*, a cărui prezență este explicabilă în moduri diferite în perechi lexicale ca *a luneca / a aluneca; a dormi / a adormi, a lungi / a alungi*, dar care pare totuși a avea o valoare incoativă sau punctuală.

Prefixul *în-* formează verbe eventive (*a întineri*), implicând în genere aspect transformativ, uneori și incoativ.

În paradigma verbală, opoziții considerate prin tradiție temporale au în primul rând rol aspectual: situația reprezentativă e cea a opoziției între perfectul simplu sau compus (*venii, am venit*) și imperfect (*veneam*), deci între punctual și durativ, perfectiv (acțiune prezentată ca încheiată) și imperfectiv (acțiune prezentată ca fiind în desfășurare). Imperfectul indică, în funcție de sensul și / sau determinările verbului, fie aspect durativ (*Aștepta de o oră*), fie (mai ales la verbele cu sens punctual) aspect iterativ (*// întrerupea mereu; Apărea și dispărea*). Afinitate (moștenită din latină) între timpurile simple formate de la tema prezentului (prezent,

imperfect) și aspect imperfectiv, între cele formate de la tema perfectului (perfect simplu, mai mult ca perfect) și aspect perfectiv.

Prezentul poate exprima, în funcție de sensul lexical al verbului și de determinările contextuale, atât aspect durativ și imperfectiv (*Dan aleargă*), cât și pe cel momentan și perfectiv (*Dan tresare și se trezește*), primele valori sunt totuși specifice și mai frecvente, actualizându-se de obicei în absența unor determinări suplimentare.

Viitorul propriu-zis poate avea ambele valori; viitorul anterior e perfectiv. Gerunziul e mai ales durativ și imperfectiv, dar poate avea și sens perfectiv, mai ales la diateza pasivă* (*Acestea fiind zise, plec*).

După cum am constatat, în exprimarea aspectului un rol important îl joacă și construcțiile cu două verbe coordonate - *Stau și aștept* (= *a aștepta* marcat ca desfășurare a procesului, cf. it. *sto aspettando*), *Ia și mănâncă* (incoativ) - sau subordonate: *începe să strănute*; *Se pune pe strănutat* (incoativ). Există o categorie a „verbelor de aspect“ (considerate de unii autori chiar „semiauxiliare“), care se construiesc cu un al doilea verb la conjunctiv, infinitiv sau supin: *a începe să.../ aspect..*, *a porni să.../ aspect..*, *a se apuca să... / de...*, popular-familiar: *a se pune să... / pe...*, *a prinde să... / aspect..* (perifraze incoative); *a termina de.../să...*, *a sfârși de.../să..* (terminative); *a sta să...*, *a da să...* (aspect iminențial, pentru care se poate folosi și expresia *a fi pe punctul să.../ de aspect..*) (*să* indică posibilitatea de construcție cu conjunctivul, *a* cu infinitivul și *de* cu supinul).

E de remarcat că contribuie la exprimarea aspectului anumite adverbe și locuțiuni adverbiale: *deodată*, *brusc*, *imediat* (momentan); *neîncetat*, *într-una* (durativ); *din ce în ce* (mai...); *treptat*, *tot (mereu) mai mult*, *puțin câte puțin* (progresiv), *mai departe* (continuativ); *mereu*, *din când în când*, *zilnic* (iterativ). Complementele circumstanțiale de timp (cu diferite construcții prepoziționale) se combină cu verbele în funcție de caracterul aspectual al acestora; de exemplu, *timp de...*; *de la... până la..* determină verbe durative sau iterative, nu și verbe cu sens momentan.

În graiurile din sudul Banatului și în nord-vestul Olteniei, sub influența graiurilor sârbe, există forme verbale cu valoare aspectuală, produse cu ajutorul unor prefixe: *do-*, *ză-*, *pro-*. *Do-* se atașează verbelor pentru a indica aspect perfectiv-terminativ (*am dofăcut*, *am domâncat*); nu poate prefixa verbe cu sens momentan. Prefixul *pro-* (*pră-*, *prio-*, *prea-*, *preo-*, *preu-*) marchează aspect iterativ (*o profăcut*, *am preoveniș*); *ză-* s-a păstrat în anumite unități lexicale (*a zăuita*), dar nu mai funcționează ca morfem gramatical atașabil altor verbe. În multe zone (Banat, Crișana, Transilvania, nordul Moldovei, sporadic și în Maramureș și în Muntenia), s-au păstrat formele perifrastice imperfective (durative, progresive) frecvente în limba veche, cu verbul *a fi* la perfect compus și gerunziul verbului de conjugat (*a fost mișcând*, *o fost făcând*). În unele zone din Banat, există o perifrază specifică, rezultată probabil din omiterea participiului trecut al auxiliarului: *o căzând*, *o bătând*. În Muntenia, se folosesc perifraze incoative cu verbul *a veni* construit cu un alt verb coordonat sau în subordonare consecutivă (*Vine și / de se amestecă*).

Opoziția aspectuală *perfectum / infectum*, care organiza în latină întregul sistem verbal, s-a transmis parțial și în română, ca și în celelalte limbi romanice, menținându-se în valorile aspectuale ale timpurilor verbale (mai ales perfect vs. imperfect). Comună limbilor romanice e și exprimarea lexicală și perifrastică a aspect (fr. *commencer à*, it. *cominciare a...*, sp. *comenzar a...*, rom. *a începe să...*). Subtipul de conjugare cu infixul *-esc* la conjugarea a 4-a, inițial cu valoare aspectuală (aspect incoativ), a pierdut această valoare și ulterior a devenit model de conjugare regulată (fără alternanțe) foarte productiv. Prezentarea acțiunii în desfășurare (aspect progresiv), existentă în latină și dezvoltată în alte limbi romanice: it. *stare* + gerunziu (*sta leggendo* „citește”), sp. *estar*, *ir*, *andar*, *venir* + gerunziu (*estaba leyendo* „citea”), bine reprezentată în stadiile mai vechi ale limbii, s-a pierdut în româna literară standard, supraviețuind totuși în graiuri.

Perifrazele cu gerunziul precedat de perfectul simplu, perfectul compus, imperfectul sau viitorul verbului *a fi* (*fu ducându-se*, *era având*, *au fost zăcând*, *vei fi ținând*), frecvente în sec.

16-18 (mai ales cea cu perfectul compus), aveau inițial valoare aspectuală (durativă și progresivă). Perifraza cu perfectul compus avea o valoare similară cu a imperfectului exprimând durata, dar se diferențiază de acesta pentru că nu indică și iterativitatea. Treptat, valoarea aspectuală s-a atenuat (sau formele înseși au ieșit din uz). Perifraza cu viitorul a căpătat valoare de prezumtiv.

În final, menționăm că aspectul este o categorie puțin cercetată în română, ca și în celelalte limbi romanice; în prezent, se constată o schimbare de perspectivă care pune în valoare mijloacele specifice de realizare a categoriei.

Referințe:

1. Clopoșel, Maria. Despre “aspectul” verbal în graiurile bănățene // Studia Universitatis Babeș-Bolyai. Seria Philologie. – 1964 (an. IX).
2. Constantinovici, Elena. Timpul: Valori și expresie. – Chișinău, 1983.
3. Dimitrescu, Florica. Asupra caracterului impersonal și aspectiv al locuțiunilor verbale // Studii și cercetări lingvistice. – 1957. – Nr. 2.
4. Dîrul, Alexandru. Schițe de gramatică funcțional-semantică a limbii române. Chișinău, 2002.
5. Gramatica limbii române. Vol. I. – București: Editura Academiei Republicii Populare Române, 1963 – 438 p.
6. Gramatica limbii române. Vol. I. Cuvântul. București: Editura Academiei Române, 2005.
7. Irimia, Dumitru. Timp – aspect – mod // Morfo-sintaxa verbului românesc. – Iași: Imprimeria Universității „Al. I. Cuza”, 1997.
8. Luchian, T., Categoria funcțional-semantică a aspectualității în limba română (referatul tezei de doctorat). Chișinău, 2007.
9. Savin-Zgardan, Angela. Câmpul funcțional-semantic al categoriei verbale Aktionsart în limba română // Revistă de lingvistică și știință literară. – 1996. – Nr. 1.

Recenzent: dr., conf.univ. Balțatu L.

Data prezentării: 29 septembrie 2014

ROLUL COMPETENȚEI PEDAGOGICE ÎN FORMAREA PROFESIONALĂ INIȚIALĂ A FILOLOGULUI

*Svetlana DERMENJI-GURGUROV, dr.
Catedra de filologie română*

The purpose of studying Romanian language and literature during the initial professional training is to train a young-linguist with a basic communication culture and literature, able to understand his followers, to communicate and interact with them, to use effectively and creatively abilities to solve their specific problems, student life, can proceed its existence at all stages of learning to be sensitive to the beauty of nature and man-made. Initial training must also be focused on building the skills needed so that the master made them feel, free to the class and face situations that may arise in the course of his education. The teacher of Romanian language and literature, not only must believe in himself and his professional skills, monitor learning, using methods of knowledge and personal development, to like what you have to realize with great dedication Romanian literature because he teaches only he really feels and lives. Lately more and more often discusses the term competence. Student centered in the learning process implies their responsible attitude towards their education and training process and results. In this article we will discuss the skills necessary in the system initial professional training of the young professor of Romanian language and literature, namely: the gnoseological and parasitological competence, assessment of professional activity continuous training Investigation, communicator, social integration etc. We will also address the problem the formation of pedagogical competence, linguistic and literary-lecturer specialized skills generic cognitive systemic and general. In this connection we remind the follow experts I. Belair, S. Cristea, Vl. Gutu, etc.

În procesul formării profesionale inițiale a studenților filologi trebuie luată în discuție o serie întreagă de competențe, îndeosebi cea *profesională, pedagogică, metodologică, psihologică și didactică*. Anderson definește **competențele profesionale** ca un ansamblu de cunoștințe, de tehnici și de acțiuni, abilități și atitudini necesare pentru a realiza sarcini și roluri didactice. Ele sunt de ordin cognitiv, tehnic și didactic privind gestionarea conținuturilor și de ordin relațional pedagogic și social; sunt observabile și măsurabile [1, p.15-17].

Cu referire la **competența profesională**, Ioan Jinga consideră că „este un ansamblu de capacități cognitive, afective, motivaționale și manageriale, care interacționează cu trăsăturile de personalitate ale educatorului, conferindu-i acestuia calitățile necesare efectuării unei prestații didactice care să asigure îndeplinirea obiectivelor proiectate pentru marea majoritate a discipolilor” [2, p. 68]. Autorul propune câteva tipuri de competențe care formează competența profesională a cadrului didactic: *competența de specialitate; competența psihopedagogică, competența psihosocială și managerială*. Altfel spus, **competența profesională** este „capacitatea de a selecta, combina și utiliza adecvat cunoștințe, abilități și alte achiziții (valori și atitudini) în vederea rezolvării cu succes a unei anumite categorii de situații de muncă sau de învățare, circumscrise profesiei” [3, p. 57].

I. Belair analizează, în **Compétences professionnelles privilégiées dans les stages et en vidéo-formation**, cinci câmpuri în ansamblul competențelor ce se doresc a fi asimilate de un cadru didactic: referitoare la viața grupului; competențele necesare în raporturile cu studenții; competențele asociate disciplinelor de studiu; competențele impuse de societate și cele generate de propria persoană [4, p. 153-196].

Un loc aparte în formarea profesională inițială a filologului îl are **competența pedagogică** care consistă în rolurile, responsabilitățile și funcțiile cadrului didactic pe parcursul procesului de predare. O abordare complexă a competenței respective în perspectiva paradigmei curriculumului a realizat-o specialistul în domeniul pedagogiei – Sorin Cristea, care a evidențiat funcția, structura și clasificarea competențelor pedagogice [5, p. 53-54]. Astfel, autorul citat menționează faptul că **funcția de bază a competenței pedagogice** vizează

valorificarea la maximum a tuturor resurselor psihologice și sociale ale personalității educatului și ale educatorului angajate în activitatea de educație/ instruire, deoarece competența pedagogică „reprezintă un reper valoric psihologic și social...”[6, p.54]. **Structura de bază a competenței pedagogice**, conform opiniei lui S. Cristea, vizează „integrarea cunoștințelor, strategiilor cognitive și a atitudinilor la nivelul unor capacități complexe care asigură realizarea sarcinilor specifice activității de educație/instruire în context deschis” și poate fi divizată în 2 categorii [7].

Structura internă a CP, menționează cercetătorul, are la bază triada cognitivă, propusă de UNESCO:

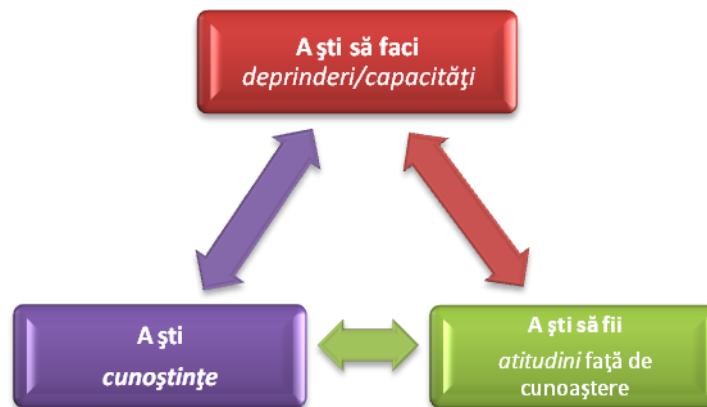

Fig. 1. Structura internă a competenței pedagogice

Cu referire la **cunoștințe**, cercetătorul S. Cristea le clasifică în raport de natura teleologică și metodologică în următoarele categorii: *declarative* („a ști”/savoir - prezintă informația); *procedurale* (utilizează informația „a ști să faci”/savoir faire – prin reguli, procedee, proceduri, algoritmi, strategii etc.); *metacognitive* (vizează metacunoștințe despre învățare, despre obiectivele realizabile și metodologice); *condiționale* (oferă informații despre factorii ce influențează realizarea acțiunii ca: spațiul, timpul, motivația, decizia).

Cercetătorul menționează că deprinderile și strategiile cognitive sunt exprimate în plan psihologic prin noțiunile de *capacități* și *abilități /aptitudini* [8, p. 55].

Structura externă a CP implică factori externi ca: sarcina de instruire propusă, situația și resursele existente.

Referindu-se la **funcțiile competenței pedagogice**, S. Cristea delimitează două categorii: *funcția de bază* și *funcții specifice*:

- ▶ **Funcția de bază:** valorificarea resurselor *psihologice* și *sociale* ale educatorului și educatului;
- ▶ **Funcțiile specifice:** a.) procesarea *cunoștințelor declarative* la nivel de *informații esențiale*; b.) concentrarea *cunoștințelor procedurale* la nivel de *strategii cognitive* în sesizarea și rezolvarea situațiilor-problemă; c.) perfecționarea *atitudinilor față de cunoaștere* în *context deschis-psihologic* (afectiv, motivațional) și *social* (cultural, comunitar etc.) [9, p. 54].

Cercetătorul N. Silistraru menționează că noțiunea de **competență pedagogică** „tinde să fie folosită în prezent cu înțelesul de **standard** profesional minim, adeseori specificat prin lege, la care trebuie să se ridice o persoană în exercitarea principalelor sarcini de lucru ale profesiei didactice” [10, p. 97].

În opinia cercetătoarelor N. Socoliuc, V. Cojocaru **competența pedagogică** este *complexă, relativă, potențială, transferabilă, conștientă și exercitată într-o anumită situație* [11, p. 18-19]. Autorii citați menționează că aceste competențe „sunt într-un proces continuu de restructurare, transformare și diversificare”.

Cu referire la **competența pedagogică**, L. Gliga menționează: competențele unui profesor eficient rezidă în a identifica obiectivele educaționale de atins; de a se adapta la diversitatea elevilor prin selecționarea unor strategii de instruire; de a încuraja interacțiunea socială a elevilor; de a le oferi acestora sarcini de lucru provocatoare, interesante etc. [12, p. 28].

În opinia cercetătorului Vl. Guțu, competențele de care au nevoie studenții, pentru a reuși în contextul societății contemporane, nu pot fi formate în întregime prin intermediul disciplinelor universitare, iar definirea conceptului de competență se axează pe două laturi - **psihologică** și **pedagogică** [13, p. 2]. Deci studentul filolog trebuie să posede pe lângă competențele de specialitate și alte tipuri indispensabile profesiei de pedagog:

- *Competențe instrumentale* (capacitățile de: organizare, de analiză, de sinteză, comunicare scrisă și orală în limba maternă, cunoașterea unei limbi străine etc.);
- *Competențe interpersonale* (abilitățile individuale: capacitatea de a munci în echipă, competențe critice și autocritice etc);
- *Competențe sistemice* (de cercetare, de învățare, de adaptare la situații noi, de creativitate, de voință, spirit de inițiativă etc).

Sorin Cristea afirmă că în procesul de învățământ, realizat în context formal, dar și nonformal, putem valorifica următoarele **competențe pedagogice**: *competența de receptare primară a mesajului didactic; de înțelegere a mesajului didactic; de aplicare a cunoștințelor, deprinderilor, atitudinilor; de exprimare analitică a acestora; de exprimare sintetică; de transfer creativ, inovator al cunoștințelor, al deprinderilor, al atitudinilor dobândite* [14, p. 55]. Concluzionăm faptul că astăzi conceptele *competență, curriculum centrat pe competențe, elevul – subiect al educației, educația centrată pe elev* sunt desprinse dintr-o nouă paradigmă educațională, care a devenit pentru cadrele didactice un adevărat examen de pregătire profesională. În acest scop trebuie ajutat studentul filolog, viitorul profesor de limba și literatura română, să atingă rezultate înalte în activitatea sa de formare, practicând o instruire orientată spre dezvoltarea personalității, iar cadrul didactic universitar - să întreprindă măsuri eficiente în vederea sporirii **motivației și dragostei pentru profesia aleasă**, care nu constă doar în căpătarea unor rezultate înalte la unele discipline lingvistice sau literare studiate la facultate, ci pentru toată viața, căci el va fi acea persoană care va forma în continuare personalități cultivate.

În concepția cercetătorului I. Botgros **competența profesională** a cadrului didactic este reprezentată de: *competență epistemologică, de comunicare, managerială, de investigație, metacognitivă* [15, p. 38]. Autorul menționează că cea dintâi competență, epistemologică, este structurată pe trei componente: de specialitate, psihopedagogică și culturală. *Competența metacognitivă* subînțelege „ansamblul de cunoștințe pe care individul le deține referitor a funcționarea propriei cogniții, dar și la procesele de control care dirijează activitățile cognitive în timpul executării lor.” *Formarea competenței profesionale* a cadrului didactic necesită parcurgerea a patru etape: a cunoștințelor fundamentale, a cunoștințelor funcționale, a cunoștințelor interiorizate/exteriorizate. Cercetătorul I. Botgros concluzionează accentuând **rolul competenței didactice** în contextul procesului instructiv-educativ actual și din toate timpurile: „**Competența didactică** este o structură a personalității extrem de complexe, autoconstructive, centrate pe *aptitudine pedagogică* și joacă rol de instrument de unificare, codificare și de exprimare sub formă de comportamente educaționale” [16, p. 38].

Astfel, analizând cele expuse în acest articol, menționăm opinia lui V. Robu care accentuează că studiul corelației dintre trăsăturile de personalitate ale unui cadru didactic și eficiența actului pedagogic au impus *un al treilea concept legat foarte strâns de aptitudinea pedagogică*, și anume, **competența didactică** [17, p. 15]. *Competența didactică*, corelată cu noțiunea de *aptitudine pedagogică*, rezultat al corelației dintre trăsăturile caracteristice ale profesorului și eficiența actului pedagogic, este o noțiune mai largă. S. Marcus stabilește următoarele componente ale competenței didactice: *competența morală, competența profesional-științifică, competența psihopedagogică, competența psihosocială* [18, p. 140-170]. Deci acest concept, având o sferă de cuprindere mai mare, presupune și rezultatele activității, pe lângă cunoaștere și capacitatea de a efectua un lucru eficient, corect. **Competența didactică** apare, în lucrările de specialitate, operaționalizată în cinci competențe specifice: *competența cognitivă, afectivă, exploratorie, competența legată de*

performanță și competența de a produce modificări observabile în comportamentul elevilor în urma relației pedagogice.

Referindu-ne preponderent la **formarea profesională inițială a filologului**, menționăm faptul că viitorul cadru didactic filolog trebuie să posede **competența didactică**, căci disciplinele de specialitate trebuie să se supună, în primul rând, normelor didacticii. Posedarea cunoștințelor de specialitate semnifică posedarea competențelor **lingvistică, literar-artistică**, dar și **competenței comunicative**. Așadar, pentru desfășurarea performantă a activității sale, absolventul - viitor profesor de limba și literatura română, trebuie să-și formeze o gamă variată de **calități și competențe** care să-l definească ca specialist: pedagog, manager, om de știință, om de cultură.

Cu scopul exemplificării celor relatate în articol vom analiza succint programul de studii la facultatea de Filologie și Istorie a Universității de Stat din Cahul privind Competențele/ Finalitățile (Specialitatea: Limba și literatura română).

Cursul	Semestru	Cod	competențele/finalitățile
Lingvistică generală	I	F.01.O.003	<ul style="list-style-type: none"> - Utilizarea adecvată a conceptelor operaționale în studiul lingvisticii generale; - Posedarea noțiunilor definitorii pentru configurarea direcțiilor în lingvistica generală, cu particularități pentru cea română; - Identificarea elementelor de continuitate/discontinuitate în raporturile dintre lingvistica modernă și cea a epocilor anterioare; - Interpretarea fenomenelor lingvistice în raport cu noțiunile acumulate anterior – utilizarea unor materiale/ instrumente auxiliare necesare analizei și comparației (cărți științifice de referință pentru domeniile menționate, documentare video pe teme din domeniul istoriei ideilor și al mentalităților); - Formarea unei concepții sistematice asupra raporturilor dintre evoluția conceptelor lingvistice și structurilor normative, la nivelul limbii, în ultima perioadă.
Teroria literaturii	II	F.02.O.011	<ul style="list-style-type: none"> - Utilizarea adecvată a conținuturilor și a problematicii actuale a disciplinei; - Însușirea și utilizarea metalimbajului specific disciplinei în studiul textului literar; - Posedarea sistemică a conceptelor teoretice generale și a terminologiei literare; - Formarea deprinderilor analitice în abordarea interpretativă a textului literar; - Stimularea interesului pentru instrumentarul teoretic al științelor literaturii.
Limba latină	I	U.01.O.005	<ul style="list-style-type: none"> - Posedarea conținuturilor teoretice actuale ale disciplinei; - Utilizarea adecvată a conceptelor operaționale specifice disciplinei; - Conștientizarea contribuției limbii latine și

			<p>a civilizației romane la constituirea fondului european comun al societății contemporane și la elaborarea modelului cultural European;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Dezvoltarea unei gândiri logice și critice prin descoperirea și exersarea elementelor și structurilor specifice limbii latine și civilizației romane prezente în diverse domenii ale cunoașterii și acțiunii umane, familiarizarea cu elemente de cultură din patrimoniul literar latin, reperabile în literatura universală.
Limba română contemporană. (Fonetica și Lexicologia)	II	S.02.O.013	<ul style="list-style-type: none"> - Utilizarea sistematică a structurii limbii române contemporane, cu toate tendințele și particularitățile ce caracterizează evoluția ei în momentul de față; - Formarea unei imagini științifice asupra limbii, printr-o abordare modernă și interpretare riguros științifică a funcțiilor ei, a rolului ei în actul comunicării umane; - Valorificarea și însusirea rezultatelor celor mai noi cercetări și achizitii în studierea limbii române, pe baza surselor bibliografice actuale; - Examinarea sistemului fonetic din structura limbii române, a aportului acestuia în actul comunicării; - Examinarea sistemului lexical din structura limbii române, a aportului acestuia în actul comunicării; - Formarea deprinderilor de exprimare corectă în scriere și vorbire, în vederea generalizării limbii literare; - Cultivarea interesului și preocupărilor pentru limba corectă; pentru creșterea continuă a competenței și performanței lingvistice în rândul vorbitorilor, desavârșirii neîntrerupte a limbii literare, ca principal instrument pentru vehicularea și progresul unei culturi înaintate; - Dobândirea de capacitate, performanțe în ce privește teoria și practica rațională și funcțională a limbii române.
Istoria limbii române	V	M.05.A.033	<ul style="list-style-type: none"> - Formarea unei imagini științifice asupra limbii ca varietate și diasistem; - Cunoașterea și utilizarea adecvată a noțiunilor specifice disciplinei; - Explicarea și interpretarea conținuturilor teoretice și practice ale disciplinei; - Familiarizarea cu principalele tehnici și metode utilizate în cercetarea diacronică; - Manifestarea unor atitudini pozitive și responsabile față de domeniul științific, în

			general, și față de de cel filologic, în special.
Istoria literaturii române și Folclor	I	S.01.O.007	<ul style="list-style-type: none"> - Utilizarea conținuturilor teoretice actuale ale disciplinei; - Stăpânirea metalimbajului critic necesar în actele interpretative ale textelor literare; - Utilizarea adecvată a conceptelor operaționale specifice disciplinei; - Interpretarea componentelor inovatoare din arsenalul metodic al criticii în raport cu teoriile „clasicizate” ale interpretării operelor perioadei; - Posedarea noțiunilor de bază din domeniul folcloristicii; - Dezvoltarea interesului pentru problematica specifică; - Inițierea în cunoașterea unor mecanisme ale eposului popular.
Tehnici de comunicare	II	G.02.O.012	<ul style="list-style-type: none"> - Utilizarea aspectelor particulare ale comunicării; - Însușirea adecvată a metalimbajului specific științelor comunicării; - Studiarea sistemică a conceptelor teoretice generale și a terminologiei; - Formarea deprinderilor analitice în studiul tipurilor de comunicare; - Stimularea interesului pentru dezvoltarea comunicării în diverse contexte.
Literatura comparată	VI	S.05.L.005	<ul style="list-style-type: none"> - Însușirea metalimbajului specific metodei de cercetare comparatistice; - Aplicarea metodei comparatistice în investigarea diferitelor aspecte ale fenomenului literar; - Dezvoltarea interesului pentru studiul comparatist al literaturilor naționale; - Formarea unei concepții sistemice asupra raporturilor dintre evoluția ideilor/ formelor literare și structurile imaginarului socio-cultural.
Limba română contemporană. Morfologia.	III	S.03.O.021	<ul style="list-style-type: none"> - Aplicarea conștientă a structurii gramaticale (morfologice) a etapei de evoluție a limbii române, desemnate generic ca „română contemporană”; - Îmbunătățirea exprimării prin stăpânirea conștientă a gramaticii (morfologiei) și a normelor limbii literare; - Evidențierea dinamică inerentă a sistemului limbii române prin relevarea (și explicarea) unor fapte și structuri gramaticale cu statut deviant și /sau ambiguu din perspectiva normei, dar și prin sublinierea polivalenței funcționale a unor

			<p>unități ale limbii;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Evidențierea faptului că fenomenul lingvistic e dependent nu numai de sistem, ci și de exigențele selective ale vorbitorilor și ale situației de comunicare; - Oferirea imboldurilor de înnoire a predării limbii române în școală, în sensul înțelegerii limbii și a mecanismelor de utilizare a sistemului în procesul de comunicare.
Literatura română. Clasică I	II	S.02.O.014	<ul style="list-style-type: none"> - Posedarea conținuturilor teoretice actuale ale disciplinei; - Stăpânirea metalimbajului critic necesar în actele interpretative; - Utilizarea adecvată a conceptelor operaționale specifice disciplinei; - Interpretarea componentelor inovatoare din arsenalul metodic al criticii în raport cu teoriile „clasicizate” ale interpretării operei „clasicilor” români.
Literatura română interbelică	V	S.05.O.030	<ul style="list-style-type: none"> - Asumarea parcursului specific al literaturii române; - Interpretarea raportului dintre ideologii și literatură; - Integrarea scriitorilor în contextul epocii.
Stilistica funcțională	VI	M.06.O.036	<ul style="list-style-type: none"> - Dezvoltarea capacității de comunicare; - Dezvoltarea competențelor specifice pentru recunoașterea și utilizarea mărcilor stilistice specifice fiecărui stil funcțional; - Cunoașterea concepțiilor stilistice românești prin raportare la mișcarea de idei din stilistica europeană.
Limba română contemporană. Sintaxa.	IV	S.04.O.027	<ul style="list-style-type: none"> - Posedarea structurii gramaticale (sintactice) a etapei de evoluție a limbii române desemnate generic actualmente ca „română contemporană”; - Îmbunătățirea exprimării prin stăpânirea conștientă a gramaticii (sintaxei) și a normelor limbii literare; - Evidențierea dinamică inerentă a sistemului limbii române prin relevarea (și explicarea) unor fapte și structuri sintactice cu statut deviant și/ sau ambiguu din perspectiva normei, dar și prin sublinierea polivalenței funcționale a unor unități ale limbii; - Evidențierea faptului că fenomenul lingvistic e dependent nu numai de sistem, ci și de exigențele selective ale vorbitorilor și ale situației de comunicare.
Literatura română postbelică	VI	S.06.O.041	<ul style="list-style-type: none"> - Posedarea noțiunilor definitorii pentru configurarea direcțiilor literaturii române postbelice și contemporane;

			<ul style="list-style-type: none"> - Identificarea elementelor de continuitate/ discontinuitate în raporturile dintre literatura română postbelică și a epocilor anterioare; - Stimularea interesului pentru studiul literaturii naționale și pentru componentele care definesc identitatea acesteia în raport cu fenomenele literare circumscrise altor spații culturale; - Formarea unei concepții sistemice asupra raporturilor dintre evoluția ideilor/ formelor literare și structurile imaginarului socio-cultural și politic specifice spațiului românesc în secolul al XX-lea.
--	--	--	---

Referințe:

1. Anderson L. W. La formation des maîtres en fonction des compétences attendues. Bruxelles: LABOR, 1986. 260 p.
2. Jinga I., Istrate E. Manual de pedagogie. București: ALL, 1998. 460 p.
3. Cartaleanu T., Cosovan O. Curriculum în fața profesorului. Profesorul în fața curriculumului. În: Didactica Pro. Revistă de teorie și practică educațională, nr. 3-4 (13-14), 2002, p. 58.
4. Belair I. La formation a la complexite du metier de enseignant. În: Former de enseignants professionnels. Perspectives en education, Paris, p. 63.
5. Cristea S. Competența pedagogică la nivelul curriculumului. În: Didactica Pro. Revistă de teorie și practică educațională, nr. 2 (66), 2011, p. 55.
6. Ibidem
7. Ibidem
8. Ibidem
9. Ibidem
10. Silistraru N. Oportunitățile metodologice ale învățământului superior. Studiu teoretico-practic. Chișinău: UST, 2010. 142 p.
11. Socoliuc N., Cojocaru V. Formarea competențelor pedagogice pentru cadrele didactice din învățământul universitar. Chișinău: Cartea Moldovei, 2007. 160 p.
12. Gliga L. Standarde profesionale pentru profesia didactică. București: POLSIB, 2002. 200 p.
13. Guțu VI. Învățământul centrat pe competențe: abordare teleologică. În: Didactica Pro. Revistă de teorie și practică educațională, nr. 1 (65), 2011, p. 2.
14. Cristea S. Competența pedagogică la nivelul curriculumului. În: Didactica Pro. Revistă de teorie și practică educațională, nr. 2 (66), 2011, p. 55.
15. Botgros I., Franțuzan L. Competența profesională a cadrului didactic – condiție decisivă în implementarea curriculumului școlar. În: Univers Pedagogic, nr. 4, 2010, p. 38.
16. Botgros I., Franțuzan L. Competența profesională a cadrului didactic – condiție decisivă în implementarea curriculumului școlar. În: Univers Pedagogic, nr. 4, 2010, p. 38.
17. Robu V. Competențele cadrului didactic din învățământul preuniversitar – elemente-cheie ale procesului educațional. Rolul personalității. În: Revista științifico-practică Psihologie, nr. 1, 2012, 96 p.
18. Marcus S. Competența didactică. București: All, 1999. 173p.

Recenzent: dr. Grigor I.

Data prezentării: 29 septembrie 2014

REFLECȚII ASUPRA PRINCIPIULUI MATERN ÎN CREAȚIA LUI GRIGORE VIERU ȘI MIHAI EMINESCU

*Liliana GROSU, lector universitar,
Catedra de filologie română*

The ideological foundation that is based on the whole Grigore Vieru's creation is maternal principle. At the same time, in the achievement of Mihai Eminescu, the word "mother" appears as gentle, delicate, "like a pale angel", that has "charmed his childhood". For Mihai Eminescu mother is like a guide to the world of folk knowledge (having a rich spiritual inheritance), an initiation in to the mysteries of the nature, showing its love, and later was reflected in his works. As for Grigore Vieru, mother symbolizes the guide in all the wars, becoming the hero-mother, who face her existence, supporting axis of the universe, like a golden ring that sustain the life and the future of this earth.

Pentru Gr. Vieru principiul matern este ideologia de bază pe care se întemeiază întreaga-i creație, este veriga de legătură între lumea trupească (fizică) și cea spirituală, lumi pe care poetul le evocă deopotrivă, le imprimă suflet din sufletul său, înțelepciune din înțelepciunea sa, experiență din propria sa experiență, simțăminte din propriile sale simțăminte.

Materialul de față se prezintă ca un studiu comparativ, valorificând lirica celor “două inimi gemene”: M. Eminescu și Gr. Vieru. Pentru început vom face o schiță de portret a celor două ființe care au avut harul de-a da naștere unor genii, recunoscuți în plan național și internațional.

M. Eminescu s-a născut într-o familie numeroasă, cu 11 copii, fiind al șaptelea copil (poate și acest însemn al ordinii, șapte care este numărul „desăvârșirii”, era o prevestire a geniului său). Din raportările pe care le avem din critica literară este evident faptul că poetul, deși și-a iubit mult mama, prea puțin a scris despre ea, cu excepția cazurilor când amintea de mamele personajelor sale, de exemplu „... descrierea admirabilă și mișcătoare a iubirei de mamă din *Geniu pustiu*, care ne aduce aminte clasicele versuri din poezia *O, mama...* și care parcă înfățișează ochilor noștri scumpa icoană a maicei poetului, pe care aceasta o adora mai presus de orice pe lume, după cum mi-au împărtășit prieteni intimi ai lui”, și în conformitate cu ceea ce susține Ion Scurtu în Introducere la romanul *Geniu pustiu* [1].

Mama poetului s-a născut la Ipotești, la 15 august 1875, Ralu, Raluca sau Ralița Eminovici – cu adevăratul nume Rareșa – era a patra fiică a stolnicului Vasile Iurașcu din Joldești și a Paraschivei Donțu. Iată descrierea pe care i-o face G. Călinescu: „Pe lângă un bărbat așa de întărit în ideile lui (tatăl lui M. Eminescu – Gheorghe Eminovici) și cu atâta violență autoritară, femeia nu putea fi decât o ființă supusă și blândă, mângâindu-se cu copiii și îngenunchind pe la icoane. Și, într-adevăr, amintirile ne-o arată astfel” [2].

Din documentele oficiale studiate de criticul literar G. Călinescu, aflăm că primi o zestre bună de la părinți, iar portretul în ulei care s-a păstrat o înfățișează în grația unei femei destul de avută, purtând o alesidă de aur (care era pomenită în foaia de zestre), inele cu diamant și cercei cu mărgear: „Un portret în ulei, din chiar anul nunții, 1840, ne-o înfățișează pe Raluca cu alesida de aur masiv, învărtită de trei ori în jurul gâtului. E o femeie tânără (se născuse în 1816), cu trăsături nobile, fin conturate, cu ochi întunecați, pătrunzători și gură senzuală, neted tăiată, totul într-o față slabă, oblongă, de o blîndețe suavă, imperceptibil zâmbitoare. Spre bătrânețe, însă, se accentuează masivitatea stancoasă a feței, eminesciana buză groasă, care, dacă la poet dă acea astrală adulmecare în infinit, la femei (Raluca, Henrieta) este de o supărătoare, androgină ambiguitate de eunuc. Raluca poartă în portret părul împărțit cu romantică eleganță în două zone netede printr-o cărare la mijloc și un veșmânt somptuos de atlas sau velur, lăsând umerii goi străjuți de dantele, ale cărui cute largi, ca în picturile Renașterii, se lasă de pe piept și de pe mâneci, în raze centripete, spre

talie, pentru a se desface, probabil, în jos, într-o unduitoare, rotată crinolină. Măinile sale albe sunt împreunate spre a expune inelele cu pietre mari prevăzute în foaia de zestre. De statură era mică, dar robustă. Umbla tăcută prin casă, cu un aer de resemnare: ochii negri aveau o orientare îndepărtată, visătoare, iar colțul gurii, un zâmbet dureros. Era plină de bunătate, statornică în iubire, ca și în ură și, ca mai toate ființele slabe și pasive, cu ieșiri, uneori, de sarcasm. Existența Ralucăi Eminovici s-a scurs, fără îndoială, obscură și trudită, într-o casă plină de copii, în grija continuă de ei, într-o hărnicie casnică necesară pentru a menține o familie atât de numeroasă” [3].

Singura amintire pe care a lăsat-o însuși poetul despre propria mamă este următoarea: „Nu-mi aduc aminte de mama decât ca de-o ființă palidă, un înger care mi-a descântat copilăria cu glasul ei dureros și suferitor” [4].

Nu putem spune cu certitudine de ce poetul nu și-a evocat mama cu mai multă inspirație, poate pentru că a avut parte de-o dragoste împărțită pentru prea mulți copii, poate pentru că evocând-o i-ar fi știrbit din admirabila și mișcătoarea ei iubire de mamă, poate pentru că i-ar fi creat un portret sumbru, justificat prin suferința ei în urma pierderii a câtorva copii (unii în plină bărbăție, alții prunci nou-născuți). Chiar cuvântul „mama(ă)” apare rareori în versurile sale. Am realizat un studiu a trei volume de poezii: *Memento mori*, *Lucașfărul și Floare albastră* și am constatat doar patru contexte în care apare cuvântul *mamă*:

- 1) „Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie?
Tânără mireasă, *mamă* cu amor!”
(*Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie?*)
- 2) „Am uitat *mamă*, am uitat tată,
Am uitat lege, am uitat tot”
(*Amicul F.I.*)
- 3) „Că chinul și durerea simțirea-mi a-mpietrit-o,
Că pot să-mi blestem *mama*, pe care am iubit-o”
(*Rugăciunea unui dac*)
- 4) „O, *mamă*, dulce *mamă*, din negura de vremi ...”
(*O, mamă ...*)

După ce am prezentat portretul mamei lui Mihai Eminescu și am făcut constatările de rigoare, ne vom concentra atenția asupra locului pe care-l ocupă mama și principiul matern în creația lui Grigore Vieru. Portretul mamei îl face însuși poetul: „... Mama a avut un destin mai tragic. La opt anișori rămâne fără părinți și devine un fel de mamă pentru frățiorii ei mai mici: spală, mătură, gătește. Unul din frățiori, jucându-se, cade într-o zi pe plita încinsă și se preface în scrum sub ochii ei. La 16 ani se căsătorește și devine mamă și pentru frățiorii lui tata. Două dintre surorile mele – Catinca și Liduța – mor de mici. Moare și tata când aveam jumătate de an. Mama se recăsătorește. Începe războiul și moare și tatăl vitreg. Vine peste noi foametea din '46 - '47. Vine kolhozul. Mama – singură în fața tuturor nenorocirilor. Noaptea la mașina de cusut, ziua la deal, la muncile câmpului. Numai mânuțele ei știu cum ne-au crescut pe mine și pe soră-mea Sofia. Sunt profund marcat de tragismul vieții ei și așa voi rămâne până în ultima clipă a vieții” [5].

Comparând cele două portretizări constatăm faptul că Raluca Eminovici a fost o ființă frumoasă (și-a permis luxul acesta având o zestre destul de bună), a trăit la țară, a avut copii mulți, deci era mereu preocupată de treburile gospodărești, dar, spre fericirea ei, a avut lângă ea un soț care, cu toată educația autoritară și „vajnica mânie pedagogică a acestuia”, s-a străduit să întrețină familia făcând achiziții de pământ, moșii și ceva bani, în contrast cu mama lui Vieru care de asemenea a trăit la sat, dar a avut parte de suferinți nesfârșite, de lacrimi de nestăvilit, trăind singură „*Mama mea viața-ntreagă/ A trăit fără bărbat./ Singurei eram în casă/ Ploi cu grindină când bat*” (*Autobiografică*). Chiar vremurile sociale au fost altele: a rezistat războiului, și-a menținut existența în timpul foametei muncind din greu și făcând eforturi enorme.

Nu putem spune că mama lui Eminescu nu ar fi făcut sacrificii, dar a avut o susținere (soțul), a fost iubită de copii, o iubeau mai mult decât pe tată, pentru că, blândă și miloasă, îi apăra și îi ascundea de vajnica mânie pedagogică a tatălui. A avut parte și de suferință, care era provocată, după cum relatează G. Călinescu, de „desele supărări ce se vor fi ivit din pricina firii violente a lui Eminovici și a pedagogiei sale sumare, s-a adăugat pierderea unora din copii și mai ales a doi din cei mai mari (Șerban și Iorgu), morți în plină vigoare bărbătească, aproape unul după altul. Aceasta trebuie să fie și pricina boalei sale (cancerul) și a morții întâmplare curând după moartea băiatului mai mare, Șerban (13 august 1876)” [6].

Grigore Vieru și-a creat un ritual al adorației materne, venind din profunda iubire față de cea care i-a dat naștere, i-a vegeat somnul, i-a întreținut existența. Iată de ce poetul Gr. Vieru a înregistrat cu fidelitate întreaga-i făptură, reconstituind imaginea mamei din copilărie și până la trecerea în neființă. Poetul obișnuia să-și înceapă antologiile de poezie cu poezia *Făptura mamei*, despre care Ion Alexandru avea să afirme: „Un asemenea imn închinat mamei este o capodoperă de valoare universală în simplitatea cea mai de peste vărfuri a unui clasicism nepieritor, mereu modern, apropiat fiecărei generații” [7]. Poezia se prezintă ca „o chintesență a chintesențelor motivului, ca o sinteză a sintezelor lirice despre mama care, de-a lungul întregii vieți, s-a dăruit cu întreaga-i ființă fizică și spirituală, cu cele „două inimi” ale ei, înaltei meniri și predestinări ce i-au revenit pe pământ: de a trudi de una singură ziua și noaptea: ziua – la muncile câmpului, noaptea – la mașina de cusut, de a-l scoate pe fiu în lume cu „universitatea cuptorului” făcută și cu „steaua de vineri” împlinită, de a-i ținea mâna pe creștet de la leagăn până la pleata-i înzăpezită ...” [8].

Conchidem prin a accentua faptul că o astfel de „poezie-boltă” însumează toate celelalte ipostaze ale mamei pe care le-a făurit poetul atât de unic, de original, la scara „școlii poetice de rang european” (Ioan Alexandru).

Criticul literar Mihail Dolgan polemizând cu unele accepții simplificatoare și înguste ale criticii curente de la noi referitoare la poezia viereană despre mamă remarcă: „În creația poetică a lui Gr. Vieru „mama” se prezintă nu numai ca o „realitate” umană dintre cele mai vii, mai sacre și mai aproape sufletului omenesc, dar și ca un veșnic și frumos mit al Naturii – mitul solar al existenței omului în timp, spațiu și istorie... mama fiind, în ultimă instanță, simbolul totalizator al omeniei supreme și al dăruirii totale înaltelor rosturi pământești. Într-un fel sau altul, totul e văzut și trăit, cugetat și interpretat prin prisma de vederi și de simțiri a mamei” [9].

Poetul își amintește de destinul mamei: „Maica mea, văduvă de război, trudea la cultura tutunului. Munca extrem de grea și dăunătoare sănătății. Plantația era nesfârșită și bieteile femeii ieșeau din când în când la marginea ei, la șosea, să mai ia o gură de aer curat și pentru a-și șterge cu colțul basmalei lacrimile stârnite de iuțea otrăvii frunzelor de tabac. Am compus mai târziu, prin anii ‘70, un poem despre asta, care suna astfel: *“Pe câmpul / cu pomi ciudați de tabac – tăcut înaintezi. / Limbi verzi de șerpi uriași/ ființa ta înconjoară./ Dar tu înaintezi./ Nu mai vine, mama, nimeni din urmă/ afară de pâinea ta/ învelită în ștergar/ și cerul din spate/ eliberat de frunzele mari./ Doamne,/ cât cer deasupra unei singure/ pâini!”*. Maica-mea ieșea mai des la șosea, la marginea plantației și femeile știau de ce: - poate că vine băiatul ei din Lipcani de la școală și măicuța lui îi va întinde o coaja de pâine învelită în ștergar” [10].

Cuvântul mama(ă) apare foarte des în poeziile lui Gr. Vieru. Am realizat un studiu observativ asupra volumului *Acum și în veac* și am depistat șaptezeci și unu de contexte, inclusiv titluri de poezii; șaptezeci și șapte de contexte în volumul *Numele tău*.

Spațiul vierean ingenuu, răscolit de o bunătate primordială se sprijină pe arhetipul mamei, ca simbol matricial. La Vieru principiul matern umanizează, dobândește vibrații cosmice, devine chiar „substitut al eternității” (M. Cimpoi). Poetul, un evlavios, contemplă succesiunea anotimpurilor, culege „roua sufletului”, e bolnav de armonie și înțelege că veșnicia e „ca laptele mamei”. Iar mama, cu „fierbinteia ei respirație/rotește pe cer stelele, luna” (*Când sunt eu lângă mama*). Așadar, „cosmosul capătă un nimb matern, mama devine

osia lumii” [11], după cum observă Adrian Dinu Rachieru. Crescând sub acest simbol tutelar, evocând nostalgia stării dintâi, redescoperind candoarea și inocența copilăriei, acea „sărăcie fericită” trăită în preajma măicuței Dochița de la Pererita, – mama stăpânește universul liric: „Nu poți să smulgi din aer / Al mierlei cântec spus / De vorba mamei gura-mi / S-o depărtezi nu poți. // Nu poți din ape smulge / Un soare oglindit / De mine chipul mamei / Să îl desparți nu poți” (*Versuri albe*).

Criticul literar Eliza Botezatu menționează următoarele în această privință: “Poetul descoperă în ființa mamei coordonate esențiale ale sufletului colectiv. Abordând motivul, el se află în atingere cu straturile cele mai adânci ale ființei noastre morale. Mama e prototipul unei umanități ideale, considerată, mai ales, din perspectiva etico-psihologică. Ea ține în cumpănă dreaptă însăși viața” [12].

Poetul își creează din mama personală – mitul vieții sale, dar și al întregii omeniri, care a avut sau are o mamă, așa cum observă și Constantin Ciopraga: “Prin „mamă personală“ ni se transmite arhetipul mamei universale. Se ajunge, în fapt, la o mamă suprapersonală, o mamă-idee, proiectându-se în eternitate, o mamă hieratică meritând adorație, acționând suprasenzorial, ca un fluid învăluitor...” [13].

Pentru ilustrarea celor expuse anterior vom apela la versuri concrete din creația lui Gr. Vieru dedicate mamei. Mama, în primul rând, reprezintă protecție, îngrijorare pentru tot și toate: “Mă temeam să nu-ți fie frig, zice mama” (Acasă); “Când geamul/ la care așteptai/ Era, mamă, cernit/ De jalea ochilor tăi” (De unde) – lacrimi vărsate pentru fiu; “Nu mai vine, mamă,/ nimeni din urmă/ afară de pâinea ta/ învelită-n ștergar” (Dar tu), era coaja de pâine de care își aducea aminte poetul că o păstra mama lui când s-a întoarce de la școală; “Se încălzește cerul, mamă,/ De la mâinile tale/ Se iluminează-n adânc/ Își liniștește/ Nemărginirea” (***), mâna reprezentând primul ajutor, sprijin; “Născând tu ești un geniu, mamă/ Un geniu, mamă, ești./ Tu ești zămislitoarea,/ Ești pomul numai vers” (Tu ești un geniu) etc.

Mama, în creația viereană, este asemănată cu natura, fiecare parte a corpului ei este legată organic de elementele acestui pământ: mâinile, ochii, buzele, inima, picioarele, însăși întreaga-i ființă: “Iar buzele tale, mămă/ Sunt o rană tăcută mereu/ Mereu presurată cu țărna/ Mormântului tatălui meu” (Buzele mamei); “Chipul tău, mamă,/ Ca o mie/ De privighetori rânite”, “Lacrima ta/ Diamant ce taie-n două/ Oglinda zilei” (***); “Cum să te apăr, mamă: fluture fericit/ Soare/ în aceeași clipă/ Răsărit și asfințit?!” (***); “Creștetul tău –/ Vârful muntelui acoperit de nea”, “Ochii tăi –/ mări albastre”, “Palmele tale –/ arăturile noastre”; “respirația ta –/ nori din care curg ploii” (Mamă, tu ești ...). Din creația lui Gr. Vieru putem desprinde mai multe ipostaze ale mamei: Mama-Patrie (Țară); Mama-Cuvânt matern/ Limbă; Mama-Libertate; Mama-Dor; Mama-Univers etc.

Până acum am înfățișat o imagine de ansamblu a principiului matern în creația lui Grigore Vieru, în continuare ne vom preocupa de analiza poeziei O, mamă ... de Mihai Eminescu, publicată în “Convorbiri literare” la 1 aprilie, 1880, singura poezie din creația poetului care face referire directă la mamă. Celelalte contexte se raportează la ființa iubită a mamei, dar prin intermediul unor portretizări date personajelor sale implicate în acțiunile povestite, ca de exemplu următorul comentariu: “Inițierea folclorică a lui Eminescu urcă până la anii fragezi ai copilăriei și despre ea mărturisesc multe din poemele lui de maturitate, pe care cetitorul le cunoaște îndeajuns, dar peste care nici o incursiune, oricât de expeditivă, prin arcele adumbrate ale folclorului, nu-și poate îngădui să treacă cu ușurință. Cel mult să le circumscrie...”, iar în următoarele rânduri argumentează acest fapt în felul următor: “În valea aceasta a Iosafatului, copilul a deprins să cunoască tainele naturii “Mama-i știa atâtea povești, pe câte fuse / Torsesc în viață... deci ea l-au învățat / Să tâlcuiască semne și-a păsărilor spuse / Și murmura cuminte a râului curat”[14], de fapt e vorba aici de mama poetului care l-a călăuzit în lumea cunoașterii folclorice, în tainele naturii (a păsărilor spuse, râul curat etc.), i-a trezit marea dragoste pentru natură.

Același cadru al naturii este prezent și în poezia *O, mamă...*, după cum a observat și critica literară, comentând locul de vecie ai păriților lui Eminescu: “Este înmormântată (Raluca Eminovici) împreună cu Gh. Eminovici lângă bisericuța din Ipotești, sub chiar ferestrele ei, într-o mică împrejmuire, precum arată inscripția: Colea zac rămășițele robilor lui Dumnezeu Gheorghe și Raluca Eminovici, în somnul cel de veci. Câțiva salcâmi umbresc mormântul și ușa biseriței – biserică de lemn, văruiată pe dinafară, pleoștită, joasă și cu ochiuri mici de fereastră, ca orice casă de țară. Acoperișul de tablă veche și ierburile cotropitoare fac și mai melancolică dezolată chemare eminesciană:

*O, mamă, dulce mamă, din negura de vremi
Pe freamătul de frunze la tine tu mă chemi;
Deasupra criptei negre a sfântului mormânt
Se scutură salcâmi de toamnă și de vânt,
Se bat încet din ramuri, îngână glasul tău...
Mereu se vor tot bate, tu vei dormi mereu” [15].*

Prima strofă poetul o dedica în exclusivitate mamei, iar în celelalte strofe face referire la propriul apus al vieții, mama fiind doar “chemarea” veșniciei odihne, contopirea cu marea natură din care poetul și-a găsit inspirație și însuflețire. Repetarea imediată a cuvântului “mamă” arată importanța pe care i-o atribuie acesteia, însemnătatea ei pentru existența lui atât în lumea profană, cât și în lumea de dincolo de orizont (în moarte). Oriunde nu ar pleca, orice nu ar vedea și prin ce evenimente n-ar trece, inima se sensibilizează numai la gândul care duce spre mamă, iar oamenii, faptele și întâmplările se amestecă ca într-o curgere neconținută din care rămâne numai o scânteie ascunsă, fugară, neînțeleasă, o chemare ștearsă de negura vremii – glasul mamei.

Poetul îi atribuie mamei calificativul “dulce mamă”, ceea ce poartă conotația unei pregustări prin ea, calitatea supremă a gustului, care în context poate fi interpretat ca ființă: agreabilă, armonioasă, blândă, calmă, delicată, domoală, dragă, fină, gingașă, grațioasă, iubită, îmbălsămată, liniștită, muzicală, netulburată, plăcută, scumpă, suavă, unduioasă, maică “ușoară”, așa cum apare la Vieru, cea care produce plăcere și satisfacție deosebită. Iar în următoarele versuri ființa ei se contopește cu “negura de vremi”, “freamătul de frunze”, “cripta neagră a sfântului mormânt”, “salcâmi de toamnă” etc.

Se întrevede între poet și mamă o legătură permanentă, o chemare lăuntrică pe care doar poetul o încearcă, presimțind poate pragul morții, prin care se va posta alături de mamă sau de iubită, pentru veșnicie, fără a cunoaște despărțirea. În unison cu despărțirea de lumea palpabilă e și faptul că “se scutură salcâmi de toamnă și de vânt”, toamna semnificând anotimpul tristeții, despărțirii, dezolării și a singurătății apăsătoare, iar vântul e un simbol al pericolului, obstacolului.

Mama se află acum departe de el, aceasta subliniind-o cuvintele “negura de vremi” (“vremi” – apărând la plural), pe lângă umbra salcânilor, pe lângă vântul ce bate prin părul ei, pe lângă chinurile trecutului ce se învârtesc în ochii lui și în inima sa, se aude chemarea de dincolo de bezna lumii, răsunând ca un clopot ancestral al existenței lui, peste care în inima poetului se resimte chemarea ei, pentru că cine nu știe că cea mai mare nevoie a omului este de a fi auzit când strigă, de a fi ascultat când cere, de a putea plânge când îl doare, de a vorbi, de a fi mângâiat și a-și aduce aminte de mâna mamei, de dulcea limbă a poveștilor ei, care au întipărit icoane drăgălașe și poetice în închipuirea copilăriei.

Din străfundurile veșniciei poetul descifrează glasul matern, care este îngânat de frunzele ce cad spre pământ, scutate de vântul toamnei, de zbuciumul ramurilor care bat, dar realitatea e că “mereu se vor tot bate, tu vei dormi mereu”. Interesant e faptul că sub același mormânt zac și osămintele tatălui său, dar poetul nu amintește nimic despre acest fapt, se întrevede în aceasta un atașament deosebit al poetului pentru mamă. Poetul era atașat de mamă pentru că-l înțelegea, credea în geniul său, pe când tatălui îi era imposibilă o astfel de perspectivă, după cum observă și G. Călinescu: “Tatăl înțelegea, ca multă lume respectuoasă de cultură, să-și pedepsească progenitura când nu învăța poeziile din cartea de școală, dar ca

însăși odrasla sa să ajungă a face poezii, asta n-o înțelegea! Un băiat trebuie să-și facă viitorul, „să se chivernisească”!, iar într-o scrisoare de la Berlin, poetul îi replică tatălui: “Dacă nu ți-am scris până-acum, cauza a fost neîncrederea cu care întâmpini orice voință proprie a oricărui din fiii dumitale, neîncredere argumentată de privirea formalistă ce-o ai despre lume, după care orice om care nu caută numaidecât a se chivernisi, după cum o numești d-ta, trebuie să fie un om de nimic. Ești un părinte nenorocit - adevărat (se poate). Dar ești nenorocit mai mult pentru că vrei ca fiecare să trăiască și să-și măsoare pașii după cum dorești d-ta” [16].

În următoarea strofă imaginea mamei rămâne departe, în umbra celei a iubitei, alături de care poetul își vede sfârșitul vieții, căreia îi cere să-i immortalizeze ființa, s-o înveșmânteze în haina nepieritoare a naturii, care „mereu va bate”, „mereu va crește”, „mereu va plânge”, acest „mereu” este în consonanță cu somnul morții: „tu (mamă) vei dormi mereu”, „eu (poetul) voi dormi mereu”, „noi (poetul și iubita) vom dormi mereu”:

În ultima strofă se urmărește contopirea ființei masculine cu cea feminină “*de-a pururea aproape vei fi de sânul meu*”, prin condiționalul „dacă” și adverbul „împreună”. Poetul se vrea îngropat nu în „triste zidiri de țintirim”, ci la margine de râu, unde curgerea permanentă a apei va determina curgerea în continuu a existenței în moarte, nu însă în absența ființei iubite:

*Iar dacă împreună va fi ca să murim,
Să nu ne ducă-n triste zidiri de țintirim,
Mormântul să ni-l sape la margine de râu,
Ne pună-n încăperea aceluiași sicriu;
De-a pururea aproape vei fi de sânul meu ...
Mereu va plânge apa, noi vom dormi mereu.*

(O, mamă ...)

Poetul nu-și imaginează trecerea în neființă fără prezența feminină, fie ea iubita, fie mama. Iubirea e o cale de acces spre eternitatea naturii, perindarea spre veșnicie. Concepția poetului cu privire la moarte era: „Moartea succede vieții, viața succede la moarte”, un inel din lanțul existenței, care nu are nici început și nici sfârșit.

În încheiere putem subscrie la ceea ce afirma Alexandru Paleologu: „Eminescu nu e, nu poate fi altul decât cel ce a voit el însuși să fie. Tot ce n-a voit să fie e foarte util pentru priceperea poetului, dar nu e adevăratul Eminescu. Acolo unde Eminescu nu a pus toată arta sa, nu mai este el” [17].

Pierderea mamei pentru Gr. Vieru reprezintă pierderea dispoziției celei mai mărețe, unice, irepetabile – starea de a fi copil. Această idee a fost eternizată într-o maximă memorabilă frecvent analizată și discutată: „Pierzând pe mama, îți rămâne patria, dar nu mai ești copil”. Comentând această maximă Adrian Dinu Rachieru menționa următoarele: “Poetul, spuneam, este un „duh al vietii”, reveria natală, devoțiunea, delicatețea (tânjind replierea) caută obsesiv chipul mamei. Cine ar putea veni în locul Ei? — se întreabă Vieru. O lume maternă, crescând sub acest simbol tutelar stăpânește universul liric: „Nu poți să smulgi din aer / Al mierlei cântec spus / De vorba mamei gura-mi / S-o depărtezi nu poți. // Nu poți din ape smulge / Un soare oglindit / De mine chipul mamei / Să îl desparți nu poți” (Versuri albe). Poetul ascultă tăcerile din „casa mumei”, „plânsetul humei” (e un accent bacovian aici), iubirea ia chipul mamei; „pierzând pe mama — citim în *Caut umbra* — mi-a rămas patria”. Deci, sfârșind antologic: „Mamă, / Tu esti patria mea!” (v. Mamă, tu esti...)” [18]. Conchidem apelând la ceea ce afirma Eugen Lungu: “...După *O, mamă...* nu cunosc la noi o mai izvorâtă din durere și mai unduită de recunoștință poezie: *Pe drum verde, pe drum alb*. Acum dorul nostru de mamă are două maluri” [19].

Într-o mărturisire a poetului Gr. Vieru cu ocazia înmormântării măicuței Cristina (așa cum o numea poetul pe mama lui Nicolae Dabija) citim următoarele: “Atunci când o pierdem pe mama, îmbătrânim dintr-odată, simțindu-ne în același timp niște copii orfani. L-am văzut îmbătrânit și însurit pe Nicolae în ziua despărțirii sale de cea mai dragă ființă. Mi s-a părut, pe de altă parte, pierdut și neapărat ca un copil orfan – el, bărbatul de mare curaj. Știu că poetul are niște copii minunați. Dar iubirea copiilor nu poate înlocui dragostea mamei. Mai știu că

Nicolae are destui prieteni. Dar iubirea prietenilor nu este nici măcar cât umbra dragostei materne” [20]. Adevărul e că nimic nu poate înlocui iubirea de mamă.

Deci, principiul matern este ideologia de bază pe care se întemeiază întreaga creație a lui Grigore Vieru, este veriga de aur ce susține procrearea și continuitatea vieții, este scânteia ce emană căldură și dragoste, mama este cuvânt, libertate, dor, în ultimă instanță, univers.

Referințe:

1. Scurtu, I. Introducere la M. Eminescu: Geniu pustiu. Roman postum. – București: Minerva, 1984, p. 35.
2. Călinescu, G. Viața lui Mihai Eminescu. – București-Chișinău: Litera Internațional, 2001, p. 30.
3. Ibidem.
4. Eminescu, M. Proză literară. Geniu pustiu. – Chișinău: Litera, 1996, p. 37.
5. Vieru, Gr. Cât de frumoasă ești. Antologie de poezie românească. – București-Chișinău: Litera Internațional, 2004, p. 536.
6. Călinescu, G., op. cit., p. 33.
7. Alexandru, I. Cuvânt înainte la Grigore Vieru – Rădăcina de foc. Postfață de Victor Crăciun. Selecție și îngrijire: Arcadie Donos. – București: Univers, 1988, p. 7.
8. Dolgan, M. Poezia contemporană, mod de existență în metaforă și idee. – Chișinău: Elan Poligraf, 2007, p. 114.
9. Dolgan, M. Creația lui Gr. Vieru în școală. – Chișinău: Lumina, 1984, p. 34-35.
10. [http://www.grigorevieru.md/index.php/despre - vieru/ referințe – critice/ Gr. Vieru - „Câteva cuvinte din amintire și din tot timpul“](http://www.grigorevieru.md/index.php/despre-vieru/referinte-critice/Gr.Vieru-„Cateva-cuvinte-din-amintire-si-din-tot-timpul) [Accesat 28.05.2010]
11. Rachieru Adrian Dinu. Grigore Vieru – Patria și Matria // Acolada, nr.11, noiembrie, 2009, p. 17.
12. Botezatu, E. Mamă, tu ești patria mea... // În: Botezatu E. Patosul patriotic și internaționalist al poeziei. – Chișinău: Lumina, 1979, p. 86.
13. Ciopraga, C. Grigore Vieru - destin re-întemeietor // Limba Română. Nr. 1-4, 2009, p. 16.
14. Perpessicius. Mențiuni critice. – Chișinău: Litera, 2002, p. 142.
15. Călinescu, G., op. Cit, p. 33-34.
16. Idem, p. 29.
17. Paleologu, Al. A patra dimensiune: receptarea în timp // În: Despre lucrurile cu adevărat importante, ed. a II-a. – Iași: POLIROM, 1998, p. 107.
18. Rachieru Adrian Dinu. Grigore Vieru – Patria și Matria // Acolada, nr.11, noiembrie, 2009, p. 16.
19. Lungu, E. Referințe istorico-literare // În: Vieru Gr. Acum și în veac. – București-Chișinău: Litera Internațional, 2001, p. 293.
20. Vieru, Gr. Văd și mărturisesc // În: Gr. Vieru. Acum și în veac. – București-Chișinău: Litera Internațional, 2001, p. 283.

Recenzent: dr., conf. univ. Balțatu L.

Data prezentării: 29 septembrie 2014

FĂNUȘ NEAGU. PĂPUȘA: REALITATE ȘI FICȚIUNE

Valeriana PETCU,
Catedra de filologie română

Fanus Neagu a été l'un des plus grands écrivains contemporains. Une des œuvres représentatives de Fanus Neagu est la nouvelle "La poupée", publiée dans le volume des nouvelles «Au-delà des sables». L'histoire "La poupée" a une structure unique. Les drames spirituels sont présentés avec une touche d'originalité, l'humeur de l'acteur sont reproduits en détail, et le nom des personnages principaux sont suggestifs et pleins de connotation. Le titre est suggestif et la fin de l'écriture est ouverte et très expressif. Les histoires de Fanus Neagu représentent des importantes réalisations et incluent l'auteur dans la catégorie des écrivains roumains les plus précieux.

Fănuș Neagu a fost unul dintre cei mai mari scriitori contemporani: romancier, dramaturg, publicist. Primul volum de debut nu-l prevestea pe prozatorul de mai târziu, după cum susținea însuși autorul „sunt două povestiri bune, restul sunt niște chestii ratate”.

S-a remarcat în literatura română ca un erudit povestitor, un excelent narator, prin lucrările sale a încercat să „evadeze din sistem”, să se reîntoarcă la marea literatură. S-a impus, inițial, prin proza scurtă: „Ningea în Bărăgan”(1959), volum retipărit în 1964 sub titlul „Cantonul părăsit”, „Somnul de la amiază” (1960), „Dincolo de nisipuri” (1962), „Vara buimacă” (1967), „În văpaia lunii” (1972), „Dincolo de nisipuri” (1994) ș.a.

Creația lui Fănuș Neagu a apărut, contrastant, într-o epocă materialistă și desacralizantă, de destructurare a existenței și creației, dar opera fundamentală, în semnificația și esența ei, a reprezentat o nouă resacralizare și o altă distribuție a ființei în contextele mitologizante și arhetipale, de reactivare a semnelor și sensurilor definitorii [1].

Realizând o analiză complexă asupra creației lui F. Neagu, E. Simion susține că „spiritualitatea fără talentul de a citi în oglinzile vieții interioare e un nonsens în artă, iar acolo unde există un mare talent e cu neputință să nu fie, într-un fel caracteristic, și o spiritualitate ascunsă în zidurile operei” [2].

În întreaga sa operă, F. Neagu surprinde realitatea în dimensiunea sa ontologică. Autorul s-a inspirat din lumea fabuloasă a ținuturilor natale, locul copilăriei care i-a marcat întreaga operă literară. „Fănuș Neagu scrie o proză a faptelor, cultivă elementul senzațional și nu se teme de greaua învinuire de a înfățișa viața unor destine elementare” [3].

Pornind de la afirmația autorului „scriu pentru că iubesc viața”, el abordează temele cele mai sensibile și mai profunde ale existenței umane.

Fiind atras de proza scurtă încă de la începuturile lui scriitoricești, Fănuș Neagu remarcă în prefața *Cum se naște ființa povestirii* la volumul *Dincolo de nisipuri*, că „Povestirile se scriu așa se ia un fapt din viață, real sau închipuit se tăvășește într-un morman de amintiri și-un munte de observații asupra oamenilor și a naturii, se scoate apoi pe o vale verde, se pune la uscat pe un măceș înflorit e lăsat să-l bată soarele și să-l fluiere vântul, se trage apoi la sticlă și se varsă, pe înnoptate, cu multă închipuire proaspătă, în urechea copiilor. Nimic mai simplu”.

Una din lucrările reprezentative ale lui Fănuș Neagu este povestirea „Păpușa”, publicată în volumul de nuvele „Dincolo de nisipuri”. Referindu-se la volumul de nuvele intitulat „Dincolo de nisipuri”, în care este inclus textul respectiv, și la personalitatea poetului, Nicolae Manolescu face următoarele observații, cartea „cuprinde compunerile cele mai bune de până acum ale autorului: *Păpușa, Dincolo de nisipuri, Drum întins...* Fănuș Neagu e un prozator talentat, capabil să se ridice în ansamblu la o literatură de cea mai bună calitate” [4]. Nicolae Manolescu cel mai mult admiră povestirea „Păpușa”, unde „realismul psihologic este de netăgăduit” [5].

Textul „Păpușa” are o structură inedită. Dramele sufletești sunt prezentate printr-o tentă de originalitate, stările sufletești ale actantului sunt reproduse detaliat. Evenimentele petrecute

în viața personală i-au marcat profund destinul, iar anotimpul prezentat de autor – iarna cu viscole puternice - vine în deplină consonanță cu starea de spirit al personajului principal. Anotimpul are o simbolică specială, naratorul îl invocă asociindu-l cu neliniștea sufletească generată de starea generală de spirit. „Vine viscolul, se gândi Ene Lelea, la noapte o să degere și inima pământului” și scutură hățurile. Tropotul se învălmăși. Ascultându-l lui Ene Lelea îi răsări în minte că e fără noimă să omoare caii cu goana, când Gia nu mai e acasă să-l aștepte. Gândul îi răscoli dureros simțurile, și fața lată, cu nasul puțin cârnos, i se strâmbă nervos, parc-ar fi crestat-o cu biciul. La numai două luni de la nuntă, nevasta îl părăsise. Într-o seară, după ce au stat la masă, el a coborât în beci să scoată o cană cu vin și când s-a înapoiat n-a mai găsit-o pe Gia. Își luase lucrurile și fugise la Ilie Bigu, gestionarul de la bodegă”.

Și momentul zilei – *căderea serii* – are semnificații speciale. Seara este un moment deosebit, momentul când se fac anumite bilanțuri „Ehe, făcu Ene Lelea cu amărăciune, mi-a dat cu piciorul”... Supărarea, umilința sau bucuria ciudată se manifestă sub influența forțelor întunericului „Era ca și când s-ar fi aflat însetat dinaintea unei fântâni secate. Un val fierbinre i se zbătea în trup, întocmai ca-n ziua când i se făcuse o injecție cu calciu gluconic, iar buzele i se mișcau fără voie, închegând, prostește, aceleași cuvinte: „ - Ilie Bigu mi-a furat nevasta și cântă.” În textul respectiv, timpul se află în concordanță cu trăirea sufletească a actantului, este un simbol al existenței sale, iar *fântâna secată* este identificată cu propriul său destin.

Incipitul este rapid și fixează personajul povestirii: „Ene Lelea se întorcea în sat de la o consfătuire cu agronomii, unde șezuse trei zile. Mâna caili repede, cu capul înfundat în gulerul moale al șubei, și sania luneca, clătînându-se pe marginea bălții”. Întoarcerea *acasă* este o acțiune simbolică care marchează revenirea la grijile cotidiene, la punctul inițial. Călătoria efectuată de actant și dorința umbrită de răzbunare îl conduce la un conflict sufletesc puternic provocat de mari suferințe morale. „Autorul nu simplifică lucrurile, nu dă explicații ușoare faptelor săvârșite de eroii săi și nu alege cazuri-limită pentru a ilustra diverse consecințe dramatice. Situații tragice (pentru individ) vin, vrea să spună autorul, din perpetuarea unor inerții sau ca efecte, târzii, ale unor erori” [6].

Firul narativ începe cu un pasaj în care se conturează cronotopul satului care este vag determinat „peisajul se desfășura vânt, pentru că după prânz vremea se învrăjbi se ca o cătea fătată. Zărilor căzute fumegau, gerul, care arse în draci o săptămână, se subțiasse, și în câmpia încremenită sub un strat de zăpadă gros de două palme se deșteptă vântul de februarie, scheunând.” Acest cadru exterior, constituie proiecții ale sentimentelor pe care le trăiește actantul. *Vânăutul* este culoarea sufletului traumatizat de plecarea soției, este o culoare a suferinței. Realitatea este interpretată prin prisma structurii sufletești a lui Ene Lelea, personajul central. Ene se gândi că va lupta până în pânzele albe cu Ilie Bigu „Toate câte fusese gata să răbufnească în el – silă, durere, revoltă – se rânduiau, se așezau la dospit, ca să izbucnească mai târziu nimicitoare”. Scriitorul intensifică dramatismul situației atunci când unul dintre pescari începu să cânte și Ene Lelea recunoscă vocea lui Bigu „groasă, asprită de ger”. Conflictul apărute între ei sunt generate de faptul că Ilie Bigu i-a furat soția.

Numele personajelor ficțiunii sunt foarte sugestive și pline de conotație. Referindu-se la eroii lui Fănuș Neagu, Constantin Gherghinoiu sublinia că „Modul în care secvențe din realitate translează în imaginarul colectiv și de aici în imaginarul fănușian rămâne un mister. Cert este că mulți dintre eroii lui Fănuș au nume sau porecle care se întâlnesc și astăzi în Grădiștea, locul de baștină a autorului: Moș Totioaca, Peleaga, Mohreanu, Eni Lelea ... O adevărată mitologie populară de eroi care coboară din memoria afectivă fabuloasă a autorului. Acolo unde sesizează că locurile și oamenii sunt de domeniul comunului, Fănuș Neagu intervine și introduce elemente de fabulos și de fantastic, transformând totul în pagini de mitologie locală și universală” [7].

Urmează un pasaj în care se conturează personajul principal – Ene Lelea care avea „fața lată, nasul puțin cârnos ... buzele spuzite de vânt ... mustăcioara spălăcită și bărbia groasă”. Aceste trăsături îi conferă un accentuat relief psihologic. Pe parcursul ficțiunii, Fănuș Neagu descrie și incertitudinea personajului provocată de evocările unor experiențe trăite „Gândul la

Gia îi aduse în minte pe neașteptate aroma aspră a părului ei, proaspătă ca în prima noapte petrecută împreună. Năzărire! Se scutură, dar nu izbuti s-o alunge. Ar fi dorit-o pe Gia în sanie... Ene Lelea se dezmetici și suflă furtunos pe nări. Ce treabă era asta, să țasă povești pentru copilul altuia?”

Scriitura este construită pe un singur plan narativ în care se urmărește destinul personajului principal Ene Lelea „un rănit de dragoste: prihănită și statornică” [8]: un președinte de cooperativă agricolă căruia i-a fugit nevasta de acasă, la numai două luni după căsătorie. Își luase lucrurile și fugise la Ilie Bigu, gestionarul de la bodegă. I-au rămas de la ea o ciupercă de lemn de țesut ciorapi, o păpușă, îmbrăcată în veșminte de mireasă pe care a spânzurat-o în pridvor de-asupra ușii și o scrisoare. Gia este victima unei căsătorii impuse de tatăl său care o maltrata. Ea trăiește un zbucium interior profund „să nu mă blestemi, Ene ... m-am măritat cu tine fiindcă m-a bătut tata cu pumnii, ca dușmanu să te iau. Degeaba am zis eu nu și am bocit și m-am rugat de ceasul morții, că mama și toate neamurile noastre, cum dădea ziua geană, venea să mă oropsească cu vorba ca să facem cununia amândoi. Acum tu, Ene, să zici așa, vai de chinu ei ăla amar...” Drama ei se sfârșește atunci când decide să-și părăsească soțul. Prin intermediul scrisorii îi comunică despre decizia sa „eu mă duc la cine mi-a fost drag pe lumea asta mare”. Scrisoarea este un simbol al unei realități declanșate de evenimente anterioare, este un mesaj foarte important care le va transforma ulterior viața. Semnificative sunt obiectele rămase - *o ciupercă de lemn de țesut ciorapi, o păpușă și o scrisoare* - care conferă povestirii un aspect local, arhaic.

Titlul operei este sugestiv. Păpușa devine un personaj simbol, în această calitate primește aspectul persoanei umane, este substitutul Giei cu ochi „albaștri, lunguieți, batjocoritori, cu pleopă grea.” Ene Lelea „trebuie să facă față și unui conflict moral, pentru că nu vrea să se atribue concedierii absolut coincidente a rivalului înțelesul unei vindicte personale” [8]. Suferințele înrădăcinate în subconștientul său, îl făcu „s-o croiască cu biciul” pe păpușă. Orbit de mânie strigă „Ce-ți închipui? ... N-am pus eu să-l dea afară pe Bigu”, căpătând astfel o anumită eliberare sufletească. „Bărbații, chiar și despoții propriilor familii sînd dominați, îndeobște, de femei. Cînd aceștea îi lasă (precum Gia pe Ene Lelea, în *Păpușa*) ei nu-s în stare decît de simulacru unei răzburări” [9].

Finalul scriiturii este deschis și foarte expresiv. Ene Lelea „Obosit, zvârli biciul și plecă la președintele cooperativei. Pe obraji i se lipiseră fire de rumeguș din păpușa ruptă.” În această încordare, personajul principal, în urma dramei trăite, asimilează experiența și înțelepciunea vieții care duce și la transformarea destinului și la recuperarea liniștii sufletești.

Așadar „Păpușa” constituie scenariul unor drame existențiale. Autorul este un bun constructor de ficțiune. Prin ficțiunile sale, Fănuș Neagu transmite personajelor sale diverse experiențe ale destinului omenești. Profunzimea, observația psihologică face ca textul să aibă conotații profunde. Povestirile lui Fănuș Neagu reprezintă realizări importante și-l includ pe autor în categoria celor mai valoroși scriitori români. Opera lui F. Neagu trebuie citită, ”re-descoperită. Și re-câștigată, deoarece ea este cu adevărat una din acele posesiuni care ne justifică și ne hrănesc cu acel aliment rar și indispensabil: speranța de a fi. De a dăinui!” [10].

Referințe:

1. Aureliu Goci. Romanele lui Fănuș Neagu – imaginarul narativ și deschiderile timpului și spațiului. În: Clipa. Magazinul actualității cultural e românești, ianuarie 2011.
2. Eugen Simion. Orientări în literatura contemporană. București, Editura pentru literatură, 1965, p. 292,
3. Ibidem, 293.
4. Apud Corneliu Popescu. Notă bibliografică, în F. Neagu în văpaia lunii. București: Minerva, 1971, p. XXVII.
5. Apud Viorel Coman. Avatarurile receptării operei lui Fănuș Neagu. În Caiete critice, nr. 10, 2011, p.60.

6. Eugen Simion. Orientări în literatura contemporană. București, Editura pentru literatură, 1965, p. 285.
7. Constantin Gherghinoiu. Fănuș și eroii săi. În Caiete critice, nr. 10, 2011, p. 25.
8. Andrei Grigor. Fănuș Neagu. Monografie, antologie comentată, receptare critică. Brașov, 2001, p. 13
9. Nicolae Balotă. Prefață. În: În văpaia lunii. Povestiri. București: Minerva, 1971, p.XVI.
10. Nicolae Breban, Pictor al unei Românie vii și miraculoase, în Caiete critice, nr.10, 2011, p. 45.
11. Fănuș Neagu. În văpaia lunii. București: Albatros, 1988.

Recenzent: dr., conf. univ. Balțatu L.

Data prezentării: 29 septembrie 2014

OID DENSUSIANU – FOLCLORIST

*Alexandru TECUCI,
Catedra de filologie română*

„Cercetătorul trebuie să ia în câmpul lui de observație și actualitatea și trecutul; mintea lui trebuie să fie gata să cunoască și ce se întâmplă și ce s-a întâmplat altă dată, pentru că nimic nu poate fi pătruns în toate tainele lui dacă e izolat în timp, ca și în spațiu; faptele de azi pot fi mai bine înțelese dacă le cunoaștem pe cele din timpuri îndepărtate, după cum trecutul ne apare mai limpede la lumina prezentului” [1].

(Ovid Densusianu)

On veut mentionner que l’histoire de la littérature roumaine comporte beaucoup d’écrivains qui ont l’amour envers le mot et l’histoire. On se rappelle de tels noms, comme Văcăreștii, Donicii, Hasdeenii qui ont contribués à l’étude de l’histoire de notre langue. On a et une dynastie de Densusianu. C’est Aron, Nicolas et Ovid. On va s’arrêter sur l’activité littéraire d’Ovid Densusianu. Il est reconnu comme linguiste, folkloriste historique littéraire et poète roumain. Il a été professeur à l’Université de Bucarest, membre de l’Académie Roumaine, membre de la Société de vieux textes français et de la Société de linguistique de Paris. C’est lui qui a formé la Société philologique et l’Institut de Philologie et de Folklore dans le cadre de la Faculté de Lettres et de Philosophie de Bucarest.

La passion pour la recherche de la création du peuple roumain s’armonise dans l’activité intellectuelle d’Ovid Densusianu avec la passion pour la recherche de la langue, des dialectes, du style et de la littérature roumaine. Ovid Densusianu a été le premier folkloriste roumain avec une préparation fondamentale scientifique. C’est un créateur d’école folkloristique dans le XX-ième siècle.

Criticul literar Marin Bucur în studiul „Ovid Densusianu – folclorist” mărturisește: „În prima jumătate a secolului nostru este incontestabilă autoritatea științifică a lui Ovid Densusianu în domeniul folcloricii, filologiei, romanisticii, istoriei literare, fără a uita celelalte manifestări ale personalității sale - în zona beletristicii și a criticii literare” [2].

Astăzi, când ne-au înspicat tâmpurile, ne ducem aminte de anii de studenție, ne punem mii de întrebări despre timpul pierdut în zadar, îl vedem pe profesorul strâmb, care nu ne-a spus nici un cuvânt la cursul de folclorică despre culegătorul de „flori alese din cântecele poporului”. Este foarte important să remarcăm că „secolul nostru” se călătorește și noi, cei mai învechiți în zile, cât și adolescenții nu cunoaștem aproape nimic din activitățile omului de cultură Ovid Densusianu. Și e păcat. A fost un intelectual excepțional. A studiat limba și dialectele ei, a pătruns în străfundul veacurilor prin filiera folclorică, învățându-ne, cum să înțelegem istoria neamului nostru. Drept exemplu ne poate sluji lucrarea „Folclorul. Cum trebuie înțeles”. Dragi cititori, cine a înțeles folclorul, cine a pornit de la creație populară, a ajuns un Eminescu, un Creangă, un Slavici, un Sadoveanu, un Blaga și chiar dacă vreți, un Vieru. Acesta e izvorul dătător de viață. Densusianu a înțeles acest mare adevăr și l-a propagat cu pasiune. El și-a trecut drumurile studiilor sale prin epoca care a trăit-o ca un profet, și care și azi, la începutul secolului al XXI-lea sunt valabile pentru noi. Unde va ajunge ne va spune posteritatea.

Ovid Densusianu a sondat adânc în străfundul veacurilor, ajungând la gândirea celor mulți la zăcămintele noastre trainice. El este un creator de școală nouă folclorică, el a dat o direcție nouă cercetărilor științifice în secolul nostru. Studiile „Folclorul. Cum trebuie

înțeleș”, „Viața păstorească în poezia populară”, „Graiul din țara Hațegului” sunt niște școli moderne, create de Ovid Densusianu. În ele găsim „icoana sufletească întregă a unui popor, tot ce-l impresionează și-i stăpânește gândul, tot ce-i călăuzește viața lui de fiecare zi, de fiecare clipă”[3] - declară folcloristul Ovid Densusianu.

El a fost un altoitor al investigațiilor noi în domeniul filologiei. În prelegerile sale de la Facultatea de litere și filozofie a Universității din București, începând cu anul 1909, propagă cu osârdie o schemă nouă de cercetare a graiului și folclorului românesc. Concordanțele lingvistice și folclorice sunt modul și felul de a cunoaște viața în toată amploarea ei, cu implicații variate în istorie, psihologie, literatură și altele. Despre aceasta savantul O. Densusianu zice: „Colecțiunile de folclor trebuie să ne aducă informații din care să se poată vedea ce crede omul de la țară despre cei mai apropiați sau mai îndepărtați de el, cei din satul lui ori cei de la oraș, despre neamurile streine cu care vine în atingere, despre biserică și școală, despre armată și administrație, despre unele evenimente la care a luat parte, sau despre care a auzit povestindu-se, cum l-au impresionat unele lucruri, pe care le-a văzut în afară de satul lui, ce-și mai amintește din copilărie, care personalități însemnate se impun mai mult simpatiei lui, cum și le înfățișează și ce cunoaște din viața lor etc.”[4] „Ori vorba lui Alecu Russo: „Datinile, poveștile, muzica și poezia sunt arhivele popoarelor”[5]. Ele n-au moarte, pentru că însuși geniul poporului este inepuizabil, inspirația frumosului este permanentă, ea nu obosește niciodată.

În toată opera sa folclorică Densusianu este un deschizător de drumuri noi, dar mai ales, lucrarea „Folclorul. Cum trebuie înțeleș” este un studiu științific, în care se analizează principalele curente în folcloristica modernă, care sunt bune și azi. El contribuie la clasificarea direcțiilor noi în dezvoltarea creației orale ca o naștere continuă a geniului artistic popular. Al doilea studiu „Viața păstorească în poezia noastră populară” e cheia de descernere poetică asupra originii păstorești a literaturii românești. Să ne amintim de mitul mioritic. Marin Bucur, care a reeditat în anul 1966 opera folclorică a lui O. Densusianu, accentuează însemnătatea ei în felul următor: „Motivele, temele și variantele sunt încadrate și fixate în spațiul nostru etnic, urmărute pe teritoriul dialectelor daco-românei pentru a surprinde în nuanțele ei fine și în structura ei intimă originalitatea expresiei poetice a folclorului românesc... Densusianu este teoreticianul în stare să cuprindă și să privească în adâncime, acolo unde puține minți au putut ajunge, universul și tezaurul liricii populare, afirmând că izvoarele originalității poeziei folclorice românești trebuie căutate în însăși viața noastră și nu aiurea. Aici, lângă munți, ape și codri, de-a lungul unei istorii dramatice, înfrățit prin sânge cu pământul țării, poetul popular și-a întins coarda sensibilității până la cer, auzindu-i-se glasul lângă tot ce e capodoperă lirică universală”[6].

Cu acest citat aș fi dorit să închei modestele mele istorisiri la cei 141 de ani de la nașterea lui Ovid Densusianu, cel care a iubit creația populară ca nimeni altul, cel care a găsit în tezaurul strămoșesc așa perle:

„Cine-n lume a văzut

Lucru ne mai auzit:

A trăi ș-a nu muri”[7].

Versul „A trăi ș-a nu muri” ne transmite trăinicia cântecului nostru popular, dar e nemuritor și cel ce l-a cules, cel care a fost profesor la Universitatea din București, și cel care a fost membru al Academiei Române, și cel care a fost membru al Societății de lingvistică din Paris, și cel care a înființat Societatea filologică și Institutul de filologie și folclor din România, și cel care a condus revistele „Viața nouă”, „Grai și suflet”, și cel care a scris numeroase lucrări din istoria limbii și literaturii române. Studiile sale sunt niște răsunete din adâncul veacurilor, remarcate prin bogăția documentării și a clarității.

„A trăi ș-a nu muri”, frumos a mai spus, bată-l focul de poet anonim. Și totuși au trecut 141 de sărbători ale Crăciunului de la 29 decembrie 1873.

P.S. Să mă ierte folcloriștii de la Academia Moldovei, că m-am amestecat în borșul lor, dar m-a împins „Corniță”, vorba lui Ion Creangă, să fac la bătrânețe ce mi-au interzis

comuniștii în tinerețe. Am savurat opera lui Ovid Densusianu. Sunt un simplu cititor, nu savant.

Referințe:

1. Densusianu O. „Folclorul. Cum trebuie înțeles”. Editura pentru literatură, București, 1966, p. 56
2. Bucur M. „Ovid Densusianu – folclorist”. Editura pentru literatură, București, 1966, p. 5
3. Densusianu O. „Folclorul. Cum trebuie înțeles”. Editura pentru literatură, București, 1966, p. 46
4. Densusianu O. „Folclorul. Cum trebuie înțeles”. Editura pentru literatură, București, 1966, p. 44
5. Russo A. „Opere”. Editura literatura artistică, Chișinău, 1989, p. 281
6. Bucur M. „Ovid Densusianu – folclorist”. Editura pentru literatură, București, 1966, p. 15
7. Densusianu O. „Viața păstorească în poezia noastră populară”. Editura pentru literatură, București, 1966, p. 107

Recenzent: dr., conf. univ. Balțatu L.

Data prezentării: 29 septembrie 2014

ZUM AUFBAU UND BESONDERHEITEN DER WERBETEXTE

*Marianna FUCIJI,
Catedra de limbi moderne*

Revistele moderne și televiziunea de astăzi nu se pot imagina fără reclamă. Specificitatea discursului publicitar prezintă un interes deosebit pentru lingviștii din toată lumea. Articolul dat prezintă o sinteză asupra structurii și în special asupra caracteristicilor definatorii utilizate în textele de reclamă germană. Actualitatea temei este demonstrată prin prezentarea opiniilor următorilor cercetători în domeniu: U. Engel, A. Steube, D. Pflaum, H. Pleticha, D. Ausdorf, A. Kokova. Scopul materialului analizat este de a demonstra prin exemple originale selectate din revista germană « Der Spiegel » clasificarea și structura textelor de reclamă, limbajul laconic și efectul acestora produs asupra cititorilor și consumatorilor potențiali.

Laut der Klassifikation der Textsorten werden die Werbetexte nach ihren globalen und modifizierenden Zielen zu informierenden Texten zugezählt. U. Engel ist der Meinung, dass solche „kommunikative Äußerungen“ wie Werbetexte den Hörer oder Leser über das angebotene Produkt informieren wollen. Aus diesem Grunde behauptet der Forscher, dass Werbetexte zur Gruppe der Gebrauchstexte gehören, denn ihre Grundfunktion besteht darin, den Angesprochenen zu einer Handlung zu veranlassen und zwar ihre Kauflust zu wecken. Zur Erreichung dieses Zieles werden nur positive, besonders vorteilhafte Merkmale des Denotats erwähnt, denn in jeder konkreten Werbung ist der Verfasser bestrebt, das Thema oder das Denotat als eine ideale Erscheinung darzustellen, die dem System der Werte des Rezipienten entspricht [1;1278].

Nach A. Steube sind Werbetexte geplante Texte in Massenmedien zum Zweck der ökonomisch wirksamen Information und Entscheidungssteuerung. Obwohl Werbetexte in Zeitungen und Zeitschriften veröffentlicht oder in anderen Medien gesendet werden, zählen sie nicht zu den journalistischen Texten. Ihre Autoren sind keine Journalisten, sondern vom Hersteller bezahlte Werbetexter. A. Steube betont, dass Werbetexte als Mischtypen gekennzeichnet sind. Sie bestehen aus beschreibenden und anweisenden Textteilen. Als charakteristische Teiltextheile wurden ermittelt: a) die Produktbeschreibung (oft auch durch Photos oder Graphiken ergänzt oder ersetzt); b) die Vorteile des Produkts für den späteren Besitzer; c) die defizitäre Situation, in der sich der Nichtbesitzer befindet; d) der Kaufappell [2;79].

Die Teiltextheile brauchen nicht notwendig in dieser Reihenfolge vorzukommen. Der Kaufappell kann direkt oder indirekt ausgesprochen werden, er kann auch fehlen, obwohl er das dominierende Handlungsziel ausdrückt. Der Werbetexter als Sender geht bei der Textproduktion von genau ermittelten Informationen über den Empfängerkreis aus (entweder ein kleiner Kreis von informierten Spezialisten oder ein Massenpublikum) und dessen Wünschen, Interessen, Verstehens- und Kaufmöglichkeiten. Marktforscher und Psychologen haben festgestellt, welche Reizwerte zur Weckung geheimer Wünsche zur Zeit vorhanden sind: Geltungs-, Sicherheits-, Sexualstreben der Menschen, saubere Umwelt, gesunde Ernährung, moderne Technologien der Computersysteme usw. An diese Wünsche wird dann angeknüpft, indirekt darauf angespielt, es wird suggeriert, die angepriesene Ware trüge auch zur Befriedigung dieser Wünsche bei. Das ist dann der Boden auf dem der Kaufwunsch entsteht. [3;79].

Die Werbetexte, die die erwünschte Kauflust erwecken müssen, entsprechen bestimmten Forderungen. Im „Lexikon der Werbung“ sind bestimmte Grundforderungen zu unterscheiden. Widmen wir uns den wichtigsten Grundforderungen, die an einen effektvollen Werbetext zu stellen sind [4;365]:

1) Der Text muss eine umfassende Information über das zu bewerbende Produkt bzw. die Dienstleistung enthalten.

2) Der Text muss den Kaufmotiven der Umworbenen entsprechen.

3) Der Text muss auf USP (unique selling proposition)-auf einzigartigen Verkaufsvorteil des Produkts aufgebaut werden. Dieses Hauptargument sollte sich wie ein roter Faden durch die Werbung ziehen.

4) Der Text muss lieber im „Sie“-Stil geschrieben werden.d.h. den Rezipienten mit „Sie“ anreden.

5) Der Text muss kurz und zweckentsprechend sein.Die Werbeverfasser müssen sich knapp bei der Formulierung des Textes fassen. Knappe Nachrichten sind leichter aufzunehmen und zu behalten. Knapp – das muss nicht unbedingt kurz heißen.Knapp,das heißt,alles Überflüssige weg zu lassen.

6) Bei der Formulierung der Texte können die Werbeverfasser auf manche Grammatikregeln verzichten, wenn diese Abweichung dem klaren Ausdruck ihrer Gedanken dient.

7) Der Text muss logisch aufgebaut sein. Als Hilfe bietet sich da die längst totgesagte AIDA-Formel an.,A=Aufmerksamkeit (attention), I=Interesse (interest), D=Wunschweckung(desire), A= Aufforderung zum Handeln(action). Anhand dieser Formel werden heutzutage andere Aufbauformel entwickelt. Sie alle sind komplizierter und im Grunde genommen auf die AIDA-Formel zurückzuführen.

8) Bei der sprachlichen Formulierung des Textes werden verschiedene Stilmittel gebraucht.

9) Die Werbeverfasser müssen klare verständliche Elemente der Alltagssprache gebrauchen. Sie müssen aktiv schreiben, kurze Sätze bilden, und einfache, treffende Wörter finden.

Der Werbetext muß also konkret und zweckentsprechend, beweisend und verständlich, logisch aufgebaut sein. Selbst der Inhalt des Textes (innere Aufbau) muß den Leser interessieren, seine Aufmerksamkeit an bestimmte Ware fesseln und ihn zum Gedanken führen – die Ware zu kaufen. So muß der Werbetext den potenziellen Kunden in Gedanken zum Etwas überzeugen.

Die Unterschiede zwischen den Texten dieser Textsorte zeigen sich primär auf der kommunikativ-pragmatischen Ebene: das Thema kann vorwiegend emotional oder rational behandelt werden. Unter dem Aspekt der kommunikativen Situation lassen sich folgende Typen der Werbetexte unterscheiden [5; 142]:

a) *politische Werbetexte* (Werbebroschüre besonders vor Wahlen).

b) *Werbeanzeigen im Handel*.

Die Anzeige in geeigneten Zeitungen und Zeitschriften gehört zu den wirksamsten Werbemitteln, die entweder einen breiten Verbrauchskreis (Tagespresse) oder einen ausgewählten Kreis von Interessenten (Fachpresse) anspricht. Deutsches Universal Wörterbuch Duden gibt dem Begriff „Anzeige“ folgende Definition [6] : in einer Zeitung, Zeitschrift veröffentlichte, private, geschäftliche oder amtliche Mitteilung; Annonce und Inserate gelten als Synonyme. Eben Werbeanzeigen und Dienstleistungsangebote sind häufig in der Zeitschrift "Der Spiegel" zu treffen.

Nach U.Engel können Werbeanzeigen sehr unterschiedliche Ausdrucksformen haben. Es lassen sich zwei Haupttypen unterscheiden [5; 143]:

1. Kurzfristig gültige Anzeigen: Solche nicht oder wenig bebilderten Anzeigen bringen Sonderangebote, preisen frischeingetroffene Waren an. Dabei soll mit möglichst wenigen Worten, möglichst viel Information vermittelt werden. So überwiegen Kurzsätze ohne Verb, meißt Nominalphrasen; die wenigen Aufforderungen werden meist als Infinitivsätze formuliert.

2. Langfristig-gültige Anzeigen: Hier gehen Text und Bild gewöhnlich eine innige Verbindung ein. Zwar gibt es auch hier, meist am Anfang und am Ende, schlagzeilenartige

Kurzäußerungen. Aber die wesentlichen Informationen werden in diesen (oft ganz- oder sogar mehrseitigen) Anzeigen in vollständigen Verbalsätzen vermittelt. Der Umfang solcher Informationen kennt fast keine Grenzen; vor allem Computer- und Autoindustrie bringen eine Fülle von Details. Aufforderungen haben die Form von Infinitiv oder Imperativsätzen.

Die Funktion, oder das Globalziel, aller Werbetexte ist nach A.V.Kokova gleich oder ähnlich. Um das erwünschte Ziel zu erreichen und besonders überzeugend zu sein, muß der Autor die Redestrategie und Taktik richtig wählen. Für die Kunst des Überzeugens sind diese Begriffe ausschlaggebend. Im Zusammenhang mit der Strategie der Werbung lassen sich drei Haupttypen von Texten feststellen [7;100]:

1. *Primär emotionale*, d.h. einfach lobpreisende Texte, die die hohe Qualität des Gegenstandes, der Dienstleistung oder deren Vorteile für den eventuellen Kunden betonen und an seine Gefühle appellieren. In diesen Texten überwiegt die deskriptive Themenentfaltung mit positiver emotionaler Bewertung des Themas.

2. *Primär rationale* Werbetexte, in denen das primäre Mittel der Überzeugung die Argumentation und die Explikation der Vorteile ist. Auch diese Texte sind nicht vollständig frei von affektiven Elementen. Für die rationalen Texte ist eine argumentative und explikative Themenentfaltung kennzeichnend, wobei der Autor in erster Linie an die Vernunft des Rezipienten appelliert.

3. *Ein mittlerer, gemischter Typ* der Werbung, der die oben genannten Merkmale vereinigt. In „gemischten“ Werbetexten dominiert inhaltlich das Rationale, während die Form emotional geprägt ist.

Die Texte dieser Textsorte unterscheiden sich auch nach den Aufbauprinzipien – AIDA und das PPPP-Prinzip und nach dem Umfang – kurze und verhältnismäßig längere Werbetexte. Ein Werbetext hat meist einen vierteiligen Aufbau. Im Grunde des logischen Textaufbaus stehen bestimmte Formeln, die auf den psychologischen Prozess und Wirkung beim Leser zielen. Die berühmte Grundformel heißt AIDA. Auf die AIDA-Formel zurückzuführen, entwickeln die Werbeverfasser andere Aufbauprinzipien der Werbetexten, wie z.B. PPPP-Prinzip, wo P1= Bildliche Darstellung (engl.picture);

P2= Versprechen (engl. Promise)

P3= Beweise für die Behauptung (engl. Prove)

P4= Anstoß zum Handel (engl. Push)

Das PPPP-Aufbauprinzip bezieht sich auf die Anzeigenwerbung und lässt sich auf Werbespots im Fernsehen anwenden, die auch einen vierteiligen Aufbau haben. Zusammengenommen kann eine Formel die andere besser erklären. Es ist zu bemerken, daß auch bei einem Wechsel des Werbemediums die vier Strukturelemente meistens zu erkennen sind. In der Werbepaxis haben sich die beiden Aufbauprinzipien als effektiv erwiesen. Diese Aufbauprinzipien entsprechen den pragmatischen Aufgaben der Werbung und zwar den Rezipienten zur Handlung zu veranlassen, die angebotene Ware zu kaufen.[8;18].

Nach A. Steube unterscheiden wir folgende Grundbestandteile des Werbetextes [1;83]:

1. *Benennung der Objekte*: Markname oder Zeichen. Die Namen sollen individualisieren, einprägsam sein, einen ästhetischen Klang haben oder schon auf die Funktion hinweisen.

2. *Kennzeichnung der Objekte*: durch Bilder oder Beschreibungen.

3. *Werbestrategie*: Sie ist sehr vielfältig und unterscheidet sich wesentlich durch den angesprochenen Empfängerkreis: für Experten/ Spezialisten gibt es die sachlich informative Werbung: für das Massenpublikum werden viele sekundäre- oft mit dem Objekt gar nicht in Verbindung stehende- Wünsche, Aufmerksamkeit weckende Mittel eingeschaltet.

4. Als vierter Bestandteil eines Werbetextes fungiert *Konsumempfehlung/-Aufforderung*, die in folgenden Formen vorkommt :

- *direkte Anforderung mit Imperativ*;
- *indirekte Aufforderung mittels Fragen*;
- *Verweis auf das Verhalten anderer*.

Die Werbung bedient sich einer ganz eigenen Sprache. A. Steube schreibt: „Die deutsche Werbesprache ist gehobene, geschriebene Gemeinsprache mit einigen umgangsprachlichen Elementen und Fachwörtern, die Allgemeinverständlichkeit anstrebt. Sie ist ein künstliches Gebilde zum Steuern des Bewußtseins und des Handels der Menschen. [1;82].

Nach A. Kokova ist die Sprache der Werbung immer personenbezogen, deshalb wird im Text nicht nur der betreffende Sachverhalt berücksichtigt, sondern auch der eventuelle Kunde. Beispielsweise werden in der Werbung für einen Rotwein die Kunden so charakterisiert: „Für Leute, die modern und aufgeschlossen sind. Die es verstehen, bewußt und unkompliziert zu genießen. Die eben ein wenig anders sind“ [7;102].

Laut Untersuchungen von vielen Sprachforschern sind in der Syntax der Werbesprache vor allem die Verwendung kurzer Sätze auffallend. Sie werden gebraucht, um die Aufmerksamkeit der Rezipienten nicht zusätzlich zu strapazieren. Dabei überwiegen Aussagesätze. Ausrufe und Fragesätze tragen zur Steigerung der Aufmerksamkeit bei. Häufig werden die rhetorischen Fragen gebraucht, sie unterbrechen die Gedankenführung und regen –Zustimmung verlangend- den Leser bzw. Hörer zur Stellungnahme an. Formal ist diese Frage an keinen Gesprächspartner gerichtet, in Wirklichkeit an den Kunden [7; 104].

Als eine weitere Besonderheit der Werbesprache konnte auch der bewusste Verstoss gegen die geltenden gramatischen Regeln genannt werden. Grammatikalisch werden oft bewußt Regeln gebrochen. Imperative (implizit oder direkt) sind sehr häufig, konditionale Formulierungen dagegen trifft man so gut wie nie.

Die Sprache der Werbung kennzeichnet sich durch den Gebrauch der emotional-bewertenden Wörter. Es werden oft qualitative Adjektive verwendet, Wortbildungsmittel, die die emotionale Bewertung verstärken. Kennzeichnend für die Werbesprache ist der Gebrauch der Fachwörter, die zur Beschreibung technischer Geräte dienen. Sie sollen auch das Informiertsein der Hersteller über den technischen Fortschritt signalisieren. Sind die Zielgruppe aber Hausfrauen, fällt die Terminologie weg. [1;81].

Im Elektronikbereich, bei Kameras, Kosmetik, Flugreisen, Whisky, Modeartikel vermittelt das Fremdwort zusätzlich Fremdheit und Exklusivität. In der Sprache der Werbung wie auch in anderen Bereichen der modernen deutschen Sprache kommen Anglizismen besonders häufig vor. Sie verhelfen mancher Werbung zu ihrem „aparten Klang“, meist wird dazu auf englisch-amerikanischen Lifestyle zurückgegriffen [1;83].

Unter den Wortarten überwiegen qualitative Adjektive in attributiver oder prädikativer Funktion. Dies können sein:

a) primär bewertende Adjektive: *gut, fein, schön, herrlich, einzigartig, brilliant, charmant, attraktiv, genial* usw., die durch verschiedene Wortbildungsmittel verstärkt werden können.

b) Adjektive mit emotionaler Bewertung: *allerfeinst, blitzneu, kristallklar, topgeflegt*.

Adjektive, die neben der lexikalischen Grundbedeutung das zusätzliche Sem der positiven Bewertung besitzen, das sich im werbenden Kontext aktualisiert: *sauber, idyllisch, frisch, modern, exklusiv, rein, ursprünglich* usw.

Als Wortbildungsmittel der emotionalen Bewertung bei den Substantiven und Adjektiven treten steigernde Elemente wie *Wunder-, Super-, Traum-, All-, Ultra-*, u.a. auf. Sie dienen zur Bildung der zahlreichen Komposita wie z.B. *Traumauto, All-Gasherd, Originalflasche, naturrein, naturbelassen*, usw.

H.Pleticha meint, dass die Werbesprache zu wohlklingenden rhythmisch ausgeglichenen Sätzen neigt. Wenn z.B. mit dem Slogan [agitativ-rhythmische Marktverse] vom „Duft der großen weiten Welt“ geworben wird, liegt der Erfolg auch an den vieldeutigen Wörtern „weite Welt“ und „Duft“. Ganz besonders typisch ist für die Werbesprache der Gebrauch der Superlative. Der Slogan „Die süßeste Versuchung, seit es Schokolade gibt“ ist für das Ohr auch dank dem Gebrauch des Superlativs vom Adjektiv *süß* angenehm [9;87].

Aus dem oben dargelegten wird ersichtlich, dass die Werbung mit allen in der Rhetorik bekannten Stilmitteln arbeitet. In der Werbesprache werden solche sprachlichen Mittel bevorzugt, die dem Werbemacher verhelfen, Interesse und Besitzwünsche des potentiellen Kunden zu wecken.

Die von uns analysierten Werbetexte sind auf den Seiten der Zeitschrift „Der Spiegel“ zu finden. „Der Spiegel“ ist Deutschlands bedeutendes und Europas größtes Nachrichten-Magazin. Das Themenspektrum des SPIEGELS reicht von Politik über Wirtschaft und Medien, Wissenschaft, Medizin und Technik, Kultur und Unterhaltung bis zu Sport und Gesellschaft. Diese deutsche Zeitschrift ist die echte Trägerin der Wirtschaftswerbung. In den von uns untersuchten Heften des Magazins wurden keine politischen Werbetexte registriert. Die Vorkommensfrequenz der Werbetexte in einem Heft der Zeitschrift ist sehr hoch. Ein Heft dieser Zeitschrift kann von 40 bis 75 Werbetexten enthalten. So zum Beispiel DER SPIEGEL Nr.9/24.2.01 hat uns 74 Werbetexte geliefert. Als Textkorpus dienten uns die Werbeanzeigen, wo Text und Bild eine innige Verbindung eingehen.

Auf pragmatischer Ebene haben wir alle drei von A.Kokowa genannten Typen der Werbetexte registriert. Das sind: 1) primär emotionale Texte - die kurz oder verhältnismässig lang sein können; 2) primär rationale Texte –die kurz oder verhältnismässig lang sein können; 3) Texte gemischten Typs.

Laut der statistischen Angaben über die durchschnittliche Frequenz der primär – emotionalen, primär –rationalen und „gemischten Typs“ der Werbetexte fällt auf im welchem Masse der prozentuale Anteil der emotionalen und der rationalen Werbetexten gegenüber den „gemischen Typs“ der Werbetexten auseinandergeht.

Die festgestellten Ergebnisse unserer statistischen Untersuchung sind die folgenden: aus den 300 Untersuchungseinheiten 123 Beispiele ergeben 41% der primär emotionalen Werbetexte; 147 Beispiele ergeben 49% der primär rationalen Werbetexten und 30 Beispiele ergeben 10% der Werbetexte „gemischten Typs“.

Die Denotate der primär emotionalen Werbetexte sind in erster Linie Konsumgüter (Kleidung, Möbel, Lebensmittel, Automobile), Service (z.B. Service in der Touristik). In diesem Fall dominiert fast ausschließlich die Schwarz-Weiß-Taktik: die Sachverhalte werden nicht in ihrer faktischen Differenziertheit beschrieben; die Darstellung wird zudem durch Entfernung aller neutralen und negativen Eigenschaften vereinfacht. So werden dem Rezipienten eindeutige Realitäten vorgespiegelt, er soll gewöhnlich dadurch dazu gebracht werden, auf mögliche Kritik oder Einwände zu verzichten und schnelle Entscheidungen zu treffen. Oft tritt diese Taktik in Kombination mit der Anbiederungstaktik auf. Dabei stellt sich der Autor als Vertrauer, Parteigänger des Gesprächspartners dar, verweist oft auf gemeinsames Wissen [7; 101].

Nach der Art des Denotats kann man gegenstandsbezogene, ereignis- oder handlungsorientierte Texte unterscheiden. In den gegenstandsbezogenen Texten dominieren charakterisierende Sprechakte mit positiver emotionaler Bewertung des Denotats. Die handlungsorientierten Werbetexte sind meist deskriptiv- berichtend und entfalten ein anschauliches Beispiel. Die ereignisorientierten Texte haben eine narrative Struktur.

Während die Eigenschaften des thematischen Begriffes immer wahrheitsgetreu genannt werden sollen, sind die Aussagen über den Kunden rein emotionaler Art. Beispielsweise werden sie so charakterisiert:

- **"...Unsere Kunden sind einfach-rundum zufrieden. Und das hat einen Grund..."**. So werden die EPSON-Kunden charakterisiert. ["Der Spiegel" Nr.35/30.8.99. St.9]

Dabei kann man die für alle Menschen erwünschten Eigenschaften nennen. Der persönliche Bezug findet ferner seinen Ausdruck in den Formen der Anrede an den Rezipienten. Das kann eine direkte Anrede, Frage oder Aufforderung sein. Dadurch werden die erwünschten Stimmungen, Emotionen, Assoziationen vorweggenommen, wie es für die Einschleichtaktik kennzeichnend ist. Belegen wir das anhand folgender Beispiele:

- *Der persönliche Bezug wird durch die direkte Anrede an den Rezipienten ausgedrückt.*

- "An dem Tag, an dem Du denkst
Du kannst nicht mehr besser werden,
Fangst Du an, immer den gleichen Song zu spielen..." ["Der Spiegel"
Nr.35/30.8.99 St.5]

- *Der persönliche Bezug wird durch die Frage an den Rezipienten ausgedrückt.*

- "...Am 17 September 1999 startet die EUROPA zu ihrer ersten Weltreise-
wollen Sie sich dieses Ereignis wirklich entgehen lassen?..." ["Der Spiegel"
Nr.35/30.8.99. St.73]

-*Der persönliche Bezug wird durch eine Aufforderung ausgedrückt.*

- "...Unternehmen der S Finanzgruppe. Weltpartner der EXPO 2000. Warten
Sie nicht, bis er für sie sorgt. Sparkassen- Privatvorsorge..." ["Der Spiegel"
Nr. 35/30.8.99. St.99]

Den meisten Werbetexten ist eine Rahmenkonstruktion eigen. Sie wird hier durch die Wiederaufnahme des tragenden Begriffes am Anfang und am Ende des Textes geschaffen. So wird der Hauptbegriff noch stärker hervorgehoben,. Z.B.:

- " Was Sie sehen, ist der neue LAMY accent...
Der neue LAMY accent ist das erste Schreibgerät, bei dem man aus
verschiedenen auswechselbaren Griffstücken wählen kann... Der neue LAMY
accent. Für mehr Individualität beim Schreiben!". ["Der Spiegel" Nr.10/8.3.99.
St.51]

Als Beispiel für diese Gruppe der Werbetexte, der alle Merkmale dieser Textart verkörpert, dient der folgende Text aus unserem Untersuchungsmaterial („Der Spiegel“ Nr. 30/24.7.2000 S.50) : In der Überschrift wird das Denotat des Werbetextes hervorgehoben. Es wird dem Leser klar, worüber es sich handelt. Durch die kurze Benennung des Angebotenen streben die Werbeverfasser bei den Rezipienten das Interesse zu erwecken, den Text weiter zu lesen. Die bildliche Darstellung soll die Aufmerksamkeit der Leser an sich ziehen.

Mit dem anleitenden Satz werden die Klienten dieser Bank „als Menschen , die ihre Träume in die Tat umsetzen“ charakterisiert. Weiter werden Argumente über die Zahl der Klienten angeführt. Das soll natürlich eine Anerkennung dieser Institution bei dem Leser verschaffen. Der menschliche Aspekt wird ferner in den zwei aneinander folgenden anaphorisch gebauten Aussagesätzen betont, sowie in der direkten Anrede an den Leser „Sie“. Nach dem Aufforderungssatz: „Reden Sie mit uns“ werden die Telefonangaben und die E-mail Adresse der AXA Bank gegeben. Diese Angaben werden denjenigen Menschen, die dafür Interesse haben, helfen, die AXA Bank schnell zu erreichen, um die gewünschte Auskunft zu bekommen. Dar englische Slogan der AXA Bank Werbung, das durch die Dreierfigur „The Future. Together. Now.“ zum Ausdruck gebracht wird, verschafft dem Text ein besonderes Kolorit und bezweckt der Werbung eine stärkere Überzeugungskraft zu verleihen. Zusammen mit dem angegebenen graphischen Symbol der AXA Bank bezwecken die Werbeverfasser, dass die Menschen dieses Zeichen für eine längere Zeit behalten werden.

Der Text hat eine Rahmenkonstruktion. Der ragende Begriff wird am Anfang und am Ende durch die Wiederholung erwähnt.

Ausgehend von einer nicht zu leugnenden Faktum wird also versucht, den Leser zu einer gedanklichen Konsequenz zu führen, die schliesslich im Handeln (sich an die AXA Bank anwenden und sich ihrer bedienen lassen) ihre Verwirklichung finden soll.

In den primär rationalen Werbetexten soll der Rezipient durch Argumente, vernünftige Beweisgründe, Explikationen überzeugt und zur Handlung veranlaßt werden. Als Denotate dieser Textsorte dienen folgende Sachverhalte: bei Gegenständen, Geräte, Maschinen und Autos, bei Dienstleistungen Engineering-Leistungen, Instalationen und Wartung von

Computersystemen. Die dominierende Redetaktik bleibt auch hier die Schwarz-Weiß-Taktik, unterstützt durch das argumentativ-explikative Verfahren. In einigen Texten wird das Zitieren von prominenten Fachleuten, berühmten Persönlichkeiten gebraucht, um der Ware, die gekauft werden soll, eine große Bedeutung zu schaffen. Damit werden die Kunden zum Akzeptieren veranlassen. Deshalb beginnen solche Texte mit einer Aussage, die eine allgemeine Weisheit verkündet. Oft sind es Sätze die nur indirekt mit dem Text verbunden sind.

Die Form der Argumentation kann variieren: von monologischer Ausgestaltung, die folgende Hautkomponenten „These- Argumente- Schlussregel“ einschliesst, bis zu verschiedenen dialogischen Formen (Frage- und- Antwort- Sequenzen, hypothetischen, imaginären Gesprächen), die mit dem Ziel geführt werden, die Qualität der Ware, der Konkurrenz in Frage zu stellen und die eigenen Erzeugnisse ins günstigste Licht zu rücken.

Auf der syntaktischen Ebene fällt die absolute Dominanz der vollständigen verbalen Sätze in der Argumentation ins Auge, Isolierungen werden spärlich gebraucht.

Als Beispiel für diese Gruppe der Werbetexte dient der folgende Text („Der Spiegel“ Nr.9/24.2.01 S.16):

Die Überschrift gliedert sich durch Punkte formall in zwei Teile. Das ist ein Zitieren von Franz Beckenbauer- Vorsitzender des Organisationkomitees WM 2006. Der thematische Begriff wird hier nicht genannt, das soll das Interesse des Lesers für den Textinhalt erhöhen. Der erste Satz, der nach der Überschrift folgt “Die E-Plus Professional- Tarife- die einzigen mit regelmässiger Tarif-Empfehlung” gilt als eine Überschrift, die elliptisch zu dem weiter folgenden Zitieren ist. Dadurch wird der thematische Begriff “E- Plus- bekannteste deutsche Mobilfunkanbieter” erwähnt. In diesem Gebrauch erhält der thematische Begriff ein größeres Gewicht.

Durch die weiter folgenden Aussagesätze erfahren wir die beweisenden Gründe, die den Leser dazu führen, sich des *E-Plus* bedienen zu lassen. In dem Satzgefüge: “*denn nur E-Plus sagt mir alle drei Monate, ob ich noch im günstigstem Professional-Tarif bin*”, wird durch die Unvereinbarkeit der Begriffe “E-Plus” und “sagen” der E-Plus Mobilfunkanbieter metaphorisiert, personifiziert. Unter E-Plus verstehen wir die Angestellten der E-Plus Firma, die ihren Kunden per Mobilfunknetz mitteilen, ob ihr Tarif zu Ende kommt. Durch die Metaphorisierung solcher Art versuchen die Werbeverfasser näher an den Kunden zu kommen. Im letzten Ausrufesatz des Zitierens wird das Substantiv “Beratung” durch das Bestimmungswort (Epitheton), “engagiert” präzisiert. Der Gebrauch der Epitheta verleiht dem Ausrufesatz eine größere Expressivität. Auch dieser Werbetext hat eine für diese Textsorte typische Rahmenkonstruktion. Der thematische Begriff “E Plus” wird am Anfang und am Ende des Zitierens aufgenommen. Die Aussage “Genau meine Welt”, die als Ellipse auftritt, drückt die subjektive Meinung des Vorsitzenden aus. Da sie als Schlagzeile auftritt, ist sie von großer Bedeutung. Die Preisangaben werden ganz unten in der Form der Isolierungen angegeben.

Der ganze Text ist in der Ich-Form geschrieben. Durch das Zitieren der berühmten Persönlichkeiten beabsichtigen die Werbeverfasser mehrere Kunden zu locken, da das Zitieren eine stärkere Überzeugungskraft hat. Die Schlußregel der Argumentation fehlt im Text, aber sie wird durch die subjektive Meinung des Vorsitzenden ausgedrückt.

Im gemischten Typ der Werbetexte kann die thematische Struktur nach dem deskriptiven, argumentativen oder explikativen Typ aufgebaut werden. Die Beweisführung und die Beziehung zwischen dem Autor und dem Adressanten wird- affektiv gestaltet. In den explikativ-argumentativen Teilen dieser Textsorte ist die Gedankenführung nicht völlig sachlich oder streng logisch, sondern in eine vertrauliche, manchmal sogar spielerische Form gekleidet. Sehr oft beobachtet man Verstöße gegen die Logik. So lautet z.B. der Anfangssatz einer Werbung für die Sitzmöbel: “SCIENCE FUNCTION. Girsberger-Ideen die sitzen...”.

Als Beispiel für diese Textsorte nehmen wir den folgenden Werbetext:

- “OMEGA-THE SIGN OF EXCELLENCE
PIERCE BROSINAN’S WAHL
Seamaster GMT

Automatischer Chronometer
Wasserdicht bis 300m. DM 3.250. (unverbindliche Preisempfehlung).
OMEGA-Swiss made since 1848.
[„Der Spiegel” Nr.15/12.04.99, St.49]

Es gibt hier keinen ausgebildeten verbalen Satz, der ganze Text besteht aus Isolierungen, die nur das Rhema, die neue wesentliche Information enthalten. Der Form nach ist der Text deskriptiv –registrierend. Als führende Werbemittel treten hier auf: a) Charakterisierung des thematischen Begriffs auf eine ungewöhnliche, originelle Weise, durch Isolierungen;b)wörtliche und variierte Wiederholung, die die Rahmenkonstruktion des ganzen Textes bildet. Es ist zu betonen, dass Texte dieser Art verschiedene Formen haben können.

Aus der Analyse der Beispiele können wir schlußfolgern: 1)In der modernen deutschen Sprache haben sich verschiedene Textsorten der Werbung herausgebildet, die sich je nach dem Denotat oder der Werbeabsicht stark voneinander unterscheiden. 2)Das Denotat bestimmt die Form der Werbung. So wird für Nahrungsmittel oder Konsumgüter in Form der affektiven Rede geworben, während die Werbetexte mit dem Denotat “technisch-elektronische Dienstleistungen” oder “moderne komplizierte Geräte” primär rational gestaltet werden. 3)Das allgemeine pragmatische Ziel der Werbetexte - mit möglichst wenigen Wörtern viel zu erreichen-trägt zur Herausbildung einer bildhaften, expressiven und lakonischen Sprache bei, die dank ihrer Originalität, Einprägsamkeit und Überzeugungskraft Anklang beim modernen Menschen findet.

Literaturverzeichnis:

1. ENGEL U. / ISBASESCU M. / STANESCU S. (1991): Kontrastive Grammatik deutsch- rumänisch
2. STEUBE A.(1993): Einführung in die Textlinguistik.Teil 2, Leipzig
3. Ibidem
4. PFLAUM D./BÄUERLE F.(1983):Lexikon der Werbung. Verlag Moderne Industrie.
5. ENGEL U.(1991):Deutsche Grammatik. Auflage.Heidelberg:Julius Groos
6. DUDEN.(1989):Das Herkunftswörterbuch 7. Mannheim.
7. KOKOVA A.“Die Textsorte Werbung unter stilistisch-pragmatischem Aspekt“// EHLERT A.(1995): Das Wort.Germanistisches Jahrbuch.DAAD-Verlag
8. AUSDORF D. /SCHWECKENBLEK J/ WOLF S.(1992):“Die Krönung der schönsten Stunden“
9. PLETICHA H.(1996):dtv junior LiteraturLexikon.Deutscher Taschenbuch Verlag

QUELLENVERZEICHNIS

1. “Der Spiegel“ Nr.35/30.8.99
2. “Der Spiegel“ Nr.34/23.8.99
3. “Der Spiegel“ Nr.15/12.4.99
4. “Der Spiegel“ Nr.10/8.3.99
5. “Der Spiegel“ Nr.52/27.12.99
- 6.“Der Spiegel“ Nr.30/24.7.2000
- 7.“Der Spiegel“ Nr.36/4.9. 2000
- 8.“Der Spiegel“ Nr.10/6.3.2000
- 9.“Der Spiegel“ Nr.17/24.4 2000.
- 10.“Der Spiegel“ Nr.9/24.2.2001

Recenzent: dr., conf. univ. Axentii V.
Data prezentării: 30 septembrie 2014

TEACHING TECHNICAL STRATEGIES IN WOOLF'S EXPERIMENTAL NOVEL "THE WAVES"

Andriana ARSENI,
Catedra de limbi moderne

Prezentul articol prezintă o mare însemnătate pentru cei ce vor să cunoască mai mult opera marelui scriitor Virginia Woolf, cu precădere a tehnicilor inovatoare folosite de către scriitorii secolului al XX-lea. Cercetarea se axează mai mult pe romanul experimental și anume **tehnica fluxului de conștiință**, modalitate de caracterizare directă sau indirectă a personajelor, folosită de către autorii secolului al XX-lea, precum și noua viziune asupra romanului și anume – lipsa acțiunii în primă fază, precum și acțiunea propriu-zisă prezentată de către conștiința umană. Articolul poate servi drept sursă informativă celor ce sunt interesați în noile tehnici, stiluri și modalități de scriere ale modernștilor.

The article which is presented below is of a great importance because it deals with the greatest technique in literature of XX century period – Modernism. The study of **STREAM OF CONSCIOUSNESS TECHNIQUE** is not a simple one for us because it implies a lot of new facts as: *interior monologue, flash – backs* and other inner searches – *the matter of the „ego”*. The article is intended to those who like to explore the English Literature, especially the experimental novel techniques. For a better and more understandable example this I have chosen modern novel „The Waves”.

The modern tradition in fiction is associated with the elimination of the narrative voice as a distinct personality. The technique adopted by writers like J. Joyce, D. Richardson, W. Faulkner, V. Woolf is that of the interior monologue, technique that directs the reader's attention to the “*pre-rational, pre-verbal working of the human mind, eliminating – or restricting- the commentary of the omniscient author*”. [1]

The modernist novel relies on the stream of consciousness, which means that the author introduces the reader directly into the interior life of the character. But stream of consciousness writers attempt to render not only the thought and feelings a person is aware of, but also the non-verbal element of consciousness present in reveries, dreams or when the mind receives sensory impressions. The soliloquy – so much used in narration, is based on the character 's point of view with no authorial presence; its purpose is that “*of rendering emotions and ideas related to the action; the level of consciousness presented is usually close to the surface*”, like in “*The Waves*”. [1]

The experimental novel, with its accent on inner life, on the individual's values and sense of significance, with its investigation of consciousness at various levels (conscious and unconscious, verbal and pre-verbal) differs from the traditional one in several points. According to Ion Vitner, the main differences are in:

- **Subject matter**, which is no longer social life rendered through the use of typical characters and events, but the a temporal, essential and eternal conflicts of the soul;
- **Range**, which is no longer the social panorama of the traditional novel, but a limited area subjectively presented;
- **Mode of narration**, which is no longer the traditionally omniscient, but a limited point of view or a combination of various point-of-view methods;
- **Structure**, which is no longer the traditional closed form, but most often the open form.

Using the closed form, the traditional novel is trying to reflect an order of life that has a beginning, middle and end. These typical endings of traditional novels (like marriage and death) are considered by critics as the restrictions of experience.

The writers of the 1920s, see life as chaotic, disordered, fragmentary. That is why they preferred the open form, which “enables the novelist to avoid the definite conclusions and resolutions and to offer the reader a suggestion of the continuing experience of the protagonist beyond the ending of the novel”. [2]

In “*The Waves*”, the question of narrative consciousness becomes more and more central to the design. Woolf's ‘*mystical eyeless book*’ is divided into two formal components: the italicized, poetic interludes, beginning always with the position of the Sun in the sky and including the interaction of light, shadow, wind, wave and bird; and the six voices speaking in their oddly impersonal way of all that is human. Woolf's story, like Bernard's, does not involve any kind of traditional narrative technique. As she suggested in her diary, actual events practically does not exist here. Therefore, plot has been replaced by a form of archetype presenting a process of growth and decay. One of the most comprehensive definitions of the archetype has been given by Norman Friedeman who has written that: “in literature an archetype may be an idea, character, action, object, institution, event, situation, setting [...] The basic structure of the archetype is determined by the parallels which exist or seem to exist between the cycles of human life and those of the external world: the rising and setting of the sun, the revolution of the seasons [...] have come to be associated with the key moments of human life – birth, coming of age, marriage, parenthood and death [...]”. [3]

Woolf evokes time and space as a flux: through narrative, through memory and vision, and through symbolism. She apprehends time in the form of the changes it brings about, just as an artist is recognized through his creation. What is characteristic for “*The Waves*” is that it also gives up all the notion of exterior time and space, employing a general, neutral field of action, so that the characters develop in an indefinite interior space. For V. Woolf, as she says in the novel: “the moment was all; the moment was enough” [4], there lies the problem, there lies the anguish, not in the reconciliation of time and duration. Woolf's moment has no before, no afterwards it is as we are, instantaneously and totally. As Bernard says, in his final speech: “there was no past, no future; merely the moment in its ring of light, and our bodies; and the inevitable climax, the ecstasy”. [4]

One of the most effective and yet basic technique she employs is to simply remove the omniscient narrator. The narrative is strongly filtered through the perception of individuals, in V. Woolf's own form of the ‘stream – of – consciousness’. Instead attempting to capture the raw spontaneity and disjunction (as Joyce does) Woolf's ‘stream-of –consciousness’ is like a reflective ‘over - soul’ which creates a poetic monologue from emotions and which each individual character possesses. It is a unique fusion of the literary and psychological where the line between narrator and character often blurred.

Woolf's technique is taken to its avant-garde conclusion in ‘*The Waves*’ which is a series of intensely poetic first-person monologues. The fact that it is a novel with no real plot and very little external action gives us the impression of circularity rather than linearity. It is not so much a chronological novel as an anti-chronological novel, which dismisses physical time and space entirely. The form has become the content; the structure is the monologues.

The author introduces a technique that moved the point of view inside her characters' mind revealing their character through their thoughts, sensations and impressions. There is a shift forward and backward in time. V.Woolf uses two levels of narration: one following external events arranged in chronological order and other following the thoughts in her characters' minds arranged according to association of ideas. She wanted to convey with words the nature of human consciousness: ‘*What I now think (about ‘The Waves’) is that I give in a very few strokes essentials of person's character*’. [5]

According to Stella McNickol there are two aspects to V.Woolf method of characterization. One is that her people are to be more like caricatures, created in a few bold strokes and the other is that their lives are to be built as for removed from realist narrative methods as possible. They are conveyed through a series of significant moments - ‘moments of being’. [6]

In ‘The Waves’ the characters are shown as they develop from childhood to maturity, in some cases, till death. The phases of the natural cycle of one day also symbolize the various periods of the characters’ lives. With its nine episodes, each preceded by a descriptive passage, ‘The Waves’ allows more than one kind of reading. The interludes remind one of Woolf’s early short stories ‘Kew Gardens’ and ‘Blue and Green’. Therefore through several cyclical sequences, V.Woolf achieved in this novel a new type of unity.

The idea that every human being is a distinct living unit while being simultaneously a part every other unit of human life is also suggested in ‘The Waves’ where Bernard seeks to break down personality and incorporate the six lives in himself. Although the different speakers all have different points of view and preoccupations, they use the same kind of sentence rhythms and employ similar kinds of image patterns. In spite of the fact that the substantive concerns of each speaker vary – Louis involved with his isolation and, later, his business enterprises, Rhoda with her agony, Jinny her body, Bernard his phrases – the texture of their language does not. Together the six separate speakers constitute one common voice. They all focus their attention on Percival and his death, which insinuates a deeper underlying identity similar to that of the waves emerging only to return to a common oneness. The common aspiration of the six is to merge with godlike Percival’s being. ‘The Waves’ structures its characterisation from this wholeness. The image of the waves also implies this notion of a common body. Edward Bishop dwells upon the same resemblance between the waves and the characters saying: *‘the six characters are both separate and one, like the waves, individual and distinct yet emerging in the sea’*. [7]

What seems to have preoccupied Woolf in her work on the characters is the consciousness of oneself as an independent unit at the same time related to the surrounding world. Adrian Velicu says that ‘In *“The Waves” it is not one person that counts but the relation between all friends and consequently the pattern formed by them*’: ‘We have come together [...] to make one thing, not enduring – for what endures? – but seen by many eyes simultaneously. There is a red carnation in that vase. A single flower as we set here waiting, but now a seven-sided flower, many – petal led, red, puce, purple – shaded, stiff with silver-tinted leaves – a whole flower to which every eye brings its own contribution’. [8]

From the beginning up to the end of the novel the characters remain relatively fixed. Although they make their first appearance as children, their sensibilities are already formed. The passage from childhood to maturity provides series different contexts; but while the contexts change, the nature of voices does not.

From the beginning up to the end of the novel the characters remain relatively fixed. Although they make their first appearance as children, their sensibilities are already formed. The passage from childhood to maturity provides series different contexts; but while the contexts change, the nature of voices does not.

In the novel Bernard is one who becomes the mouthpiece of Woolf’s ideas on fiction. In several parts of the novel he is referred to as a teller of stories by the other characters. Neville, for instance, expects Bernard to recount what the six characters observe: *‘let Bernard begin. Let him burble on, telling us stories ...Let him describe what we have all seen...’* [4] In his monologues Bernard too refers to himself as creator of stories: *‘So, Bernard (I recall you, you the usual pattern in my enterprise); let us begin this new chapter...’* [4] Bernard, like Woolf underlines the importance of rhythm in fiction, saying; *‘the rhythm is the main thing in writing’*. [4] While trying to write a love letter Bernard is anxious to write rhythmically. He claims: *‘It is the speed, the hot, molten effect, the legal flow of sentence into sentence that I need’* [4] because he wants to reflect the pace of his life in his writing.

When Bernard has finished his stories, he is able to find continuance in the greater reality that is represented in the interludes of the novel and is embodied in the waves. At the end the two worlds of the individual and of the general, the specific and the universal, the eternal and the temporal, or, in other words, the soliloquies and the Interludes, merge in the eternal renewal of human existence: *‘Dawn is the some sort of whitening of the sky [...]’*. [4]

The novel thus ends with Bernard affirming a vision of reality that is Woolf's own. It is clear that *'through this character she is treating the larger question of the artist 'proper relation to the experience he is trying to render' [9]*

The last chapter has specific significance in terms of the structure of the novel and also Bernard's career as a writer. Here speaking to an unknown, silent narrate, Bernard rounds off the story: *'Now to sum up ...[...].[4]* he summarises not only his own life but also that of the other characters. Having accomplished his mission of unifying the disjunctive text, Bernard denies his own existence and relieves himself of his book: *'My book, stuffed with phrases, has dropped to the floor'.[4]* After he claims that he is *'done with phrases'*[4], he invokes Death. Through the one-sentence interlude, that is also the final statement of the book.

Bernard's role as a writer, and the rhythmic characteristic of the novel's structure, style and characterisation provide a unifying frame to his text, which defines the norms of traditional narrative forms, though Woolf calls it *'a play poem'*, it is hard to attach a specific label to this book. *'Neither play, nor poem, nor novel, though with qualities of each, the work', as Bishop argue, 'for all its crystalline aspect, is in the process of searching for a form'.[7]*

V.Woolf's achievement was primarily literary. She writes for a common reader, not the common man (or woman), and does so with uncommon elegance, wit and sensibility. It was finally to the cause of literature that she devoted herself, and it is for this that we should properly admire her.

The absence of plot combined with Woolf's particular brand of stream of consciousness required a new framework to re-establish the unity and coherence of the novel. These aims were achieved by means of the natural cycle, a form which characterized her best books.

References:

1. Barth, John: *'The Literature of Replenishment'*, Ed. Atlantic, 1980, p. 65-71.
2. Chatman, Seymour: *'Literary Style'*, Oxford University Press, 1971, p. 341 -368.
3. Friedman, Norman: *'Form and Meaning in Fiction'*, The University of Georgia Press ; (1975) p. 85 – 92.
4. Woolf, Virginia: *'The Waves'*, Oxford University Press, 1978.
5. Woolf, Virginia: *'A Writer's Dairy'*, Ed. Leonard Woolf, London, Triad Urafton Books, 1978, p.175 – 245.
6. McNichol, Stella: *'V.Woolf and the Poetry of Fiction'*, Routledge , London, 1990, p. 22-50
7. Bishop, Edward (1991): *'"The Waves": A Fin in a Waste of Waters'*, New York, St' Martin's Press, 1991, p.78 – 106.
8. Velicu, Adrian: *'Unifying Strategies in V.Woolf's Experimental Novel'*, 1985, p. 104.
9. Rosenthal, Michael: *'V.Woolf'*, London, Henley, Routledge & Kegan Paul, 1979, p.175-192.

Recenzent: dr., conf. univ. Balțatu L.

Data prezentării: 30 septembrie 2014

LES CARACTERISTIQUES DEFINITOIRES DU DISCOURS POLITIQUE

*Liliana COLODEEVA,
Diana PRICOPCIUC,
Catedra de limbi moderne*

Articolul prezintă o sinteză asupra termenului de “discurs politic” și în special a caracteristicilor definitorii ale discursului politic. Actualitatea temei este demonstrată prin prezentarea teoriilor următorilor cercetători în domeniu: Coșeriu E, Christian Le Bart, Bonnaïfous S, Parleman C, Amossy R.

Discursul propriu-zis implică un act de vorbire și este o entitate complexă, cu o dimensiune lingvistică, o dimensiune sociologică, și o dimensiune comunicativă. Discursul este politic atunci când evaluează situații de interes public. Orice discurs politic funcționează pe baza unei argumentații convenționale care justifică, pe de o parte, rolul instituției și, pe de altă parte, imaginea publică a celui care reprezintă instituția. În al doilea rând, un discurs este politic atunci când se autoevaluează ca fiind “adevărat” sau corect. Discursul politic comunică “versiunea corectă” a unor fapte, precum și implicarea maximă a autorului în ceea ce privește veridicitatea conținutului. Discursul politic apare ca un mijloc de luptă între cetățeni și stat, între forțele politice, între forțele de stat și politice. Discursul politic reflectă binele comun și interesul public al adunărilor deliberative și întâlniri publice, exprimă un sistem axiologic definit și reflectă lupta pentru cucerirea puterii sau de apărare a unei cauze politice.

Le discours implique un acte langagier d'où émergent un texte, un contexte et une intention. Le discours est donc une entité complexe ayant une dimension linguistique (en tant que texte), une dimension sociologique (en tant que production en contexte), et une dimension communicationnelle (en tant qu'interaction finalisée).

Le discours politique est, au sens restreint, une forme de la discursivité par laquelle un locuteur (individuel ou collectif) poursuit l'obtention du pouvoir. Par cette définition on tend à faire du discours politique un discours du pouvoir. Cette façon de le concevoir peut être expliquée par le fait de son importance dans la lutte pour l'accession au pouvoir. Il est difficile, en effet, d'envisager une lutte politique sans discours politique.

Mais d'un point de vue plus large, le discours politique peut être approché tout simplement comme une parole publique sur la chose publique. En ce sens, toute forme d'expression qui prend pour objet le mode de gestion des institutions publiques, les personnalités politiques, les différents pouvoirs de l'État, les questions d'intérêt public dans une société relève du discours politique. C'est donc un discours qui témoigne de la préoccupation de l'homme par rapport à la gestion de la cité.

Le discours politique apparaît alors comme un lieu de combat entre les citoyens et l'État, entre les forces politiques, entre l'État et les forces politiques. C'est par son biais que les citoyens tentent de définir et redéfinir la situation sociale et politique.

Le discours politique est un genre très ancien qui semble avoir vu le jour dans la Grèce classique et qui prit son essor dans la Rome cicéronienne à une époque où la parole publique était devenue un instrument de délibération et de persuasion juridique et politique.

Mais comme genre, le discours politique n'offre pas de structure compositionnelle particulière; seul son ancrage dans le social permet sa prise en compte en tant que tel. Contrairement à ce qu'on croit trop souvent, la spontanéité ne préside pas au déploiement du discours politique. Clichés, lieux communs, symboles et stratégies de captation interpellant l'interlocuteur en complice, voilà son secret[1].

Pour Christian Le Bart[2], comme pour de nombreux autres chercheurs, le discours politique est celui que tiennent les hommes et femmes politiques dans l'exercice de leurs

fonctions. Il s'agit là d'une définition ciblée et restreinte, à laquelle s'oppose une définition plus large et délibérément un peu floue, à savoir «tout propos qui implique un jugement sur l'organisation de la communauté» [3]. L'objet d'étude va ainsi de la parole professionnelle des politiciens à tous les discours qui traitent de la chose publique dans l'espace public. C'est dans cette perspective qu'on peut dire que le discours politique recouvre une pluralité de situations allant de l'orateur face à son auditoire, du débat parlementaire ou télévisé et du journalisme politique à la parole participative sur le Net.

Quant à l'argumentation, elle peut être définie comme un raisonnement cohérent qui mène à une conclusion par déduction ou induction, comme une logique des valeurs et de la préférable inscrite dans les moyens verbaux destinés à faire adhérer l'auditoire à une thèse[4] ou comme un fonctionnement discursif qui oriente des façons de penser et de voir[5]. Dans le premier cas, on considère que seuls les arguments et les séquences argumentatives relevant d'une conception « théorique » formelle de la raison sont à prendre en ligne de compte. Dans le second cas, on considère qu'un jeu d'influences mutuelles s'exerce dans l'échange verbal qui recherche un accord sur le raisonnable ; ce jeu d'influences se situe dans les espaces discursifs de la « raison pratique ». Dans la troisième éventualité, l'argumentation traverse le discours tout entier selon des modalités qui vont de la polémique à la co-construction des réponses. On retiendra une conception englobante qui tient compte de la raison pratique gérant l'évaluation, la décision et l'action politiques, inclut les modalités indirectes d'argumentation et accorde une importance égale au logos, au pathos et à l'ethos. On considérera par ailleurs que l'argumentation politique relève aussi bien de la recherche du consensus (but que lui assignent la plupart des théories de l'argumentation) que de la gestion du dissensus qui est au cœur de la vie politique, par définition conflictuelle.

Les caractéristiques du discours politique sont :

–Le discours politique est celui qui, avant tout, prononce des jugements en termes de valeurs et antivaluers, plus ou moins absolues. Il oppose le Bien et le Mal, la Vérité et le Mensonge, le Positif et le Négatif.

–La structure binaire du discours politique est inhérente à sa nature manichéenne. L'opposition du « Bien » par rapport au « Mal » obtient un meilleur « rendement » s'il n'y a pas de déperdition d'énergie par le détour vers une troisième référence ; l'opposition du « Bien » au « Mal », pour être maximisée, ne doit pas être « dépolarisée ».

–Le discours politique est plutôt autoritaire. Il procède par affirmations qui constituent ses temps forts et ses points de chute. Il fixe un idéal à court, moyen ou long terme et définit les voies et les moyens pour y accéder. Sur cette base, il donne des directives, ordres ou injonctions à propos de ce qui est bon, juste, efficace de faire ou de ne pas faire.

–Le discours politique vise, par excellence, une action, au sens concret, matériel, politique du terme. Son idéal est de susciter de reflexes plutôt que des réflexions ; des comportements politiques du type vote ou abstention, par exemple. Sa fonction est d'abord de faire agir dans le sens souhaité en impulsant des motivations qui doivent aboutir aux actions.

–Le discours politique a, par nature, une vocation massive. Il est « ouvert » de façon perverse, puisqu'il vise à maintenir sa clientèle acquise, mais aussi à conquérir celle qui est encore hésitante ou « flottante ».

–Le discours politique vise un impact d'ordre plutôt psychologique ; une adhésion spontanée et diffuse qui en appelle à l'affectif et au sentiment plus qu'analytique et « froid ».

–Le discours politique souhaite emporter la conviction, c'est-à-dire l'adhésion en cherchant avant tout à plaire, flatter, séduire ou émouvoir.

Dans une conception beaucoup plus générale, le discours politique est un rapport avec la gestion du pouvoir. C'est le talent de concourir par la parole au bon gouvernement de l'Etat en persuadant les assemblées politiques des mesures qui sont utiles au bien ou à l'intérêt général. Autrement dit, le discours politique ne fonctionne que là où le peuple ou ses représentants prennent part aux affaires publiques. Le discours politique constitue une forme de discursivité

par l'intermédiaire de laquelle, le locuteur poursuit l'obtention du pouvoir dans la lutte politique contre d'autres individus, groupes ou partis.

Il se dégage donc une constante: le thème du pouvoir. A vrai dire, il s'agit de déterminer, par la prise de parole, les relations de pouvoir entre les deux pôles de l'interaction observée ayant au centre de ses préoccupations une quête au sujet de laquelle deux arguments s'affrontent, celui du destinataire du pouvoir et celui du destinataire du pouvoir.

En somme, on peut affirmer que le discours politique qui rend compte du bien et de l'intérêt public, se produit dans les assemblées délibérantes et les réunions politiques. Il revêt d'un caractère programmatique et véhicule une idéologie politique, tout en se servant des moyens de communication de masse, considérés par Louis Althusser comme des appareils idéologiques d'Etat.

Le discours lui-même, comme le montre E. Coșeriu[6], « chargé politiquement » comme un signe de solidarité avec les autres membres de la communauté qui utilisent la même langue. Parfois même parler cette langue - au milieu d'un lien entre la pensée et l'action - a toujours été « *le facteur le plus important pour la mise en place de l'oppression politique, la discrimination économique et social* »[7]. Le langage politique est différent de l'habituel en ce qu'il:

- «Vocabulaire politique» terminologique et, pas seulement les signes linguistiques "politiques" ordinaires utilisés ne sont pas toujours les mêmes que dans le langage ordinaire;
- La structure spécifique du discours - le résultat est parfois techniques vocales très particulières;
- Spécifique et la mise en œuvre du discours - le son ou par écrit sa conception.

Il est donc clair que l'étude du discours politique se trouve à l'intersection de différentes disciplines et formes liées à l'analyse, les objectifs et le contenu du discours, est utilisé dans certaines situations «politiques»[8].

L'utilité publique du discours politique est d'inspirer les bénéficiaires- citoyens communautaires - la nécessité de l'actions «politiquement correctes» et / ou des évaluations. C'est-à-dire, le but du discours politique – n'est pas de décrire, mais de convaincre, d'éveiller les intentions de destinataire, de donner des raisons de croyance et d'inspirer l'action[9]. Par conséquent, l'efficacité du discours politique peut être déterminée par rapport à cet objectif.

Les symboles politiques[10], et son succès est prédéterminée par la façon dont ceux-ci masse caractères tune conscience: un politicien devrait être en mesure d'influer sur la chaîne désirée dans cette conscience, des énoncés politiques doivent être rangés dans «l'univers» des opinions et des évaluations, il a été adressée, à des «consommateurs» du discours politique.

N'est pas toujours une telle suggestion ressemble à l'argument: en essayant d'attirer les auditeurs de leur côté, on n'utilise pas toujours les arguments logiquement cohérentes. Parfois, il suffit juste de préciser que la position en faveur de laquelle est le promoteur, est dans l'intérêt du bénéficiaire.

La protection de ces intérêts, vous pouvez toujours affecter les émotions jouent sur le sens du devoir pour les autres systèmes moraux. Se déplacent encore plus intelligent - lors de la mise en avant des arguments en présence de quelqu'un, ne compte pas simple affecter l'esprit de quelqu'un, mais que penser tout haut devant témoins, ou, par exemple, en mettant en avant des arguments en faveur d'une disposition, essayez - au contraire - à persuader que tout la thèse opposée, etc.

Tout discours, non seulement de nature politique visant le système de suggestion prend en compte les points de vue du potentiel dans le but de modifier les intentions, les croyances et la motivation pour le public d'action de l'interprète. Selon A. Schopenhauer, l'art de la persuasion est l'utilisation habile des concepts humains faiblement touchants. Précisément à cause de cela, et faire les transitions inattendues d'une croyance à l'autre, parfois à l'encontre des attentes du locuteur[11].

Le succès dépend de la suggestion, au moins, des attitudes à l'égard du promoteur, pour le poste en question en tant que telle et à l'objet de référence[12].

Sous l'influence de la rhétorique aristotélicienne, l'argumentation a traditionnellement été définie comme l'art de persuader ou de convaincre, c'est-à-dire d'amener autrui à adopter un certain comportement ou à adhérer à un certain point de vue. Dans cette perspective classique, seuls les discours dont l'intention de persuader était explicite, cette dernière étant perceptible dès l'émergence d'un raisonnement formel, étaient considérés comme argumentatifs. De tous les courants qui ont façonné le discours sur l'argumentation, ceux qui s'inscrivent dans l'interactionnisme (à partir de Bakhtine notamment) sont certainement ceux qui ont ébranlé le plus fortement cette conception de l'argumentation[13].

En somme, le discours politique rend compte du bien commun et de l'intérêt public, se produit dans les assemblées délibérantes et réunions publiques, revêt d'un caractère programmatique; véhicule une idéologie politique; évolue suivant la dialectique du conflit et du consensus; exprime un système axiologique bien déterminé et traduit le combat pour la conquête du pouvoir ou de la défense d'une cause politique.

Références:

1. <http://www.analyse-du-discours.com/discours-politique>
2. Le Bart C., 1998, *Le discours politique*, Paris, PUF (Que sais-je ?)
3. Bonnafous S., Ciron P., Ducard D., Levy C. éd., 2003, *Argumentation et discours politique*, Rennes, Presses universitaires de Rennes.
4. Perelman C., Olbrechts-Tyteca L., 1958, *Traité de l'argumentation. La nouvelle rhétorique*, Bruxelles, Université de Bruxelles.
5. Amossy R., 1999, « L'*ethos* au carrefour des disciplines. Rhétorique, pragmatique, sociologie des champs », *Images de soi dans le discours. La construction de l'ethos*, Lausanne, Delachaux & Niestlé.
6. Coseriu E. 1987 – *Lenguaje y politica* // M. Alvar ed. El lenguaje politico. – Madrid: Fundacion Friedrich Ebert, Instituto de Cooperacion Iberoamericana, 1987. P. 9-31
7. Miles L. 1995 – Préface // C. Schaffner, A.L. Wenden eds. *Language and peace*. – Aldershot etc.: Dartmouth, 1995. P. ix-x.
8. Bell V. 1995 – Negotiation in the workplace: The view from a political linguist // A. Firth ed. *The discourse of negotiation: Studies of language in the workplace*. – Oxford etc.: Pergamon, 1995. P. 41-58.
9. Bayley P. 1985 – Live oratory in the television age: The language of formal speeches // G. Ragazzini, D.R.B.P. Miller eds. *Campaign language: Language, image, myth in the U.S. presidential elections 1984*. – Bologna: Cooperativa Libreria Universitaria Editrice Bologna, 1985. P. 77-174.
10. Rathmayr R. 1995 – Neue Elemente im russischen politischen Diskurs seit Gorbatschow // R. Wodak, F.P. Kirsch eds. *Totalitare Sprache – langue de bois – language of dictatorship*. – Wien: Passagen, 1995. S. 195-214.
11. Schopenhauer A. 1819/73 – Die Welt als Wille und Vorstellung: 1. Bd. Vier Bücher, nebst einem Anhang, der die Kritik der Kantischen Philosophie enthält. 4. Aufl // A. Schopenhauer's sämtliche Werke / Hrsgn. v. Julius Frauenstadt. 2. Aufl: Neue Ausgabe. Bd. 2. – Leipzig: Brockhaus, 1891.
12. Morik K. 1982 – Überzeugungssysteme der Künstlichen Intelligenz: Validierung vor dem Hintergrund linguistischer Theorien über implizite Ausserungen. – Tübingen: Niemeyer, 1982.
13. <http://aad.revues.org/1252>

Recenzent: dr., conf. univ. Axentii V.
Data prezentării: 30 septembrie 2014

COLOUR-RELATED IDIOMS: CONNOTATION AND SYMBOLISM

*Ina PARA,
Catedra de limbi moderne*

În toate limbile există numeroase expresii idiomatice în care cromatica joacă un rol important și semnificația acestor expresii este foarte mult influențată de asociațiile dintre culori și realitățile culturale, etnice și religioase ale unui popor.

Pornind de la premiza că percepția culorilor este aceeași, în timp ce interpretarea lor este diferită în limbile engleză și română, articolul prezent se concentrează asupra analizei sensurilor conotative ale termenilor cromatici în cele două limbi, evidențiind, astfel, similaritățile și diferențele nuanțelor semantice ale acestora.

The purpose of this paper is to analyse the similarities and differences in the use of certain colours in idiomatic expressions as well as their connotative meaning in English and Romanian. Languages are full of colour-related expressions which refer to ideas that lie beyond the literal extensions of colour denotation.

The interpretation of colours depends on cultural aspects and different ways of expressing feelings and emotions. Different cultures developed correspondences between colours and certain associations they create. In such a way, the national and cultural attitude towards different colours is mirrored in the figurative expressions of a language.

A colour and an idiom with that colour can be interpreted in totally different ways. According to Eiseman “from the time of early infancy, the human mind begins associating colours with certain emotions and experiences, and individuals retain them throughout their life. Colours convey meanings in two primary ways - natural associations and psychological (or cultural) symbolism” [1]. Colour idioms are symbols of a nation’s customs, traditions, manners, and character. They reflect the way particular people think, imagine, act or believe.

According to Eiseman, “each colour has distinctive ideas and emotions attached to them” [1]. Colours and symbols may have positive associations or negative connotations.

Ryan claims that “it has been known for a long time that colours influence the way people feel and have a great impact even on emotions because people often associate colours with happy or sad events” [2].

According to Mazurova, “concepts represented by means of colour terms are the constituent parts of English idioms. We proceed from the fact that colour perception is similar for all people, whereas its interpretation is different among different nations” [3]. Mazurova states that colour concepts reflect ethnical mentality and the meaning of idioms is greatly influenced by either symbolic or historical colour associations. Mazurova claims that “the meaning of such idioms as black dog (melancholy and depression), black ox (misfortune), for example, is determined by negative cultural associations connected with the black colour” [3].

Brown states that “if a language has only two colours – and all languages have at least two colours – they are always white and black; if a language has three colours, the one added is red; if a fourth is added, it will be either green or yellow; when a fifth is added, it will then include both green and yellow; the sixth added is blue; the seventh added is brown; and if an eighth or more terms are added, it or they will be purple, pink, orange, or gray” [4, p. 13 - 14].

Wyler claims that “the group of colour terms that freely generates figurative phrases and idioms is formed by five colour terms: *red, blue, green* and the two a-chromatic colour names *white* and *black*” [5, p. 143].

In both languages (English and Romanian), most of the colours appearing in idioms tend to evoke both positive and negative associations. The study, adopting colour-based idioms, explores the uses of *white, black, red, blue, green, and yellow*; the most common colours that are used figuratively. In order to analyse some of the shades of meaning of the

most frequent colours, some examples were selected from various British and American literary works.

White is the colour that indicates purity, cleanliness, and neutrality. In English and Romanian white is also associated with reverence, purity, simplicity, cleanliness, peace and innocence. For instance:

I treated you white. [6, p. 822]. – *Te-am tratat bine* [7, p. 294].

On the other hand, white is associated with paleness, bloodlessness, lack of vigour, and death, state of shock, fear, and anger.

The following examples come to emphasize negative connotations of the colour *white*:

When he saw my white face he gave a little chirrup of joy and came running up towards me [8, p. 38]. – *Când a văzut că eram alb, a ciripit de bucurie și a alergat spre mine* [9].

When I spoke of the dart which had so narrowly missed us, she turned so white that I feared that she was about to faint [8, p. 17]. – *La succinta descriere a morții tatălui său, Domnișoara Morstan s-a făcut albă ca moartea, și pentru o clipă mi-a fost teamă că va leșina* [9, p. 17].

“The matter was not mentioned,” Lake repeated. His face had gone very white [10, p. 10]. – *Despre așa ceva n-a făcut nici o remarcă, repetă Lake. Fața lui se albi ca varul* [11, p. 44].

Douglas Gold was staring at the convulsed face of the woman in the chair. He had gone dead white [10, p. 103]. – *Douglas Gold se holba la fața convulsionată a femeii din scaun. Se făcuse alb ca varul* [11, p. 16].

In the examples above the colour *white* was translated by its Romanian counterpart – *alb*.

The following examples illustrate how one and the same idiom is translated differently in distinct contexts:

Tom turned as white as a sheet [12, p. 322]. – *Tom se făcu alb ca varul* [13, p. 108].

You’re as white as a sheet, he says [14, p. 85]. – *Ești alba ca o coală de hârtie, zice* [15, p. 119].

The word *white* is rendered into Romanian by the word *palid* as well:

“She does look white,” said Hannah. “As white as clay or death,” was responded [16, p. 643]. – *E tare palidă, spuse Hannah. E palidă ca lutul ori ca moartea, i se răspunse* [17, p. 408].

In English, the expression *white-livered* came from the old notion that livers of cowards were bloodless:

For Bardolph, he is white-livered and red-faced; by the means whereof a’ faces it out, but fights not [18, p. 36]. – *Bardolph are ficatul alb și nasul rosu, astfel că face el pe grozavul, dar de bătut nu se bate niciodată* [19, p. 372].

The idiom was translated literally into Romanian.

If Foggartism were killed tomorrow, he, with his inherent distrust of theories and ideas, his truly English pragmatism, could not help feeling that Michael would be well rid of a white elephant [20]. – *Dacă mâine foggartismul ar fi ucis, el, cu neîncrederea lui înăscută față de teorii și idei, cu pragmatismul său autentic englez, n-ar putea decât să se bucure că Michael a scăpat ușor de o belea* [21, p. 86].

The meaning of the idiom *white elephant* can be extended to “something that has cost a lot of money but has no useful purpose” [22]. This is a great example to illustrate that the meaning of an idiom cannot be understood by analysing the associations of the colour name. No equivalent colour-related idiom appears in Romanian data for this expression and the most suitable translation is *belea*.

Black has negative associations, such as sadness, remorse, anger, fear, evil, anonymity, unhappiness and disgrace in both languages:

A shockingly ugly old creature, miss; almost as black as a crock. Jane Eyre [16, p.364]. – *O batrână grozav de urâtă, domnișoară, neagră ca tăciunele* [17, p. 232].

The English simile was translated by a simile into Romanian as well, but the Romanian colour *negru* is compared to *tăciune*.

The connotation of the verb *to blacken* is “to spoil someone's reputation” [22] and it was translated into Romanian *a ponegri*:

All Meryton seemed striving to blacken the man who, but three months before, had been almost an angel of light [23]. – *Întregul Meryton părea ca se străduiește să-l ponegrească pe acela care, cu trei luni mai înainte, fusese, pentru ei, aproape ca un înger al luminii* [24, p. 114].

Eiseman claims that in every spoken language **red** is the first colour repeated after *black* or *white*. According to him, the red colour increases enthusiasm, excitement, stimulates energy, etc [1].

As far as the emotions are concerned, both English and Romanian use *red* to refer to embarrassment, shame, anger or confusion. The following example illustrates this fact:

At last I got up to my own room, quite red to think how I had been holding forth, and then I heard a soft tap at my door [25, p. 332]. – *În sfârșit, m-am urcat în camera mea, roșind de rușine când mă gândeam ce mai discursuri ținusem, și-atunci iată că am auzit o ușoară bătaie în ușa mea* [26, p. 269].

The idiom *red-handed* is not used to talk about murder or bloody crimes, but about *someone found in the act of doing something illegal* [22] (a prinde pe cineva în flagrant delict):

I did but tie one fellow, who was taken red-handed and in the fact, to the horns of a wild stag, which gored him to death in five minutes and I had as many arrows shot at me as there were launched against yonder target at Ashby [27, p. 223]. – *Prin pădurea aceea sunt destui fugari care-mi poartă pică pentru că păzesc cu atâta strășnicie căprioarele. într-o zi am poruncit ca un haramin de-al lor, prins asupra faptului, să fie legat de carnele unui cerbsălbatic, care l-a sfârtecat cât ai zice "pis"! De-atunci, tâlharii au azvârlit asupra-mi cam tot atâtea săgeți câte a fost trase în turnirul de la Ashby!* [28, p. 185].

The pure idiom *red herring*, like *white elephant*, is culturally restricted. So, by extension, “a fact, idea or subject that takes people’s attention away from the central point being considered” [22] is a *red herring*:

Because he more than suspected he had his father’s voice to bank his hopes on which it was quite on the cards he had so it would be just as well, by the way no harm, to trail the conversation in the direction of that particular red herring just to... [6, p. 1080] – *Pentru că avea el așa un fel de bănuială că avea și el vocea lui taică-su ca să-i îndreptățească asemenea speranțe și lucrul părea limpede că o are așa încât n-ar fi fost rău deloc, n-avea ce să strice, să-mpingă discuția înspre această chestie doar ca să...*[7, p. 375]

The idiom was translated into Romanian as the neutral word *chestie*, the dictionary meaning being *mijloc de diversiune, de abatere a atenției*.

In the modern English-speaking culture, **blue** comprises a wide range of semantic meanings and it is rich from the point of view of its connotative values. It conveys peace, tranquility, harmony, trust and even confidence. In Romanian it designates melancholy, sadness, gloom („e (cam) albastru – e (cam) rău, (cam) neplăcut, situația e (cam) dificilă” [29]).

Positive associations of blue seem to be rather rare. However, *blue* does have a positive figurative meaning in the phrase *blue-blooded* describing someone “who has been born into a family that belongs to the highest social class” [22] which is translated into Romanian *cu sânge albastru*:

And round Crum were still gathered a forlorn hope of blue-bloods with a plutocratic following [30, p. 416]. - *Iar în jurul lui Crum erau adunați încă vreo câțiva tineri cu sânge albastru și descendenți din plutocrați* [31, p 148].

It is interesting to note that *negru* is the colour of depression in Romanian, while *blue* is preferred in English.

During the war years she had had Ellen to visit when she felt blue [32]. – *În timpul războiului, când era prost-dispusă, se ducea la Ellen* [33].

Because any time I'm feeling blue, or puzzled, what I do, I just invite a few people to come visit me...[34, p. 43] – *Pentru că de fiecare dată când sunt abătut sau derutat, uite ce fac – invit câteva persoane să vină să-mi facă o vizită...*[35, p. 106]

Absurd! Of course you couldn't! You're seeing blue to-night, old thing [20]. – *Absurd! Nici vorbă să pleci singură! Astă-seară ești pesimistă, fetițo* [21p. 292].

Why are you blue? [32] — *De ce ai gânduri negre?* [33]

The Romanian equivalent does not include any idea of colour being translated as *a fi prost-dispus, abătut, pessimist* or *a avea gânduri negre*.

Metonyms stemming from *blue* include *once in a blue moon*, used to describe “very rare and unusual events” [22]. This concept is expressed by different imagery in Romanian – *la Paștele cailor*.

Till Mr Right comes along, then meet once in a blue moon [6, p. 674]. – *Pâna când apare dl. Cutare și pe urmă se mai văd la Paștele cailor* [7, p. 247].

Green, as Smith states, “occupies more space in the spectrum visible to the human eye than most colours, and is second only to blue as a favourite colour. Green is the pervasive colour in the natural world, making it an ideal backdrop in interior design because we are so used to seeing it everywhere” [36]. Green is used to refer to *vegetation* or *greenery*. Its literal association can be extended to numerous figurative uses like: young and tender, youthful, new, but also: immature, inexperienced or undeveloped.

In collocation with the word *heart*, *green* acquires positive connotation:

He is such a cheery fellow. No worldliness about him. Fresh and green-hearted! [25, p. 516] – *E un tovarăș așa de vesel! Și deloc interesat. Spontan și cu idei sănătoase!* [26, p. 421]

There is the English preference for *green* as the colour of envy. Thus, the idiom *green with envy* designates feelings of jealousy. The Romanian language uses the same colour to indicate envy – *a fi verde de invidie*.

When people and things are called *green*, then they are immature, inexperienced, undeveloped, unripe, and raw. Instances of such negative extension exist in colloquial Romanian as well.

You're very green, Jon [30, p. 684]. — *Oh! Jon, tare mai ești naiv!* [31, p. 138]

More fool you, growled the other. I'd have spent 'em on a Man, in wittles and drink. He must have been a green one [37, p. 406]. – *Mare prost, bodogăni celălalt. Eu le-aș fi cheltuit ca popa, pe haleală și băătură. O fi fost vreun ageamiu* [38, p. 162].

I hate the way people keep things from one, he muttered, and then sneer at one for being green [30, p. 685]. – *Găsesc că sistemul de a ascunde adevărul e complet greșit, mîrii el; și apoi mi se mai spune și că sunt naiv!* [31, p. 139]

In addition to five basic colours, **yellow** “shines with optimism, enlightenment, and happiness” [36] according to Smith and it is associated with sun and gold. On the other hand, this colour signals dishonesty, cowardice, betrayal, jealousy, deceit and illness. In the selected examples, *yellow* designates cowardice:

I'm one of these very yellow guys. I try not to show it, but I am [39, p. 48]. – *Sunt un tip foarte laș. Fac tot ce pot ca să nu se vadă, dar sunt laș* [40, p. 110].

I'm very yellow about those things [39, p. 54]. – *Sunt foarte laș când e vorba de situații d-astea* [40, p. 125].

In the Romanian language, *yellow* is associated with suffering, disease, envy, jealousy but not with cowardice, that is why it was translated as *laș*.

This study tried to indicate that contrastive analysis can shed light on the similarities and differences in the connotation of English and Romanian colour-related idioms. It is worthwhile mentioning that the relation between language and culture creates a great effect on the connotations of these idioms. It can be concluded that, some colours share common connotative ground in two languages, while others characterize only one culture.

References:

1. Eiseman, L. *Colour Blog*. <http://eisemancolorblog.com/>
2. Ryan, V. *Colour – Moods and Emotions*.
<http://www.technologystudent.com/despro2/colmood1.htm>
3. Mazurova, V. *Colour Terms in English Idioms*.
<http://cc.joensuu.fi/linguistics/idioms2006/abstracts/mazurova.pdf>.
4. Brown, D. *Human Universals*. New York: McGraw-Hill, 1991.
5. Wyler, S. *Colour and Language: Colour Terms in English*. Tübingen: Gunter Narr, 1992.
6. Joyce, J. *Ulyses*. Planet PDF.
http://www.planetpdf.com/planetpdf/pdfs/free_ebooks/Ulysses_NT.pdf
7. Joyce, J. *Ulise*. Traducere și note de M. Ivănescu. București: Univers, 2012.
<https://docs.google.com/file/d/0BzJjy3Y2Q-2MOHpvMmpYaDdZaEE/edit?pli=1>
8. Doyle, A. Conan. *The Sign of the Four*. Project Gutenberg Etext.
http://www3.universia.com.br/conteudo/literatura/The_sign_of_the_four.pdf
9. Doyle, A. Conan. *Semnul celor patru*.
https://ia801008.us.archive.org/34/items/Arthur_Conan_Doyle-Semnul_celor_patru_1_0_10_/Arthur_Conan_Doyle-Semnul_celor_patru_1_0_10_.pdf
10. Christie, A. *Murder in the Mews*. (Triangle at Rhodes)
<http://www.bzelbublive.info/www.almosteverythingbooks.com/wp-content/uploads/2013/03/17-Murder-In-The-Mews1.pdf>
11. Christie, A. *Crima din Mews*. (Triunghiul din Rhodos)
https://ia601008.us.archive.org/12/items/Agatha_Christie-Triunghiul_Din_Rhodos_10_/Agatha_Christie-Triunghiul_Din_Rhodos_10_.pdf
12. Twain, M. *The Adventures of Tom Sawyer*. Planet PDF.
http://www.planetpublish.com/wp-content/uploads/2011/11/The_Adventures_of_Tom_Sawyer_NT.pdf
13. Twain, M. *Aventurile lui Tom Sawyer*.
<http://www.chemvironcarbon.com/doc/aventurile%20lui%20tom%20sawyer.pdf>
14. Attwood, M. *The Handmaid's Tale*. Boston: Houghton Mifflin, 1986.
http://books.google.md/books?id=ZrsVZKWJg4UC&printsec=frontcover&hl=ru&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=snippet&q=white&f=false
15. Attwood, M. *Povestirea cameristei*.
<http://ru.scribd.com/doc/191681891/Povestirea-Cameristei-Margaret-Atwood>
16. Bronte, Ch. *Jane Eyre*. Planet PDF.
http://www.planetpdf.com/planetpdf/pdfs/free_ebooks/jane_eyre_nt.pdf
17. Bronte, Ch. *Jane Eyre*. Traducere de Mirella Acsente. București: Leda, 2012.
<http://www.bibliotecaemobil.ro/content/pdf/157727.pdf>
18. Shakespeare, W. *Henry V*. Stilwell: Digireads.com, 2005.
<http://books.google.md/books?id=LZrhIR5ZE1wC&pg=PA36&lpg=PA36&dq=white+livered+shakespeare&source=bl&ots=i6JKZUr9nR&sig=pHFTeqUnAggrkAVaAPDyVHjFQN8&hl=ru&sa=X&ei=ZSEbVJC0K4bD7AbwxICQBQ&ved=0CDYQ6AEwBTgU#v=onepage&q=white%20livered%20shakespeare&f=false>
19. Shakespeare, W. *Henric al V-lea*. Traducere de Ion Vinea.
<http://ru.scribd.com/doc/238106855/HENRIC-AL-V>
20. Galsworthy, J. *A Modern Comedy. The Silver Spoon*. A Project Gutenberg of Australia eBook. <http://gutenberg.net.au/ebooks02/0200741.txt>
21. Galsworthy, J. *Comedia Modernă*. Traducere de Henriette Yvonne Stahl. București: Literatura, 2003.
22. *Cambridge Dictionaries Online*.

- <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/british/white-elephant>)
23. Austen, J. *Pride and Prejudice*. The Project Gutenberg eBook.
http://www.gutenberg.org/files/1342/1342-pdf.pdf?session_id=942c2496bc4e8472238efbbb7f518d0e751ebf64
 24. Austen, J. *Mândrie și prejudecată*.
<https://ia600807.us.archive.org/17/items/AustenJane-MandrieSiPrejudecata/AustenJane-MandrieSiPrejudecata.pdf>
 25. Dickens, Ch. *Bleak House*. An Electronic Classics Series Publication.
http://www2.hn.psu.edu/faculty/jmanis/dickens/bleak_al.pdf
 26. Dickens, Ch. *Casa Umbrelor*.
https://ia801007.us.archive.org/17/items/Charles_Dickens-Casa_Umbrelor_0_9_9_07_/Charles_Dickens-Casa_Umbrelor_0_9_9_07_.pdf
 27. Scott, W. *Ivanhoe*. An Electronic Classics Series Publication.
<http://www2.hn.psu.edu/faculty/jmanis/w-scott/ivanhoe.pdf>
 28. Scott, W. *Ivanhoe*. Traducere de Petre Solomon. București: 100+1 Gramar, 2000.
<http://www.scribd.com/doc/39316441/Walter-Scott-Ivanhoe#page=123>
 29. *Dex online. Dicționar explicativ al limbii române*. <http://dexonline.ro>
 30. Galsworthy, J. *The Forsyte Saga*.
http://www.pdfbooks.co.za/library/JOHN_GALSWORTHY/JOHN_GALSWORTHY-MAN_OF_PROPERTY.pdf
 31. Galsworthy, J. *Forsyte Saga*. Traducere de Henriette Yvonne Stahl. București: Garamond, 2000.
 32. Mitchell, M. *Gone with the Wind*. A Project Gutenberg of Australia eBook.
<http://gutenberg.net.au/ebooks02/0200161p.pdf>
 33. Mitchell, M. *Pe aripile vântului*.
<http://swarm.cs.pub.ro/~cpopa/Pe%20aripile%20vantului.pdf>
 34. Salinger, J. D. *Franny and Zooey*. New York: Bantam Books, 1961.
 35. Salinger, J. D. *Franny și Zooey*.
<http://www.wattpad.com/89284-j-d-sallinger-franny-si-zoey/page/35>
 36. Smith, K. *Sensational Colours*.
<http://www.sensationalcolor.com/color-meaning-symbolism-and-psychology>
 37. Dickens, Ch. *Great Expectations*. Planet PDF.
http://www.planetpdf.com/planetpdf/pdfs/free_ebooks/Great_Expectations_T.pdf
 38. Dickens, Ch. *Marile speranțe*. Traducere de Vera Călin București: Editura pentru literatură, 1962.
 39. Salinger, J.D. *The Catcher in the Rye*.
http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:q8ZfUHDe_bIJ:m.friendfeed-media.com/24022fb0067cc2f230c850b8909ad5e51b6e40ed+&cd=1&hl=ru&ct=clnk
 40. Salinger, J.D. *La un pas de prăpastie*. Traducere de Mihai Maler. Chișinău: Hyperion, 1990.

Recenzent: dr., conf. univ. Axentii V.
Data prezentării: 30 septembrie 2014

LES EMPRUNTS. PROBLEMES D'INTEGRATION DES ANGLICISMES

*Ecaterina MORARU, lector superior universitar,
Catedra de limbi moderne*

Cet article présente une analyse sur l'intégration des anglicismes dans le but de voir les étapes de l'adoption des mots nouveaux, dans ce cas des mots anglais et de mettre en évidence les problèmes d'intégration. On distingue d'abord la situation où le terme étranger est introduit dans le corps d'une phrase française à un signifié propre à la langue étrangère. En ce cas, on parle de xénisme.

Pour qu'un tel élément soit considéré comme s'étant inséré dans le langage, il faut qu'une partie importante de la communauté linguistique le reconnaisse et l'utilise. Comme il résulte de la problématique de l'intégration phonétique, l'aspect graphique et celui phonétique des anglicismes sont étroitement liés. L'adaptation phonétique pose beaucoup plus de problèmes que celle graphique à cause de la différence évidente entre les systèmes phoniques de ces deux langues. Les noms anglais ne connaissent pas la distinction de genre, pour les noms français, au contraire, c'est une caractéristique fondamentale.

Les motivations pour utiliser des anglicismes, et des emprunts en général, sont multiples et très différentes, elles partent d'une simple manque de l'expression autochtone jusqu'à l'aspiration d'être « chic ».

L'emprunt linguistique lorsqu'il est adopté par l'usage, propose à la langue qui l'accueille une innovation; il répond à la nécessité de nommer l'inconnu, de saisir une nouvelle nuance et pour mieux s'exprimer.

Acest articol prezintă o analiză asupra integrării anglicismelor în scopul menționării etapelor de adaptare a cuvintelor engleze și scoaterii în evidență a problemelor de integrare. Se distinge mai întâi situația, când termenul străin este introdus în corpul unei fraze franceze unui semnificativ propriu limbii străine. În acest caz, se vorbește despre xenism. Pentru ca un oarecare element să fie înserat în limbaj trebuie ca o parte importantă a comunității lingvistice să-l recunoască și să-l utilizeze.

Rezultând din problematica integrării fonetice, aspectul grafic și cel fonetic al anglicismelor sunt strâns legate. Adaptarea fonetică pune mai multe probleme decât cea grafică din cauza diferenței evidente între sistemele fonetice ale celor două limbi. Substantivele engleze nu cunosc distincția genului, pentru substantivele franceze, din contra, aceasta este o caracteristică fundamentală.

Motivațiile pentru utilizarea anglicismelor și a împrumuturilor în general sunt multiple și foarte diferite, ele apar de la o simplă absență de expresie autohtonă până la aspirația de a fi „șic”.

Împrumutul lingvistic, atunci când este adaptat prin folosință propune o inovație limbii care-l acceptă; el răspunde necesității de a numi necunoscutul, percepției unei noi nuanțe și exprimării adecvate.

Le contact mutuel entre deux langues produit des échanges qui se traduisent par des emprunts réciproques. Le français a enrichi son lexique par des sources diverses : le latin et le grec, mais aussi l'arabe, l'italien, l'allemand et surtout l'anglais.

Il importe de discerner les étapes de l'adoption du mot nouveau. On distingue d'abord la situation où le terme étranger est introduit dans le corps d'une phrase française à un signifié propre à la langue étrangère. En ce cas, on parle de xénisme. Dans cette catégorie entrent d'abord tous les noms propres, patronymes qui désignent les hommes appartenant à l'histoire du pays concerné ou à la société contemporaine, noms géographiques de fleuves, de villes.[1] Ces mots ont souvent formes de citation et ils sont employés dans les reportages. Facilement, on peut dire que le xénisme désigne le terme étranger qui reste toujours étranger.

La situation d'emprunt commence à partir du moment où les choses sont introduites dans la langue étrangère et où la communauté linguistique accueille à la fois les références et le terme qui les désigne. *On appelle « emprunts » les éléments qu'une langue, au cours de son histoire, a pris à d'autre langue. Ce que l'on emprunt le plus facilement, ce sont des mots, spécialement des noms, des verbes et des adjectifs.* [2]. Il faut que la volonté d'adoption se manifeste par une certaine extension du terme étranger.

Avant de commencer à approfondir la problématique de la pénétration des anglicismes dans le français, ainsi que celui de leur adaptation, il est à clarifier quelques données terminologiques. En consultant des études de divers auteurs, on a noté un certain désaccord des termes avec des signifiés très similaires, s'appliquant à l'argument, ce que fait obstacle à une compréhension plus facile du phénomène. Dans notre mémoire, nous utiliserons donc le terme « pénétration », proposé par P. Bogaards, pour le fait de l'adoption des mots étrangers et, pour le processus de leur insertion, aux divers niveaux, dans le système de la langue emprunteuse, nous y appliquons le terme « adaptation » ou « intégration ». On parlera ainsi, relativement aux divers changements formels des emprunts, des « degrés d'adaptation » ou des « degrés d'intégration ».[3]

La question principale du phénomène de l'insertion d'un élément étranger est à partir de quel moment il faut le considérer comme faisant partie de la langue. Le fait qu'il apparaît dans un énoncé ne peut conclure à son existence dans la langue qui s'en sert ; prenons, au titre d'exemple, le cas des termes étrangers évoquant la couleur locale des pays lointains dont l'usage est motivé par le besoin d'authenticité et il n'est qu'épisodique. Pour qu'un tel élément soit considéré comme s'étant inséré dans le langage, il faut qu'une partie importante de la communauté linguistique le reconnaisse et l'utilise.

En ce qui concerne le processus de la pénétration d'un mot étranger dans une autre langue, on distingue trois étapes:

1. Pendant la première étape on présente le mot expressément comme un élément étranger et on le fait précéder ou suivre d'une explication dans la langue maternelle. Dans ce stade, les mots empruntés sont souvent appelés *xénismes*.

2. La deuxième étape consiste à se servir d'un élément étranger comme d'un terme qui nécessite un commentaire, comme on le fait aussi avec des mots domestiques peu fréquents ou difficiles. À l'écrit on trouve souvent l'emploi des guillemets ou de l'italique pour bien mettre en relief que le mot n'est pas encore vraiment entré dans la langue.

3. Dans la troisième étape, finale, le mot peut être employé sans autres commentaires, mais cela ne signifie pas qu'il est connu de tout le monde. Son usage est souvent réservé aux groupes limités comme à ceux socioprofessionnels qui veulent ainsi se démarquer des autres ; ces utilisateurs ne prennent plus la peine d'expliquer ce que ces mots veulent dire parce qu'ils prétendent être compris par ceux à qu'ils s'adressent. [4]

On peut constater, en général, que certains mots s'adaptent complètement à leur nouvel environnement, tandis que d'autres restent toujours dépisables comme des éléments étrangers. De même, des emprunts formellement similaires aux types autochtones s'adaptent plus vite que ceux formellement différents. L'adaptation des emprunts est un processus complexe touchant divers niveaux linguistiques et il dépend de plusieurs facteurs dont les plus importants sont les suivants: le facteur temporel ; la typologie des deux langues en interaction, c'est-à-dire, les différences formelles, surtout le système graphique, phonologique et morphologique ; la relevance du signifié et sa stabilité ; la fréquence d'emploi – de plus un emprunt est employé, plus vite s'adapte à la langue emprunteuse ; le domaine d'emploi – un emprunt utilisé pendant une communication courante s'adapte également plus vite ; le type d'utilisateurs – un emprunt étant employé par des spécialistes dans un certain domaine, il maintient longtemps sa graphie et sa prononciation d'origine ; et le type d'emprunt – par ex. l'adaptation d'un nom concret se réalise plus vite que celle d'un nom abstrait. Tous ces facteurs ont chacun son rôle et leur fonctionnement conditionne la forme du mot emprunté dans la langue d'accueil.[5]

En ce que concerne les manières d'adaptation des anglicismes aux divers niveaux du français dont on peut distinguer: *intégration phonétique*, *intégration graphique*, *intégration grammaticale* et *intégration sémantique*. En plus, quelques auteurs utilisent le terme la *productivité lexématique* pour désigner ainsi la dernière phase de l'adaptation des emprunts. [6]

Le phonétisme du français est trop différent de celui de l'anglais pour que les mots d'emprunt, même lorsqu'ils sont écrits sans changement, soient prononcés comme en anglais. Introduits sous leur forme phonétique originale ou sous une forme déjà adaptée, les mots anglais dans le lexique français sont immédiatement rephonétisés sur le modèle des schèmes syllabiques français. Les voyelles et les consonnes de l'anglais sont traduites en voyelles et consonnes françaises, et les groupes syllabiques sont ainsi réarrangés pour les récepteurs français.

L'intégration phonétique est étroitement liée à la forme graphique des emprunts. Dans les règles de prononciation adoptées pour les mots anglais, la graphie joue un rôle de référence très fort, et accentue encore le décalage entre la prononciation anglaise et la prononciation française des emprunts. Voici un exemple démontrant cette tendance : le mot anglais *feeling*, très en vogue dans la jeunesse – et qui se rencontre dans les revues autant que dans la circulation orale intra-génération – est prononcé comme [fi:liŋ] par les jeunes ayant fait de l'anglais à l'école, mais [felij] par les jeunes qui n'ont pas eu cette chance, mais qui savent tout de même assez lire pour distinguer un « e » d'un « i » quand ils les rencontrent dans un mot.[7]

Il est à mentionner, que la création des nouveaux mots à partir des bases des emprunts est le signe de l'intégration complète des éléments étrangers dans la langue d'accueil: « *On peut dire qu'un emprunt est tout à fait entré dans l'usage quand il se prête à la dérivation ou à la composition au même titre qu'un mot autochtone [...] Quand un mot étranger présente dans la langue emprunteuse de telles marques de vitalité et de productivité, il est un membre définitivement adopté de la famille. C'est le dernier et suprême degré de l'emprunt.* » [8] C'est le cas de divers dérivés, créés indépendamment selon les règles françaises à partir des mots anglais, ainsi le mot anglais *film* a donné les dérivés suivants: le verbe *filmer*, les adjectifs *filmique* et *filmographique* et le substantif *filmothèque*.

Les motivations pour utiliser des anglicismes, et des emprunts en général, sont multiples et très différentes, elles partent d'une simple manque de l'expression autochtone jusqu'à l'aspiration d'être « chic ». Elles causent que tandis que certains anglicismes peuvent être supportés mieux des autres, certains d'entre eux sont mal vus ou tout à fait rejetés. Il n'est pas facile de délimiter, dans les emprunts, ce qui relève de la stricte utilité pragmatique et ce qui relève des fonctions ludiques et mystificatrices que les utilisateurs souhaitent leur faire jouer. Toute distinction est, en effet, l'affaire d'utilisation et des finalités des emprunts. D'après ce critère on peut regrouper les anglicismes en deux catégories : les anglicismes *acceptables* et ceux *abusifs* (inutiles, de luxe et la mode ou de snobisme). [9]

Le point de départ pour le premier groupe est l'argument que « *il n'y a de mot français pour dire la même chose* »[10] Les langues, étant en constante évolution, profitent souvent de la circulation des mots entre cultures différentes. Pour rendre compte d'une réalité culturelle ou naturelle telle qu'elle existe dans un autre pays, le vocabulaire autochtone dispose des ses moyennes ou le locuteur, pour exprimer bien le contenu d'un mot étranger, peut se servir d'une paraphrase.

Parfois, cependant, les différences peuvent être si grandes qu'il vaut mieux créer des procédés lexicaux nouveaux en adoptant des éléments étrangers dans la langue maternelle. C'est le cas de l'enrichissement de la langue en interférence avec les autres. Les apports étrangers sont utiles lorsqu'ils respectent certains critères:

1. Le contenu sémantique n'est rendu par aucun mot français existant.
2. La construction d'un néologisme français à sens équivalent se révèle difficile.
3. La périphrase serait lourde.

4. Le mot anglais ne viole pas les règles essentielles de la graphie et de la prononciation, son introduction ne perturbe pas la cohérence générale de la langue (homonymie, par exemple.)

Ce phénomène touche tous les domaines du monde anglo-saxon, lesquels changent d'importance relative d'une période à une autre. C'est, avant tout, le cas des termes géographiques et démographiques et des emprunts techniques et scientifiques. Il existe un type particulier des emprunts acceptables, les xénismes. Ce sont des noms ou des locutions décrivant une réalité attachée à un contexte étranger qui n'existe pas en France. Ils ont, pour ainsi dire, valeur de citation et ne peuvent pas être transposés en français. Il en va ainsi pour *cow-boy*, *pub*, *shérif* (graphie francisée), etc. Rey-Debove, à propos des xénismes, parle d'une catégorie sous-jacente : à savoir des emprunts désignant des réalités étrangères acclimatées en France, qui, à la différence des xénismes de la première catégorie, peuvent être souvent remplacés par un mot français.[11].

Le deuxième type d'anglicismes, emprunt de luxe, est celui qui est mal supporté par certains locuteurs français. En effet, en introduisant en français un mot étranger dont nom autochtone existe déjà, le lexique est doublé et cela peut causer alors la confusion et ou plutôt l'insécurité sémantique pour ceux qui ne maîtrisent pas bien l'anglais. Son résultat n'est pas l'enrichissement, comme dans le type précédent, mais la « *redondance ou une substitution mutilatrice* ». Il est souvent l'expression d'un snobisme langagier, d'une paresse, du désir de « paraître » ou d'une politique du marketing « qui *fait vendre* » parce que : « *tout ce qui porte un nom anglais, authentique ou fabriqué, connote le high-tech, le fun, le design et la modernité* ». Les domaines plus touchés, à en croire à M. Yaguello, sont les suivants : l'informatique, la musique, le show-business, la communication, le sport et la mode. Il en résulte que le lexique français est affolé par milliers des mots anglais, autrement dit que le mot « *franglais* » a sa raison d'être prononcé.

Les emprunts informatiques à l'anglais occupent, au jour d'aujourd'hui, une place importante dans le lexique français. Ces deux langues ne partagent pas d'espace géographique (frontières), ni la même parenté, mais elles sont souvent en contact. Cependant, cette situation témoigne des transferts technologiques, commerciaux et culturels entre ces deux mondes.

En effet, cette expansion des anglicismes informatiques dans la langue de Molière a une importance majeure dans la constitution de son lexique lié à ce domaine. De ce fait, le nombre et la fréquence de ces termes dans le discours lié à l'informatique sont vraiment considérables, parce que la plupart des langages de programmation ont un vocabulaire inspiré de l'anglais. Ce qui fait que les informaticiens ont une tendance à penser en cette langue.

Par ailleurs, de nombreux anglicismes possèdent des équivalents en français. Leur usage ne se justifie pas par le manque de pertinence du lexique français mais plutôt pour faciliter leur compréhension et leur transmission rapide. Nous pouvons citer l'exemple de l'anglicisme très courant aujourd'hui (*CD*) qui est l'abréviation de l'expression anglaise (*Compact disc*). Son usage est très fréquent en français, mais si l'on puise dans les dictionnaires on trouve que l'équivalent français qui qualifie cet objet est le « *disque* ».

CD, nom masculin, (de l'anglais *CD*, abréviation de *Compact Disc*, et *rom*, *read only memory*, mémoire morte)

Disque compact à lecture laser, possédant une grande capacité de mémoire, et utilisé pour stocker des textes, des images et des sons. (Recommandation officielle : disque optique compact ; abréviation : D.O.C.) [On écrit aussi *céderom*.]

Scanner, nom masculin

Il s'agit d'un emprunt anglais, appareil d'imagerie médicale composé d'un système de tomographie (qui donne des images en coupe d'un organe) et d'un ordinateur et qui effectue des analyses de densité radiologique point par point (voxel) pour reconstituer ces images en coupes fines, affichées en gammes de gris sur un écran vidéo, ou appareil électronique utilisé en photogravure pour explorer un document de façon linéaire, l'énergie lumineuse, transmise

ou réfléchi, étant transformée en signaux électriques, traités par un ordinateur qui commande l'insolation des films photographiques destinés à l'établissement des formes imprimantes.

PC, nom masculin

Abréviation de l'américain *personal computer*, synonyme de ordinateur personnel.

Driver, nom masculin (anglais *driver*, conducteur)

Logiciel qui gère le fonctionnement d'un périphérique particulier et lui permet d'échanger des données avec d'autres matériels.

Blog, nom masculin (abréviation de l'anglais *weblog*, carnet de bord sur le Web)

Site Web sur lequel un internaute tient une chronique personnelle ou consacrée à un sujet particulier.

Spam, nom masculin

Courrier électronique non sollicité envoyé en grand nombre à des boîtes aux lettres électroniques ou à des forums, dans un but publicitaire ou commercial.

Chat, nom masculin

Communication informelle entre plusieurs personnes sur le réseau Internet, par échange de messages affichés sur leurs écrans. (Recommandation officielle : causette.) [Au Québec, on dit clavardage.]

Hacker, nom masculin (de l'anglais *to hack into*, entrer par effraction)

Personne qui, par jeu, goût du défi ou souci de notoriété, cherche à contourner les protections d'un logiciel, à s'introduire frauduleusement dans un système ou un réseau informatique.

(Recommandation officielle : fouineur.)

e-mail, nom masculin abréviation de l'anglo-américain *electronic mail*) Adresse, courrier électronique.

Modem, nom masculin

Appareil électronique utilisé en télécommunication et en transmission de données qui assure la modulation des signaux émis et la démodulation des signaux reçus. (Il permet notamment l'échange d'informations entre des ordinateurs par le réseau téléphonique.)

Hot-line, nom féminin

Service d'assistance téléphonique mis à la disposition de leur clientèle par les éditeurs de logiciels, les fournisseurs d'accès et les fabricants de matériel afin de renseigner et dépanner les utilisateurs.

On line, se dit d'un réseau ou d'un service télématique accessible par un ordinateur via le réseau téléphonique ou un réseau câblé.

Off line, se dit d'un périphérique qui n'est pas ou plus connecté à un ordinateur et qui ne se trouve donc pas ou plus disponible pour échanger des données avec lui ou exécuter des tâches à sa demande; se dit d'un service d'informations dont les données sont enregistrées dans une mémoire exclusivement locale et ne sont pas accessibles par l'intermédiaire d'une ligne de télécommunication. (hors ligne)

Bow-window, nom masculin (anglais *bow-window*, de *bow*, arc, et *window*, fenêtre) Ouvrage vitré en saillie sur une façade, formant une sorte d'oriel sur un ou plusieurs étages.

Le sport représente aujourd'hui une part importante de l'activité des individus dans de nombreuses sociétés soit en tant qu'acteurs (par la pratique) soit en tant que spectateur.

Le sport est un fait social total, qui d'une part, est le reflet de la société et qui, d'autre part, participe à l'évolution et la transformation de celle-ci. Le fort développement des activités sportives dans nos sociétés modernes a permis aux termes propres à ce domaine de prendre une place de plus en plus importante dans la langue commune et courante. La langue du sport est très représentée dans les médias: la publicité use des métaphores sportives, les sportifs eux-mêmes présentent des spots publicitaires (pensons par exemple au footballeur Zinedine Zidane). Le domaine sportif a favorisé l'introduction des anglicismes dans la langue française.

C'est dès le 17ème siècle que la suprématie économique de l'Angleterre s'est affirmée en Europe. et la langue française a emprunté à sa voisine anglophone, notamment dans le domaine du sport. Un historique des sports mettrait en valeur le fait que les règles de la plupart des sports modernes ont été établies par des locuteurs anglo-saxons, et que leur codification est donc sujette à de nombreux emprunts à l'anglais. Le mot même de «sport» est un anglicisme utilisé pour désigner une activité physique qui a pour but la compétition, l'hygiène ou la simple distraction.

basket-ball, nom masculin (anglais *basket-ball*, de *basket*, panier, et *ball*)

Sport où deux équipes de cinq joueurs chacune s'efforcent de marquer le plus de points possible en faisant entrer le ballon dans un panier.

Volley-ball, nom masculin (anglais *volley-ball*, balle à la volée)

Sport opposant deux équipes de 6 joueurs dont éventuellement un libero, qui s'affrontent en se renvoyant un ballon avec les mains ou les avant-bras au-dessus d'un filet tendu horizontalement.

Tennis, nom masculin

Sport consistant pour deux (simple) ou quatre (double) joueurs, munis d'une raquette, à envoyer la balle au-dessus d'un filet dans les limites du court.

Tennis elbow, nom masculin

épicondylite provoquée par la pratique intensive du tennis.

Time-out, nom masculin invariable

Chacun des jours de repos que peuvent prendre les adversaires au cours d'un championnat d'échecs.

Cross, nom masculin, course à pied dont le parcours variable, mais n'excédant pas 16 km, comporte des franchissements de haies, de buttes et de ruisseaux.

Hockey, nom masculin

Sport d'équipe pratiqué avec une crosse.

Football, nom masculin

Sport dans lequel deux équipes de onze joueurs chacune cherchent à envoyer dans le but adverse un ballon sphérique, avec les pieds, la tête ou toute autre partie du corps (excepté la main ou le bras).

Golf, nom masculin

Sport consistant à envoyer une balle à l'aide de clubs dans les 18 trous successifs d'un vaste terrain avec le minimum de coups.

Boxe, nom féminin

Sport de combat dans lequel deux compétiteurs s'affrontent à coups de poing en observant certaines règles.

Surf, nom masculin

Sport consistant à se maintenir en équilibre sur une planche portée par une vague déferlante. Planche permettant de pratiquer le surf ou le surf des neiges.

Goal-average, nom masculin

Dans divers sports d'équipe (dont le football), quotient du nombre de buts (ou de points) marqués par le nombre des buts (ou des points) encaissés, servant à départager deux équipes à égalité.

Passing-shot, nom masculin

Au tennis, coup consistant à faire passer la balle à droite ou à gauche de l'adversaire quand celui-ci monte au filet.

Rugby, nom masculin

Sport pratiqué avec un ballon ovale, opposant deux équipes de quinze (*rugby à quinze*) ou treize (*rugby* ou, parfois, *jeu à treize*) joueurs, chacune cherchant à marquer plus de points que l'autre en portant le ballon dans l'en-but de l'adversaire ou en le faisant passer, d'un coup de pied, au-dessus de la barre transversale entre les poteaux de but. (On disait à l'origine *football rugby* pour le différencier du football association.)

Bowling, nom masculin

Jeu de quilles d'origine américaine comprenant 10 quilles de 38 cm de hauteur, disposées en triangle au bout d'une piste de 25,50 m de long, et qu'il faut renverser avec deux boules de 18 à 32 cm de diamètre.

Même dans le domaine de la gastronomie se fait sentir la présence des anglicismes, la mondialisation agit en favorisant le développement de plats mondialisés.

Bacon, nom masculin

Pièce de porc crue, traitée en salaison et fumée, puis débitée en fines tranches.

Cocktail, nom masculin

Boisson constituée d'un mélange de liqueurs, d'alcools, de sirops et d'aromates.

Réception mondaine avec buffet.

Cracker, nom masculin

Petit biscuit salé croustillant.

Curry, nom masculin

Mélange d'épices séchées et moulues (curcuma, coriandre, gingembre, cumin, poivre, paprika, etc.), originaire de l'Inde.

Drink, nom masculin

Boisson alcoolisée, rafraîchissement.

Fast-food, nom masculin -Type de restauration axé sur la distribution, à toute heure et pour un prix peu élevé, de quelques produits dont la préparation est entièrement automatisée et qui peuvent être consommés sur place ou emportés sous emballage.

Hot-dog, nom masculine

Saucisse de Francfort chaude enduite de moutarde et glissée dans un petit pain.

Milk-shake, nom masculine

Boisson frappée à base de lait aromatisé.

Pudding, nom masculin

Entremets ou pâtisserie britannique, qui revêt les aspects les plus divers selon les ingrédients (farine, lait, œufs, fruits confits, biscuits, riz, etc.).

Sandwich, nom masculin

Tranches de pain, entre lesquelles on met une tranche de jambon, de fromage, etc.

Toast, nom masculin

Tranche de pain grillée.

Rosbif, nom masculin

Pièce de viande, de bœuf ou de cheval, destinée à être rôtie.

Stew, nom masculin

Ragoût de morceaux de mouton avec des pommes de terre et des oignons.[12]

References:

1. Guilbert Louis, *La créativité lexicale*. Paris : Larousse, 1975, p. 92
2. Grevisse Maurice, *Le bon usage : grammaire française*. Paris : Duculot 1993, p. 190
3. Biedermann-Pasques Liselotte, Humbley John, « La réception de mots anglais dans les journaux français: l'application de quelques principes d'harmonisation graphique », *Langue française*, n° 108 pp. 57; p 65; p.78,p.82.
4. Bogaards Paul, On ne parle pas franglais. La langue française face à l'anglais (Entre Guillemets). Bruxelles: De Boeck Duculot, 2008, p.34, p.36-37, p.33
5. Dubois Jean, Giacomo Mathée, Guespin Louis, Mevel Jean-Pierre *Dictionnaire de linguistique et des sciences du langage*, Paris, Larousse, 1994, p. 177-178.
6. Hagège Claude, *Le français et l'histoire d'un combat*. Paris.1998. p.66

7. Pergnier Maurice, *Les anglicismes. Danger ou enrichissement pour la langue française ?* Paris, Presses Universitaires de France, 1969, p.33, p.35, p.43, p.44, p.49, p.53
8. Deroy Louis, *L'emprunt linguistique*, Paris, Les Belles Lettres 1956, p.286
9. Yaguello Marina, *Le grand livre de la langue française*, Paris :Seuil, 2003, p.253, p.271
10. Laroche-Claire Yves, *Évitez le franglais parlez français*, Paris, Les dicos d'or, Albin Michel, 2004, p. 15-16
11. Rey-Debove, Josette, and Gilberte Gagnon, *Dictionnaire des Anglicismes*, Londres, Le Robert, 1980, p.12
12. <http://www.larousse.fr/dictionnaires/francais/%C3%A9dit/27849?q=edit#27704>

Recenzent: dr., conf. univ. Balțatu L.

Data prezentării: 30 septembrie 2014

THE ROLE OF ENGLISH BORROWINGS IN MODERN RUSSIAN LANGUAGE

*Nadejda PASALI,
Catedra de limbi moderne*

Articolul de față este de mare importanță, deoarece procesul împrumutului cuvintelor din limba engleză în alte limbi este foarte activ în ziua de azi. Acest fapt se datorează progresului în economie, tehnică și în multe alte domenii ale vieții noastre. Multe cărți și articole au fost scrise pe acest subiect și o mulțime de investigații au fost făcute. De exemplu, Rudolf Filipović, un specialist în teoria limbilor în contact, în lucrarea sa "English as a word donor to other languages of Europe" vorbește despre un număr mare de cuvinte de origine engleză care au patruns în multe limbi europene, cum ar fi germană, rusă, franceză și italiană. Limba engleza a devenit un izvor de cuvinte pentru multe limbi de pe globul pământesc.

Loanwords are words adopted by the speakers of one language from a different language (the source language). A loanword can also be called a borrowing. The abstract noun borrowing refers to the process of speakers adopting words from a source language into their native language. "Loan" and "borrowing" are of course metaphors, because there is no literal lending process. There is no transfer from one language to another, and no "returning" words to the source language. They simply come to be used by a speech community that speaks a different language from the one they originated in. Borrowing is a consequence of cultural contact between two language communities. Borrowing of words can go in both directions between the two languages in contact, but often there is an asymmetry, such that more words go from one side to the other. In this case the source language community has some advantage of power, prestige and/or wealth that makes the objects and ideas it brings desirable and useful to the borrowing language community. [1]

During a long period English language was accumulating its vocabulary word by word from other languages such as Latin, Greek, French and many others. And now when its vocabulary represents a big amount of different useful words it becomes a word donor to other languages. For example we can find a great number of words of English origin in Romanian (*milkshake*) and Russian (*кастинг*) languages.

From having been one of the most hospitable languages of the world, in its acceptance of foreign loans, English has developed into the most generous donor of words to the other languages. This process of borrowings has gone on for centuries and evidences can be found not only in etymological dictionaries of English but also in every general dictionary that denotes the origin of source of words recorded in it. The generosity of English as a donor language begun much later. Towards the end of the seventeenth and the first half of the eighteenth century a remarkable change took place. Foreign nations begun to borrow English words in ever increasing number not merely terms from trades and shipping, but words of a much more important kind. In the twentieth century the contact of English with other languages of Europe become closer due to new means of communication. [2]

The reasons for this phenomenon are different, but are the same for all the languages; between them we distinguish internal linguistic reasons and external linguistic reasons.

Internal linguistic reasons:

- the need to name an object or phenomenon, caused by the absence of the phenomenon referred to in the cognitive basis of language-receptor. This is the main and the most ancient reason of borrowing; a new phenomenon together with a new word enter a language (*bistro, gondola, elephant*);

- the need to name an object or phenomenon, due to the inexactness of available name. In the presence of native and foreign words with similar meaning English word has more general meaning, and borrowed - the total value, and additional nuances.

External linguistic reasons:

- sociopsychological: the expression of some connotations that do not have corresponding unit in the host language; for example, creating the effect of "prestige" (*French "Boutique" and English "Shop"*);

- intensification of international relations, the process of globalization, which causes the appearance of a large number of internationalisms - words from one language, that were adopted by many other languages of the world. [3]

As we have discovered already that due to the different reasons the words were borrowed from one language into another languages, the problem of its classification became topical. Loan words were classified from different points of view:

- according to the borrowed aspect;

- according to the degree of assimilation;

- according to the language from which they were borrowed.

There are following groups of borrowings classified according to the borrowed aspect:

a) phonetic borrowings are most characteristic in all languages; they are called loan words proper. Words are borrowed with their spelling, pronunciation and meaning, *English "people"- French "people"*;

b) translation loans are word-for-word translations of some foreign words or expressions. In such cases the notion is borrowed from a foreign language but it is expressed by native lexical units, *"to take the bull by the horns" - "взять быка за рога"*;

c) semantic borrowings are such units when a new meaning of the unit existing in the language is borrowed. It can happen when we have two relative languages which have common words with different meanings, the meaning *«дар», «подарок»* for the word *«gift»* which in Old English had the meaning *«выкуп за жену»*;

d) morphemic borrowings are borrowings of affixes which occur in the language when many words with identical affixes are borrowed from one language into another, so that the morphemic structure of borrowed words becomes familiar to the people speaking the borrowing language. [4]

There are three types of borrowings classified according to the degree of assimilation:

a) Completely assimilated borrowings are not felt as foreign words in the language, if the French word *«sport»* and the native word *«start»*. Completely assimilated verbs belong to regular verbs, e.g. *correct -corrected*. Completely assimilated nouns form their plural by means of s-inflexion, e.g. *gate- gates*. In completely assimilated French words the stress has been shifted from the last syllable to the last but one.

b) Borrowings non-assimilated grammatically, e.g. nouns borrowed from Latin and Greek retain their plural forms (*bacillus - bacilli, phenomenon - phenomena, datum -data, and genius - genii etc.*)

c) Borrowings non-assimilated phonetically. Here belong words with the initial sounds /v/ and /z/, e.g. *voice, zero*. In native words these voiced consonants are used only in the intervocal position as allophones of sounds /f/ and /s/ (*loss - lose, life - live*). [5]

And the last group of loan words that were classified according the language from which they were borrowed. Thus we have Latin borrowings *-veto, maximum*, French borrowings *-bureau, cuisine*, Italian borrowings *- solo, piano*, German borrowings *- kindergarten, lobby*.

English has displayed a great influence on all European languages. The Russian language is not an exception. Its vocabulary has become enormously enlarged by English loanwords.

It will not come as a surprise that the intake of English words in the individual vocabularies differs a great deal, reflecting the cultural and social histories of the nations concerned, the structural properties of the language and attitudes of its users.

But the continuous influx of English loanwords which started at the end of the XX c. has led to the fact that the set of anglicisms in Russian is becoming more or less similar to borrowed vocabularies of western European languages.

As Tamara V. Maximova states in her research “Anglicisms in Russian Mass-Media Discourse”, borrowings’ activity is selective: there is a certain distribution of foreign words between functional styles and speech genres or in other words anglicisms vary relative to the text-type of discourse. They demonstrate the following representation within different discourses: fiction – 6%, common communication – 9%, business – 14%, scientific discourse – 18%, computer discourse – 23%, mass-media discourse – 30%.

Loanwords are a natural consequence of language and society interrelations. The remarkable growth of English neologisms in the Russian language results mostly from sociolinguistic factors and widespread public support. Loanwords are considered to be a truly international medium in cross-cultural communication. [6]

In order to demonstrate the presence of anglicisms in Russian language lets analyze some English borrowings that can be found in Russian Language. Below follows a chart displaying examples of anglicisms in alphabetical order from “A” to “Z” in Modern Russian Language.

No	English word	Russian word borrowed from English	Meaning of the word
1	Arm wrestling	армрестлинг	A trial of strength in which two people sit opposite each other with one elbow resting on a table, clasp each other’s hands, and try to force each other’s arm down on to the table
2	Boss	босс	A person who is in charge of a worker or organization
3	Chicken	чикен	A domestic fowl kept for its eggs or meat, especially a young one
4	Dress code	дресс код	A set of rules, usually written and posted, specifying the required manner of dress at a school, office, club, restaurant, etc.
5	Energy	энергия	he strength and vitality required for sustained physical or mental activity
6	Fighter	файтер	A person or animal that fights
7	Gamer	Геймер	A person who plays a game or games, typically a participant in a computer or role-playing game
8	Hamburger	гамбургер	A flat round cake of minced beef, fried or grilled and typically served in a bread roll garnished with various condiments.
9	Image*	имидж	A representation of the external form of a person or thing in art
10	Jam	джем	A preserve made from whole fruit boiled to a pulp with sugar
11	Kidnapping	киднеппинг	An act of abducting someone and holding them captive
12	Lunch	ланч	A meal eaten in the middle of the day, typically one that is lighter or less formal than an evening meal
13	Mission*	миссия	An important assignment given to a person or group of people, typically involving travel abroad
14	Newsmaker	нюсмейкер	A newsworthy person or event
15	Office	офис	A room, set of rooms, or building used as a place of business for non-manual work

16	Price list	прайс-лист	A list of the current prices of items on sale
17	Quilling	квиллинг	Decorative craftwork in which a material such as glass, fabric, or paper is formed into small bands or rolls that form the basis of a design
18	Radiation*	радиация	The emission of energy as electromagnetic waves or as moving subatomic particles, especially high-energy particles which cause ionization
19	Secretary*	секретарша	A person employed by an individual or in an office to assist with correspondence, make appointments, and carry out administrative tasks
20	Teenager	тинейджер	A person aged between 13 and 19 years
21	User	юзер	A person who uses or operates something
22	Volleyball	волейбол	A game for two teams, usually of six players, in which a large ball is hit by hand over a high net, the aim being to score points by making the ball reach the ground on the opponent's side of the court
23	Week-end	уик-енд	Saturday and Sunday, especially regarded as a time for leisure
24	Xerox	ксерокс	A xerographic copying process
25	Yoghourt*	йогурт	A semi-solid sourish food prepared from milk fermented by added bacteria
26	Zoo	зоопарк	An establishment which maintains a collection of wild animals, typically in a park or gardens, for study, conservation, or display to the public

* Some words were borrowed from English language, but they have different origin.

The process of anglicizing into Russian can cause just as much confusion to Russian people who know absolutely no English. It's true that the Latin alphabet is a more familiar sight to a Russian person than Cyrillic would be to an English speaker.

I'm all for a language evolving, because, yes, the simplicity of language will always be here, but there are always a higher layer of people that keep complexity relevant, because language is a direct reflection of the culture that uses it. The Russian language is a complicated, difficult and expressive language that compliments the Russian soul, person and culture perfectly.

The process of borrowing plays a very important role in the development of any language. Borrowed words show the level of the intercultural communications. It is very useful to know what words are borrowed and how to use them correctly not only for learners but for native speakers too.

The process of borrowing words from one language and their evolution into another language was examined by linguists for a long time. This process took place from the most ancient times, since the appearance of languages, and with the expansion of cross-cultural and cross-language interaction, has reached the level of globalization. Thus, there are often disagreement about the necessity for borrowing, because the thoughtless use of borrowings clogs a language and it became more difficult to identify the correct meaning of the word. Therefore each individual manifestation of this process demands close attention, careful analysis and deep critical thinking; under these conditions the language acquires expressiveness and beauty.

Of course the influence of the English language upon the other languages is visible and Russian language is not an exception. We have discovered that a great many of English words penetrated the Russian language and careful use of these words makes the recipient language more beautiful, richer and more expressive.

References:

1. Suzanne Kemmer, Associate Professor of Linguistics Rice University, *Loanwords Major Periods of Borrowing in the History of English*, © 2001-2013
<http://www.ruf.rice.edu/~kemmer/Words/loanwords.html> 25.10.2013 / 19:18
2. Reinhard Hartmann, *English language in Europe*, EFAE, Earl Richards Road North, Exeter, EX2 6AS, ISBN 1-871516-89-7
http://books.google.md/books?id=ZqPpehIh2n8C&pg=PA38&lpg=PA38&dq=the+role+of+english+loanwords+in+european+languages&source=bl&ots=ADGOh1ZZ&aWsig=vECnU6ItBrzbPe_UrbjJznmBYT4&hl=ru&sa=X&ei=nJhqUoSDIYKz4ASKtoCYDg&ved=0CGkQ6AEwBw#v=onepage&q=the%20role%20of%20english%20loanwords%20in%20european%20languages&f=false 25.10.2013 / 19:34
3. Черемисина, Т.И. Функциональный аспект неассимилированных заимствований в современном английском языке/ Т.И. Черемисина// Сборник научных трудов/ Московский ордена Дружбы народов государственный педагогический институт иностранных языков имени М. Горького; редкол.: Г.Ю. Князева (отв. ред.) [и др.]. - М., 1983. - Вып.212; – 124 с.
4. Types of borrowings. Reasons for borrowings. <http://www.ranez.ru/article/id/388>
http://borrowings.io.ua/s109779/types_of_borrowings._reasons_for_borrowings 28.09.2014 /14:26
5. Types of borrowings. Reasons for borrowings. II “ CLASSIFICATION OF BORROWINGS ACCORDING TO THE DEGREE OF ASSIMILATION”
<http://www.ranez.ru/article/id/388/> 28.09.2014/ 14:40
6. Tamara V. Maximova, *Anglicisms in Russian Mass-Media Discourse*, International Conference *Anglicisms in Europe*, Universität Regensburg, 26.-28. September 2006
7. <http://www.oxforddictionaries.com> 29.09.2014/ 21:37
8. <http://www.thefreedictionary.com/jam> 29.09.2014/ 21:46

Recenzent: dr., conf. univ. Axentii V.
Data prezentării: 30 septembrie 2014

**THE SOCIOLINGUISTIC ASPECT OF SLANG TRANSLATABILITY IN FILM
SUBTITLING: CASE STUDY “THE GODFATHER”**

*Irina PUȘNEI,
Catedra de limbi moderne*

Odată cu popularizarea artei cinematografice, traducerea filmelor a devenit o industrie bine monitorizată care se bazează pe anumite principii și legități, strategii și tehnici de descifrare și incifrare ale mesajelor dublate sau subtitrate menite să păstreze ci nu să denatureze specificul cultural, aspectul sociolinguistic și pitoresc a limbii sursă. Fiind considerat un adevărat „intrus lingvistic” al limbajului televizat, argoul sau așa numitul slang englezesc prezintă o adevărată provocare pentru producătorii de subtitluri deoarece conceptul vag al acestuia complică trasarea distincțiilor dintre noțiunile de jargon și vulgarisme intensificând astfel ipostaza semantică a traducerii de subtitluri.[1] Având ca punct de reper investigația unităților argotice din subtitlurile dramei criminalistice „The Godfather”(„Nașul”, 1972) prezentul articol vizează identificarea, descrierea, determinarea funcțiilor și strategiilor de traducere în limba țintă ale acestor structuri de limbaj convențional.

The popularization of cinema has led to the film translation industry development whose rising standards and strict rules insist on constant dubbing and subtitling quality improvement. Besides the numerous challenges that subtitlers usually face (time constraints, subtitle spatial limitations, cultural divergences that come between source and target language, etc.), there is one more issue that translators will have to decide: whether “to tone down and neutralize” as Eriksen puts it citing Mailhac or interpret what John Moore calls “poor man’s poetry”-the slang. [2][3] Since film and slang come along together, this article is based on a case study (the film “The Godfather”, 1972 produced by Mario Puzo and Francis Ford Coppola) that was chosen due to its criminal -dramatic genre with the aim to identify slang units in subtitle contexts, to establish their types and functions, to reveal the strategies employed in subtitling and to analyze the sociolinguistic aspect of translation difficulties.

The first challenge in slang patterns detection is due to the “slippery concept” of this “psychosocial and cultural phenomenon” as J. Legaudate calls it in her investigation entitled “Understanding Slang in Translation”. [5] This obscurity in slang definition refers to its composition as scholars opinions differ. For example Y. Zhou views slang as “ non-standard speech or language variety”, J. Legaudate-as “subcultural speech” and “a highly informal register of speech, M. Shurupova citing Homeakov defines slang as “ a stylistically low lexical layer that is irregular, unstable and highly informal made up of almost standard or absolutely non-standard lexical patterns” [6][7][8]. In spite of the fact that there is no clear rule of what components slang should imply, this article tends to identify as large a lexical variety of slang patterns as possible: slang words such as “jerk”, “scum”, “bastard”, etc., slang phrases; “to screw up”, “to crap out”, “to shack up”, etc., expressions: “Whattaya think?”, “What the hell...?”, “Whatsa matter with ya?”, etc., idioms: “pain-in-the-ass”, “ a piece of ass”, “blowing one’s brains”, etc., swear words: “goddamn”, “Gosh”, cant: “pezzonovante”, “caporegime”, etc., vulgarisms: “son-of –a bitch”, “snub”, “bafangool” etc. , to classify them into general and specific slang and to establish their functions in the present criminal drama subtitles. [9] [10]

While considering General Slang units that appear in “The Godfather”, it must be mentioned that some of them tend to make characters’ speech expressive and colourful. For example the slang idiom “the greatest piece of ass” stands for “an attractive woman”, “to kick one’s tongue out” means “to surprise”, “bada-bing” means “a quick movement” and intensify the power of expression. [11] Other slang patterns express emotions. For instance the expression “watch your mouth”, “What a hell are you doing here?”, “son-of-a-bitch”, “Okay”,

“huh”, “Aw, like hell I will...”, “pretty goddamn bad” show irritation, disgust, hatred, anger, disappointment, stress, anxiety, etc.[12] Some of the slang structures identified in the present film subtitles do really belong to the non-standard register in order to express the informal or familiar attitude towards the interlocutor. For example the slang word “fella” stands for ‘friend, man’, “pop” means “father”, “little punk” –“disobedient”, “kid”-“young person, dude, friend” make the subtitle readers feel close to film characters. [13] The function of subtitle readers entertaining is performed by means of such slang expressions, “to fly of the handle”,-“to lose control when drunk” “to kick asses”-“to physically beat”, “to catch the hell”-“to bear consequences keep the film viewers captivated, relaxed and amused.[14] Furthermore, some slang patterns bear sarcastic connotations when addressed to the present film characters. For example the expression “my Kraut Mick friend” referring to Tom has a totally different meaning than that of friend as it discriminately alludes to his German- Irish descent, that being intensified by the fact that interlocutors were in conflict.[15] Other sarcastic slang expressions are used by Santino Corleone when addressing to his brother Mike as “College boy” meaning “student” and “you blow their brains all over your nice Ivy League Costume” to emphasize his superiority over his younger brother who went to College while he(Santino) Became a part of the Corleone mafia “family”. [16]

On the other hand, when taking into consideration Specific Slang components, it should be pointed out that some of the selected slang patterns reflect specific functions performed by the Corleone “family”-that is a mafia group where there is a hierarchy beginning with a “pezzonovante” that stands for “a man of influence, power, a “capporegime”-a person responsible for any tasks assigned including murder, “racketeering” control, etc., a “consigliere” –the Don’s adviser, counselor.[17] Other slang elements belonging to the criminal world semantic field are “gunbah” meaning “gangster”, ‘to blast’ meaning to “shoot”, “to sleep with fishes”-‘to be killed”, “hustler”-“illegal worker”, ‘bigshot’ – “important”. [18] The slang units that show offence hold a higher degree of vulgarity that contradict censorship in the film under investigation. Some belong to the sex semantical field and have been omitted in subtitle translation: “whore”-“ prostitute”, “dick”-“penis”, “finnochio”-“gay”, “bafangool”-“fuck off”, others reflect rudeness with the same aim to insult the interlocutor: “ bitch”-when addressing to a “female”, “stupid jerk”-“mean person”, “scum”-“a bad person”, “old bastard”-“unkind male”. [19] Identifying slang elements and determining their functions and types are procedures that translators have to carry through while decoding the messages that they are in charge therefore to encode in target language in order to avoid style, character and plot development distortion. The latest process is even more complex as it requires promptness, cultural, textual, specific-subject competences on the part of subtitlers because slang word-for –word translation is almost impossible. With respect to the present criminal drama subtitle investigation it should be mentioned that the translation of slang meaning will be taken under analysis from the sociolinguistic perspective and what is more, from the angle of register changes. As a theoretical basis of translation strategies analysis, the scientific publications of M. H. Eriksen “Translating the Use of Slang”, K. Butkuvienė’s “Translation Peculiarities of Slang” and J. Legaudaitė’s “Understanding Slang in Translation” have been taken as sources for 3 main semantic techniques: softening, stylistic compensation, and literary translation.[20][21][22]

When choosing to neutralize slang in order to avoid rudeness and vulgarity, the subtitlers tend to use the softening technique that has as a consequence the change of register from non-standard to standard. It aims to make the target text look natural to subtitle readers though it might sometimes disappoint them. Consider the following examples:

“The Godfather” subtitles translated by means of Softening[23][24]

Source Text	Target Text
1. <i>Had you come to me in friendship, then this <u>scum</u> would be suffering this very day.</i>	1. <i>Dacă ai fi mai prietenos, <u>nenorocitul</u> ăla ar suferi chiar astăzi.</i>
2. <i>Are you trying to <u>muscle</u> me?</i>	2. <i>Încerci să mă <u>mituiești</u>?</i>
3. <i>I don't care how many <u>daigo guinea</u> WOP <u>greaseball gunbahs</u> come out of woodwork.</i>	3. <i>Indiferent câți <u>șmecheri de genul ăsta</u> vor mai veni pe la mine.</i>
4. <i>Cut out the <u>crap</u>!</i>	4. <i>Lasă <u>prostiile</u>!</i>
5. <i>I thought I got you <u>guinea hoods</u> locked up.</i>	5. <i>Credeam că toți <u>bandiții</u> sunt după <u>gratii</u></i>
6. <i>Why, you little <u>punk</u>!</i>	6. <i>Ce <u>obraznic</u> ești!</i>
7. <i>Now you wanna gun down a police capitan, why because he slapped you in the face a little bit?</i>	7. <i>Acum vrei să ucizi un căpitan de poliție fiindcă te-a pălmuit?</i>
8. <i>I'm talking about ah...ah... a dishonest cop...a <u>crooked cop</u> who got mixed up in the <u>rackets</u> and got what was coming to him.</i>	8. <i>E vorba de un polițist necinstit implicat în <u>afaceri cu droguri</u>. Un <u>polițist corupt</u> care a primit ceea ce merita.</i>
9. <i>Yeah, I left it noisy-that way it scares any <u>pain-in-the-ass</u> innocent bystanders away.</i>	9. <i>E bine să faci zgomot, ca să sperie eventualii trecători <u>curioși</u>.</i>
10. <i>I gotta <u>kick asses</u> sometimes to make it run right.</i>	10. <i>Uneori trebuie să fiu <u>rău</u>.</i>
11. <i>The dancers <u>will kick your tongue out</u>!</i>	11. <i>Cele mai bune <u>dansatoare</u>!</i>
12. <i>Aw, <u>like hell</u> I will...</i>	12. <i>Nu strâng nimic!</i>
13. <i>Anybody know this <u>joint</u>?</i>	13. <i>Știe cineva <u>restaurantul</u>?</i>
14. <i>Pretty <u>goddamn</u> bad...</i>	14. <i>Destul de <u>rău</u>...</i>
15. <i>... and we're gonna catch the hell...</i>	15. <i>...și noi vom suporta <u>consecințele</u>...</i>
16. <i>She was the greatest <u>piece of ass</u> I ever had, and I had'em all over the world.</i>	16. <i>Era cea mai <u>frumoasă femeie</u> pe care am mai văzut-o vreodată.</i>
17. <i>Now listen to me, you <u>smooth-talking son-of-a-bitch</u>!</i>	17. <i>Ascultă <u>țicălosule</u>!</i>
18. <i>And then Johny Fontane comes along with his olive-oil voice and <u>guinea charm</u>.</i>	18. <i>Apoi apare Johny Fontane cu vocea lui melodioasă și <u>șarmul lui personal</u>.</i>
19. <i>Goddamn FBI don't respect nothing!</i>	19. <i><u>Nenorociti</u> de la FBI nu au nici un pic de respect.</i>
20. <i>I want you to find out that he's got under his fingernails, ya' know.</i>	20. <i>Să afli ce pune la cale, de fapt.</i>

The examples above clearly demonstrate that softening is the dominant strategy in translating slang units in “the Godfather” subtitles as the identified examples constitute 60%. This fact can be explained by the prevailing intention to avoid offending tone, dirty and swear words- a procedure that “dynamic equivalence” technique employment helped achieve thus replacing non-standard vocabulary by standard lexical units and conforming censorship.

Still regarding subtitle translation at the semantic level, a tendency towards transferring the source text register into target text one has been noticed and this is due to the idea of film plot and characters development preservation and cultural specific disclosure. This technique is known as stylistic compensation as it presupposes replacing the source text loss by a non-standard target text even slang pattern that would produce another emotional, colourful, confidential and entertaining effect. View the examples from the below table:

The “Godfather” subtitle examples translated by means of stylistic compensation[25][26]

Source Language	Target Language
1. <i>Eh, you, <u>stupid jerk</u>!</i>	1. <i>Ce <u>idiot</u>!</i>
2. <i>Now you <u>get the hell outta here</u>!</i>	2. <i>Pleacă dracului de aici!</i>
3. <i>I'm a little worried about this Solozzo <u>fella</u>.</i>	3. <i>Mă îngrijorează puțin acest <u>individ</u>.</i>
4. <i>Is this how you <u>turned out</u>? A Holywood <u>Finnocchio</u>? That...ah cries like a woman?</i>	4. <i>Te-ai <u>transformat</u> într-un <u>papă-lapte</u> care plânge ca o femeie?</i>
5. <i>I think your brain is going soft from all that comedy you're playing with that young girl.</i>	5. <i><u>Te-ai prostit</u> de când te joci cu fata aia.</i>
6. <i>Bitch!</i>	6. <i><u>Târfa</u>!</i>
7. <i>What the <u>hell</u> is she up to now, this little <u>guinea</u> brat!</i>	7. <i>Ce <u>gură spurcată</u> are!</i>
8. <i>Why don't you bring your <u>whore</u> home to</i>	8. <i>De ce nu-ți aduci <u>târfa</u> acasă la cină?!</i>

<p>dinner?!</p> <p>9. I don't want my brother coming out of that toilet with just his <u>dick</u> in his hands, alright?</p> <p>10. Sure, he <u>flies of the handle</u> once in a while, but Moe and me, we're good friends, right, Moe?</p> <p>11. He <u>was banging</u> cocktail waitresses two at a time.</p>	<p>9. Nu vreau să iasă doar cu <u>scula-n mână</u>.</p> <p>10. Uneori mai <u>sare calul</u>, dar suntem prieteni buni?</p> <p>11. <u>O pune</u>a cu chelnerițele.</p>
--	---

The results of the investigation show that stylistic compensation strategy employed in subtitle translation reached 12% and this data prove what a hard work is to play stylistically with the target text when encoding messages in order to compensate cultural differences that separate source and target language apart. Finding a slang structure that would render film characters changes, attitudes, feelings, social or cultural positions requires high target language perception and pragmatism in order to fulfill viewers' expectations.

Whereas softening and stylistic compensation tend to convey meanings from source to target text, Literal Translation or as J. Legaudaite refers to it as „direct transfer” is applied to translate source text directly in the target text's grammatically or idiomatically equivalent patterns.[27] The examples presented below usually reflect speaker's informal expression built by means of contraction, shortening, blending that create a familiar, relaxed and casual atmosphere. Here are several examples:

The “Godfather” subtitle examples translated by means of Literary Translation [28][29]

Source Text	Target Text
1. <u>Whattaya</u> think?	1. <u>Ce</u> părere ai?
2. <u>Yeah</u> ...	2. <u>Da</u> ...
3. <u>What's the matter</u> with you?	3. <u>Ce-i</u> cu tine?
4. I bet a Russian Czar never paid that kind of <u>dough</u> for a single horse.	4. Pariez că țarii ruși n-au dat niciodată atâtia <u>bani</u> pe un cal.
5. There's been a lot of <u>bad blood</u> .	5. A fost multă <u>ranchiună</u> .
6. For you, <u>kid</u> ...	6. Pentru tine, <u>puștiule</u> .
7. <u>Shut up</u> and set the table	7. <u>Taci</u> și pune masa.
8. <u>Take off</u> ...	8. <u>Plecați</u> ...

Since the results of slang units investigated in the present film show 9,33%, it must be stated that literal translation rarely occurs in subtitles because this „non-literary vocabulary” stands rather for “absolutely non-standard” than “almost standard” speech patterns.

Considering the subtitlers' tendency to preserve the stylistic effects that slang units produce on the investigated film, it should be stated that avoiding translation loss was impossible. A reason for omitting slang units was that of subduing censorship and avoiding vulgarity in target text. For example the words “goddamn guineas”, “old pimp”, “lose our ass”, “bada-bing”, “bafangool” have not been translated, nor substituted.[30]

Summing up the research data regarding the slang translation in the criminal drama “The Godfather” subtitles, it must be noticed that the main translation difficulties lay in slang pattern identification because of their irregular components, diverse functionality and relative translatability. When analyzing translation difficulties it has become obvious that subtitlers found it reasonable to employ semantic techniques in target text message encoding preferring to soften it by changing register rather than stylistically compensate. All in all, subtitling is an art that implies socio-linguistic, semantic and pragmatic language maneuvers within creative freedom that is strictly limited by time constraints, space limitations, and the risk of disappointing or puzzling the viewers, it's a kind of virtuosity if skillfully performed.

References:

1. Rittmayer, Alison M. Translation and Film: Slang, Dialects, Accents Multiple Languages: Translation: Comparative Perspectives, 2009, p.1, 12p.
http://digitalcommons.bucknell.edu.chr (viewed on September,8)

2. Eriksen, Mads Holmsgaard. Translating the use of Slang: Aarhus School of Business, Aarhus University Institut for Sprog og Ehrvervskommunikation, 2010, p.33, 75p.
<http://pure.au.dk/portal/files/13200/specialeafhandling.pdf>(viewed on September 12)
3. Moore, John Cecil. You English Words: New York times book review, 1962, p. 235.
<http://voxfilmeonline.net/the-godfather-nasul-1972/>
<http://www.quoteyard.com/slang-is-a-poor-mans-poetry/>(viewed on September,12)
5. Legaudate, Jolanta. Understanding Slang in Translation: Filologia, 2010, p.92, 98 p.
http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:J.04~2010~ISSN_1392-561X.N_15.PG_91-98/DS.002.1.01.ARTIC (viewed on September,16)
6. Zhou, Yanchun. *A Sociolinguistic Study of American Slang*: Academy Publisher Manufactured in Finland, 2013, p.1, 5p.
<http://ojs.academypublisher.com/index.php/tpls/article/viewFile/tpls031222092213/8140> (viewed on September 21)
7. *ibid.*5., p.91
8. Шурупова, М. В. Проблематика Английского Сленга в Аспекте Теории Перевода: Московский государственный областной гуманитарный институт, Орехово-Зуево, Вестник N.4. p. 131.
<http://vestnik-mgou.ru/Articles/Doc/1405>(viewed on September,12)
9. Puzo, Mario., Coppola, Francis Ford. The Godfather Screenplay, 124 p.
<http://www.screencraft.org/wp-content/uploads/2014/01/Godfather.pdf>(viewed on September, 25)
10. The Online Slang Dictionary, 1996
<http://onlineslangdictionary.com/>(viewed on September ,28)
11. -19. *ibid* 9
20. *ibid.*2., p. 34
21. Butkuvienė, Karolina. Petrušionė, Lolita. Translation Peculiarities of Slanguage. Studies about Language, 2010, p.39, 43p.
http://www.kalbos.lt/zurnalai/16_numeris/07.pdf(viewed on September, 20)
22. *ibid.* 5., p.94.
23. *ibid.* 9.
24. *ibid.*4.
25. *ibid.*9.
26. *ibid.*4.
27. *ibid.*5
28. *ibid.*9
29. *ibid.*4
30. *ibid.* 9

Recenzent: dr., conf. univ. Axentii V.

Data prezentării: 30 septembrie 2014

ȘTIINȚE PEDAGOGICE

CHILDREN’S SOCIALIZATION IN MODERN SOCIETY: THE EROSION OF EMOTIONAL BONDING BETWEEN PARENTS AND CHILDREN AND THE EROSION OF CHILDREN COMMUNITY

*Svetlana LUPARENKO,
Department of General Pedagogy and Pedagogy of Higher Education
Kharkiv G. S. Scovoroda National Pedagogical University*

This scientific paper has revealed the problems with institutions of children’s socialization (family and children’s community) in modern society. These problems are the erosion of emotional bonding between parents and children and the erosion of children community. The reasons for the erosion of emotional bonding between parents and children are determined. They are change of the system of social relations which caused the significant shifts in the system of adults’ values, change of quality of communication in families. The difficulties of modern family education have been determined. They are “distant” or “phone” education; great informational influence on children; lack of parents’ emotional contact with their children; formation of social infantilism; “social orphanage”. The paper uses data gathered from theoretic search and empirical investigation (data gathered from 31 families, from children and their parents). The results have shown that there are difficulties in communication and interaction between parents and children. These difficulties are caused by social-economical, moral-judicial, cultural-educational conditions (when parents have to spend much time at work and have no time to communicate with their children), parents’ inattentiveness, absence of their willingness and possibilities to communicate with their children, a low level of parents’ pedagogical culture, children’s overreliance on computer games and virtual world.

The problems with childhood and children’s socialization in modern world have become popular recently. For instance, F. Aries [3], H. Hengst [14], N. Postman [15], A. Solberg [16] have asserted that in modern life conditions childhood loses its specific feature which distinguish it from adults’ world: children games which were various and exclusively for children disappear, and they are replaced by computer games which are not only for children and can influence them badly; now different children things (clothes, food, films, entertainments for children) imitate adult life greatly. There are a lot of reasons for this phenomenon. They are political, social-economical situation in society (many families take much notice of their financial problems but very little notice of their children as parents simply may not have enough time for children and wish to communicate with them after work), low cultural level of people (many of them realize the value and uniqueness of childhood but in real life they seldom create necessary conditions for their children’s full and round development, for realizing their ambitions and their self-affirmation), aggressiveness of media environment which influences children more and more and day by day has less cultural and spiritual potential. The erosion of bonding between parents and children and diminishing (and sometimes even destruction) the role of family as a traditional institution of child’s socialization are the main reasons for erosion of boundaries between children and adult worlds, loss of originality of childhood.

It’s well known that parents are of great importance in child’s life as communication with parents is the main source of information about the surrounding world for children; and their developments and world perception depend greatly on the patterns of interactions with the world which parents demonstrate them. Besides, as A. Akin and D. Streltsova [2] assert, when a child is born, a peculiar bonding appears between a mother and a child. It is very important for parents to set this bonding as early as possible, because it helps to understand

children, their needs and wishes better, sometimes even without words (it is particularly important when children are very young); it helps parents to study their children, to have emotional connection with them (as children may not tell their parents about their problems, but attentive parents may guess that their child have a problem due to some intuition and emotional bonding).

We should admit that the problem of children's socialization in modern society is important and pressing, that is why some scientists and pedagogues have studied different aspects of it. For example, Ph. Aries [3], D. Feldstein [13], H. Hengst [14], G. Kodzhaspirova [6], O. Komyakova [7], N. Postman [15] and A. Solberg [16] have investigated modern world influence on the culture of society, demographic problems and children in particular. R. Patzlaff and M. Glokler [10] have studied media environment influence on children and their development and socialization. V. Abramenkova [1], I. Zagarnitska [5], I. Rogalska [11] and A. Rogozyansky [12] have investigated the peculiarities of modern children's socialization. T. Kravchenko [8], L. Olhovyk [9], G. Svyatnenko, L. Volynets, and Ye. Lutsenko [4] have investigated the problems with children's socialization in family. But such problems with modern children's socialization as the erosion of emotional bonding between parents and children and the erosion of children community have not been under careful consideration in pedagogical and psychological literature.

The article aims at the study of modern problems with children's socialization (the erosion of emotional bonding between parents and children and the erosion of children community).

This study is an integral part of the scientific-research program of the Department of General Pedagogy and Pedagogy of Higher Education at Kharkiv G. S. Scovoroda National Pedagogical University (Ukraine).

The study is based on literature sources, author's own results working with children for 12 years and interviews. The study has been initiated due to the author's interest and significant results of observation carried out while working with children and their parents for more than 12 years. These results have shown that there are great problems with children and parents' communication in families, which influences children's socialization and peculiarities of their interaction with people around, their attitude to the surrounding world. We have also scrutinized the psychological, sociological and pedagogical literature dedicated to various aspects of children's socialization in modern world and found the confirmation of our suggestions.

As a part of the project, we have conducted interviewers (31 Ukrainian families, parents and children). The questionnaire included questions which helped to learn about education traditions in a certain family, the peculiarities of communication, emotional bonding between parents and children in families, spiritual, cultural and moral values which they considered to be important to form in children. Special care was taken to check with respondents that we had understood them correctly. Beside, we have been careful to compare the information received from different respondents with each other and with information received by other scientists.

The Erosion of Emotional Bonding between Parents and Children

There are some reasons for the erosion of emotional bonding between parents and children.

The first reason is a change of the system of social relations, which causes the significant shifts in the system of adults' values [8]. Difficult social-economical situation in society has resulted in parents' spending little time with their children as they spend much time at work in order to ensure adequate living standards of their family.

We have questioned 31 Ukrainian families (parents and children) in order to find out conditions and state of family communication and bonding. According to the results of our questionnaire, more than a half of parents (55%) spend with their children not more than 1.5 hour a day (including cooking and meals, bathing procedures and getting dressed). Surely, it

depends on child's age (the younger the children are, the more time parents spend with them), but sometimes parents of small children (even babies) spend little time with them allowing a computer or a TV-set to educate and entertain their children. One mother even was very glad and proud of her little son (who was 1 year old) that he was considered to be very independent (he could turn on TV himself and watch it for hours not disturbing his parents). But the problem which the parents did not notice was that communicative skills of this child had not even begun to develop (the boy did not want to go for a walk and play with other children; he only wanted to watch TV). Many parents (84%) confirmed that it is necessary to communicate with children and to spend time together, but only 35% told that they spent with their children more than 2 hours a day.

The table 1 illustrates the kinds of mutual activity in families (parents and children together) and the percentage of families which prefer a certain kind of activity.

Table 1

The Kinds of Mutual Activities in Families and the Percentage of Families which Prefer a Certain Kind of Activity

The kinds of mutual activities in families (parents and children together)	The percentage of families which prefer a certain kind of activity
Watching TV or a computer	32%
Household activities	23%
Discussing some topics	16%
Reading books and discussing them	13%
Outside activities (sport, going on picnics, etc.)	10%
Hobby	6%

As the table shows, intellectual and physically active kinds of spending free time in families are not very popular. It is caused by parents' low cultural and spiritual level and lack of understanding of the necessity to have full and diverse family life in order to influence children entirely.

Moreover, women's social position has changed; the realization of their ambitions (but not family) often comes to the fore. That is why women's professional work becomes widespread, which influences the duration and nature of communication in families.

Parents' constant being at work, household activities and nervous tension which is connected with them, tiredness cause reducing parents' time for communicating with their children, common activities, joint pastime, which often has negative impact on children [4; 8; 11]. The deficiency of dialogue, which arises as a result of that, causes the lack of parents' attention to their children's problems, needs and interests.

The second reason is change of quality of communication in families. Significant deformation of family relationships, which are manifested in mutual estrangement of children and adults, breaking close emotional relationships, bonding between the older and the younger generations, become the reason for children's mental distress in family. That is caused by the lack of parents' pedagogical knowledge and skills. Many parents do not know simple facts about children's development and education and shift their responsibility for children's education to educational establishments, while forgetting that parents are main people in children's life, and child's attitude to the world and life depends on parents. By demonstrating indifference, not paying enough attention to a child, having little interest in his/her life, parents form child's same attitude to them, indifferent attitude to people and selfishness with respect to family.

The Difficulties of Children' Education in Modern Families

Among the difficulties of modern family education we can often distinguish the following:

- “distant” or “phone” education.
- significant informational influence on children.
- absence of emotional contact between parents and children.
- formation of social infantilism;
- “social orphanhood”.

Let's describe these problems in details as they are interrelated.

Because of parents' stirring life, “distant” family education becomes more and more popular. As there is a high level of development of informational technologies in modern world, parents often use “phone” education [9]. The problem here is that parents often forget that they should have visual, spiritual contact with their children for establishing emotional bonding with them, as a smile, embrace, live emotions can influence them better than any telephone conversation because they touch child's emotional sphere.

In modern world children sometimes do not have enough parents' care, and thus they find themselves in free uncontrolled living conditions. Left to their own, they are greatly influenced by other factors, mass media in particular. Technical means (a computer or a TV-set) fill the vacuum of communication; sometimes they even successfully substitute mother's lullabies for children [5]. That impacts their development greatly. Such children become acquainted with different information that is important for their development not with the help of the nearest, but with mass media, which too often has extremely low level of information content and the form of its presentation that does not corresponds to children's development.

For example, recently many parents have consulted psychologists, as they have problems with their children's rude attitude to adults and scornful attitude to peers, particularly to the opposite sex. These parents did not talk to their children about the relationship between a man and a woman; they did not explain to them the necessity to respect other people and to build relationships with other people on the basis of love and mutual respect. As a result, children got information (incorrect, misinterpret, with negative emotions) about relations with people, especially with the opposite sex, from mass media and while speaking with peers. These children begin to understand relationship between a man and a woman as something dirty, negative and, as a result, they have significant problems with communication with the opposite sex, their own parents and other adults, as children begin to perceive negatively all people.

Because of weakening the influence of family, implementation of unisexual model of gender socialization and “family decay” children become less focused on romantic love and family values, but more focused on sex appeal. This focus is closely connected with the increase of deviant behavior [1].

This is proved by the results of numerous investigations connected with different aspects of family education and children's development in families. For example, famous Russian scientist V. Abramenkova [1], according to the results of her study testing children's paintings, has asserted that there is a tendency of changing the traditional boys' identification with fathers and girls' identification with mothers, when way of the image, color spectrum, figures reveal the similarity of children and adults. Nowadays children sometimes even do not paint their parents (especially fathers) or paint them roughly, using dark colours. In some children's paintings it is difficult (and sometimes impossible) to determine the gender identity of children themselves and the members of their families.

The significant changes in children's conception of themselves and their future are detected. For instance, the characteristic features of boys are lack or wrong understanding of their positions in a family and increase in the proportion of individualization of their own “I”, particularly in cultivation of physical strength (sometimes with criminal shade). The characteristic features of girls are active “professionalisation” (an image of themselves in future

professional sphere), a sharp decline in images of themselves in future family life [1]. That causes children's lack of understanding of family values and in future adult life – their unwillingness to have family and children, to take care of them. Some may say that it is their own choice and we should respect it. Certainly, we should. But let us think of what will happen if we do nothing about forming family values in our children, esteem, love and care for one another (parents and children)? If our children do not want to have their own families and children and do not want or cannot be responsible for their parents and children, they will not have future. We would have no future.

Thus, children's formation of wrong image of a family, impossibility and unwillingness to realize themselves in their family, transformation of their spiritual values and personal position in family take place in children's mind.

Lack or absence of necessary attention and emotional contact between parents and children may cause the formation of children's wrong world view, their disharmony in mental health and self-determination.

Sometimes it may happen that a child has a problem and wants to have advice. These are parents who may give good advice, as they really love their child. But the absence of emotional contact between children and their parents may lead to children's unwillingness to communicate with parents, and their problem remains unsolved. The absence of the contact causes failure in children's socialization, developing their inclinations and creating the conditions which are necessary for children's self-determination.

It is necessary to notice that changes in children's images, in traditional relationships in the system “child – adult” lead not only to decline of parental authority, family values, formation of children's social infantilism but to the loss of virtuous attitude of people (including children) in gender relations, personal life, which is manifested in people's incapability to build a family, to establish emotional contacts with people of opposite gender, in absence of morality in relationships.

At the same time, as Kodzhaspirova G. noticed, “adults themselves began to occupy children less and do not have a clear position of their attitude and demands for children” [6, p. 51]. Such a phenomenon as “social orphanhood”, when adults just refuse to educate their own children, becomes wide-spread nowadays.

As a result, there is an “estrangement of all adult community from childhood. This estrangement has achieved hideous forms and it manifests itself in the absence of psychological mood and willingness to interact” [13, p. 13]. A. Rogozyansky has expressed an interesting idea that the problem with parents and children does not exist nowadays, as adults refused to act as parents and mentors; there is no family life where adults and children have opportunity to realize themselves as parents and children [12].

At the same time, Komyakova O. has told, “Parents' common life with children and their willingness to work, play and communicate with children are often absent in modern life. There are no really close relationships between parents and children. Children assimilate isolation and arbitrariness. They get used to doing and living without love, and they themselves become incapable to love. They want to know other people rationally. But we can know a person only with love. When we love, we try to understand a person's soul, and this person reveals towards us as if letting to be near. Modern adults and children experience a critical shortage of this” [7, p. 24].

It is widely known that family education has a long-term effect: positive or negative features, personal qualities which were formed in childhood, having parents' relationships as an example, remain in children for their whole life, influence the choice of personal educational impacts in their adult life and are manifested in their interpersonal contacts in different spheres of life. That is why the role and importance of a family is so great.

The Erosion of Children Community

Modern children often feel disharmony in the relationships between them, in children subculture. Adults often show their non-perception, disregard and disrespect for children and

their aspiration to act as they want, according to their wish. As a result, the relationships between the older and younger generations may be broken.

Inability to communicate, to understand other people and their problems, to make concessions, which is caused by parents' negligence in family and informational aggressiveness of media environment, leads to children's incapability to realize their ambitions in child community. Besides, this community itself performs the function of socialization poorly. There are some reasons for it.

Firstly, some elements of children subculture which are traditionally for children (round dances, folk dancing and competitions, certain elements of children folklore, etc.) are going to disappear in modern society; new elements of children subculture replace them, but actually these are elements of teenage subculture or adult culture (for instance, computer games, multimedia space, the world of fashion, etc). Thereby a peculiar replacement of children subculture with adult culture occurs, and children have to socialize in adult society from early years of their life.

Secondly, nowadays a sufficient number of children cannot adapt to the real world because of their overuse of computer games, Immersion in virtual world, as it seems easy for them to realize their ambitions and to communicate in virtual world, not in the real world. These children cannot get in touch with real people, as in virtual world they do not have to make efforts interacting with other people and they do not work at developing themselves; they do not have to make significant efforts to get some results in a game. While chatting with people in social networks, they can create an image for themselves and be who they want to be (not themselves), and when some problems arise, these children do not think of their solving – they just switch off the computer (that is why such children try to solve their real life problems the same way – just running away from problems but not really solving them). So, the importance and necessity of children community are gradually disappearing as an institution of children's socialization, because children do not feel the need in them any more (as it is much easier to socialize in virtual world); they have real problems with life communication. Unfortunately, not all parents help their children to establish contacts with the outside world and teach their children to solve different life problems.

Recently Japanese scientists have discovered a new disease (the similar cases were detected in other countries of the world too, but it is in Japan where this disease becomes wide-spread – more than 10,000 young Japanese have it). It is about young people who lost their connection with the surrounding world, their social contacts. These young people do not want to see their nearest and dearest people. Ant that is not a passing fancy, it may lasts for months and even years and becomes pathology, as these people lose their individual autonomy. In computer games and virtual life a child can easily is lost in the space of individual world. Unfortunately, this disease cannot be cured even by psychiatrists [10].

Conclusion

So, traditional institutions of children's socialization (family, children community) lose their significance more and more. The changes of the institutions of children's socialization and the ways of cultural transmission occur: the direct way (by adults and peers) of culture transmission and the way of transmission with culture objects (books, toys, works of art) are replaced with television screen ways of cultural transmission and television screen socialization. As a result, children's loneliness and the generation gap grow; emotional bonding between parents and children disappears or becomes catastrophically depleted, because trusting relationships between them are not formed but they are necessary for a child's full mental development. It complicates a child's opportunity to establish a live dialogue with the surrounding world and provokes sharp conflicts in dealing with people; children get deprived of opportunities to harmonize their relationships with the natural world, daily reality and art, which logically destroys the originality of childhood.

References:

1. Абраменкова В. Половая дифференциация и сексуализация детства: горький вкус запретного плода / В. Абраменкова // Вопросы психологии. – 2003. – № 5. – с. 103-120.
2. Акин А. Девять месяцев и вся жизнь // А. Акин, Д. Стрельцова. – М.: Генезис, 2007. – 637 с.
3. Арьес Ф. Ребёнок и семейная жизнь при Старом порядке / Ф. Арьес; пер. с франц. Я. Старцева. – Екатеринбург: Издательство Уральского университета, 1999. – 416 с.
4. Батьки і діти: соціальне самопочуття дітей в українських сім'ях / Г. Святненко, Л. Волинець, Є. Луценко та ін. – К.: Логос, 2000. – 92 с.
5. Загарницька І. Інформатизоване суспільство: між прогресом та бездуховністю / І. Загарницька // Вісник Інституту розвитку дитини. Серія: Філософія, педагогіка, психологія: зб. наук. пр. – К.: Видавництво Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова, 2009. – Вип. 6. – с. 14-20.
6. Коджаспирова Г. Феномен детства с позиции педагогической антропологии / Г. Коджаспирова // Вестник Московского городского педагогического университета. – 2010. – № 1. – с. 45-56.
7. Комякова О. Вплив цивілізації на дитинство / О. Комякова // Науковий вісник. Серія «Філософія»: зб. наук. пр. – Х.: Харківський національний педагогічний університет імені Г.С.Сковороди, 2006. – Вип. 20. – с. 21-24.
8. Кравченко Т. Сім'я і її вплив на соціалізацію дитини / Т. Кравченко // Наукові записки. Серія «Психологія і педагогіка». – Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2007. – Вип. 9. – с. 274-282.
9. Ольховик Л. Спілкування дитини з членами сім'ї як складова виховного процесу / Л. Ольховик // Актуальні проблеми політики: зб. наук. пр. – Одеса: ПП «Фенікс», 2007. – Вип. 31. – с. 220-225.
10. Патцлафф Р. Застывший взгляд. Скрытое воздействие экрана на развитие ребенка / Р. Патцлафф, М. Глеклер // Детство в современном мире. Первые 7 лет и вся жизнь: Международная конференция, 21-26 июня 2009 г.: доклад конф. – Москва. – 9 с.
11. Рогальська І. Теоретико-методичні засади соціалізації особистості у дошкільному дитинстві: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук: спец. 13.00.05 «Соціальна педагогіка» / І. Рогальська. – Луганськ, 2009. – 45 с.
12. Рогозянский А. Хочу или надо? О свободе и дисциплине при воспитании детей / А. Рогозянский. – Москва: Лепта Книга, 2007. – 263 с.
13. Фельдштейн Д. Детство как социально-психологический феномен и особое состояние развития / Д. Фельдштейн // Вопросы психологии. – 1998. – № 1. – с. 3-19.
14. Hengst H. (1987). The Liquidation of Childhood. An Objective Tendency / H. Hengst // International Journal of Sociology. – 1987. – № 17. – p. 58-80.
15. Postman N. The Disappearance of Childhood: Redefining the Value of School / N. Postman. – New York: Vintage Books, 1994. – 177 p.
16. Solberg A. (1990). Negotiating Childhood: Changing Constructions of Age. In: A. James, and A. Prout (eds.), Constructing and Reconstructing Childhood. London: Falmer Press, 1990. – p.118-137.

Recenzent: dr., conf. univ. Cornea S.

Data prezentării: 30 septembrie 2014

PARADIGMA PEDAGOGICĂ A INSTRUIRII ACTIVE A SUBIECȚILOR EDUCAȚIEI

*Ioana AXENTII, conf. univ., dr
Catedra de pedagogie și psihologie*

The researchers' concerns about the activity and the activation of the subjects of current education reveal the fact that education, through its content and objectives, should permanently respond to the requirements of the social life. It must adapt itself and self-regulate according to the requests of the contemporary world, which is characterized by complexity, universality, etc. The active training and education are tightly connected. The former, together with the activism, must be understood in terms of a free way towards the manifestation of the educated, as well as a natural bent for his/her own activity. That would mean to make him/her aware, to stimulate and to convince him/her that he/she should act on his/her own, thanks to his/her own creative potentialities- both manual and intellectual.

The active training of the subjects of education in the process of their activation represents both a premise and a result of effective training and formation, both a source and a didactic resource of the greatest relevance in the frame of the modern education.

Prin conținutul și obiectivele sale, educația trebuie să răspundă permanent cerințelor vieții sociale. Ea trebuie să se adapteze și să se autoregleze în funcție de solicitările lumii contemporane caracterizată prin complexitate, universalitate, globalitate etc. Această situație destul de complexă a lumii contemporane a impus ca educația să răspundă noilor exigențe atât prin lărgirea și îmbogățirea conținutului, cât și printr-o serie de înnoiri în conceperea și realizarea instruirii active a subiecților educației.

Abordarea tematicii instruirii active nu este nouă, ea a fost prezentă în gândirea și practica pedagogică, începând cu pedagogia clasică și până la pedagogia modernă, actuală.

Un interes deosebit legat de activitatea și activizarea subiecților educației în procesul de învățământ întâlnim în opera pedagogică a celor mai marcante personalități din domeniile filosofiei și al pedagogiei de la Socrate, Platon și Aristotel, la J.A. Comenius, Jean-Jacques Rousseau, John Dewey, Édouard Claparède și Jean Piaget, care au susținut că principala sursă de cunoaștere pentru copil este activitatea sa practică, spontană și de aceea au pledat pentru libertatea deplină a educatului.

În mod distinct, John Dewey a subliniat rolul activității copiilor cu obiectele, faptul că semnificația acestora se dobândește numai grație manevrării lor. Dewey, ca de altfel și Claparède, referindu-se la activism, susține că orice capacitate intelectuală dobândită prin instruire trebuie să răspundă unei trebuințe interne sau unei probleme de viață și orice achiziție cognitivă trebuie verificată prin experiență, pentru a induce exersarea operațiilor gândirii la nivelul subiectului cunoscător [1, p.25].

În perioada interbelică, profilul uman solicitat era cel al unui individ activ, practic, întreprinzător, slujitor al societății prin potențialul său intelectual și fizic. În acest mod, la acea vreme, a apărut în teoria și practica educației, curentul „școala activă”, integrat în mișcarea „educației noi”, al cărui principal reprezentant a fost Adolphe Ferrière (1879-1961). Pledoaria generică a școlii active este pentru situarea educatului în centrul educației și pentru realizarea de activități pornind de la voința și inteligența personală a acestuia, în scopul influențării pozitive a tuturor laturilor personalității sale [2].

În viziunea școlii active, activismul și educația erau strâns legate, chiar interdependente. În modul acesta, activismul era înțeles ca o cale liberă de manifestare a educatului, ca o înclinație naturală pentru activitatea proprie, de preferat spontană, ferită de influențe exterioare. În ceea ce privește educația, se considera că aceasta este posibilă numai grație unei activități personale, spontane, inteligente, constructive și creatoare, exercitate din interior în exterior, în cazul când activitatea nu a fost aleasă liber de individ, ci impusă din exterior,

pedagogul ar trebui să-l sensibilizeze, stimuleze și să-l determine să acționeze el însuși, grație potențialităților sale creatoare - manuale și intelectuale.

Mai târziu, în perioada postbelică J.S. Bruner și J. Piaget susțineau că gândirea și inteligența sunt rezultatul acțiunii și că dezvoltarea intelectuală a copilului este un proces stadial. În același timp Bruner considera, credem noi pe bună dreptate, că nu trebuie să așteptăm pasivi momentul apariției capacității de asimilare a anumitor cunoștințe și că procesul instructiv poate influența activ, poate grăbi apariția acestui moment dacă se creează *condiții* adecvate și dacă se utilizează *metode adecvate* (apud Bocoș M., 2008).

După Bruner esențiale în învățarea (inter)activă se consideră a fi interacțiunile care se stabilesc în interiorul clasei între profesori și elevi, între elevi și între perechi etc., iar lista principalelor obiective ale instruirii active include: dezvoltarea motivației intrinseci pentru învățare; sesizarea structurii fundamentale sistemice a obiectului de studiu: noțiuni, principii, legi etc., ceea ce conduce la o învățare eficientă și rațională; formarea capacității de a descoperi și însușirea metodologiei descoperirii; adaptarea cunoștințelor vizate la capacitățile și interesele elevilor; organizarea programelor de studiu pe structuri fundamentale, logice, care să favorizeze formarea abilităților; realizarea transferului specific, care facilitează învățarea și descoperirea; asigurarea unui nivel de incertitudine și tensiune necesar pentru activizarea elevilor și pentru declanșarea comportamentului necesar rezolvării de probleme [3, p.112].

La sfârșitul secolului XX și începutul secolului XXI abordările moderne pun accentul pe faptul că subiectul cunoscător exersează activ propria sa gândire, propriile operații mentale, efectuează activități constructive și progresive, aflându-se în interacțiune cu unul sau mai mulți indivizi. S-a conturat astfel o concepție sociogenetică și constructivistă asupra dezvoltării cognitive și o perspectivă socio-constructivistă de studiere a acesteia, care consideră că noile cunoștințe sunt construite de cel care învață, într-un proces de formare de noi relații esențiale în învățare.

În teoria și practica educațională contemporană, problematica instruirii active și interactive cunoaște noi abordări științifice, complexe, interdisciplinare. În așa mod superioritatea metodelor active și interactive, necesitatea îmbinării studiului independent cu metodele de învățare prin colaborare, au devenit evidente, fiind argumentate științific din punct de vedere pedagogic, psihologic, sociologic și biologic.

Importanța și necesitatea instruirii interactive au fost și sunt susținute și argumentate din diferite perspective mono- și, mai ales, interdisciplinare, de pedagogi și psihologi care pledează pentru încurajarea participării active a elevilor în procesul de instruire și formare, prin strategii adecvate.

În acest context, amintim câțiva dintre pedagogii și psihologii români contemporani (în ordine alfabetică): Mușata Bocoș, Vasile Chiș, Teodor Cozma, Sorin Cristea, Constantin Cucuș, Cerghit Ioan Romiță Iucu, Ioan Neacșu, Emil Păun, George Văideanu, Vl. Pâslaru, Focșa – Semionov S., Guțu V., Silistraru N., Platon C, I. A. Axentii, M. Barbă, V. Goraș-Postică etc.

Un alt subiect de abordare a temei propuse pentru discuție ține de activizarea subiecților educației - concept multidimensional și interpretare operațională.

În mod neobișnuit, Mușata Bocoș (2008), subliniază necesitatea activizării subiecților educației care trebuie să reprezinte o paradigmă de mare actualitate în pedagogia contemporană, indiferent de vârsta acestora, și care trebuie să fie în strânsă legătură cu paradigma învățământului centrat pe educat. Instruirea activă și interactivă a reprezentat întotdeauna o topică de autentică modernitate în gândirea pedagogică, începând cu pedagogia clasică și până la cea modernă. De asemenea, *instruirea activă* reprezintă un tip superior de instruire, care se bazează pe activizarea subiecților instruirii, pe implicarea și participarea lor epistemologică și motivațională activă și deplină în procesul propriei formări.

Astfel, se cere să remarcăm faptul că în timp, rolul pozitiv al dimensiunii sociale asupra învățării a devenit mai evident, mai fructificat și mai fundamentat științific, de aceea

pedagogia modernă a considerat că este necesar a consfinți și sintagma ”*instruire interactivă*”, lansând provocări pentru identificarea de modalități eficiente de asigurare a caracterului activ și interactiv al procesului curricular. De unde, putem menționa că *instruirea interactivă* reprezintă un tip superior de instruire, care se bazează pe activizarea subiecților instruirii, pe implicarea și participarea lor activă și deplină în procesul propriei formări, precum și pe instaurarea de interacțiuni, schimburi intelectuale și verbale, schimburi de idei, convingeri, confruntare de opinii, argumente etc. între aceștia.

În acest context, după M. Bocoș (2008), *obiectivele generale ale pedagogiei interactive* sunt în concordanță cu *practicile pedagogice centrate pe activitatea de învățare individuală sau colaborativă a elevului*, profesorii fiind la dispoziția lui pentru:

- a-1 responsabiliza, a-1 ajuta să se dezvolte, să își modeleze personalitatea;
- și pentru a-i dezvolta încrederea în sine - obiectiv major în instruirea interactivă.

Profesorii își propun să îi facă pe elevi să înțeleagă, grație propriilor experiențe, că există diverse moduri de formare cognitivă și afectivă, și, în același timp, îi îndeamnă și îi sprijină să **participe activ și interactiv** la aceste procese în vederea atingerii **obiectivelor educaționale** propuse. Așadar, de la o pedagogie clasică, bazată pe modelul tradițional al transmiterii, achiziționării și restituirii, care favorizează transmiterea informației deja prelucrate, a adevărilor absolute, prin metode de transmitere frontală, s-a trecut la o **pedagogie bazată pe modelul formării și al reflecției personale**, care îi face pe cei care se formează responsabili de demersul lor și care are dominantă mai puțin transmisivă; dimpotrivă, ea promovează descoperirea noului prin efortul propriu al subiecților cunoscători, respectiv al celor care învață.

Elevul nu mai este considerat un simplu receptor pasiv de informații în forme gata elaborate și de moduri de gândire descrise și prezentate de alții. Dintr-o ființă pasivă, ascultătoare și dependentă de profesor, din obiect pasiv al influențării acestuia, elevul devine **subiect activ** al unei activități ghidate de propriile sale nevoi educaționale, sentimente și interese și chiar **actor** în actul educativ. Acest ultim statut îi permite să depășească, prin propriile eforturi, stadiul cunoștințelor empirice, parțiale, incomplete, limitate și chiar greșite, să dobândească o cunoaștere științifică, pe scurt, să își construiască și să își modeleze în direcție favorabilă, în sens pozitiv, propria personalitate.

Modelul educațional pe care pedagogia interactivă îl promovează reconsideră statutul tuturor polilor/elementelor triumphiului pedagogic - elev, cunoștințe și profesor unde:

► **Elevul** este privit nu prin prisma lipsurilor și eșecurilor sale, ci prin cea a potențialului său, a capacității de a construi noua cunoaștere, de a învăța, de a fi activ și de a deveni autonom. El este considerat nu doar un intelect, ci o ființă umană cu o personalitate complexă, a cărei dimensiune afectivă este importantă în procesul didactic și o ființă socială.

► **Cunoștințele** nu sunt privite ca o sumă de achiziții memorate și reproduse, ci ca suport, vehicul și pretext pentru: dezvoltarea și construirea de noi achiziții de către elevii înșiși, realizarea de conexiuni intra - și interdisciplinare, de transferuri, de aplicații practice, pregătirea acțiunilor în diferite contexte situaționale, promovarea relațiilor interumane etc.

► **Profesorul** capătă o nouă identitate: el nu mai are rolul de a transmite cunoștințe, ci de a organiza situații de învățare - concepute ca pretexte pentru instaurarea de interacțiuni și de relații dinamice între elev și obiectul sau conținutul învățării. Demersurile pedagogice sunt instrumentate într-o manieră precisă, care îi permit profesorului să studieze cum se derulează activitatea elevilor; practic, rolul său explicit în derularea activității educaționale se diminuează gradual, suferă o regresie treptată, lăsând și făcând loc acțiunilor efective ale elevilor și interacțiunilor dintre aceștia. Interacțiunile fac posibilă progresia efectivă a dezbaterilor, grație luării în considerare a ideilor, opiniilor, punctelor de vedere, argumentelor avansate de elevii înșiși [4, p.32 -33].

De unde putem constata că a activa elevii în procesul instruirii, înseamnă a-i determina prin diverse strategii și modalități didactice să devină autori conștienți și responsabili ai propriei cunoașteri, învățări și formări și să își câștige, treptat, independența și autonomia cog-

nitivă.

O instruire interactivă este eficientă atunci când este *centrată pe elev*, respectiv când face posibilă organizarea de o manieră eficientă a „întâlnirii” dintre reprezentările, întrebările, dorințele, cunoștințele empirice ale elevilor, pe de o parte și caracteristicile programelor educaționale, împreună cu constrângerile legate de conținuturile instruirii, pe de altă parte. În școală, li se propun elevilor traiectorii de formare intelectuală și profesională, care tind să îi implice activ în formare, să îi determine să își exerseze puterea, comportamentele și atitudinile de reflecție, de interogare, afirmare, îndoială, căutare și să achiziționeze noul prin eforturi intelectuale și motrice proprii, astfel încât să se integreze activ și coerent diversele tipuri de cunoaștere, evitând fragmentarea achizițiilor și stimulând personalizarea, operaționalizarea, generalizarea, interrelaționarea și transferul lor [5, p.87].

Analiza riguroasă de organizare a procesului de instruire activă și interactivă ne-a permis să constatăm că acestea vor fi calitative în cazul când procesul de *predare va constitui cel mai bun mod de a instiga, sensibiliza, impulsiona, încuraja, promova și de a continua învățarea*. Modul în care sarcinile de instruire vor fi concepute și aduse la cunoștința elevilor, configurația situațiilor educaționale organizate vor susține și vor accelera implicarea și activitatea acestora. De aceea, personalitatea și prestația didactică a profesorului sunt deosebit de importante în contextul asigurării participării active a elevilor în procesul didactic și al asigurării unei atmosfere care să întrețină o astfel de participare [6, p. 110].

În instruirea interactivă, practicile de predare sunt *interactive* și deplasate spre un *rol mai mult factitiv (cauzativ) decât activ*: în general, profesorul acționează și intervine la cererea elevilor în scopul de a le *facilita învățarea*, de a-i implica în activitate și de a-i determina să învețe și să devină activi, actori și autori ai propriilor cunoștințe, ai propriei cunoașteri declarative, procedurale și strategice. Cum? Prin a-i ajuta să găsească *strategii de învățare și de lucru personalizate și adaptate procesului propriei formări, propriei personalități, propriului profil de inteligență, propriilor obiective* etc. Așadar, profesorul nu mai transmite, ci (inter)mediază cunoașterea, grație unor strategii didactice foarte atent și riguros (dar, în același timp, flexibil) imaginate și aplicate, care să se constituie în ghiduri și indicatori ai instruirii interactive, corect percepute și ulterior acceptate și asumate de către elevi. Dintre elementele constitutive ale strategiilor didactice de importanță majoră în instruirea interactivă, amintim: 1. sistemul metodologic;

2. sistemul mijloacelor de învățământ;
3. formele de organizare a activității elevilor;
4. și modurile de gândire (Bocoș M., 2008, p.35).

Proiectarea unei activități de intermediere a învățării, care, în mod firesc, urmărește eficientizarea acesteia, înseamnă, practic, a combina în sisteme operante, funcționale, aceste patru categorii de elemente, astfel încât să se valorifice optim valențele lor formative. Predarea activizantă este o predare strategică *bazată pe rezultate și principii formulate ca urmare a cercetărilor de psihologie cognitivă*, care situează elevul în centrul construcției învățării.

Predarea strategică favorizează dobândirea de către elevi atât a cunoașterii declarative, cât și a celei strategice și a celei procedurale; aceste ultime două tipuri de cunoaștere presupun atingerea de nivele taxonomice superioare ale gândirii și favorizează câștigarea autonomiei în învățare. *Predarea strategică modelează strategiile de învățare adoptate de elevi și strategiile de motivare superioară intrinsecă pentru dobândirea progresivă a unei cunoașteri tot mai complexe, iar în calitatea sa de componentă a instruirii, predarea, se caracterizează prin complexitate, conferită mai ales de faptul că pretinde atât competențe și comportamente exteriorizate, cât și interiorizate și de faptul că este interactivă și se află în relație cu celelalte funcții principale ale procesului de învățământ: învățarea, evaluarea*. Astfel, predarea activizantă presupune nu doar realizarea de activități, acțiuni și interacțiuni în cadrul secvențelor didactice, ci și *activități de proiectare didactică, activități de reglarea, ameliorarea și chiar inovarea instruirii* [7, p.110].

Preocuparea noastră pentru organizarea instruirii active ne-a permis să constatăm că un

rol important îi revine și *procesului de învățare* care fiind realizată în cadrul procesului curricular prin organizarea pedagogică a experiențelor de cunoaștere, afectiv - motivaționale și practice ale elevilor, poartă numele de *învățare academică*. Ea presupune asimilarea de către elevi a anumitor valori (cunoștințe, abilități, competențe, comportamente, atitudini etc.) și modelarea personalității lor.

În pedagogia contemporană *învățarea activă* (după M.Bocoș, 2008) este un tip de învățare care are la bază implicarea profundă - intelectuală, psihomotorie, afectivă și volițională a subiectului învățării în dobândirea noului, respectiv angajarea propriilor sale eforturi intelectuale și psihomotorii în construirea cunoașterii, în formarea și dezvoltarea abilităților, capacităților, competențelor, comportamentelor, în însușirea cunoștințelor etc. A promova învățarea activă înseamnă a-i ajuta pe cei care învață să își gestioneze propria învățare, implicându-se epistemologic și motivațional în procesul acesteia.

Învățarea activă poate fi rodul eforturilor individuale ale elevilor sau al eforturilor colaborative, al interacțiunilor care se stabilesc între ei și care conduc la progresul cunoașterii. În acest ultim caz, învățarea întrunește, pe lângă atributul de „activă” și pe cel de „interactivă”, întrucât eforturile proprii ale elevului, care îi permit acestuia accesul la cunoștințe, sunt înscrise în schimburi sociale.

Învățarea (inter)activă este un proces activ, volitiv, mediat intern, în cadrul căruia, cel care învață descoperă, inferează, construiește și resemnifică sensuri, valorificând materialele de învățat, analizând situații și experiențe etc. și trecându-le prin filtrele propriei personalități. Individul care învață în mod activ este propriul inițiator și organizator al experiențelor de învățare, capabil să își reorganizeze și restructureze în permanență achizițiile proprii, în viziune sistemică.

O astfel de învățare activă/interactivă poate fi organizată și dobândită cu ajutorul mnemotehnicii la predarea disciplinelor de matematică, chimie, artă plastică și nu numai (vezi figura 1. de mai jos).

Fig.1. Imagini care reprezintă elemente ale tehnicii de învățare activă și memorare profundă utilizată în clasa I-i (mnemotehnica).

Învățarea activă și interactivă se bazează pe o relație educațională asimetrică/disimetrică, în care elevul însuși are rol de autentic „regulator pedagogic”, iar profesorul rol de organizator și ghid al procesului de învățare. Este de dorit ca implicarea activă și interactivă a elevilor și învățarea (inter)activă realizată de aceștia, să îi ajute să descopere

plăcerea de a descoperi și de a învăța, care poate da naștere altor sentimente pozitive: de încredere în propriul potențial, de dorință de cunoaștere, de împlinire etc.

Prin învățarea activă tindem ca, treptat, elevii să devină capabili :

- să valorifice rezultatele la probele de evaluare;
- să elaboreze proiecte individuale personalizate de învățare;
- să își asume responsabilitatea lor;
- să le conștientizeze;
- să le aplice;
- să le evalueze și amelioreze;
- să își monitorizeze și gestioneze învățarea, dobândind, progresiv, *autonomie în învățare și formare* [ibidem].

Atitudinea activă a elevilor este, practic, o consecință a responsabilizării atât a cadrului didactic (cu privire la modul în care vor fi explicitate, structurate și articulate elementele de conținut și la operațiile de gândire implicate în asimilarea conținuturilor), cât și a elevului (cu privire la activitatea de învățare pe care o desfășoară).

În pedagogia contemporană, învățarea academică activă, interactivă și independentă are următoarele caracteristici, prelucrare după I. Neacșu, 2006:

- un *produs* cantitativ și calitativ al cunoașterii sistematice formale și nonformale;
- o *structură* cu potențial mnezic (memorie), care permite stocare de informații, dar și reproducerea creativă a acestora;
- un *proces* de achiziție de fapte, metode, strategii, modele de lucru, metode de acțiune, etc. care pot fi utilizate în funcție de caracteristicile contextelor;
- o *activitate* de realizare a unor noi sensuri și semnificații, de resemnificare a achizițiilor;
- o *capacitate superioară de înțelegere /comprehensiune*, care face posibilă decodificarea, interpretarea, reinterpretarea, procesarea etc. realității în modalități personalizate;
- un *exercițiu complex mental*, afectiv sau motric de reflectare cognitivă și metacognitivă activă și profundă, în legătură cu universul și procesul cunoașterii;
- un *proces de transpunere* a noilor cunoștințe, trăiri și abilități în experiențe de învățare pozitive, în comportamente cognitive (spre exemplu, explicitare de teorii, rezolvare de probleme), afectiv-motivaționale (spre exemplu, convingeri, atitudini, valori) și psihomotorii (spre exemplu, deprinderi, algoritmi);
- un *mecanism specific* de tratare/procesare/prelucrare a achizițiilor, cu ajutorul căruia valorificăm strategiile de lucru, ceea ce poartă numele de stil de învățare;
- o *sinteză generativă* de strategii clasificabile în funcție de diverse criterii operaționale pentru un câmp disciplinar academic;
- un *ansamblu structural articulat, relativ coerent și funcțional* care include:
 - *competențe disciplinare* (spre exemplu, cele metodologice) și *transversale* (spre exemplu, cele de luare de decizii, de interrelaționare, de gestiune a timpului);
 - *comportamente produs* (spre exemplu, de reproducere, de recunoaștere, de aplicare, de interpretare, de exemplificare, de conceptualizare, de sintetizare, de rezolvare de probleme);
 - *comportamente proces, strategice* (spre exemplu, cele creative, de elaborare, organizare și control cognitiv și metacognitiv);
 - *activități, procese și funcții psihoeducaționale* (spre exemplu, selecție informațională, înțelegere și depășirea obstacolelor epistemologice, integrare (re)constructivă a componentelor, autogestiunea timpului și a efortului de cunoaștere) [8, p. 33- 33].

Nu există o clasificare unanim acceptată a stilurilor de învățare; între stilurile de învățare aparținând diferitelor clasificări există legături, ceea ce este explicabil având în vedere faptul că ele sunt structuri flexibile (și nu rigide) și că se pot combina în diferite modalități. Consecința practică imediată se referă la faptul că este necesar să conștientizăm

diferențele interindi-viduale în învățare, să cunoaștem stilul de învățare predominant la care recurg elevii, respectiv combinațiile de stiluri de învățare utilizate și preferințele lor vizavi de activitățile didactice, de comportamentele cadrului didactic ș.a.m.d. În elaborarea de strategii de instruire activizante, coerente și pertinente, este recomandabil să se opereze cu mai multe modalități de codare a informațiilor, pentru a asigura perceperea, receptarea, procesarea și stocarea lor în condiții de eficiență, prin exersarea diferitelor stiluri și combinații de stiluri de învățare (Bocoș M., 2008, p. 41].

O pedagogie activă și interactivă coerentă înglobează, în mod obligatoriu, evaluarea, propunându-și să analizeze progresia învățării și cunoașterii realizate de elevi, să releve (semnaleze) reușitele și dificultățile acestora, și, prin urmare, să îi ajute mai eficient. De altfel, așa cum arată J. M. Monteil (1997, p. 58-59), „oricare ar fi concepțiile pe care le nutrim, nu poate exista învățare fără evaluare”. Pe de altă parte, elevii care conștientizează măsura în care au atins obiectivele urmărite, dificultățile pe care le-au avut în învățare, precum și aspectele izbutite ale acestora, vor ști cu exactitate pe ce anume să își focalizeze eforturile și în ce moment să ceară ajutor (apud Bocoș M., 2008).

Astfel, adoptând criteriul dimensiunii temporale a acțiunii evaluative, putem afirma: practic, instruirea interactivă și, implicit, învățarea (inter)activă, sunt asistate de o evaluare formativă și de practica autoevaluării. De unde, *evaluarea formativă*, este o evaluare de reglare a demersurilor instruirii, pusă direct în serviciul individului și al formării sale, pe care tinde să o amelioreze, să o facă mai performantă și, de ce nu, mai atrăgătoare, mai plăcută.

Evaluarea formativă este adaptată nevoilor educaționale ale elevilor și are drept obiective principale: determinarea și remedierea cea mai adecvată a dificultăților de învățare ale fiecărui elev; localizarea originii dificultăților și a surselor de erori; identificarea facilitatorilor sau a inhibitorilor învățării, în scopul de a-l face pe acesta să progreseze în învățare, de a-i ameliora progresia.

Astfel, cadrul didactic îi va cere elevului să explicitizeze etapele demersurilor sale, pentru a detecta etapa sau etapele care lipsesc sau care sunt vulnerabile; pedagogul va încerca astfel, să stabilească natura și amploarea dificultăților de învățare și implicațiile factorului sau factorilor care generează aceste dificultăți și să își fundamenteze științific modificarea strategiilor, a metodologiilor; să selecteze sistemul mijloacelor de învățământ, metacunoștințele pe care le predă, strategiile metacognitive pe care le formează și dezvoltă etc.

În acest context sunt viabile și binevenite a fi cunoscute conceptele lui C.Narly (1938) cu referire la principiul social al educației: „...există în om un instinct al perfectibilității, care îl mână la propria desăvârșire. A lucra contra propriei desăvârșiri, sau cel puțin a o întârzia, este atunci când lucrezi contra desăvârșirii altuia” [9, p. 237]. De unde putem deduce că fiecare pedagog trebuie să formeze la subiecții educației competența de a evalua și autoevalua în permanență performanțele dobândite iar metodele interactive utilizate să contribuie la crearea premizelor pentru formarea la elevi a unui stil de muncă activ, însoțit de feedback și autocontrol, asigurând corectarea greșelilor la moment în procesul de lucru.

Evaluarea are funcție formativă întrucât permite reglarea interactivă a învățării și a predării, permițând elevului să își autoanalizeze și automonitorizeze învățarea, raportându-se la obiectivele urmărite și, de asemenea, să proiecteze învățarea viitoare, în timp ce cadrul didactic îi permite să își modeleze și adapteze predarea, prin reglări interactive.

Evaluarea formativă poate include următoarele tipuri de reglări:

- reglări efectuate de profesor (asociate cu termenul de „evaluare”);
- reglări efectuate de perechi de elevi (asociate cu sintagmele „interevaluare” și „evaluare reciprocă”);
- reglări efectuate de elevul însuși (asociate cu termenul „autoevaluare”).

Aceste reglări pot fi *imediate, amânate*.

În termenii evaluării formative, vorbim despre *reglarea imediată și interactivă a demersurilor didactice*, întrucât profesorul intervine imediat, prompt, în mod continuu și

permanent în activitatea elevilor, interacționând cu ei și lăsându-i să interacționeze între ei. Profesorul se interesează constant de progresul elevului în cursul învățării sale și se orientează spre a-i acorda un ajutor pedagogic prompt, imediat, sistematic și continuu. Astfel, evaluarea nu se mai valorifică doar ca instrument de control, ci și ca instrument de formare, de care elevul dispune pentru a-și urmări propriile obiective și pentru a-și construi propriul parcurs de învățare și formare. Grație exersării, ulterior, evaluarea formativă trebuie să se transforme, practic, în autoevaluare și interevaluare, iar practicile autoevaluative și interevaluative să regleze procesul învățării [10, p.74].

Astfel, în pedagogia interactivă, momentele de evaluare sunt integrate firesc în activitatea de predare și învățare; practic, predarea și, implicit, învățarea, decurg din obiectivele și competențele care se doresc a fi atinse și evaluate (și nu invers), iar evaluarea este concepută ca o autentică modalitate de predare, transmitere și asimilare de cunoștințe și competențe. În acest context este foarte important să cunoaștem care trebuie /sunt rolurile și comportamentele didactice dorite în instruirea interactivă ale unui cadru didactic.

Identitatea profesională apare când recunoaștem că un profesor nu este numai un ”agent”, ci el poate deveni un ”actor” și că nu este simplu ”actor”, ci trebuie să devină ”autor” afirmă G. Berger (2000) [apud 10,]. Se cuvine să adăugăm, însă, că, deși este *actor* și *autor* în instruirea interactivă, în termeni generali, *funcția managerială a profesorului este nondirectivă*, prezența sa fiind necesară, dar discretă, cu rol de consiliere și ghidare. El nu intervine des pentru a evita focalizarea atenției, a discuțiilor și a demersurilor întreprinse asupra propriei persoane. Dimpotrivă, în dezbaterile colective și în situațiile de cooperare, el realizează și menține legătura între intervențiile participanților și subiectul discuției (pentru a evita devierile, recentrările și elementele ne semnificative în acel context) și articulează coerent conținuturile diferitelor intervenții (notează întrebările și problemele care se pun, elementele de definiție, ideile care emerg, ipotezele, argumentele contradictorii, îi îndeamnă pe elevi să reflecteze la anumite aspecte, are intervenții verbale proprii pentru a corecta, explica ș.a.m.d.). Și, ceea ce constituie o dimensiune foarte importantă a comportamentului său didactic, reformulările sale nu au funcție evaluativă, ci explicativă, explicitantă, clarificatoare și adesea chestionantă. Practic, profesorul „îi învață pe alții să învețe”, conștientizând că aceasta înseamnă altceva decât transmitere de cunoștințe complete și bine organizate. Înseamnă mai degrabă, crearea condițiilor necesare dobândirii unor achiziții personale pragmatice corespunzătoare câmpului epistemologic al unei discipline sau al mai multor discipline. Mai înseamnă a contribui la formarea la elevi a unei autonomii în gestionarea propriei munci și, în general, în valorificarea propriului profil de inteligență. De asemenea, este important de menționat că instruirea interactivă scontează ca în locul unui magisterat, să avem de-a face mai mult cu un *tutorat realizat de cadrul didactic*. Cu toate că mai puțin directiv, rolul profesorului este mai puternic strategic, ca al unuia care structurează mediul în care are loc învățarea și formarea, realizează design-ul educațional și monitorizează colaborativ progresul elevilor. Astfel, în instruirea interactivă, cadrul didactic își exersează competențele disciplinare și transversale ca un actor în roluri și ipostaze diferite:

- *pedagog* care nu impune informații științifice, idei, opinii etc., ci care construiește dispozitive de învățare adaptate, practicând o pedagogie nondirectivă, diferențiată și individualizată;

- *proiectant, tutore, manager, moderator, organizator și gestionar* al conținuturilor, activităților și experiențelor de formare, persoană care proiectează, stimulează, organizează, orientează, reglează și ameliorează activitatea de cunoaștere desfășurată de elevi;

- *mediator* al învățării, persoană care (inter)mediază cunoașterea și care îi asigură acesteia un cadru **euristic**, care facilitează legătura dintre elev (pe de o parte) și reflecția, acțiunea și cunoașterea sa (pe de altă parte);

- *facilitator* al învățării și autoformării elevilor, el nu transmite cunoștințe, ci lasă elevii să învețe ca niște ucenici;

- *ajutor* al elevilor în învățare, în conștientizarea problemei/ dificultății lor, în

construirea (de către elevii înșiși) de variante de soluționare și în punerea lor în aplicare;

- *acompaniator, însoțitor, partener* al elevilor într-o relație educațională interactivă;
- *coordonator, consilier* al elevilor în munca lor personală, în orientarea lor, în utilizarea timpului de instruire, a resurselor materiale etc. (este importantă mai ales postura profesorului de *consilier metodologic*, care ajută să se organizeze returnări reflexive și metacognitive), *îndrumător* al activităților elevilor într-o modalitate stimulative;

- *ghid, animator, activator și catalizator* al activităților de formare a elevilor, al interacțiunilor, al comunicării și schimburilor intelectuale și verbale care se produc între aceștia, *promotor* al sintezelor parțiale ale discuțiilor;

- *valorizator* al schimburilor intelectuale și verbale realizate în cadrul instruirii, al comunicării educaționale;

- *persoană cu rol socratic* (pentru că arată drumurile de acces la cunoștințe) și *regizor*, care valorifică și susține dorința și capacitatea elevilor de a se forma ei înșiși, grație propriilor eforturi;

- *interlocutor* care amorsează învățarea elevilor, deschide spații de dialoguri (inclusiv asupra sensului pe care fiecare îl dă formării sale, pentru ca să se ajungă la o învățare autonomă), care întreține comunicarea educațională în diferitele ei variante (verbală, non verbală, paraverbală, prin limbaj artificial, virtuală, auditivă), care face operante cunoștințele și ritmează progresia învățării, care obține feed-back formativ și sumativ;

- *transmițător* de germeni ai cunoașterii, cu complexitate crescândă, după nevoie, fiecare elev „mergând”, învățând și formându-se în ritmul său;

- *releu* între variabilele individuale și variabilele situației educaționale, persoană care compatibilizează structurile cognitive ale elevilor și cunoștințele de însușit;

- *evaluator*, care pune în practică metode și tehnici de evaluare și *încurajator* al elevilor și al procesului de construcție a noilor cunoștințe, inclusiv al celui de autoevaluare, coevaluare, interevaluare etc.;

- nu este atât persoană-sursă, cât *persoană-resursă* pentru organizarea și desfășurarea demersurilor elevilor, persoană care gândește și le propune acestora sarcini cu valoare de element motor pentru activitatea lor, menite să provoace o implicare deplină a lor în activitatea didactică; de asemenea, profesorul este persoana care mijlocește însușirea de cunoștințe, formarea de competențe disciplinare și transversale, de strategii și abilități cognitive, dar și metacognitive;

- *agent, actor și autor* în proiectarea și derularea demersurilor educative;

- *persoană-resursă care oferă modele de acțiune strategică* pentru a ajuta elevii să restructureze în permanență și în viziune sistemică achizițiile pe care le dețin, să utilizeze cunoștințele declarative și să le dobândească pe cele procedurale și strategice;

- *co-elaborator* al modalităților de lucru și de evaluare, al reglementărilor și regulilor de învățare, formare și socializare care caracterizează dispozitivele educaționale;

- *co-gestionar*, împreună cu elevul al dispozitivelor de învățare și formare și al responsabilităților corespunzătoare acestora, *co-responsabil*, împreună cu elevul, de învățarea și formarea acestuia [11, p.45].

În mod special se cere să remarcăm faptul că în calitatea sa de mediator al învățării realizate de elevi, cadrul didactic trebuie să realizeze *medierea instruirii și învățării*, respectiv *punerea în relație a cunoștințelor, a obiectului cunoașterii cu cel care învață - cu elevul*, vizând pentru moment adaptabilitatea și, în perspectivă, autonomia cognitivă a elevilor.

Medierea cunoștințelor vizează înțelegerea de către elevi a sensurilor acestora, a semnificațiilor lor, identificarea elementelor de conținut efectuarea unor conceptualizări și permite realizarea de structuri, conexiuni, interrelaționări, ierarhizări etc. În absența medierii ar exista riscul fragmentării cunoștințelor, al stocării lor prin alăturare, juxtapunere etc.

Cercetătoarea M. Bocoș (2008, p.48) admite că în procesul învățării active ar putea exista o mediere interpersonală și una intrapersonală, concluzionând că, de fapt, scopul principal al medierii este de a anima activitatea didactică prin adoptarea de către profesor a

unor atitudini, comportamente de predare, stiluri didactice adecvate, prin propunerea de oferte de instruire atractive, care induc și dezvoltă la elevi o serie de *atitudini dezirabile* vizavi de activitate și de cunoștințe [ibidem].

În concluzie putem menționa că activizarea în procesul instructiv-educativ și profilul practicilor didactice activizante are în vedere faptul că activizarea subiecților educației reprezintă, deopotrivă, o premisă și un rezultat al unei instruirii și formări eficiente, o sursă didactică de maximă relevanță în învățământul modern. Prin urmare, putem remarca că paradigmele pedagogiei moderne se afirmă și trebuie să se afirme ca o știință a activizării subiecților educației.

Referințe:

1. Bocoș., M., Stan C., Manea A.D. (coordonatori).Educație și instrucție în școala contemporană. Cluj – Napoca: Ed. ELCON, 2008.
2. Axentii I. A. Gândirea pedagogică în Basarabia (1918-1940). Studiu istorico-pedagogic. Chișinău: Editura CIVITAS, 2006.
3. Bocoș M. Instruire interactivă. Repere pentru reflecție și acțiune. Ediția a II-a revăzută. Cluj-Napoca: Editura Presda Universitară Clujeană, 2002.
4. Bocoș M., Stan C., Manea A. D. (coordonatori). Educație și instrucție în școala contemporană. Cluj – Napoca: Ed. ELCON, 2008.
5. Guțu V. (coordonator). Educația centrată pe cel ce învață. Ghid metodologic. Chișinău: CEP USM, 2009.
6. Axentii I. A. Etica pedagogică. Suport de curs. Cahul: Centrografic SRL, 2012.
7. Mihuț I. Autoconducere și creativitate. Cluj-Napoca: Editura Dacia, 1989.
8. Neacșu I. Învățarea academică independentă. Ghid metodologic. București: Editura Universitatii din Bucurest2006
9. Narly C. Pedagogia generală. București: Ed. Cultura românească, 1938.
10. Bocoș. M. (2007), Didactica disciplinelor pedagogice. Un cadru constructivist, Ediția a II-a, revăzută, Editura Paralela 45, Pitești.
11. Bocoș. M., Stan C., Manea A,D (coordonatori).Educație și instrucție în școala contemporană. Cluj – Napoca:Ed. ELCON, 2008

Recenzent: dr. hab., prof. univ. Pâslaru VI.

Data prezentării: 24 septembrie 2014

CONȘTIINȚA ECOLOGICĂ ÎN ȘTIINȚELE EDUCAȚIEI

*Snejana COJOCARU-LUCHIAN,
Catedra de pedagogie și psihologie*

La conscience écologique est l'une des formes de la conscience humaine. L'étude/la recherche de la conscience /de la conscience écologique, étant un objet complexe de connaissance, ainsi que d'autres formes de la conscience, il est de la compétence de plusieurs sciences/ domaines de la connaissance. La recherche porte sur la question de la conscience écologique à partir de différents points de vue: traditionnel, pratique d'orientation et éco-psycho-pédagogique.

Conștiința umană, demonstrează sursele examinate, se manifestă în câteva tipuri de conștiință, în funcție de domeniile mai importante ale activității umane și de tipurile de cunoaștere care s-au stabilit istoric. *Conștiința ecologică* este una din formele conștiinței umane. Studiul/cercetarea conștiinței/conștiinței ecologice, fiind un obiect complex de cunoaștere, ca și alte forme de conștiință, este de competența câtorva științe/domenii de cunoaștere, dar întâietatea aparține filosofiei. *VI.Pâslaru* apreciază că „nu numai educația se identifică ca vechime cu vârsta omenirii, dar și vârsta omenirii se calculează din momentul în care s-a săvârșit prima acțiune educativă, căci aceasta a fost și prima scripă de conștiință, primul semn al eu-lui uman care s-a delimitat conștient de lumea în care exista, configurându-și o conștiință proprie, cu un univers intim propriu” [1]. În antichitate, mai arată autorul, filosofia și pedagogia apăreau în formă sintetică.

Deși încă filosofi antici au produs idei și principii cu privire la raportul om-natură, abia acum 40 de ani s-a încercat definirea *conștiinței ecologice*, operându-se cu termeni precum *gândire ecologică, interacțiune ecologică, logica protecției mediului ambiant*, constată *T.Spătaru* [2]. Totuși, deja la începutul anilor '70 ai sec. XX omenirea își elaborase o *conștiință ecologică* surprinzător de puternică. Conform lui *K.Sadgrove*, în anul 1972, 1200 delegați participanți la Conferința ONU *Mediu Uman* au trasat acțiuni importante de protecție a naturii. În anii '80 grija față de ambiant scade, din cauza dezvoltării tehnoindustriale, la care în 1988 inițiatorii alarmați au răspândit în lume mesajul: *Omenirea a devenit conștientă de mediul înconjurător* [3]. Cu toate acestea, pierderea legăturii organice a omului cu natura a rămas și în continuare o problemă globală, dar cercetările în domeniu au continuat.

F.Palinceak și *G.Platonov*, în 1987, definesc conștiința ecologică ca *atitudine* a omului față de natură, formată în rezultatul interacțiunii cu mediul înconjurător [4], precum și ca *deprinderi, obișnuințe și competențe ecologice* [ibid., p. 82].

I.T.Suraveghina apreciază conștiința ecologică drept element al unei noi gândiri ecologice, care constă în fundamentarea cunoștințelor și *atitudinii* emoțional-volitivă a omului față de natură, în responsabilitatea sa morală pentru starea mediului înconjurător [5].

Al.Ionescu, în 1991, definește conștiința ecologică ca pe unul din aspectele *atitudinii față de natură*, ca *dragoste față de natură*, ca premisă pentru formarea conștiinței ecologice fiind indicat factorul economic, responsabil de calitatea vieții. Totuși imaginea pe care ne-o facem despre natură depinde de pozițiile noastre (convingeri, viziuni, concepții - deci *atitudini*) în planul naturii și al societății, poziții extrem de diferite, proiecții simbolice ale eu-lui individual, vizavi de problemele naturii [6].

A.Ursul, în 1992, apreciază conștiința ecologică ca *ansamblu de legi și norme de comportament* ale omului față de/în natură [7].

S.D.Dereabo și *A.S.Iasvin*, în 1996, definesc conștiința ecologică ca unitate a reprezentărilor despre sistemul interacțiunii omului cu natura, posibilităților și consecințelor schimbării atitudinii omului/societății față de natură [8].

În 1998 conștiința ecologică este definită de *K.Sadgrove* drept *grijă* (deci tot *atitudine*) *față de mediul înconjurător* [3], fiind identificată de *V.O.Screbeți* cu *capacitatea de oglindire*

psihologică a mediului natural și artificial în lumea lui interioară, cu reflecția referitoare la locul și rolul omului în lumea biologică și fizică [9].

Formarea *conștiinței ecologice individuale*, după V.O.Screbeți, include *valori* care te domină, *dorințe* proprii, *tendințe*, cât și formarea unei *conștiințe ecologice sociale* (om-societate, idei, tendințe referitor la soluționarea problemelor ecologice) [ibid., p. 32]. Conștiința ecologică a societății există prin conștiința ecologică a indivizilor, conștiința ecologică individuală fiind determinată în mare de valorile societății în care trăim, de conștiința socială.

Tradițional, consideră V.M.Basov, prin conceptul de conștiință ecologică se înțelege totalitatea *reprezentărilor* despre natură, *atitudinea* față de natură, precum și anumite *strategii și tehnologii* de interacțiune cu aceasta [10].

Mai recent, în 2002, E.Buzinschi identifică conștiința ecologică cu un *concept generalizat, interacțiune și relații reciproce dintre constituenții conștiinței*: percepția subiectivă, gândirea ecologică, cunoștințe, sentimente și atitudini ecologice [11].

Peste un an, N.Vrednic stipula că noțiunea de conștiința ecologică implică formarea unei *concepții moderne despre lume*, care ar corespunde tendințelor și condițiilor umaniste actuale, care, la rândul lor, ar determina, implicit, restabilirea bunelor tradiții naționale de protecție a mediului [12].

M.V.Doronina definește conștiința ecologică, în 2005, pornind de la sistemul *societate-natură*. În cotidian, adică în mod empiric, conștiința ecologică este înțeleasă ca unitate a ideilor, viziunilor și reprezentărilor care apar în rezultatul relațiilor cu natura, a activităților practice, și se formează stihic, nesistematizat, reprezintă o formă empirică de reflectare a *atitudinii* omului față de natură. Conștiința ecologică *teoretică* este sistematizată rațional și se formează din *cunoștințe, idei și concepte ecologice* [13].

A.C.Nicolaeva, în 2007, definește conștiința ecologică drept cunoștințe, convingeri (care sunt o manifestare a atitudinii), *atitudine* a omului față de natură [14].

Z.Murgu și C.Gh. Marinescu definesc conștiința ecologică în mod sintetic, ca *formă a conștiinței sociale*, care constă în reflectarea corelației dintre societate și natură, a acțiunii omului asupra naturii și a consecințelor acestor acțiuni, precum și în fundamentarea căilor și mijloacelor de protecție a naturii, a mediului. Conștiința ecologică cuprinde două componente distincte: una practică, care se formează spontan, ca rezultat al activității practice a omului, fiind forma primară de percepere de către om a locului și rolului său în raport cu mediul înconjurător; și una științifico-teoretică, constând dintr-un sistem de idei, concepții și teorii cu privire la formele de interacțiune a societății cu natura.

În condițiile societății contemporane, caracterizată prin diminuarea armoniei om-natură, se impune ca imperativ formarea unei noi conștiințe ecologice - a unei atitudini înțelepte și raționale față de condițiile naturale ale vieții și față de activitatea de producție a oamenilor, în vederea sporirii bogățiilor naturale, de valoare inestimabilă, fără a produce poluare. Societatea, pentru a evita cataclismele, dezastrele ecologice, este obligată să-și modifice *spiritul, intelectul, conștiința*. Ea are nevoie de o conștiință nonantropocentrică, afirmă aceiași autori [15].

Termenul *conștiință* a fost explorat pe larg de către pedagogia sovietică, ce-i drept, având determinativul *comunistă*. Formarea conștiinței comuniste a constituit scopul educației în URSS și în țările lagărului socialist [B.T.Lihaciov, A.K.Uledov, L.I.Gordin etc.] A.K.Uledov, de ex., exprimând poziția oficială în această chestiune, consideră *conștiința comunistă* un „tip al conștiinței sociale” [16]. Făcând abstracție de aspectele ideologiei comuniste din aceste lucrări, se poate descoperi un nucleu științific comun tuturor cercetărilor în domeniu.

Sursele pedagogiei moderne despre conștiință o tratează pe aceasta ca domeniu al spiritualului și metafizicului, dar în strânsă legătură cu realitatea fizică, materială și cea socială.

Dicționarele de pedagogie atribuie termenului *conștiință* sensul *a conștientiza* procesele cognitive, afective și comportamentul față de/în mediul înconjurător [17], *reflectare interioară* și *cunoaștere de sine*. Cunoașterea de sine este capacitatea omului de a se comporta conștient, autonom și independent, educației revenindu-i rolul important de formare a unei generații conștiente, prin formarea/dezvoltarea capacităților de a se exprima liber și de a obține încrederea în sine. Cel mai recent dicționar de pedagogie afirmă că *conștiința de sine* este cunoașterea capacităților, atitudinilor și limitelor fiecărui om, nivelul aspirațiilor personale, conștientizarea rolului și locului în societate, care depinde în mare măsură de educație și de atitudinea celor din jur.

Conform lui *Allport*, educația este mijlocul de influență asupra conștiinței, prin atingerea, urmărirea unor obiective de valorificare a unor concepte, principii și valori de către educat, cultivarea respectului față de sine (conștiința de sine) și față de ceilalți; este indicator al comportamentului - imaginea de sine prin activitatea noastră, posesiunea universală a omului prin care devenim oameni [18].

J.Dewey definește conștiința ca *autoritate* în direcționarea conduitei [19].

T.Țârdea consideră conștiința drept reglatorul cel mai vechi al comportamentului uman, capacitatea fiecăruia de a realiza autocontrolul moral, de a avea și îndeplini obligații morale față de sine și mediul exterior, de a-și autoevalua comportamentul [20].

S.Cristea apreciază că conștiința este elementul indispensabil ființei umane și se formează nemijlocit prin educație [21].

Una dintre definițiile pedagogiei moderne a conștiinței aparține lui *Vi.Pâslaru* și pornește de la definirea ființei umane, în structura căreia sunt delimitate trei sfere: *biologică*, *intelectuală* și *spirituală* [22]. Având în vedere conceptul lui *Platon*, dezvoltat de *L.Bloga* și preluat de întemeietorul ciberneticii, *R.Viner*, că omul gândește nu numai cu creierul ci cu întreaga sa ființă, *conștiința umană poate fi identificată cu ființa umană*.

Natura suferă din cauza oamenilor educați pe principii neconforme esenței omului; prin educație ne autoformăm și autoeducăm ca ființe conștiente și responsabile în raport cu sine și cu natura. Educația, conform lui *Vi.Pâslaru*, este domeniul care adună laolaltă, într-o ființă, individul, societatea, umanitatea, activitatea în care se produce identitatea și proprietatea umană [ibid., p. 53]. *Or, conștiința de sine poate fi schimbată/formată prin educație*.

Din perspectivă pedagogică, conștiința este definită ca fenomen integru, omniprezent și universal, care se formează prin acțiunea educativă orientată teleologic, reglementată axiologic și elaborată metodologic în baza unei epistemologii specifice pedagogiei. Pedagogia identifică conștiința cu ființa umană și cu atitudinea acesteia față de sine și față de lumea din exterior, inclusiv față de natură.

Astfel se stabilește că *conștiința se definește - ca atitudine, in sensu lato; ca sinteză de cunoștințe-capacități-atitudini (în sens îngust); o identifică cu ființa umană și cu raportul acesteia față de natură/mediul înconjurător; sunt de acord în ceea ce privește originea și dezvoltarea ei în/prin comunicare și limbaj, activitate individuală și socială*.

Conștiința ecologică este una din formele conștiinței umane și constă în atitudinea specifică a omului față de natură și mediul înconjurător. Valori ale conștiinței ecologice sunt cunoștințele ecologice, capacitățile ecologice și atitudinile ecologice, ultimele fiind manifestate prin emoții, sentimente și trăiri afective, precum și comportamentele ecologice și trăsăturile caracteriale specifice; prin dorințe și aspirații, acte de voință și de evaluare a valorii naturii/mediului înconjurător și a raportului om-natură; prin idei, concepte și convingeri ale persoanei vs natură/mediul înconjurător, precum și prin comportamente față de/în natură/în mediul înconjurător. Raportul om-natură/mediu înconjurător se identifică - in sensu lato - cu atitudinea omului față de natură/mediul înconjurător, cu conștiința sa ecologică.

Problema formării unei noi conștiințe ecologice s-a pus în a doua jum. a sec. XX, odată cu conștientizarea consecințelor negative ale acțiunii antropocentrice: poluarea mediului înconjurător, dispariția multor specii de animale și plante, reducerea considerabilă a resurselor

naturale, care a condus la producerea crizei ecologice. Depășirea ei necesită formarea unei conștiințe ecologice ecocentrice.

Una din primele abordări ale acestei probleme se găsește în lucrările lui *L.Aldo* [23], care subliniază nevoia statuării unui tip, specific, de autorefecție a omului, ca partener de viață cu întregul natural la care are acces, categoria *comunitate biologică* angajând preocuparea pentru conservarea integrității, stabilității și frumuseții mediului înconjurător, ca un vast organism viu, cu interese morale proprii. Dar ecofilosoful american consideră că deocamdată ne lipsesc premisele etice și estetice de formare a conștiinței ecologice, de aceea efortul ar trebui orientat la aprofundarea și diversificarea cunoștințelor ecologice, care reprezintă suportul estetic pentru formarea unei noi atitudini/conștiințe ecologice, trezesc dorința de cunoaștere a mecanismelor de constituire a naturii. Etica atitudinii față de natură schimbă rolul lui *homo sapiens* din cuceritor în conștientizarea sa ca parte componentă a naturii.

Și *A.Tincu* pledează pentru o nouă morală a omului în raportul său față de natură, pentru schimbarea naturii acestui raport prin transformarea mentalității omului, prin *re-evaluarea, re-structurarea* principiilor și valorilor morale, prin formarea responsabilității ecologice [24].

Conform *T.Spătaru* poziții și opinii similare au formulat biologul american *R.Carson* în *Primăvara tăcută* și *H.Caldicott* în *Nebunie nucleară* și prin inițierea mișcării *Medicii lumii pentru preîntâmpinarea războiului nuclear* (Premiul Nobel, 1987) [2].

I.T.Suraveghina consideră conștiința ecologică un fenomen complex, formarea căreia necesită interacțiuni ale sferelor intelectuală, afectivă și volitivă, schimbarea atitudinii stereotipe față de natură și formarea unei noi atitudini, prin ecologizarea conținuturilor educației, ca premisă de dezvoltare a gândirii ecologice, de formare a poziției și convingerii față de natură [5].

A.V.Gagarin stabilește condițiile și modalitățile de realizare a educației ecologice, referindu-se expres la formarea conștiinței ecologice; la interacțiunea cu mediul înconjurător ca factor de creare a mediului educațional; la aspecte tehnologice (etape) în crearea mediului educațional; la condiții de eficientizare a mediului educațional în realizarea educației ecologice; stabilește funcțiile educației ecologice în formarea conștiinței ecologice - *ecoeducativă* (formarea cunoștințelor, reprezentărilor ecologice, atitudinii față de natură în diferite dimensiuni ale educației), *psihologică* (crearea condițiilor psihologice favorabile de dezvoltare, sociologizare/ comunicare, relaxare, consiliere școlară); *social-educativă* (solicitări din partea societății, părinților, participanților) etc. Formarea conștiinței ecologice începe în copilărie prin formarea *reprezentărilor* despre natură (componentă a conștiinței ecologice), sentimentului *unității cu natura* (senzații și emoții), care se formează în procesul *comunicării* cu natura [25].

În R. Moldova formarea conștiinței ecologice este cercetată la unele niveluri ale sistemului de învățământ, dar, dacă luăm în considerație gravitatea problemelor de mediu din țara noastră, încă insuficient pentru a considera problema soluționată.

L.Gordea examinează procesul formării și dezvoltării personalității copiilor de vârstă preșcolară; familiarizarea lor cu fauna și flora plaiului natal ca unul din domeniile cunoașterii și formării personalității acestora, reprezentărilor despre ținutul natal; formarea comportamentului ecologic [26].

E.Zidu-Haheu elucidează fundamentele ecologice ale omului modern, analizează condițiile pedagogice de dezvoltare a sferei afective a preșcolarilor, avansează necesitatea comportamentului socio-afectiv pe reprezentări despre specificul activității biologice [27].

N.Carabet cercetează formarea *reprezentărilor* despre schimbările sezoniere din natură, care conduc la formarea *atitudinilor* fundamentale ale copiilor; stabilește reperele teoretice pentru formarea preșcolarilor a reprezentărilor despre schimbările sezoniere; elaborează curriculumul de formare a reprezentărilor despre schimbările sezoniere din natură la vârstă preșcolară; determină criteriile și instrumentarul de evaluare a nivelului de formare a reprezentărilor despre schimbările sezoniere din natura inertă și cea vie [28].

E.Buzinschi cercetează formarea culturii ecologice la copiii de 5-7 ani în instituțiile de învățământ preșcolar, considerând-o modalitate de depășire a crizei ecologice, prin transformarea cunoștințelor, priceperilor și deprinderilor ecologice din scopuri ale instruirii ecologice în mijloace de dezvoltare complexă a diferitelor forme de atitudini și sfere ale personalității (fizică, emoțională, moral-volitivă); trasează perspective inovaționale pentru schimbarea și renovarea instruirii ecologice la clasele primare în baza conexiunilor inter-, intra- și extradisciplinare [11].

A.Buga a studiat formarea gândirii ecologice coerente prin activități de predare-învățare a mediului înconjurător la orele de chimie în clasele V-IX, a stabilit modalitățile de implementare a elementelor de protecție a mediului înconjurător printr-un model de tehnologie a educației pentru mediu, specificând funcțiile acesteia: cognitiv-educativă, moral-civică, de ocrotire și igienă a mediului ambiant, de organizare și restructurare a procesului de studiere al chimiei; cultural-artistică [29].

L.Namolovan și-a consacrat cercetarea analizei sistemice a problemelor formării *culturii, conștiinței și competenței* ecologice: a stabilit premisele practice (agravarea problemelor ecologice din cauza nivelului scăzut de cultură ecologică al societății contemporane) și a elaborat fundamente teoretice pentru educația ecologică a studenților ingineri, printre care și necesitatea formării unei noi mentalități, unei noi culturi și unei noi conștiințe ecologice fiecărui individ, prin elaborarea și aplicarea unor strategii specifice de activitate ecologică a oamenilor.

Cercetătoarea a relevat contradicțiile în educația ecologică și în formarea profesională a studenților ingineri; a definit componentele culturii ecologice, a elaborat fundamentele profesionale ecologice ale studenților ingineri, dimensiunile, structura și bazele conceptuale ale conținuturilor instruirii ecologice a acestora. Dezvoltă teza cu privire la depășirea de către situația ecologică actuală a limitei capacităților de adaptare a omului ca ființă biologică, că dezvoltarea acestei situații va cauza inevitabil pieirea ființei umane. Etapa inițială a formării culturii și conștiinței ecologice o constituie blocul de cunoștințe ecologice despre biosferă ca sistem autoreglator integru printr-un model interdisciplinar de instruire ecologică, care conduce la formarea viziunii unitare asupra mediului ambiant prin sinteza cunoștințelor despre om, societate, biosferă și tehnosferă; formarea *competenței și conștiinței ecologice inginerilor* [30].

Ultima definiție în timp a educației ecologice este cea a lui *Vi.Pâslaru*: „Educația ecologică reprezintă domeniul educației responsabil de formarea la educați a conștiinței de mediu sau conștiința ecologică, înțeles ca mediu existențial - geografic, natural, cultural - conștientizarea primatului mediului în raport cu individul și a apartenenței sale organice la mediu” [1], în care elementul original, neatestat la alți autori, este statuarea mediului înconjurător ca mediu existențial, în expresie *geografică, naturală și culturală*.

Se stabilesc astfel următoarele abordări ale educației ecologice în formarea conștiinței ecologice:

- *tradițională*, reprezentată de *A.N.Zahlebnîi, I.D.Zverev, I.T.Suraveghina*: formarea cunoștințelor teoretice și practice, a atitudinilor față de mediul înconjurător, a culturii ecologice, pe principiile interdisciplinarității; studierii sistematice și continue a materiilor cu valoare ecologică; unității activității intelectuale-afective-volitiv; relaționării dimensiunilor globală-regională-locală; abordării problemelor ecologice în procesul educațional formal; *prioritar în formarea tradițională a conștiinței ecologice este sistemul de cunoștințe, capacități și atitudini, deci a unui sistem de competențe ecologice față de mediul înconjurător*;

- *practic-orientativă* (*A.V.Gagarin*), în care un rol deosebit se acordă îmbinării metodelor de influență educativă în formarea reprezentărilor despre natură/mediul înconjurător, experiențelor copiilor legate de natură și mediul înconjurător, interacțiunii lor cu mediul înconjurător, având ca finalitate *sentimentul unității cu natura*; principiul de bază antrenat este interacțiunea comunicativă emoțională cu natura ca al doilea subiect/ființă a

comunicării (umanizarea naturii); *primordială în formarea conștiinței ecologice este considerată achiziționarea experienței unității om-natură în baza senzațiilor, emoțiilor provocate de natură;*

• *ecopsihopedagogică*, propusă de S.D.Dereabo și V.A.Iasvin: luarea în considerare a mecanismelor de formare a atitudinii față de natură, a influenței factorilor ecologici asupra psihicului uman din perspectiva psihofiziologică, metodologiilor optime de organizare a acestor factori; conceperea metodologiei de formare a atitudinii față de natură pe relația om-natură, om-om (elev-profesor) etc.; *prioritară în formarea conștiinței ecologice este formarea atitudinii subiective față de natură.*

În concluzie: *Conștiința ecologică, de aceeași manieră cu conștiința generală, este definită ca atitudine - in lato sensu - față de natură și mediul înconjurător; reprezintă un sistem de cunoștințe ecologice, capacități ecologice, atitudini ecologice, trăsături caracterisale ecologice și comportamente ecologice pozitive, active și spiritualizate în raport cu natura și mediul înconjurător; valorifică multilateral - afectiv, intelectual, volitiv, artistic-estetic ființa celui educat în raportul său față de natură/mediul înconjurător.*

Referințe:

1. Pâslaru VI. Introducere în teoria educației literar-artistice. Chișinău: Museum, 2001, p. 3, 47-58, 59-62, 73-82.
2. Spătaru T. Formarea responsabilității ecologice în contextul dezvoltării durabile a societății (în baza investigațiilor sociologice din Republica Moldova). Teză de dr hab. în sociologie. Ch., 2005, p. 183.
3. Sadgrove K. Ghidul ecologic al managerilor. București: Editura Tehnică, 1998, p. 15.
4. Палинчак Ф., Платонов Г. Экологические отношения, сознание, деятельность. În: Rev. *Философия*. 1987, сер. 7, nr. 4, p. 80.
5. Суравегина И.Т. Экологизация содержания общего среднего образования как научно-педагогическая проблема. Экологическое образование для устойчивого развития Кыргызстана. În: Мат. Республ. н.-практ. конф., 2001, p. 4, 37.
6. Ionescu AI. Ecologie și societate. București: Ceres, 1991, p. 116.
7. Урсул А. Становление экологического общества. Chișinău: Știința, 1992, p. 35.
8. Дерябо С.Д., Ясвин В.А. Экологическая педагогика и психология. Ростов-на-Дону, 1996.
9. Скребец В.О. Экологическая психология. Киев: МАУП, 1998, p. 31.
10. Басов В.М. Экологическое сознание. <http://people.elsu.ru/basov/metoda.html>.
11. Buzinschi E. Formarea culturii ecologice la copii de vârstă preșcolară mare. Teză dr ped. Ch., 2002, p. 33.
12. Vrednic N. Formarea conștiinței ecologice - imperativ al timpului. În: Rev. *Didactica Pro*, 2003, nr. 6 (22), p. 10.
13. Доронина М.В. О системности экологического сознания в современной науке и культуре. Autoref. tezei dr. filosofie. Тюмень, 2005.
14. Николаева А.К. Экологический кризис как объективная предпосылка формирования экологического сознания. În: 5-я Междун. н. конф. „Творческое наследие В.И.Вернадского и проблемы формирования современного экологического сознания”.
// http://www.masters.donntu.edu.ua/2007/fizmet/nikolayeva/library/index_3.htm
15. Murgu Z., Marinescu C. Educația ecologică-imperativ al lumii contemporane // www.dacoromania6.go.ro/nr26/educatiaecologica.htm.
16. Лихачев Б.Т. Теория коммунистического воспитания. М.: Педагогика, 1974.

17. Dicționar de pedagogie / MEÎ; Institutul de cercetări Pedagogice și psihologice. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1979, p. 93.
18. Allport G.W. Structura și dezvoltarea personalității. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1991, p. 142-145, 305-306.
19. Dewey J. Democrație și educație. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1972, p. 28.
20. Țârdea T. Elemente de bioetică. Chișinău: Univers Pedagogic, 2005, p. 10.
21. Cristea S. Dicționar de pedagogie. Chișinău: Grupul editorial Litera, 2002, p. 108.
22. Pâslaru VI. Noile educații ca stare a conștiinței pedagogice. În: *Rev. Didactica Pro*, 2009, nr. 2-3 (54-55), p. 3-19.
23. Aldo L. A Sand County Almanac: And Essay in Conservation from Round River. Oxford: University Press, 1981.
24. Tincu A. Etica mediului. // <http://sacri.ro/files/texte/despagubiri.htm>.
25. Гагарин А.В. Формирование экологического сознания учащихся и педагогов средствами дополнительного экологического образования (экопсихологический подход) // <http://ecopsy.narod.ru/prac/gav.htm>.
26. Gordea L. Formarea reprezentărilor despre fauna ținutului natal la preșcolarii de vârstă mare. Teză dr ped. Chișinău, 1997.
27. Zidu-Haheu Ef. Formarea comportamentului socioafectiv în baza reprezentărilor despre viu la preșcolarii de vârstă mare (5-7 ani). Teză dr ped. Ch., 1999, 228 p.
28. Carabet N. Formarea reprezentărilor despre schimbările sezoniere din natura nertă și vie la preșcolarii de vârstă mare (5-7 ani). Teză dr ped. Ch., 2001, 141 p.
29. Buga A. Elemente de protecție a mediului ambiant în predarea chimiei. Teză de dr ped. Ch., 2000.
30. Namolovan L. Fundamente pedagogice ale Educației ecologice a studenților ingineri. Teză dr ped. Chișinău, 2002, 172 p.

Recenzent: dr. Afanas A.

Data prezentării: 30 septembrie 2014

ROLUL PROFESORULUI DIRIGINTE ÎN PREVENIREA EFECTELOR NEGATIVE ALE MIGRAȚIEI PĂRINȚILOR

Corina RADU,
Catedra de pedagogie și psihologie

Actuellement le monde bouge dans un rythme extraordinaire, les événements se précipitent et se bouleversent. Tout ce désordre provoque des effets négatifs sur la vie de famille. La gamme de problèmes dont se confronte la famille contemporaine est une conséquence du contexte trop varié et dynamique. L'équilibre entre les ressources n'est pas permanent atteint et, les familles rencontrent des difficultés d'adaptation, de socialisation des enfants, d'intégration dans des nouveaux rythmes. Dans les périodes de crise économique est gravement affectée la stabilité et l'intégrité de la famille. Ce phénomène se manifeste par l'accroissement du nombre des familles et des jeunes se trouvant en difficulté à cause de l'émigration massive des parents au travail à l'étranger. Dans ces conditions les problèmes sociaux avec lesquels se confrontent ceux-ci nécessitent une attention particulière, et leur solution doit représenter un objectif prioritaire des politiques sociales.

În cadrul abordărilor contemporane ale fenomenului educațional se impune tot mai pregnant ca profesorii în general și dirigintele în mod special să se raporteze la cei pe care îi educă, să stabilească relații de cooperare cu părinții lor și cu alți factori interesați din societate. Profesorul ca specialist, om de cultură, educator, cetățean și manager exercită o profesiune de o deosebită importanță, valoare și responsabilitate socio-umană, fiind factorul principal al modelării personalității și profesionalității tinerilor studiosi, al formării forței de muncă și specialiștilor, care reprezintă cel mai important „produs” al societății, cel care își va aduce contribuția esențială la dezvoltarea și prosperitatea ei [1, p. 240].

Astfel, rolul profesorului diriginte nu se reduce doar la educația la catedră sau în clasă, ci presupune o activitate de acest gen în fiecare contact relațional cu elevii și familiile acestora, desfășurând o muncă de dezvoltare, de conducere și îndrumare. Dirigintele are o poziție specială, unică, deoarece lucrează cu individualități, aflate în prim proces de formare, de unde derivă necesitatea unei maxime responsabilități în ceea ce privește comportamentul și intervențiile sale educative. Majoritatea elevilor consideră că responsabilitățile unui diriginte se reduc la motivarea absențelor și la sprijinul acordat lor în rezolvarea unor probleme. Aceste idei ar putea fi un punct de pornire în îmbunătățirea activității dirigintelui și pentru sensibilizarea elevilor privind complexitatea rolurilor educative ale acestuia.

În procesul de proiectare, organizare și conducere a activității educaționale, un rol deosebit de important îl au relațiile diriginte – elev și diriginte – familie. În relația cu elevii este bine ca un diriginte să aibă în vedere următoarele aspecte: să țină cont de particularitățile de vârstă ale elevilor săi, având în vedere faptul că tinerii manifestă o serie de atitudini contradictorii, dau dovadă de o mare instabilitate emotivă, sînt foarte influențabili de către cei din grupul în care se integrează și sînt sensibili la tot ceea ce se petrece în jurul lor, mai ales în familie. Este perioada în care unii tineri tind să devină hiperindependenți, ceea ce-i poate aduce în conflict atît cu școala, cît și cu familia. Relațiile educaționale nu se desfășoară într-un cadru educațional stabil și inert, ci într-unul dinamic și în permanentă schimbare. Astfel, dirigintele trebuie să cultive o atitudine activă, interesată din partea elevilor și să contribuie la formarea, menținerea coeziunii grupului și la crearea unui climat stimulatîv pentru desfășurarea activităților educative [2].

Este cunoscut faptul că interacțiunea cu copiii solicită un set special de strategii bazate pe cunoștințe referitoare la particularitățile de vârstă, la specificul copiilor din familii dezintegrate, la nevoile și aspirațiile acestora, precum și bune abilități de comunicare interpersonală. Rolul facilitatorului este de a crea o atmosferă care să permită participanților să învețe, să experimenteze, să cerceteze și să se dezvolte [3, p. 15].

Cercetările demonstrează că migrația părinților aduce schimbări mari în viața copiilor, schimbări pe care ei le trăiesc diferit. Contribuția profesorului diriginte pentru prevenirea consecințelor negative ale acestui fenomen poate fi deosebit de valoroasă.

De aceia participanții la stagiul de formare „Activități de susținere a copiilor rămași fără îngrijire părintească propun o serie de *roluri și calități ale profesioniștilor care lucrează cu copiii migranților*:

- Bunătate sufletească.
- Spirit întreprinzător.
- Comunicarea permanentă și deschisă cu copiii.
- Identificarea nevoilor copiilor.
- Cunoașterea dorințelor și intereselor copiilor.
- Cunoașterea cercului de prieteni ai copiilor.
- Tratarea tuturor copiilor în mod egal.
- Implicarea copiilor în diverse activități.
- Oferire de ajutor și sfaturi.
- Observarea comportamentului și a schimbărilor psihologice.
- Evitarea manipulării și a șantajului în relațiile cu copiii.
- Organizarea și mobilizarea altor persoane pentru a lucra cu copiii.
- Informarea îngrijitorilor despre situația copiilor, consecințele migrației.
- Menținerea legăturii cu părinții plecați.
- Re-adresarea copiilor spre alte servicii [4, p. 13-14].

Jinga I. și Istrate E. (2006) consideră că profesorul-diriginte trebuie să se ocupe de coordonarea tuturor influențelor educative ce se exercită asupra tuturor elevilor, de cunoașterea personalității acestora și de asigurarea succesului la învățatură a tuturor copiilor, de realizarea unui consens în educația morală și colaborarea cu familia [5, p. 408- 409].

Dirigintele trebuie să ia în considerare câțiva pași importanți atunci când vine vorba de relația lui cu familia elevului. Astfel, cunoaște mediul familial al elevilor vizitându-i anunțat sau neanunțat și își notează observațiile în caietul dirigintelui:

▪ În funcție de categoria în care se înregistrează părinții elevului, interesați sau dezinteresați de tot ceea ce se întâmplă cu propriul copil, cooperanți, parțial cooperanți, necooperanți cu școala își fixează și întreține cât mai multe discuții individuale, evitând în cazul celor cu copii problemă prezentarea în plenul ședințelor a rezultatelor școlare și a absențelor.

▪ Inițiază și menține o legătură strânsă cu familia elevului și poartă un dialog deschis și sincer extins și în afara orelor de curs prin convorbiri telefonice, scrisori.

▪ Stabilește din timp și planifică tematica ședințelor și lectoratele cu părinții.

▪ În cazul elevilor problemă se implică activ în procesul de educare a familiei, ea reprezentând sursa principalelor atitudini greșite ale copiilor, familia trebuie convinsă că numai acordând timp și atenție copilului va putea să-l ajute să depășească dificultățile apărute.

▪ Încearcă stabilirea unei legături reciproce apropiate și permanente cu părinții pentru ca aceștia din proprie inițiativă să contacteze dirigintele și profesorii pentru a se interesa de situația școlară a elevului sau evenimente apărute în viața acestuia [6].

În rîndul cadrelor didactice sunt mulți cei care cred că este îndeajuns să vină în fața clasei și să își facă lecția. Rolul profesorului nu este însă doar acela de a furniza informații, ci și de a educa. Mulți dintre elevi nu au parte acasă de înțelegere și sprijin. Familiile dezorganizate, părinți violenți, sărăcia, toate sunt motive pentru care un tînăr ar avea nevoie de sprijin din partea profesorilor, mai ales dacă din unitatea școlară lipsește psihologul școlar. Tinerii la fel ca adulții, au problemele lor. Profesorii, ca formatori de caractere trebuie să fie receptivi la acestea și să le ofere sprijin pentru rezolvarea acestora și înțelegere. Încrederea în profesori, un ambient școlar plăcut și pozitiv va ajuta un copil cu probleme să se destindă și să parcurgă procesul educațional în liniște.

În vederea desfășurării unor activități optime, dirigințele, cadrul didactic ar putea organiza unele activități care ar provoca formabilii spre o mai bună comunicare, spre deschidere și colaborare. Celor interesați de această problemă pot găsi în „Manualul pentru profesioniștii care lucrează cu copiii rămași singuri acasă ca urmare a plecării părinților la muncă în străinătate” autori Catălin Luca, Gheorghe Pascaru, Liliana Foca, *un model orientativ al demersului cadrului didactic în relația cu copiii din familii dezintegrate* care cuprinde următoarele acțiuni ale pedagogilor:

- Faceți o evaluare de nevoi în clasa de elevi și alcătuiți împreună cu ei lista de teme pe care să o abordați la lecțiile de dirigenție. În funcție de specificul grupului de copii, de nivelul de încredere existent între elevi și de relația dintre copii și adult, informațiile referitoare la necesitățile copiilor pot fi colectate prin diverse modalități. Copiii pot fi întrebați direct ce vor să afle, de ce au nevoie pentru a se simți mai siguri și a se descurca mai bine ș.a.

- Nevoile specifice ale copiilor, determinate de plecarea părinților peste hotare pot fi formulate în necesitățile de susținere emoțională: să fie ascultați și înțeleși; abordare individuală; sfaturi; activități de timp liber; încredere în adulți (profesori); dezvoltarea simțului responsabilității; pregătire pentru un mod de viață sănătos; motivare pentru studii; abilități de gestionare a resurselor (bani, timp); abilități de soluționare a problemelor și luare a deciziilor; stimă de sine / apreciere adecvată; relații interpersonale pozitive; pregătirea părinților, persoanelor de îngrijire, profesorilor pentru a diminua consecințele migrației asupra copiilor.

În cazurile în care întrebările directe la o temă sau alta ar putea provoca emoții neplăcute copiilor, sunt utile tehnicile interactive de analiză a nevoilor sau cele bazate pe desen.

Exemple de metode de analiză a nevoilor copiilor

1. Vizualizarea pe fișe

Obiectiv: planificarea tematicilor pentru ora de dirigenție în baza nevoilor și intereselor elevilor.

Materiale necesare: fișe de hârtie, carioci, scotch, tablă.

1. Explicați regulile metodei:

- o singură idee pe o fișă;
- gândul trebuie expus în cel mult trei rânduri.

2. Rugați participanții să-și ia câte o fișă și să răspundă la întrebarea „Ce teme vreau să discutăm la lecțiile de dirigenție?” Dacă cineva are mai multe idei, poate lua mai multe fișe.

3. Invitați participanții să ia scotch și să lipească fișele lor pe tablă sau un perete din sală.

4. Rugați participanții să grupeze fișele și să denumească fi ecare grup de idei astfel obținut.

5. Discutați cu elevii despre categoriile de teme pe care le-au identificat ei. Decideți care pot fi abordate începând cu lecția următoare și care necesită o pregătire din partea dvs. și a copiilor.

Avantajele metodei:

- fiecare elev are posibilitatea să-și exprime ideile;
- toți elevii pot participa la luarea deciziilor cu referire la temele planificate și ordinea acestora;
- elevii află despre nevoile și dorințele colegilor;
- se face o clasificare a nevoilor copiilor în funcție de prioritatea lor pentru clasa de elevi.

2. Cutia cu idei

Obiectiv: explorarea ideilor elevilor cu referire la tematica orelor de dirigenție, a intereselor privind activitățile de timp liber etc.

Materiale necesare: o cutie, în care să fie făcută o deschizătură pentru introducerea bilețelilor, fișe, pixuri.

Etape:

1. Plasați cutia într-un loc în care elevii să aibă acces oricând au nevoie.
2. Anunțați elevii despre funcția cutiei - în ea poate fi pusă orice idee, opinie sau dorință a copiilor, a cărei realizare le va fi benefică (teme de ore educative, activități de timp liber, sugestii privind stilul de comunicare în grup sau cu dirigințele etc.)
3. Determinați împreună cu clasa de elevi intervalul de timp în care se va face colectarea de idei (de ex. o zi, o săptămână).
4. Deschideți cutia împreună cu elevii, citiți ideile și faceți o grupare a lor.
5. Decideți care vor fi pașii următori pentru a realiza propunerile. Discutați despre resursele necesare pentru a pune în practică ideile și care va fi contribuția copiilor și cea a dirigințelui, profesorului în acest sens.

Avantajele metodei:

- fiecare elev are posibilitatea să-și exprime ideile;
- utilă în cazurile în care în grupul de elevi nu este stabilit un nivel de încredere care să permită exprimarea deschisă;
- poate fi aplicată cu un număr mare de copii [7, p. 60].

Nesiguranța determinată de absența unuia sau ambilor părinți creează la copilul rămas singur acasă teamă, anxietate, conduită de fugă etc. Lipsa afecțiunii părinților poate determina insecuritate afectivă, marginalizare, agresivitate îndreptată spre alți copii. Există câteva *aspecte* care, puse în practică de cadrele didactice *ar putea ajuta copiii să depășească problemele* declanșate de plecarea părinților în străinătate la muncă. În primul rând este necesar să dezvoltăm abilitățile necesare copiilor pentru o viață independentă. În acest context este necesar să abordați în cadrul orelor de dirigenție subiecte care vor sprijini copiii și tinerii să aibă o imagine de sine pozitivă, să-și dezvolte competențe relaționale, de management al resurselor, de rezolvare a problemelor etc. Iată o listă orientativă de teme importante:

- *Autocunoașterea și respectul de sine.*
- *Comunicare și relații interpersonale* (asertivitate, toleranță, abordare nonviolentă a conflictelor interpersonale, a solicita și a oferi suport / ajutor, relații de gen etc.)
- *Managementul resurselor* (organizarea eficientă a timpului, administrarea banilor, cunoașterea comunității și identificarea instituțiilor care pot oferi suport în probleme de sănătate sau emoționale)
- *Mod de viață sănătos* (alimentație, igienă, activitate fizică, păstrarea unui regim de viață care să prevină îmbolnăvirile, reacție rapidă și adecvată în caz de accident sau boală, asigurarea unei vestimentații decente, curate, adecvate vremii și ocaziei, întreținerea locuinței etc.)
- *Soluționarea problemelor și luarea deciziilor* (presiuni din partea altor persoane, situații dificile de viață etc.)

Promovarea egalității de șanse. Abordați teme de interes pentru toată clasa de elevi. Evitați să utilizați în comunicarea cu copiii etichete de orice fel - „clasă bună”, „elev talentat”, „copil din familie social vulnerabilă”. Tot aici se includ termenii care se referă la situația familială a elevilor, inclusiv „orfan social”, „copil abandonat”. Aceste expresii sunt discriminatorii pentru copii și îi fac să se simtă incomod, să nu vrea să se implice în activitățile pe care le propuneți. Copiii și tinerii stabilesc relații de încredere cu profesorii care știu să comunice de la egal la egal cu ei și sunt bine pregătiți să discute teme de care sunt interesați elevii (de ex. relații interpersonale, rezolvarea de conflicte etc.).

Referirea copiilor care se confruntă cu situații dificile. Fiți gata să identificați copiii care traversează situații dificile (consum de substanțe, conflicte grave cu familia/persoana de îngrijire, violență, neglijare, depresie, boli, acțiuni ilegale). Oferiți suport emoțional pentru depășirea stărilor de neliniște și stres. Dacă stresul se citește pe fața copilului sau se reflectă în ceea ce spune sau face, dacă observați că se comportă altfel decât de obicei, îl puteți ajuta să facă față situației. Țineți minte că este mai dificil să învețe din experiența dvs., ajutați-l să învețe din propria experiență. Discutați despre lucrurile care provoacă stres și modalitățile

constructive de a-i face față. În acest mod, stresul „se mută” din interior în afară, unde cauzele și efectele lui pot fi văzute și analizate. Faceți în așa fel încât școala să ofere diverse ocazii pentru activități de reducere a stresului: cluburi sportive, discoteci, cluburi de activități extrașcolare. Contactați părinții copiilor. Poate fi nevoie să lucrați cu familia sau persoanele de îngrijire ale copiilor. Sugerați copiilor și/sau familiilor acestora să apeleze la serviciile specializate existente în comunitate - de asistență socială, medicală, psihologică, juridică etc.

Respectarea confidențialității. Profesorii și diriginții pot oferi elevilor un valoros suport emoțional. Atunci când copiii și tinerii au încredere că discuțiile cu aceștia vor rămâne secrete, ei se simt mai liberi în a povesti despre dificultățile și emoțiile pe care le au, în special, referitor la subiecte personale. Având o relație de încredere cu un adult, copilul va solicita susținerea acestuia de fiecare dată când va avea nevoie, iar astfel va fi prevenită agravarea anumitor probleme. Principiul confidențialității constă în faptul că nu aveți dreptul să relatați altora despre lucrurile spuse în cadrul comunicării cu persoana consultată, fără permisiunea acesteia. Toți specialiștii care se implică în soluționarea problemei unui copil trebuie să respecte anonimatul celui care beneficiază de ajutorul lor. Uneori, adulților le este dificil să traseze limitele regulii de confidențialitate. Pentru a interveni rapid și eficient în situația unui copil, ei întreprind și acțiuni care pot conduce la dezvăluirea identității acestuia. În toate cazurile, adulții trebuie să fie foarte atenți, pentru a asigura dreptul copilului la protecție. Excepțiile de la regula confidențialității trebuie să se refere la situațiile în care există o amenințare la adresa persoanei consultate sau a altcuiva și atunci când se încalcă legea.

Plecarea părinților la muncă în străinătate poate provoca anumite schimbări în psihicul copilului: de la perceperea acestui lucru ca pe un eveniment de viață stresant la trăirea unor experiențe psihotraumatizante. Aceste schimbări au la bază anumiți factori ce țin de modul în care a funcționat familia copilului înainte de plecare și modul în care dinamica relațiilor intrafamiliale a suferit schimbări după plecarea părintelui/părinților, factori ce țin de copil incluzând vârsta copilului și caracteristicile psihologice ale acestuia și factori ce țin de rețeaua de suport a familiei și implicit a copilului. Pe lângă acești factori, un rol important în modul de percepere de către copil a plecării părinților îl are nivelul de informare cu privire la plecare: cu cât copilul este informat din timp despre plecare și cu cât este angajat în mod direct în pregătirea plecării (părinții discută cu copilul despre această plecare și despre schimbările care vor avea loc în viața lui, îi cer părerea, este asigurat de afecțiunea părinților și participă la etapele pregătitoare plecării) cu atât va dobândi un anumit control asupra situației care îl vor ajuta să facă față plecării propriu-zise și perioadelor ulterioare în care va resimți nevoia părintelui/părinților.

Un alt aspect ce poate influența starea emoțională a copilului se referă la schimbările care au loc după plecarea părintelui/părinților la muncă în străinătate. De exemplu, modul în care părintele care a rămas acasă înțelege să-și asume și responsabilitățile părintelui lipsă poate constitui un factor favorizant pentru copil sau - dimpotrivă – un factor traumatizant (copilul preia toate sau aproape toate responsabilitățile părintelui lipsă, părintele rămas acasă învinovățește copilul pentru plecarea partenerului, consumă alcool în mod abuziv, folosește violența verbală și/sau fizică). Totodată schimbarea domiciliului (mutarea în casa unei mătuși/unchi, altă rudă sau a unui vecin) sau a persoanei de îngrijire presupune adaptarea la un nou set de reguli „ale casei”, adaptare care poate varia de la înțelegere și cooperare la inacceptare. De asemenea, trebuința de a face față unor alte tipuri de relaționare: cu persoana de îngrijire, cu copiii acesteia sau relației dintre persoana de îngrijire și partenerul său poate constitui un factor de stres pentru copil [8, p.48].

Experiențele trăite de copil înainte, în timpul și după plecarea părintelui/ părinților la muncă în străinătate pot duce la dezvoltarea unei palete largi de manifestări psihocomportamentale în funcție de vârsta copilului, caracteristicile sale psihosociale, de modul în care acesta a fost pregătit pentru plecarea părintelui/ părinților, sprijinul de care copilul beneficiază din partea rețelei de suport a familiei. Aceste manifestări psihocomportamentale pot include: trăirea sentimentului de abandon, tristețe, anxietate,

nesiguranță, stări depresive, comportament agresiv sau atitudine de indiferență, deteriorarea conduitei școlare, scăderea capacității de concentrare, supra/subapreciere, autoizolare, stări de apatie, lipsă de motivație, comportamente delincvente.

Marea majoritate a acestor manifestări sunt „vizibile” și uneori ușor de atribuit ca și cauză tocmai plecarea părinților la muncă în străinătate. De regulă psihologul intervine pentru efectuarea unei evaluări la solicitarea asistentului social, responsabil de caz care a constatat necesitatea acestei măsuri în urma evaluării inițiale. Intervenția psihologului este parte integrantă a procesului de evaluare complexă a copilului și acolo unde este cazul din procesul de asistare ce are ca scop prevenirea separării copilului de părinți.

Evaluarea psihologică a copilului singur acasă presupune parcurgerea mai multor secvențe: interviu cu copilul și discuții suplimentare cu managerul de caz, asistentul social, părinte, persoana de îngrijire a copilului, teste de inteligență și de dezvoltare mintală, inventare/chestionare de personalitate, probe proiective, scale de măsurare a eventualelor simptome dezvoltate de copil, investigarea relațiilor copilului cu părinții, frații/surorile, persoana de îngrijire, părintele plecat. Scopul acestei evaluări este de a identifica posibilele probleme pe care copilul singur acasă le poate prezenta, modul în care aceste probleme sunt legate de dezvoltarea sa, de istoricul său familial și social, structura de personalitate și caracteristicile copilului din punct de vedere al dezvoltării cognitive, morale și sociale și – nu în ultimul rând - modalitatea de raportare a copilului la plecarea părinților și la situația prezentă și manifestările sale psiho-comportamentale. În urma parcurgerii etapei de evaluare psihologică se întocmește Raportul de Evaluare Psihologică ce poate include: date de identificare a copilului, număr de întâlniri pentru realizarea evaluării și metodele de evaluare folosite, informații referitoare la dezvoltarea psiho-socială a copilului (nivelul de dezvoltare somatofiziologică, evoluție psihologică, gândire, limbaj, atenție, afectivitate, dezvoltare morală, informații despre atașamentul dezvoltat de copil), modul în care acesta se raportează la plecarea părintelui/părinților, aspecte ale profilului psihologic, concluzii și recomandări [9, p. 47].

Dacă în urma evaluării psihologice se constată necesitatea intervenției pentru asistarea copilului în vederea adaptării la perioada de absență a părintelui/ părinților psihologul poate opta, în funcție de vârsta și de abilitățile mintale ale copilului, pentru: *consiliere suportivă* (încurajarea exprimării emoțiilor, ascultare activă, asistare în vederea gestionării constructive a emoțiilor), *psihoterapie* (probleme legate de stres, dificultăți în gestionarea unor emoții - furie, anxietate, depresie, probleme de comunicare, tulburări de comportament, descoperirea unor noi metode adaptative de a face față situației de copil singur acasă, creșterea stimei de sine și a încrederii în ceilalți, o mai bună cunoaștere a propriei persoane) sau *terapie prin joc* (folosirea funcției simbolice a jocului pentru exprimarea nevoilor, sentimentelor și emoțiilor, creșterea sentimentului de siguranță, învățarea și/sau dezvoltarea unor abilități de adaptare la situația plecării unuia sau ambilor părinți).

Cătălin Luca, Gheorghe Pascaru, Liliana Foca (2009) subliniază că în lucrul cu copiii singuri acasă există mai multe teme ce pot fi abordate pentru a-i ajuta să traverseze perioada de separare de părinți. Între acestea sunt: dorul de părinți, sentimentul de vinovăție pentru plecarea părintelui/părinților, stima de sine, supraîncărcarea cu sarcini, comportamentele delincvente.

Dorul de părinți este o stare des întâlnită la copiii ai căror părinți sunt plecați la muncă în străinătate. În abordarea acestei teme sarcina principală a psihologului constă în încurajarea copilului să-și exprime emoțiile. Scrierea într-un jurnal poate fi un exercițiu de autocunoaștere cât și unul de descărcare emoțională; jocul de rol întărește abilitățile de exprimare a emoțiilor și contribuie la dezvoltarea abilităților de comunicare.

Sentimentul de vinovăție pentru plecarea părintelui/părinților este de cele mai multe ori întărit de argumentul dat de părinte/părinți pentru plecarea la muncă în străinătate: „să fie mai bine pentru întreaga familie”. Psihologul poate interveni prin asistarea copilului în identificarea și conștientizarea acestui tip de cogniție care alimentează sentimentul de

vinovăție. Ulterior se abordează tema rolurilor și responsabilitatea luării deciziilor în cadrul familiei.

Stima de sine în cazul copiilor singuri acasă ca urmare a plecării părinților la muncă în străinătate poate fi afectată sub forma supraaprecierii și a subaprecierii. În cazul supraaprecierii, aceasta se manifestă prin atitudini de superioritate și bravaj ca urmare a bunurilor obținute de la părinți în comparație cu ceilalți copii de vîrsta lor. Exercițiile de autocunoaștere și de dezvoltare a unei imagini de sine pozitive și realiste, discutarea avantajelor și dezavantajelor sunt metode de abordare a supraaprecierii copiilor. Subaprecierea se manifestă la copiii singuri acasă prin nevoia de a primi și de a oferi afecțiune, iar lipsa obiectului afectiv conduce la trăirea unui sentiment de abandon, de inferioritate și/sau de furie și dezamăgire față de părintele/părinții plecați exprimate prin timiditate excesivă, dificultăți de relaționare, atitudini de superioritate, comportamente (pre)delincvente. Ca și în cazul sentimentului de vinovăție, identificarea gândurilor care întrețin o imagine de sine negativă reprezintă o primă etapă urmată de exerciții de autocunoaștere și de întărire a calităților și abilităților identificate.

Supraîncărcarea cu sarcini este una din temele abordate mai ales în cazul fetelor, dar și în cazul băieților care au frați mai mici, precum și în mediul rural. Rolul psihologului este de a ajuta copilul să deosebească între abilitățile și aptitudinile de care are nevoie pentru a se dezvolta în mod independent și încărcătura de sarcini care duce de cele mai multe ori la scăderea randamentului școlar și/sau abandon școlar. De asemenea psihologul poate aborda tema cu privire la rolurile pe care trebuie să le îndeplinească un copil în cadrul familiei și conștientizarea drepturilor pe care le are ca și copil (dreptul la educație, la joacă).

Comportamentele delincvente. Lipsa de supraveghere, nevoia de apartenență la grup, sentimentul de abandon și/sau de furie, nevoia de a atrage atenția pot conduce copilul singur acasă la comiterea de acte predelinvente (asocierea cu grupuri delincvente, chiul, violență verbală etc.) și/sau delincvente (furt, consum de droguri, violență fizică etc.). Identificarea gândurilor care întăresc astfel de comportamente, conștientizarea lor ca distorsiuni, jocul de rol, exercițiile de autocontrol și de autocunoaștere, exercițiile de comunicare asertivă a propriilor emoții și nevoi, dezvoltarea de abilități de viață independentă, implicarea în activități de grup sunt etape pe care le poate parcurge psihologul în lucrul cu copilul singur acasă care manifestă comportamente delincvente [8, p.44].

În concluzie putem afirma că educația și formarea persoanelor conform idealului educațional este o acțiune în care se implică părinții, școala și întreaga societate, colaborarea dintre factorii educaționali este absolut necesară dacă ne dorim o țară cu viitor și nu o Moldovă schilodită, căreia i s-a amputat sufletul, văduvită de moralitate. Școala ar trebui să reprezinte pentru fiecare copil un tărîm neutru, în care problemele sale nu se vor înmulți și nici nu se vor agrava deoarece aici este în siguranță și este înțeles. Profesorii, diriginții adevărați, cu pasiune și dedicație vor vedea întotdeauna o schimbare într-un copil și îl vor ajuta să treacă peste orice obstacol va întâmpina în calea dezvoltării sale ca om. Un pas important este păstrarea legăturii cu părinții în vederea informării lor cu privire la reușita academică a copiilor, la posibilitățile de colaborare cu profesorii în sensul creării unui parteneriat viabil. Este strict necesar să trăim într-o comunitate puternică și unită cu organe executive care trebuie să asigure protecția și promovarea drepturilor copilului, care nu trebuie să neglijeze fenomenul migrației părinților abordându-l doar în analizarea datelor statistice ci trebuie să interpreteze acțiuni concrete care vor conduce la minimalizarea efectelor negative ale migrației părinților pentru dezvoltarea armonioasă a tinerei generații.

Referințe:

1. Bontaș I. Pedagogie. București: Editura ALL Educațional, 1996.
2. http://www.calificativ.ro/Ce_inseamna_sa_fii_un_diriginte_eficienti-a15512.html
3. Beldiga C., Cojocaru V. ș.a. Învăț să fiu. Ghid pentru psihologi școlari, diriginți, profesori. Chișinău: Centrul educațional Pro Didactica, 2008.

4. Gavriliuc C. Centrul de Informare și Documentare privind Drepturile Copilului. Ghid pentru profesioniștii care lucrează cu copiii migranților. Chișinău: Urma ta, 2007.
5. Jinga I., Istrate E. Manual de pedagogie. București: Editura ALL, 2006.
6. http://www.calificativ.ro/Relatia_dirigintelui_cu_familia_elevului-a15791.html
7. Luca C. Manual pentru profesioniștii care lucrează cu copiii rămași singuri acasă ca urmare a plecării părinților la muncă în străinătate. Iași: Terra Nostra, 2009.
8. Creștem mari în Republica Moldova. Unicef. Chișinău, 2008.
9. Luca C., Gulei A., (coord). Metodologie - asistență socială, psihologică și juridică a copiilor rămași singuri acasă ca urmare a plecării părinților la muncă în străinătate. București: Editura Terra Nostra, 2007.

Recenzent: dr., conf.univ. Axentii I. A.

Data prezentării: 27 septembrie 2014

SPECIFICUL EXERCITĂRII FUNCȚIILOR INTELIGENȚEI SOCIALE ÎN CADRUL ÎNVĂȚĂMÂNTULUI UNIVERSITAR

*Maxim ILICCIEV, lector universitar,
Catedra de pedagogie și psihologie*

The cognitive curriculum is based on “academic content areas, grade point averages, semester hours, and academic honor societies” and is described as structural, rational, and organized. On the other hand, the social or covert curriculum is centered on relationship development, social activities, and recreational and leisure activities.

Consequently, when reflecting on the role of higher education in society, one must look at the big picture. It is short sighted to envision higher education solely in terms of knowledge acquisition and cognitive development.

They further explained that a “research-based model of social intelligence that is easily understood, practical, and organized around specific skills and competencies may provide a new structure for student development”

Învățământul superior asigură, direct sau indirect, progresul societății. Într-o epocă în care informația și cunoașterea în general devin factori principali ai dezvoltării, este de așteptat ca importanța universității să crească.

Funcțiile sociale în general și ale inteligenței sociale în special, constau în reproducerea dinamică, prezervarea și transmiterea valorilor științei și culturii; formarea inițială și continuă a cadrelor pentru economie și cultură; dezvoltarea unei personalități creative, a competențelor și atitudinilor necesare pentru desfășurarea activității profesionale și sociale; satisfacerea cerințelor de educație ale individului; formarea conștiinței și identității naționale; dezvoltarea culturii naționale și promovarea dialogului intercultural.

Rolul învățământului superior crește în condițiile crizei economice, politice și sociale. Mai mul de cât atât, învățământul superior trebuie privit ca factor strategic de dezvoltare și de ieșire din criză. Învățământul este fundamental securității naționale economice, sociale, ecologice, etice.

Programele educaționale sunt importante și necesare din foarte multe motive. Cercetările asupra creierului arată că procesele cognitive superioare (atenția, învățarea, memoria și metacogniția) sunt rezultatul **interacțiunilor** continue dintre **cogniții și interacțiuni sociale**. Cu alte cuvinte, nu putem separa intelectul de relații sociale în procesul de învățare.

Inteligența socială are un rol considerabil în optimizarea funcționării cognitive și a dezvoltării personale a formabilului. Cercetările din domeniul inteligenței sociale confirmă ideea că oamenii dispun atât de un creier social, cât și de unul cognitiv (analitic). Ambele sunt, prin permanența lor interrelaționare, implicate în **activitatea de învățare**.

De asemenea, există influențe reciproce între **competența socială** și **competența emoțională**, respectiv relațiile și comportamentele sociale pe care le dezvoltă formabilii.

Adică, în condițiile în care aceștea dezvoltă o modalitate constructivă de a-și gestiona experiențele sociale au relații mai bune cu colegii și cu profesorii decât cei ce se exprimă preponderent negativ și sunt mai competenți din punct de vedere social, mai populari, mai acceptați de către colegi. În felul acesta, acțiunile lor exercitate asupra colegilor vor fi mai constructive, iar probabilitatea de a genera conflicte va fi mai redusă. Dacă formabilii vor avea inteligența socială ridicată, vor fi capabili să exprime mai ușor ce simt, fără a avea frică în a face acest lucru, vor distinge mult mai ușor elementele comunicării nonverbale și o vor folosi ei înșiși. În cazul unor sentimente de îngrijorare sau de frică, ei nu se vor bloca. Faptul că încă din etapa școlară inteligența socială li se va dezvolta, va fi un avantaj în dezvoltarea ulterioară a caracterului și personalității lor, vor avea un moral puternic, vor deveni optimiști, încrezători în forțele proprii și independenți. Ca și un avantaj major al inteligenței sociale

ridicate este faptul că formabilii vor învăța să folosească procese rezolutive din ce în ce mai bine și mai ușor, indiferent că va fi vorba de performanțele școlare, sociale, familiale [6].

Beneficiarii procesului instructiv-educativ, care au un nivel de inteligență socială scăzută este cel mai probabil că vor avea comportamente autodistructive precum comportamentul inadecvat sau violent, consumul de alcool sau droguri și/sau tutun (Brackett, Mayer, 2003; Formica, 1998; Rubin, 1999; Trinidad, Jhonson, 2001), în timp ce o inteligență socială mai ridicată e asociată cu rezultate pozitive precum comportamentul prosocial, dragostea părintească, egalitatea între semeni și relațiile familiale benefice. În concluzie, dimensiunile învățării sunt puternic relaționate între ele, iar abilitățile sociale și emoționale devin esențiale pentru un management personal eficient și, implicit, pentru optimizarea învățării.

În afară de relațiile sociale, există o legătură între inteligența socială și performanțele academice. Adică **inteligența socială moderează** relația dintre abilitatea cognitivă și **performanța academică**.

Faptul că formabilii ar beneficia de un program educațional care să le stimuleze dezvoltarea socio-emoțională, ar facilita stabilirea și conștientizarea scopurilor, dorințelor, planurilor și nevoilor lor, ar deveni mai motivați spre acțiune, și-ar folosi constructiv emoțiile, influențând astfel și percepția celor din jur. În această ordine de idei, tot ce a fost prezentat anterior se rezumă și face apel la *Educația intelectuală* [3].

Educația intelectuală contribuie la pregătirea generală și fundamentală a omului, asigurându-i, pe lângă bagajul și orizontul general de cultură și capacitățile intelectuale necesare oricărei dezvoltări și activități – spiritul de observație, atenția, memoria, imaginația și gândirea etc.;

Obiectivele educației intelectuale

- a. dobândirea de cunoștințe generale – obiectiv cognitiv
- b. dezvoltarea capacităților de cunoaștere – atenția, memoria, imaginația, gândirea, spiritul de observație și creativitatea – obiective cognitive – formative;
- c. formarea abilităților (deprinderilor) intelectuale – obiectiv acțional-practic – deprinderea de studiu cu cartea, deprinderea de experimentare, investigație etc.;
- d. formarea concepției despre lume (natură, societate și gândire) – obiectiv formativ-cognitiv;
- e. formarea convingerilor și sentimentelor intelectuale: setea de cunoaștere și de dragoste și apreciere a adevărului, dragostea și respectul față de cultură și știință, față de învățătură etc. – obiectiv afectiv-cognitiv;
- f. formarea capacităților de autoinstruire și autocontrol;
- g. cultivarea unui stil de muncă intelectuală.

Educația intelectuală a devenit în școala oricărei societăți înaintate o preocupare fundamentală susținută de datele cercetării științifice și de progresele tehnicilor de comunicare. Înregistrarea, înțelegerea, interpretarea și verificarea mesajelor cu care omul epocii informaticii se confruntă cu toate domeniile de activitate, constituie o situație ce tinde tot mai mult spre generalizare. Azi, omul poate participa la procesul de producție numai dacă înțelege și știe să aplice procedeele științifice cerute de nivelul de dezvoltare al tehnicii, ceea ce presupune o temeinică cultură științifică, rezultat al asimilării creatoare a cunoștințelor.

Educația intelectuală, ca o componentă a dezvoltării personalității umane, poate fi analizată ca o latură relativ independentă, cât și ca un aspect al formației morale, estetice, sociale, tehnice și chiar fizice. Scopul educației intelectuale este deci, de a dezvolta inteligența, de a forma spiritul de perfecționare a facultățile intelectuale, psihice și de a forma un om cult.

Este important să înveți, să acumulezi cunoștințe din diverse domenii, dar este și mai important cum înveți și mai ales să înveți să fii. Cine nu posedă o tehnică a muncii individuale independente nu poate face față cerințelor muncii intelectuale independente, nu poate face față cerințelor muncii intelectuale independente, nu poate face față cerințelor educației permanente și nu poate depune o activitate productivă eficientă, creatoare, în folosul societății. În

literatura pedagogică se pune tot mai mare accent pe a învăța să înveți și se oferă tot mai multe indicații cu privire la tehnicile învățării, a studiului.

Ce trebuie să cuprindă un stil de muncă intelectuală și cum trebuie format? Răspunsul acestei întrebări face obiectul educației intelectuale.

Tehnica muncii intelectuale presupune dobândirea unor priceperi și deprinderi structurate, a unor metode adecvate, pe baza cărora se poate studia și rezolva independent diferite probleme de natură mintală. Un stil rațional de muncă intelectuală independentă cuprinde.

- priceperi organizatorice: spirit de organizare rațională a timpului, elaborarea planului de învățare;

- deprinderi de lucru efectiv: de a lucra ordonat, sistematic, de informare și documentare, de a duce până la capăt lucrul început,

- de evaluare și autoevaluare (autoanaliza, confruntarea rezultatelor obținute cu obiectivul stabilit, criteriile de apreciere, compararea rezultatelor proprii cu ale altora).

Modalități de formare a stilului de muncă intelectuală:

- studiul individual: întocmirea conspectului, extragerea de citate, alcătuirea unui plan, folosirea fișelor de lucru;

- tezele: pot fi considerate ca o formă pretențioasă de lucru cu cartea, pentru că pretinde formulări sintetice, concise, exacte, aceea ce este esențial într-o carte sau un studiu. Obligă la o selecție riguroasă, o sinteză extrem de concentrată și exprimarea într-o formă personală;

- referatele: se pretinde studierea unei bibliografii, selectarea esențialului, exprimarea critică a conținutului, compararea informațiilor dobândite din mai multe surse;

- luarea notițelor: notarea ideilor ce se expun, a ideilor personale cu privire la ceea ce se expune sau se citește individual etc [5].

1. Funcțiile inteligenței sociale și ale ducăției

Cercetările de bază, scot în evidență o condiționalitate dublă a inteligenței sociale, influența factorilor biologici sau sociali. Ca o creatură biologică, individul se adaptează la mediu, însă ca o personalitate și ca subiect al activității individul reorganizează mediul social ce îl înconjoară. Analizând inteligența socială ca pe o capacitate umană de a se integra într-un oarecare mediu social, în cazul nostru ne vom referi la mediul educațional, am încercat să dezvăluim conținutul conceptului dat prin intermediul funcțiilor pe care aceasta le posedă în interacțiune cu funcțiile educației.

Analiza literaturii de specialitate ne permite să selectăm următoarele funcții ale:

1. Inteligenței sociale:

- funcția cognitiv-evaluativă;
- funcția comunicativă;
- funcția reflexiv-corecțională [2], [4].

2. Educației:

Educația, ca proces complex de modelare umană, îndeplinește un sistem de funcții, care, după I. Bontaș, ar fi:

- funcția cognitivă (de cunoaștere) sau informativ-formativă a educației, care îl vizează pe „*homo cogitas*” (omul care gândește).

- funcția praxiologică (practică, acțională) a educației, care realizează pe „*homo faber*” (omul care muncește, produce și creează). Transmiterea experienței de producție și a deprinderilor de muncă, formarea și dezvoltarea abilităților, a deprinderilor practice de muncă, în strânsă legătură cu cerințele progresului științifico-tehnic, cu progresul social în general.

- funcția axiologică a educației care realizează pe „*homo estimans*” (omul care valorizează, apreciază obiectiv, corect). Transmiterea normelor etice de comportare și de formare a unei atitudini corecte față de realitate și oameni și a unor capacități de valorizare, de

apreciere obiectivă a datelor, faptelor, a realității, a profesiilor și a comportamentelor oamenilor.

3. Obiectivelor educaționale:

- funcția de orientare axiologică;
- funcția anticipativ-evaluativă a rezultatelor educației;
- funcția de organizare și (auto)reglare ale proceselor didactice [1], [3].

A. Deci, **funcția cognitiv-evaluativă** a *inteligenței sociale*, interacționează eficient și este compatibilă cu **funcția cognitivă** a *educației* și cu **funcția anticipativ-evaluativă** a *obiectivelor educaționale*. Activitățile de bază ale acestor funcții se bazează pe procesele psihice mentale și se exprimă în determinarea capacităților individuale pentru atingerea obiectivelor propuse. Analiza condițiilor reprezintă procesul de gândire, ce vizează evaluarea semnalelor pozitive și negative din mediul extern și intern, necesitatea unui ajutor real, în determinarea conținutului interacțiunii interpersonale. Pe baza informațiilor primite este sintetizat algoritmul de atingere a unui scop sau de evitare, adică acel model comportamental care corespunde oportunităților și posibilităților umane. În acest mod funcțiile enunțate permit prelucrarea informațiilor privind condițiile sociale ale mediului, transmiterea tezaurului cultural-științific, a cunoștințelor valoroase acumulate de omenire în diverse domenii, ale cunoașterii în general, strâns legate de formarea și dezvoltarea capacităților intelectuale.

Funcțiile date se perfecționează în orice proces instructiv-educativ, în asemenea condiții informațiile recepționate și percepute nu numai îmbogățesc cunoștințele dar, de asemenea, mediul în curs de dezvoltare oferă abilități practice utile pentru rezolvarea situațiilor problematice în comunicare. Cel mai probabil, această funcție are într-o măsură mai mare un caracter adaptativ decât unul de transformare.

Lipsa de experiență adesea se manifestă prin incapacitatea de a evalua efectiv evenimentele, în orice caz, viteza procesărilor cognitive în cazul situațiilor problematice noi se află într-o strânsă corelație cu abilitățile intelectuale în ansamblu. În unele lucrări dedicate studiului aspectului cognitiv-evaluativ al *inteligenței sociale* la elevi, se demonstrează că informația poate fi percepută de copil și poate fi pozitivă sau dimpotrivă, poate fi respinsă și poate fi negativă. Un copil nu poate răspunde imediat la informațiile noi și nu-l poate corela cu ceea ce este deja cunoscut. În ambele cazuri se manifestă activitatea lui mentală, legată de stabilirea unui anumit ritm specific, pentru fiecare copil, de procesare a informației. Această informație este reflectată în manifestarea raționamentelor evaluative despre posibilitatea utilizării sale și despre nivelurile actuale de realizare. În General, are loc procesul de auto-descoperire, ce îi permite individului să se înțeleagă el pe însuși. Formabilul, în dependență de abilitățile sale intelectuale și de condițiile sociale formate, capătă experiența determinării scopurilor.

Funcțiile educației trebuie astfel realizate încât să se asigure modelarea omului atât pentru o activitate social-utilă eficientă, cât și pentru una în schimbare, flexibilă și creativă în concordanță cu cerințele viitorului

2. Funcția comunicativă a *inteligenței sociale* este legată cu necesitatea de a înțelege și de a fi înțeles de către celălalt. În linii generale funcția respectivă se regăsește în toate domeniile descrise anterior, într-un mod direct sau indirect. Nevoia de comunicare și contactul social este una din necesitățile de bază ale omului și formabilii nu fac parte din rândurile celor excluși. Contactele relaționale permit nu numai să satisfacă nevoile de comunicare, dar oferă și o securitate personalității, dacă aceasta interacționează în mod adecvat cu mediul social. Dacă *inteligenta socială* îi permite individului să transforme mediul, are loc formarea condițiilor mediului social din inițiativa personalității acestuia.

Cunoscându-se pe sine în comunicare constantă cu ceilalți, în timpul studiilor la orice instituție de învățământ, formabilii încep selecția și asimilarea activă a normelor și standardelor relaționale. Funcție comunicativă este abilitatea de a transmite sensul conținutului evenimentelor, de a exprima dispozițiile personale de la emițător la receptor, de a

demonstra intențiile în mod corespunzător și fără a provoca dereglări în mediul social. Există două manifestări principale de valoare ale funcției comunicative:

1) crearea planului de interacțiune, asociate cu definiția situației comunicative (comunicarea mentală). Construirea planului respectiv, contribuie la înțelegerea partenerului în comunicare și la depășirea unor dificultăți care ar putea apărea în activitățile comune;

(2) adaptarea la o situație de comunicare are loc într-un mod proporțional pentru a crea rezultatul dorit în procesul de comunicare.

Aparent, această funcție într-o măsură mai mare, decât cea cognitiv-evaluativă este legată de transformările mediului social. În același timp, succesul acțiunii ce vizează transformarea mediului social este determinată de faptul cum persoană se autoevaluează din perspectiva altor persoane. În aceste condiții este legitimă funcția reflexiv-corecțională.

În procesul instructiv-educativ, funcția comunicativă este completată prin formarea sensurilor și valorilor. Aceasta are loc în procesul căutării sensurilor vieții și în conștientizarea valorilor societății. În procesul de comunicare este prezent actul de recunoaștere de sine în cealaltă persoană, ce interacționează cu capacitatea de a percepe și a evalua pozițiile psihosociale și de personalitate a indivizilor, a analiza caracteristicile comportamentului personal, ceea ce reprezintă în esență drept stimulente și semnale pentru continuitatea comunicativă.

3. Funcția reflexiv-corecțională a inteligenței sociale, pe de o parte este o reflecție a procesului de auto-cunoaștere și o cunoaștere a punctelor forte și slabe a comportamentului și activității personale, pe de altă parte, contribuie la implementarea modificărilor în procesul de interacțiune ce vizează reducerea disconfortului intern al persoanei și permite un control al emoțiilor și nevoilor acestea.

Totodată, putem observa o tangență din funcția respectivă și funcțiile axiologică, praxiologică, de organizare și autoreglare a proceselor. Deci, se poate constata o implicare directă a inteligenței sociale, în realizarea cu succes a funcțiilor descrise anterior, obținându-se un scor ridicat în ceea ce privește transmiterea experienței de producție și a deprinderilor de muncă, formarea și dezvoltarea abilităților, a deprinderilor practice de muncă, în strânsă legătură cu cerințele progresului științifico-tehnic, cu progresul social în general. Desigur, nu poate fi ignorată nici transmiterea normelor etice de comportare și de formare a unei atitudini corecte față de realitate și oameni și a unor capacități de valorizare, de apreciere obiectivă a datelor, faptelor, a realității, a profesiilor și a comportamentelor oamenilor [8].

Aici, din nou este observabil rolul adaptativ al inteligenței sociale.

În accepțiunea lui L. Rubinstein reflecția este un mijloc de a furniza un feedback persoanei despre locul pe care aceasta îl ocupă în sistemul relațiilor sociale. Esența personalității este reprezentată de către sistemul relațional și se caracterizează prin locul individului în sistemul relațiilor sociale și prin atitudinea față de sine și față de ceilalți.

Nivelurile ridicate de reflexivitate ne permit o evaluarea continuă și o corecție a acțiunilor personale, totodată acestea reduc inițiativa persoanei, deoarece evaluarea acțiunilor personale ca fiind negative din perspectiva celorlalți, servește drept un avertisment al eșecului în legătură cu modul selectat de acțiune.

La fel, funcția reflexivă se manifestă ca o structură internă a auto-cunoașterii lumii spirituale.

Inteligența socială este percepută ca o componentă inclusă în latura spiritual-morală a personalității. În lucrarea sa D. Șadrikov abordează conceptul de inteligență, inclusiv și pe cea socială, ca o componentă al facultăților spirituale împreună cu spiritualitate [7].

În procesul de formare a personalității, funcția dată devine relevantă în cazul în care formabilul se include nu numai în procesul de realizare a obiectivelor sociale dar și în procesul de dezvoltare spirituală. Corecția se evidențiază în procesul de formare a pozițiilor personalității și se exprimă în definirea acțiunii și faptele personale. În procesul didactic, acest fapt, interacționează cu obiectivele educaționale: personalitatea, ce acceptă valorile societății, primește o confirmare în legătură cu corectitudinea sau incorectitudinea mijloacelor de comunicare utilizate.

Rolul corecțional al inteligenței sociale este evident nu doar în procesările mentale. Totodată inteligența socială reglementează manifestările emoționale a personalității, adică permite gestionarea emoțiilor negative, contribuie la găsirea modalităților adecvate și eficiente de a face față situațiilor stresante, ajută la determinarea și alegere mecanismelor de apărare psihologică orientate spre păstrarea unui nivel de stimă de sine ridicat și a valorilor personale [6].

Suntem de părerea că corecția în diferite etape ale procesului de comunicare și a activităților realizate în comun are ca scop adaptarea la mediul social și nici într-un caz transformarea sau modificarea modalităților de influență a mediului social, ce aparțin individului.

Probabil, funcția cognitiv-evolutivă și cea reflexiv-corecțională sunt în preponderență, legate de componenta cognitivă a inteligenței sociale și se bazează pe abilități mentale pentru înțelegerea informațiilor sociale. Funcția comunicativă corelează cu competența socială sau cu informarea despre realitatea socială și despre propria persoană.

Funcțiile inteligenței sociale, prezentate mai sus contribuie la realizarea corelației permanente între individ și mediul social. Manifestarea inteligenței sociale depinde de conținutul activităților individului, cu condiția aplicării unei anumite funcții. În diferite etape a unei anumite activități, importanța și aplicabilitatea funcțiilor este diferită, astfel funcția cognitiv-evaluativă predomină la etapa inițială, în timp ce celelalte două funcții crează condițiile necesare. Realizarea obiectivelor are loc cu ajutorul funcției comunicative. Stabilirea capacităților individuale de lucru a abilităților personale, transpun pe prima poziție ierarhică, funcția reflexiv-corecțională. Reflecția se referă în preponderență la conștientizarea capacităților psiho-fiziologice personale, ceea ce duce deseori la adaptare și apărare și nici decum la schimbări semnificative a structurii personalității. Acumularea de cunoștințe despre modele acceptabile de conduită și activitate contribuie la corecția mijloacelor ineficiente de acțiune și la cautarea căilor fiabile, contribuind la stabilirea unei stări homeostatice a personalității.

Referințe:

1. Bontaș I. Pedagogie. București: Ed. All, 1995;
2. Cristea S. Dicționar de termeni pedagogici. București: E. D.P., 1998;
3. Cucuș C. Pedagogie. Iași: Ed. Polirom, 1996;
4. Nicola I. Pedagogie. București: E.D.P., 1994;
5. Paulhus D., Lysy D. și Yik M. Self-report measures of intelligence: Are they useful as proxy IQ tests? *Journal of Personality*, 66, 525-553, 1998;
6. Анурин В. Интеллект и социум. Введение в социологию интеллекта. Н. Новгород: издательство Н-городского университета, 1997;
7. Чугунова Э. Социально-психологические особенности творческой активности инженеров. Отв. ред. В.А.Ядов. Луганск: ЛГУ, 1986;
8. Шай У. Интеллектуальное развитие взрослых. *Психологический журнал*, № 6, 1998.

Recenzent: prof. univ., dr. hab. Bucun N.

Data prezentării: 29 septembrie 2014

SPECIFICUL CONCEPTULUI DE EDUCAȚIE SOCIALĂ

*Iulianna IUZU, lector universitar,
Catedra de pedagogie și psihologie*

The student, as a social being, cannot exist in school than in social relations, and the whole social relations as such was internalized and grayish, by each student individually, constitutes the very "essence of the personality". The quality of pupils' personality depends on the quality of social relations. As a result, if we want to form the desired personality, first must build and corresponding social relations we arrange school environment in which it operates for learning.

The theory of education necessary to shape an individual's attachment to social groups or group whose member he belongs to the current usage designates social pedagogy and social education that ensures the formation/development of desirable social behaviors, constructive relationship skills formation, the formation of the spirit of initiative, contribute to the raising of self-esteem, etc.

E bine știut faptul că educația presupune cu necesitate un mediu social uman, în absența căreia nu ar putea exista. Mediul social creează premisele fundamentale ale socializării individului uman. E de amintit în acest context noua paradigmă în pedagogie – *pedagogia socială*, care vizează educația individului sau asistența educativă oferită în funcție de elementul social, factor decisiv al dezvoltării individuale.

Scopul pedagogiei sociale ar consta atât în *încadrarea individului în societate și responsabilitatea socială* a acestuia, cât mai ales *influențarea comportamentelor sociale în mediul de acțiune și activitate propriu individului* (familie, școală, grup de prieteni, instituții culturale, diverse asociații etc.). Pentru îndeplinirea acestei finalități, pedagogia socială este preocupată de studierea interdependenței școală –mediu social [1].

Cel care a folosit pentru prima oară termenul de *pedagogie socială* este Paul Natorp (1854-1924). Ideea fundamentării pedagogiei și acțiunii educative pornind de la cunoașterea vieții sociale este astfel exprimată în lucrarea sa *Sozialpädagogik* (1899), în care se precizează semnificația pedagogiei sociale ceea ce înseamnă, în cel mai larg înțeles, că problemele de educație trebuie tratate *științific* în legătură cu chestiunile sociale sau, în înțeles mai pregnant, înseamnă că *știința despre educație* trebuie să se întemeieze pe știința despre viața socială[2].

Privitor la conținutul „pedagogiei sociale”, după profesorul Bârsănescu, un aspect important este că „pedagogia socială a evoluat pentru a deveni teoria unei forme de educație necesară individului, a **educației sociale** concepută ca atașarea lui la grupul sau grupurile sociale al căror membru el aparține. Prin ea, pedagogia generală a luat o dezvoltare tot mai accentuată, divizându-se ulterior în o teorie a educației individului pentru viața în comunitate, o teorie a educației naționale și patriotice și o teorie a educației civice [3].

Viața social-psihologică a colectivităților educaționale a devenit un domeniu al pedagogiei sociale care-și reînnoiește și lărgeste continuu unghiul de abordare și metodologia de investigare. Astfel, una din disciplinele de ramură a pedagogiei sociale este **educația socială**. Aceasta este definită că către E. Davidescu ca fiind, pe de o parte „totalitatea influențelor, care sunt exercitate pentru introducerea noilor generații în mediul social existent, prin transmiterea de reguli ale vieții comunitare și ale interacțiunilor sociale, de modele culturale, de tehnici și credințe și, mai ales, de sisteme de valori”. Iar pe de altă parte: „o orientare a acțiunii pedagogiei curente, care urmărește să insuflă copiilor spiritul cooperării, al respectului, al ajutorului reciproc, al solidarității sociale. Este o orientare democratică, cu accent pe deciziile luate prin dezbatere în grup, pe responsabilitate în îndeplinirea sarcinilor sociale, pe implicarea în acțiunile comunitare. Ceea ce înseamnă să trăim împreună, și nu fiecare numai pentru sine” [4].

Educația socială presupune *transmiterea unor elemente de comportament social prin măsuri educative*. Educația socială mai acoperă și alte sensuri: *forme recomandate de relații sociale, empatie, comunicare în grup, dezvoltarea sentimentului comunității, apartenența la grup, interesele și responsabilitatea comună*.

În numele culturii și educației sociale au acționat și Ian Amos Comenius, Denis Diderot, Jean-Jacques Rousseau, J. H. Pestalozzi, J. Fr. Herbart, Lev Tolstoi, Gh. Lazăr, Gh. Asachi, Ion Heliade Rădulescu, Nicolae Bălcescu, Petrache Poenaru etc.

Multe din ideile vehiculate de Herbart, Rousseau, Frebel, Pestalozzi în jurul pedagogiei sociale în secolul al XIX-lea și-au adus contribuția în explicarea termenului de *educație socială*. Dewey a căutat să dezvolte ceea ce ar putea fi descrisă ca teorie centrată pe copil, adăugând o puternică dimensiune socială teoriei sale, susținând că experiența necesară pentru învățare trebuie însoțită de participarea la viața comunității. Astfel, comunitatea este înțeleasă și ca grup social, un loc unde există activități de grup, în cadrul cărora oamenii cooperează, învață unii de la alții. Dewey susține că oamenii învață cel mai bine prin interacțiunea cu mediul social [5].

Educația socială este cea care asigură formarea/dezvoltarea unor comportamente sociale dezirabile, recurgând la mijloace specifice educației sistematice. În acest sens, s-a operat distincția între conceptul de *pedagogie socială*, ca domeniu teoretic centrat pe modelarea comportamentelor umane sub acțiunea factorilor cu efect socializator. În accepțiunea actuală, conceptul de pedagogie socială, desemnează domeniul care vizează integrarea socială a persoanei umane și accesul acesteia la diferite valori și modele acționale promovate de societate. Iar educația socială reflectă un proces de asimilare, de atașare la grupul social și de disciplinare integrativă a individului, în sensul pregătirii lui pentru respectarea regulilor de conduită fixate de grupul social [6].

Profesorul Gusti, ca și alți pedagogi, sociologi atribuie școlii sarcina de a face *educația socială*, dar văzută într-un cadru larg, de principii etice și politice. „Cum însă în viața practică socială, scopurile și valorile voinței sînt departe de a se conforma noimei dreptății și ideilor personalității și culturii, este nevoie de o educație, o formare a voinței în aceste direcții, astfel se naște cea mai sublimă sarcină: aceea de a forma și a ajuta să se realizeze voința în sensul dreptății politice și a personalității și culturii etice” [7]. Pentru a realiza acest lucru, în organizarea activităților instructiv-educative trebuie să se urmărească formarea la elevi a unor capacități, comportamente menite să le asigure succesul și dezvoltarea personalității în conformitate cu mediul social și propriile interese.

Profesorul Gusti preconizează *formarea personalității sociale*. Iar personalitatea socială înseamnă patru mari dominante și caracteristici, care formează un împătrit voluntarism și anume (fig.1):

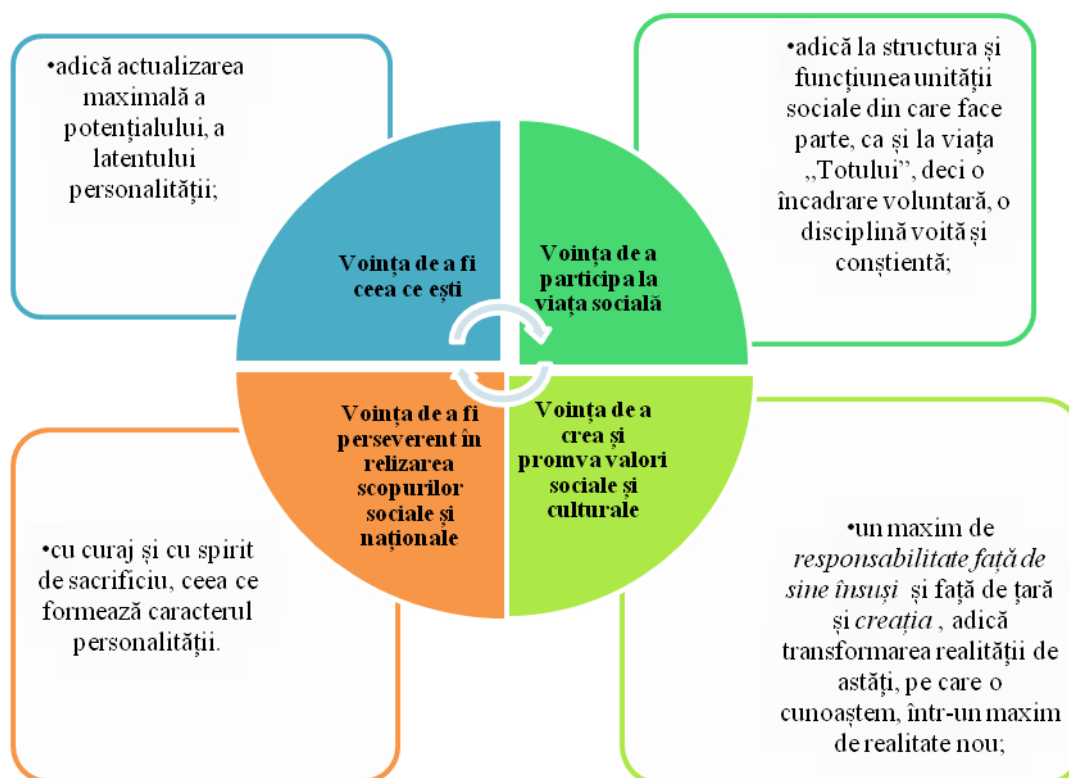

Fig. 1. Patru mari dominante și caracteristici preconizate de Gusti în formarea personalității sociale

Sistemul de instruire pe clase și lecții fundamentat științific de J. Amos Comenius, J. H. Pestalozzi, Fr. Herbart, sistemul de grupe sau pe echipe susținut de Ovide Decroly, Roger Cousinet, activitatea pe baza metodelor brainstorming, sinectică, metodele interactive actuale astăzi sînt cîteva exemple de strategii educaționale care au valorificat valențele interrelațiilor de grup. Prin educație individul învață să trăiască în diferite grupuri, să se raporteze la ele. Armonia socială depinde de armonia existenței în grupuri [8].

Educatul poate cu adevărat să-și însușească experiența acumulată de societate. Problema e că nu toți oamenii cu care vine el în contact știu că îndeplinesc o funcție de educator. Atare proces alcătuiește baza **educației sociale**, dar nu se include în procesul analizat de teoria educației [9].

Educația socială se realizează în multe chipuri. De pildă, zice Durkheim, că viața școlară nu este decît germenul vieții sociale iar educația răspunde necesităților sociale, exprimă idei și sentimente colective. Cîștigul fiecărui individ este neîndoielnic, dar acest cîștig nu ar fi posibil dacă individul nu ar fi expus influenței colective. Dacă dorim educației „partea cea mai bună din noi”, va trebui să recunoaștem că „această parte este de origine socială”.

O concepție apropiată de aceea a lui Durkheim întîlnim și la John Dewey (1859-1952), care socotește că funcția educativă e o funcție socială. O notă esențială a „școlii de la Chicago”, întemeiată de Dewey, este deosebitul accent pus pe dimensiunea socială a activității umane, apreciind-o ca pe un factor fundamental al evoluției umane. Omul se valorizează prin experiența proprie: el dobîndește noi cunoștințe, se adaptează mediului sau îl transformă, își formează instrumente de acțiune, învață să acționeze. Școala, din această perspectivă, este o formă „de viață comună în care sunt concentrați cei mai eficienți agenți care îl vor face pe copil să adere la valorile moștenite ale omenirii și să-și întrebuițeze forțele proprii pentru scopuri sociale. Orice activitate desfășurată în comun are semnificația sa socială, constituie „procese prin care societatea progresaază” pentru că familiarizează pe individ cu exigențele vieții comunitare. Pe scurt, școala trebuie să devină „o formă specifică a vieții active a comunității, în loc de a fi un spațiu izolat în care se învață lecții” [10].

Dewey mai menționa că educatorii trebuiau să proiecteze activitățile de țîmplărie, fierărie, țesătorie, cusut și gătit ca metode de viață și învățare, nu ca obiecte de studiu distincte. Dar pentru a se întemeia ca, unitate socială naturală, școala trebuia să organizeze aceste activități ca activitate comună și productivă, facilitînd formarea unor diviziuni naturale ale muncii, cooperarea reciprocă și emulația. Totul se schimbă cînt se desfășoară o muncă activă în comun, apare o comunicare liberă între indivizi, schimburi de idei, se oferă sugestii, ajutor; iar criteriul de evaluare a muncii devine calitatea lucrului făcut, nu cantitatea de informații asimilate de fiecare. Într-un cuvînt, „viața școlară se organizează pe o bază socială” [11].

Primele lucrări ce abordează educația socială în România se datorează lui C. Narly și lui I. C. Petrescu, dar preocupări în acest domeniu au manifestat și unii sociologi ca D. Gusti și P. Andrei sau psihologii ca C. Rădulescu-Motru.

Lucrarea în care C. Narly a dezvoltat în mod explicit concepția sa despre rolul **educației sociale** este *Pedagogia socială și personalitatea*. Această broșură de 72 pagini este considerată prima lucrare românească de pedagogie socială. Premisa de la care pleacă autorul este aceasta: „educația, deci și pedagogia, a fost întotdeauna socială” [12].

Ce înțelege C. Narly prin sintagma „pedagogie socială”? În primul rînd, o **educație socială** („educație prin societate”), adică prin „mijloace sociale”, precum și „determinarea programului educativ de către societate”. Dar aceste determinări, crede Narly, nu sunt suficiente pentru a caracteriza pedagogia socială. Totdeuna programele școlare au fost determinate de nevoile societății, iar „mijloacele sociale” ale educației au constituit nota caracteristică a conceptului de educație socială, ele fiind, simultan, deduse din scopul educației.

Sintetizînd preocupările sociologilor, pedagogilor menționați mai sus pot conchide că ele izvorăsc din înțelegerea adecvată a evenimentelor, a vieții contemporane, iar ideile identificate prezintă interes prin orientarea valorică spre educația socială și o teorie a educației pentru societate.

Referințe:

1. Davidescu E. Pedagogia social. Suport de curs destinat studenților anului I, specialitatea Pedagogie social. Chișinău: Universitatea Pedagogică de stat „Ion Creangă”, 2012, p. 4;
2. Neculau A., Pedagogie socială (experiențe românești). Iași: Editura Universității „Al. I. Cuza”, 1994, p. 18;
3. Davidescu E. Pedagogia social. Suport de curs destinat studenților anului I, specialitatea Pedagogie social. Chișinău: Universitatea Pedagogică de stat „Ion Creangă”, 2012, p. 5;
4. Davidescu E. Pedagogia social. Suport de curs destinat studenților anului I, specialitatea Pedagogie social. Chișinău: Universitatea Pedagogică de stat „Ion Creangă”, 2012, p. 16;
5. Kelemen G. Pedagogie socială. Suport de curs. Arad: Editura Universității „Aurel Vlaicu!”, 2011, p. 104;
6. Kelemen G., Pedagogie social. Suport de curs. Arad: Editura Universității „Aurel Vlaicu!”, 2011, p. 52;
7. Davidescu E. Pedagogia social. Suport de curs destinat studenților anului I, specialitatea Pedagogie social. Chișinău: Universitatea Pedagogică de stat „Ion Creangă”, 2012, p. 6;
8. Davidescu E. Pedagogia social. Suport de curs destinat studenților anului I, specialitatea Pedagogie social. Chișinău: Universitatea Pedagogică de stat „Ion Creangă”, 2012, p. 9;

9. Davidescu E. Pedagogia social. Suport de curs destinat studenților anului I, specialitatea Pedagogie social. Chișinău: Universitatea Pedagogică de stat „Ion Creangă”, 2012, p. 25-26;
10. Neculau A., Pedagogie socială (experiențe românești). Iași: Editura Universității „Al. I. Cuza”, 1994, p. 21-23;
11. Neculau A., Pedagogie socială (experiențe românești). Iași: Editura Universității „Al. I. Cuza”, 1994, p. 23;
12. Neculau A., Pedagogie socială (experiențe românești). Iași: Editura Universității „Al. I. Cuza”, 1994, p. 25-26.

Recenzent: dr., conf.univ.interim Cojocaru-Luchian S.

Data prezentării: 29 septembrie 2014

ROLUL MOTIVAȚIEI ÎN FORMAREA PROFESIONALĂ A CADRELOR DIDACTICE

*Teodosia LUCHIAN, lector universitar superior,
Catedra de pedagogie și psihologie*

La présence ou le manque de la motivation professionnelle influence le style de l'activité du cadre didactique. Le système motivationnel conditionne et certaines attitudes enveres la formation professionnelle initiale.

La motivation du développement professionnel des étudiants dépend de: la manière dans laquelle sont enseignées les disciplines psychopédagogiques, qui contribuent au développement des compétences d'après les principes du processus de Bologne, par les trois niveaux de l'enseignement supérieur la licence, le mastère et le doctorat; le reflet plus détaillé de la beauté et le charme du métier de pédagogue, pas surtout pendant les disciplines psychopédagogiques, mai aussi au cours de spécialité; éviter de mettre l'accent sur les éléments du processus didactique et de hegliger l'enfant, l' élève, c'est à dire sur lequel est orienté le procès des disciplines pédagogique (de l'enseignement).

Motivația este o dimensiune a personalității umane cu rol de suport în comportament.

Motivația exprimă faptul că la baza conduitei omului se află ansamblul de factori somatici și fiziologici, intelectuali și obiectivi, individuali și sociali care interacționează între ei, furnizând energia necesară funcționării și menținerii în stare activă procesele și capacitățile psihice și fizice ale persoanei.

Motivația se înțelege ca ansamblul mobilurilor interne ale conduitei (trebuințe, tendințe, atracții, interese, convingeri, năzuințe, intenții, vise, aspirații, scopuri, idealuri) care susțin, orientează și propulsează, din interior, realizarea unor acțiuni, fapte, atitudini [1].

M. Golu consideră că „prin termenul de motivație definim o componentă structural-funcțională specifică sistemului psihic uman, care reflectă o stare de necesitate în sens larg, iar prin cel de motiv exprimăm forma concretă, actuală, în care se activează și se manifestă o asemenea stare de necesitate” [2].

Se știe că omul este selectiv în raport cu obiectele sau situațiile în care se implică. Unele activități sunt preferate, altele sunt respinse. Motivația depinde în mare măsură de experiența personalității, de calitatea imaginii de sine, de evaluările cognitive ale diverselor situații, de orientarea valorică, precum și de credințele referitoare la cauzele succesului personal și nivelul de aspirații.

Conform opiniei psihologului A. N. Leontiev este considerat motiv acel imbold, care îl face pe om să înfăptuiască cutare sau cutare activitate.

Motivele reprezintă factorii care în condiții externe date declanșează, susțin și orientează activitatea. Ele îndeplinesc două funcții: pe de o parte o funcție de activare, de mobilizare energetică, pe de altă parte, o funcție de direcționare a conduitei.

Așa dar, motivul include două laturi:

–O latură energetică;

–O latură vectorială.

Psihologia modernă pune la baza actelor psihice vectorul motiv-scop, situând astfel faptele de conduită, inclusiv cele intelectuale în contextul vieții reale a individului.

Vectorul motiv-scop reprezintă factorul operant în dinamica acțiunii. În timp ce motivele rămân uneori netransparente pentru individ, scopurile sunt întotdeauna conștiente.

Așa cum rezultă, motivația reprezintă mijlocul prin care sunt mobilizate energiile interne ale persoanei (studentului în vederea obținerii unor performanțe înalte în activitatea școlară, profesională, creativă etc.). Motivația este de fapt, cauza pentru care persoana efectuează sau nu o activitate sau alta. A fi motivat pentru o activitate înseamnă a fi

impulsionat de motive, a te afla într-o stare mobilizatoare și direcționată spre realizarea unor scopuri [1].

Practica educațională evidențiază mai multe categorii de motive: profesionale, cognitive, social-morale, individuale, relaționale, conștiente, inconștiente, eficiente, ineficiente, apropiate.

Rezultatele activității de învățare a studenților depind, în mare măsură, de existența unor motive suficient de numeroase și de puternice, care să orienteze și să susțină activitatea lor.

Prezența motivației pentru învățare și a celei profesionale este o condiție importantă și pentru ridicarea capacității de muncă a studenților. Ea face ca procesul de învățare să se transforme într-o activitate interesantă, atractivă, creativă.

În stimularea motivației pentru învățare și a celei profesionale este necesar să se ia în considerație capacitățile și abilitățile fiecărui student. Motivațiile puternice aflate în discordanță cu capacitățile intelectuale pot avea urmări contrare celor așteptate. Nerealizarea scopului propus și nesuștinut în plan afectiv și de o motivație pozitivă duce la pierderea încrederii în forțele proprii, la apariția sentimentului de eșec.

Motivația se exprimă, între altele, în interese și atitudini. Interesele și, în special, atitudinile au un rol hotărâtor în determinarea direcției și intensității activității de învățare și a celei profesionale. Interesul este hotărâtor în realizarea cu succes a sarcinilor didactice numai atunci, când se află în concordanță cu capacitățile și abilitățile subiectului, cu aptitudinile sale.

Majoritatea motivelor învățării universitare sunt centrate pe viitoarea profesiune.

Interesele profesionale care s-au format în adolescență trebuie consolidate prin dezvoltarea profesională efectivă la facultate. În măsura în care interesele profesionale sunt dominante și puternice, ele stimulează studiul individual al tânărului.

Atașamentul față de viitoarea profesie este susținut și de ambianța fizică și socială, de gradul de înzestrare tehnică. Dar dacă, cineva și-a descoperit vocația pentru un domeniu (inclusiv cel pedagogic), implicarea profesională este foarte puternică, chiar dacă nu sunt neapărat întrunite condițiile de mai sus.

Pentru procesul instructiv-educativ prezintă însemnătate specială ierarhizarea motivelor propuse de psihologul american A. H. Maslow [3].

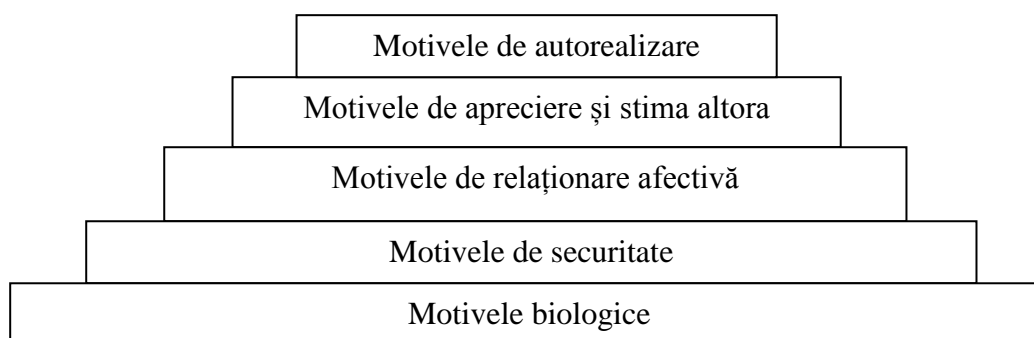

Fig. Piramida motivelor (după A. H. Maslow)

Dacă în preadolescență au o anumită intensitate motivele biologice, în adolescență și, mai ales, tinerețe pe primul plan trec motivele care se centrează pe tendința de autorealizare. Cristalizarea motivelor de autorealizare în aceste perioade de vârstă se obiectivizează în reușită școlară, care reprezintă în fond un indicator al autorealizării profesionale viitoare.

În formarea profesională a cadrelor didactice motivația alegerii profesiei are un rol deosebit.

Alegerea unei profesii poate fi susținută în baza motivației intrinseci sau extrinseci, cognitive sau afective.

În conformitate cu studiul realizat de I. Iliin motivele activității profesionale sunt divizate în următoarele grupuri:

- Motivele alegerii profesiei;

- Motivele implicării/încadrării în activitate;
- Motivele alegerii locului de muncă [4].

A. K. Baimetov, apud S Constantinov, cercetând motivele care îi determină pe pedagogi să lucreze în școală, evidențiază trei categorii de motive:

- Responsabilitatea față de alegerea făcută;
- Preferințele/interesul față de obiectul de studiu/disciplina școlară;
- Dragostea față de copii și plăcerea de a comunica cu ei [5].

Rolul motivației asupra formării inițiale a cadrelor didactice necesită cercetare, dacă ținem cont de problemele asigurării instituțiilor de învățământ cu personal didactic competent pentru a realiza o educație de calitate.

Pentru a determina motivele înscrierii la specialitățile cu profil pedagogic am realizat o cercetare în care au fost incluși studenții anului întâi (grupele FRE – 1401, IEC – 1401, FEF – 1401, FFE - 1401). În rezultatul studiului am constatat, că motivele înscrierii la aceste specialități și a alegerii profesiei de pedagog sunt diferite. Doar 18 din respondenți ar dori să lucreze ca profesor. 20 studenți au ales specialitatea din interes pentru obiect (istorie – specialitatea Istorie și Educație civică; limbi străine – Specialitățile: Limba și Literatura Română – Limba și Literatura Engleză, Limba și Literatura Engleză – Limba și Literatura Franceză, Limba și Literatura Franceză - Limba și Literatura Engleză).

Doi studenți au motivat că au venit la facultate doar pentru a obține diploma de studii superioare, iar apoi vor pleca peste hotare (așa au motivat unii studenți de la limbi străine).

Constatăm că 20 studenți au ales specialitatea respectivă (limbi străine) pentru a studia limba străină și nu pentru a deveni profesor în școală.

Numărul de studenți care au ales specialitatea, deoarece le place profesia de pedagog constituie 18. Din ei au ales întâmplător specialitatea și profesia și nu s-au decis dacă vor activa în domeniu 4. Trei persoane au respins „categoric nu”.

Un motiv care își lasă amprenta asupra alegerii profesiei de profesor este *dragostea față de copii*. Cu regret, acest motiv a fost indicat doar de 3% din respondenți.

Motivația scăzută pentru profesiunea didactică poate avea mai multe explicații:

1. În primul rând, unii studenți (după cum am constatat) vin la facultate doar pentru diploma de studii superioare de licență. Această problemă, după cum știm, există la specialitățile cu profil pedagogic și este mai puțin observată la cele cu profil economic, juridic;

2. Atractivitatea domeniului 14 de formare profesională a scăzut din cauza remunerării efortului intelectual și a solicitării psihice, în condițiile, în care însăși relația cadru didactic - elev / student s-a democratizat, influențând semnificativ rezultatele învățării, deci satisfacțiile profesionale;

3. Datorită atractivității și a motivației prin câștiguri bănești, pe care le asigură alte domenii de activitate din țară sau plecarea peste hotare;

4. Realizarea la nivel scăzut a orientării școlare și profesionale în școli, licee;

5. Prestigiul scăzut al profesiei;

6. Încordarea neuro-psihică;

7. Componenta colectivelor pedagogice (grup profesional format prioritar din femei).

Prezența sau lipsa motivației profesionale influențează stilul de activitate a cadrului didactic. Sistemul motivațional generează și anumite atitudini față de formarea profesională inițială.

În continuare motivația dezvoltării profesionale a acestor studenți va depinde de:

✓ Modul în care se predau disciplinele psihopedagogice, care contribuie la dezvoltarea competențelor, conform intențiilor procesului de la Bologna, prin cele trei cicluri de învățământ superior: licență, masterat și doctorat;

✓ Reflectarea mai detaliată a frumuseții și farmecului profesiei pedagogice, nu doar la disciplinele din modulul psihopedagogic, dar și a celor de specialitate;

✓ Înlăturarea în predarea disciplinelor pedagogice a tendinței de a se pune accent pe elementele procesului didactic și de a scăpa din vedere copilul, elevul, adică cel asupra căruia acționează acest proces.

Un rol important în formarea motivelor profesionale la studenți îl are practica pedagogică bine organizată. Prin intermediul ei se urmărește observarea modelelor profesionale oferite de cadrele didactice cu care studenții intră în „parteneriat educațional” în vederea formării profesionale, dar și observarea și cercetarea grupurilor școlare pentru cunoașterea particularităților de vârstă și individuale ale elevilor. De asemenea, se urmărește identificarea aspectelor teoretice în activitățile practice pe care studenții le desfășoară cu diverse categorii de vârstă.

Mentorul și metodicianul sunt cadre didactice cu responsabilități privitoare la organizarea și coordonarea activității de învățare a meseriei de dascăl, de familiarizare cu frumusețea și farmecul profesiei pedagogice. Este de o importanță deosebită în pregătirea inițială a profesorilor să se creeze toate posibilitățile pentru formarea motivelor profesionale la studenți.

Constatăm, că stagiul de practică pedagogică îi ajută pe unii studenți să descopere frumusețea profesiei și astfel se micșorează numărul studenților care spun că au venit întâmplător la facultate.

Motivele analizate anterior își lasă amprenta asupra motivației studenților de a studia modulul psihopedagogic prin care se formează competențe necesare exercitării profesiei didactice:

- competența științifică, managerială, psihopedagogică, psihosocială.

Studenții atribuie disciplinelor de studiu cum ar fi pedagogia generală, teoria instruirii, didacticele speciale o importanță mai mică în raport cu studierea diverselor aspecte ale limbilor străine etc.

Pentru îmbunătățirea procesului de formare profesională inițială a profesorilor propunem următoarele soluții:

• În școală să se utilizeze un șir de acțiuni psihologice și pedagogice vizând activitatea de orientare profesională prin:

1. Instruirea profesională, care include informații privitor profesia de pedagog, propaganda referitor la această profesie;

2. Diagnostica profesională, orientată la evidențierea intereselor și capacităților personalității în raport cu această profesie;

3. Consultația profesională, având ca scop acordarea ajutorului individual la alegerea profesiei;

• Accentuarea aspectului aplicativ al cursurilor din modulul psihopedagogic.

Referințe:

1. Vrabie D., Psihologie școlară, Evrica, Brăila, 2000, p. 147, 149.
2. Golu M., Fundamentele psihologiei, Editura Fundației Române de Măine, București, 2000, p. 246.
3. Vrabie D., Psihologia educației, Geneze, Galați, 20002, p. 154.
4. Iliin I., Motive și motivația, Moscova, 2002, p. 148.
5. Constantinov S., Bazele pedagogiei profesionale, Chișinău, USM, 1994, p. 149.

Recenzent: dr. Afanas A.

Data prezentării: 30 septembrie 2014

ELENA ALISTAR – PEDAGOG DE VOCAȚIE, PRIMA FEMEIE ÎN SFATUL ȚĂRII

*Maria BARBĂ,
Catedra de pedagogie și psihologie
Anton MORARU, dr. hbt, prof. univ.*

Hélène Alistar-pédagogue de vocation, politicienne, médecin, ethnographe née en 1873 à Vaisal, Ismail, Bessarabie. C'est la fille du prêtre Vasile Balan, un des patriotes roumains.

Hélène Alistar, après avoir fini l'Ecole Episcopale de jeunes filles de Chișinău a travaillé comme maîtresse d'école dans beaucoup de villages du sud et du centre de la Bessarabie. Le 10 octobre 1910 gagne le concours de Constantin Stere et s'inscrit à la faculté de médecine de l'Université de Iași. De 1912 fait partie dans le cadre de la Ligue Culturelle Roumaine de Iași, Roumanie.

Dans toute son activité, Hélène Alistar a montré son grand talent de professeur, d'une bonne organisatrice du système d'enseignement roumain. Elle a participé activement dans le combat des maladies contagieuses.

En revenant à Chișinău elle a été déléguée comme député du 21 novembre 1917 jusqu'à 27 novembre 1918. Au 27 mars 1918 elle a voté la Déclaration de s'unir entre la Bessarabie et la Roumanie. L'école d'élite conduite par Elene Alistar a préparé beaucoup d'écrivains, de publicistes, d'essayistes, de maîtres, d'intellectuels et d'hommes de culture.

Hélène Alistar reste la „maîtresse des maîtres” de tous les temps.

În anii 1812 – 1917, în Basarabia, foarte multe femei au luptat pentru eliberarea națională a românilor basarabeni de sub jugul colonial al Rusiei țariste. În această perioadă, femeile au constituit acea mare forță socială care a cimentat unitatea și lupta împotriva regimului țarist. Legile lui Armenopol și Donici, care se exercită asupra Basarabiei, acorda femeilor unele drepturi sociale. Astfel de exemplu, femeile aveau dreptul să participe la adunări politice, să organizeze asociații culturale etc. După revoluția din februarie 1917, femeile au primit drepturi egale cu bărbații. Femeile Basarabiei au susținut actul de Unire a Basarabiei cu România din 27 martie 1918, au încercat să se organizeze, să formeze asociații și organizații femeiești. În 1917 – 1918, activistele mișcării femeiești, precum Elena Alistar, Elena Djionat, Olga Țurcanu, Nadejda Tudor, E. Isanos, E. Papanu, Budacova ș.a. au activat din răspuțeri alături de Blocul Moldovenesc, de Comitetul central al ostașilor moldoveni și alte organizații naționale. [1]

Cele mai multe femei au participat la primul Congres al învățătorilor din Basarabia care a avut loc la 25 – 27 mai 1917. La acest Congres învățătoarele și profesoarele basarabene au adoptat decizii temeinice pentru românizarea școlilor, construirea școlilor românești, mobilizarea forțelor intelectuale, educarea patriotică a moldovenilor și trezirea lor din somnul cel de moarte. În septembrie 1917, Elena Djionat a înființat prima școală românească în Chișinău. Pe Frontul Român a activat ca soră de caritate Nadejda Tudor. Paralel cu formarea Partidului Național Moldovenesc s-a format „Liga femeilor moldovene din Basarabia”. În iunie 1917 se alege primul Comitet de conducere a Ligii, compus din următoarele doamne activiste: doctorul Elena Alistar –președintă, Elena Zaharova – Djionat – vicepreședintă, Nadejda Tudor – secretară, iar doamnele O. Țurcanu, E. Isanos, E. Ivanova, A. Budacova, Catanchina, Drăganciu și Popa – membre. [2]

Gh. Bezviconi a subliniat că printre femeile basarabene au fost foarte mari personalități, care s-au daruit binelui și frumosului, creștând în anele Basarabiei nume de real folos. [3]

Multe femei au activat în sistemul de învățământ, au educat mai multe generații de copii, intelectuali, oameni de cultură. Contesa Roxanda Edlinga construit școala din Manzâri, Tighina. Ecaterina Catargi (1849 - 1925) a fost soția neuitatului președinte al zemstvei, baronul Al. Stuart (1842- 1917). Ana Kuzminski (1834- 1926) a clădit la Brăteni două școli și un spital. L. Bezviconnaia a elaborat mai multe teorii pedagogice în procesul de predare a

limbii franceze. Prin talentul său de pedagog, a contribuit la dezvoltarea limbii și culturii franceze. Și mai mult s-au manifestat pe tărâmul cultural-moldovenesc fiicele lui Iordache Feodosiu: Maria I. Hasnas, Ecaterina T.I. Suruceanu, Eliza Carp, Anastasia St. Glavce.

În 1809 Divanul a judecat cearta din familia lui Alex Ghica și a Elenei Grigore Sturdza, Olga P. Leonard, Ecaterina P. Dicescu, Alexandra N. Miclaș și Eufrosinia. Ele au creat în anii 1870–1880, pe moșia Telenești un cenaclu cultural, care mult a influențat formarea viitorului bloc Moldovenesc, în frunte cu Feodosiu și Dicescu. De aici a pornit în 1905 „Societatea basarabească pentru ajutorarea învățământului poporului și studierea obiceiurilor țării.”

Femeile au participat activ în diverse acte de binefacere la bibliotecile populare. Au funcționat mai multe asociații: „Societatea de binefacere a femeilor” (1829, Roxandra Edling), „Comitetul de binefacere” (1884, soția Constantinovici (1840-1896), „Spitalul de copii (1884), „Casa de muncă” - „Albina” (1900-1929). Atelierele acestei societăți activau în domeniul croitoriei, tricotajului, cizmăriei, țesătoriei de covoare, împletire de coșuri, cartonaj și pachet. Atelierele acestei societăți „Albina” posedau mai multe mașini, unde în 1905-1919 lucrau câte 60-90 de femei. Primul covor, lucrat de „Albina” a fost trimis țarului. În 1929 din lipsă de tenduri „Albina” s-a desființat.

Vera Petrovna Peretiotcovici (1863-1934), a zidit o școală la moșia Mălăești, Orhei. Ea a absolvit liceul „Regina Maria”. Între anii 1883-1888 a lucrat ca învățătoare. Ecaterina Sitinski a organizat o școală Duminicală pentru adulți. Mai apoi a participat la „Societatea de ajutorare a celor doritori de învățământ”, cu sediul la Liceul Real din Chișinău.

Scopul acestei societăți era să înzestreze tineretul cu îmbrăcăminte, încălțăminte și mai ales –cu cărți. E.F. Ratco a pus baza unei școli de muncă și a unei „Spălătorii model”.

O parte din femeile basarabene au contribuit la dezvoltarea literaturii și științei. Iulia Hașdeu (1869-1888), Roxanda Edling, Elena Donici, Lidia Pisargenski, Ecaterina Cristi, Ala Razu, Elena Vasiliu – Hasnaș, Iulia Dumitriu, Elena Dobrojinski ș. a. au adus un aport considerabil la dezvoltarea limbii și literaturii române și a științelor didactice etc. Gheorghe Bezviconi a scris o lucrare importantă intitulată „Femeie și școală”. El a subliniat că femeile învățătoare au avut un rol deosebit în societatea basarabească „Au fost puține, au rămas nu multe”, dar femeia basarabească a crescut prin învățământ, prin școală. Ea a știut să slujească în sprijinul bunului simț al școlii, culturii, istoriei, științei reale, naționale. Liga femeilor basarabene sub conducerea Elenei Alistar-Românescu a desfășurat o amplă activitate culturală, a organizat mai multe serbări, concerte, scene de război pentru soldații răniți sau istoviți de viață în tranșee.

Toți ascultau cu mare interes și dragoste cântecele sau versurile duioase ale doinei moldovenești. Comitetul Ligii femeilor basarabene a stabilit un contract cu Biroul de organizarea Sfatului Țării și a desemnat-o pe doamna Elena Alistar în funcția de deputat, ceea ce era o mare victorie a mișcării feministe din Basarabia. Cu părere de rău, istoria mișcării feministe din Basarabia și lupta femeilor moldovene în mișcarea de eliberare națională nu este cunoscută cititorului nostru. Numai în 1934 istoricul Gheorghe Bezviconi a scris un articol cu genericul „Femeia basarabească”, care mai apoi a fost publicat în revista „Din trecutul nostru”. Vom sublinia că Basarabia a dat societății noastre o pleiadă întregă de profesoare, învățătoare, medici, surori de caritate, artiste, cântărețe, poetese, activiste ale culturii naționale românești. Printre femeile basarabene, care au activat în sistemul de învățământ și în cel cultural-social, putem menționa: Elena Alistar, Ecaterina Salina, Anastasia Dicescu, Iulia Siminel, Natalia Manuilova, Elena Djionat, Aneta Ionascu, Florica Teodorescu, Olga Gordon, Olga Plămădeala, Ana Epure, Maria Cazacu, Ana Botezat, Natalia Copceac ș.a. Activitatea culturală a femeilor basarabene a rămas în conul de umbră a istoriei românilor. Cel mai mult s-a amintit în literatura contemporană de Elena Alistar. Despre această mare doamnă a Basarabiei au scris: Gheorghe Andronache, Anatol Eremia, Ștefan Hollean, Gheorghe Bezviconi, Ștefan Ciobanu, Petru Cazacu, Iurie Colesnic și mulți alți istoriografi și amatori ai istoriei românilor.

Elena Alistar s-a născut în 1873 în comuna Vaisal, județul Ismail, Basarabia, fiind fiica preotului Vasile Balan, un bun patriot român, înfocat activist basarabean pentru apărarea intereselor românilor basarabeni. Astăzi satul de baștina a Elenei Alistar se numește satul Vasulievca din raionul Bolgrad, Ucraina.[4]

Elena Alistar a absolvit școala primară din comuna Vaisal, județul Ismail, iar mai apoi în 1890 Școala Eparhială de Fete din Chișinău. A lucrat învățătoare în mai multe sate din sudul și centrul Basarabiei: în s. Văleni, județul Cahul (1890-1891), s. Roșu, județul Cahul (1891-1893), s. Zărnești, județul Cahul (1893-1897), Rezeni, județul Chișinău (1904-1916). [5] A fost soția preotului Vasile Alistar. A organizat mai multe cursuri de limbă română pentru adulți, deoarece regimul țarist de ocupație nu permitea să funcționeze școli românești. La 10 octombrie 1910, prin concursul lui Constantin Stere, Elena Alistar se înscrie la facultatea de medicină a Universității din Iași. Cunoscutul patriot român Vasile Stroiescu i-a

organizat o bursă de 800 de lei pentru doi ani de studii. Din 1912 activează în cadrul Ligii Culturale Române din Iași. Cu ajutorul membrilor Ligii Culturale a început să activeze în sistemul pedagogic, a căutat, selectat pe acei copii talentați din părțile Nisporenilor și i-a dus la școlile gimnaziale din Iași. În toată activitatea sa, Elena Alistar a fost un talentat profesor, un excelent organizator al sistemului de învățământ. Ea avea darul de a vorbi cu elevii, a înțelege dolianțele lor. Din concepțiile sale pedagogice reiese că Elena Alistar consideră că numai prin învățatură românii basarabeni se vor uni și vor lupta cu regimul de ocupație al Rusiei țariste. Învățătura era considerată un sistem de instruire, îndrumare teoretică și practică într-un anumit domeniu. A da copiii la școala înseamnă a face studii, cultură, erudiție, înțelepciune. Totodată, Elena Alistar s-a implicat în lupta pentru propagarea școlii, învățământului în Basarabia. Ea a demonstrat deschis politica antinațională, antiromânească a țarismului. În 1912, Elena Alistar publică câteva articole în „Cuvânt Moldovenesc” în care a demască politica colonială a Rusiei țariste în Basarabia, a arătat că din cauza regimului țarist peste 90% din moldovenii basarabeni deveniseră analfabeți.

„În 1912 – scrie ziarul *Bassarabskaia slovo* - au fost primite informații că Elena Vasilevna Alistar (născută Balan), care-și face studiile în România, este o românofilă extremistă. Își tipărește articolele în presa periodică românească, propagând unirea guberniei Basarabia cu România. Învăță la Universitatea din Iași și primește ajutoare din partea Ligii naționale a românilor, în fruntea căreia stă cunoscutul rusofob C. Stere. Cu mijloacele aceleiași ligi, Elena Alistar educă în școlile ieșene doi copii de țărani din satul Rezeni, județul Chișinău, pe fiii lui Profiriu Botnari și Trofim Tîrgalo, pe care i-a adus la Iași având scopul de a pregăti un contingent de țărani propagandiști care ar răspândi ideile naționaliștilor. După cum am fost recent informați, Elena Alistar a sosit la Rezeni ceva mai devreme de anunțarea de către Rusia a mobilizării generale și, cum numai Germania a declarat război Rusiei, ea s-a întors în România. Peste un timp ea din nou a revenit în satul Rezeni, unde a început a lansa zvonuri că va fi război cu România, dar locuitorii băștinași n-au de ce se teme, deoarece, precum spunea Alistar, românii n-or face nimănui nici un rău și vor ocupa Basarabia în liniște și pace.” [6]

Pe de altă parte, Elena Alistar a participat activ la combaterea maladiilor contagioase, a activat la spitalul de zemstvă de la Costiujeni (fig.1).

Fig. 1. Spitalul de zemstvă de la Costiujeni

Dar și în acest timp, Elena Alistar rămânea în sufletul ei pedagog, știa să trateze psihica omului, psihologia bolnavului cu o seamă de cuvinte blânde, înțelese de bolnavii acestui spital. Sosind la spitalul din Costiujeni, într-o zi a întâlnit o femeie bolnavă care nu știa limba rusă. Medicii rusificatori au lăsat-o să sufere pe un scaun din fața spitalului. Femeia spunea câteva cuvinte în limba română: „Ajutați-mă. Sunt bolnavă. Mă doare capul”. Însă medicii ruși n-au dorit s-o ajute, pentru că nu știau limba moldovenilor. Când s-a apropiat de această bolnavă și a vorbit în limba română, atunci țărancă bolnavă s-a bucurat că s-a găsit un medic - moldovean s-o înțelege și că are cu cine vorbi despre suferințele ei. Astfel de cazuri au fost multe la spitalul din Costiujeni.

Elena Alistar a început să lupte pentru deschiderea școlilor naționale românești în Basarabia. După 1910 Elena Alistar a fost urmărită de poliția secretă rusă („otmanca”). La 19 august 1914 a fost arestată și reținută pentru 45 de zile la penitenciarul din Chișinău. Însă a fost eliberată din lipsă de probe. În așa condiții nu mai putea să activeze. Se retrage la Iași.

Cercetătorul Iurie Colesnic scrie că atmosfera ieșeană a fost prielnică pentru firea ei hotărâtă și activă. Anturajul lingvistic, dorința de a căpăta studii mai temeinice, întâlnirile studentești, activismul cultural a influențat pozitiv asupra pregătirii ei ca specialist, om politic și om de cultură. La 16 august 1916 este mobilizată ca medic militar. Însă la 28 octombrie 1916 se întoarce la Chișinău și se angajează la spitalul Costiujeni. Formează Liga Culturală a Femeilor din Basarabia. Această Asociație a delegat-o ca deputat în Sfatul Țării. Mandatul a fost validat de la 21 noiembrie 1917 până la 27 noiembrie 1918. [7]

A activat în comisia de Redactare și în comisia Școlară. [8] La 27 martie 1918 a votat Declarația de Unire a Basarabiei cu România. A participat activ în Sfatul Țării. La 21 noiembrie 1917, în ziua deschiderii Sfatului Țării, Elena Alistar a rostit o cuvântare în care a pus problema dezvoltării învățământului, școlii. Ea cunoaște foarte bine pedagogia românească, a exprimat ideea mobilizării forței Sfatului Țării pentru naționalizarea școlii basarabene. [9]

La 1 decembrie 1918, Elena Alistar este numită directoare a Școlii Eparhiale de Fete din Chișinău, unde a lucrat până în 1938. Aici s-au manifestat cele mai pozitive trăsături ale gândirii pedagogice. După cum scrie Iurie Colesnic, Elena Alistar a transformat Școala Eparhială de Fete „într-o școală de elită”. [10] Concepția elitismului școlar era o direcție de dezvoltare a învățământului. Școala de elită înseamnă pregătirea, învățarea și evidențierea celor mai bune cadre intelectuale. Elita înseamnă „partea cea mai distinsă, cea mai valoroasă a unei societăți”. [11]

Pentru Basarabia, școala elitistă era o direcție, o concepție didactică, teoretică și practică care s-a dezvoltat și a fost promovată în viață de către Elena Alistar. De menționat că după Unirea Basarabiei cu România din 24 martie 1918 Sfatul Român a dezvoltat și învățământul

de masă. Au fost construite în fiecare sat, comună din Basarabia câte o școală primară, iar cadrele pregătite în școlile de elită urmau să realizeze în practică învățământul general de masă. Școala de elită, condusă de Elena Alistar a pregătit o pleadă întreagă de scriitori, publiciști, esești, învățători mulți intelectuali și oameni de cultură. În 1918-1937 în întreaga Basarabie s-au trezit la viața culturală românească peste 120 de poeți, scriitori și oameni de cultură. [12]

Printre acestea erau M. Isanos, S. Nicu, E. Alistar, L. Dolenga, L. Dimitriu, A. Lupan etc. Totodată Elena Alistar a susținut concepția dezvoltării învățământului general național românesc. Dacă în Basarabia activau în 1919 peste 1398 de școli cu 2397 de învățători, apoi în 1930 funcționau 1972 școli rurale cu 5276 de profesori și cu 275 317 elevi. La o școală primară rurală în 1919 reveneau 74 de elevi, iar în 1930 corespunzător 52 de elevi la un învățător. [13]

Elena Alistar a activat ca om de cultură, scrie articole, cheamă populația să se încadreze în sistemul de învățământ românesc. La 10 februarie 1918 publică articolul „Către moldovenii din Basarabia”, în care scria:

„Vouă, tuturor, mă adresez cu această scrisoare, pornită din adâncul inimii mele, ce bate în folosul neamului. Cu venirea armatei române aici, s-a creat pentru cei ce doresc a lucra în folosul neamului, împrejurări foarte priincioase. Până acum ne împiedicau mulți, îndeosebi dușmanii neamului nostru, acum însă avem puțința de a lucra fâțiș, deschis ... Să lucrăm deci, să știți, că acum sunt și mai multe de făcut decât înainte. Acum să ne unim toți cei cu dragoste către neam, să lucrăm cât ma energic ca să putem da acum, având putere în mâini, roade cât mai bogate și mai frumoase. Să ne ferim însă, dragii mei, de greșeala de a judeca oamenii după culoarea lor politică și de a-i urmări pe chestii personale. Acest păcat e mai greu decât chiar nepăsarea față de neam, pe care o au mulți dintre noi”. [14]

La 11 februarie 1918, Elena Alistar a publicat un material-apel: „Acum, ori niciodată”, în care a pus problema Unirii Basarabiei cu România. A chemat pe toți deputații să voteze pentru Unire. Ea scria: „Orice român cu evlavie își amintește ziua de 24 ianuarie, și îndeosebi ziua de 24 ianuarie a anului curent. La banchetul care s-a ținut cu acel prilej în Chișinău, eu am îndrăznit a spune că mulți din țărani moldoveni și democrații din Republica noastră, dacă azi nu sînt încă pentru unirea grabnică cu România, pricina este că România încă nu e democratizată și, îndeosebi, că treaba pământului nu e dezlegată. Atunci am spus ceea ce cred că simțeau mulți țărani și mulți democrați din Republica noastră.

De atunci încoace tot timpul am cugetat asupra întrebării. N-am luat parte activă de atunci încoace nici la serbări, nici la ședințele Sfatului Țării; parcă nu mai aveam nici serviciu, nici datorie de deputat. Simțeam că în mine se petrece o frământare de gânduri ce sunt în legătură cu întrebarea aceasta. În sfârșit, acum recunosc că m-am schimbat; eu am rezolvat chestiunea ce mă preocupa așa de mult și nu voi greși dacă voi spune, că după cum am spus atunci pe față ce simțeau mulți moldoveni, acum voi spune tot aceea ce simt, tot mai mulți din aceiași moldoveni. Azi eu strig în gura mare: „Acum, ori niciodată, noi trebuie să ne unim!” [15]

Elena Alistar a muncit pe tărâmul pedagogiei naționale românești, ea rămâne pedagog chiar și în cazul când ea discută mai mult problemele politice sau sociale. La 13 octombrie 1918, ea semnează împreună cu Elena Zaharov „O scrisoare a femeilor basarabene”, în care a pus problema participării femeilor în activitatea școlară, educativă, patriotică și socială.

Ea scria: „Dragele noastre surori! Noi trecem prin timpuri foarte importante și, poate foarte puțini își dau seama de mărimea și importanța acestor timpuri. Azi popoarele își croiesc soarta; nu-i târzie vremea, când s-a format o hartă nouă aproape a întregii lumi. Ori, în acest timp nimeni nu poate sta nepăsător față de neamul lui, fiecare trebuie să-și puie întrebarea: Ce loc va ocupa neamul meu? Ce viitor va avea el ? Dar asta e puțin! Trebuie ca orice ființă omenească să-și aducă obolul lui la muncă, de inimă, de suflet, de ființa lui și chiar viața, pentru ca să contribuie cât de puțin la realizarea aspirațiilor neamului lui...” [16]

Acest text, precum și lucrările E. Alistar „*Mișcarea națională în Basarabia*” (Chișinău 1930); *Fizionomia socială și politică a Sfatului Țării* (Viața Basarabiei, 1933, nr. 4-5, p. 39-49), „*Amintiri din 1917-1918*” (Patrimoniul, 1931, nr.3, p. 97-117) și altele ne-au prezentat o vastă lecție de istorie, o lecție de luptă pentru eliberarea Basarabiei de sub jugul colonial al Rusiei țariste. Analizând lucrările, documentele despre Elena Alistar noi am ajuns la concluzia că această femeie, profesoară, om politic, medic, întotdeauna și în toate a fost un bun pedagog. A avut tăria de caracter să aplice în practică pedagogia socială ca o direcție de bază în activitatea ei. Pe de altă parte, principiile pedagogiei școlare, Elena Alistar le-a realizat în practica pedagogică în 1918-1938 când a lucrat ca directoare a școlii Eparhiale de Fete din Chișinău. În acest timp, Elena Alistar a aplicat în practică cele mai diferite forme și metode pedagogice în învățarea și educarea fetelor din această școală. Din documentele timpului și amintirile testelor elevilor se vede că Elena Alistar a promovat în școală disciplina, cunoștințele, activismul social și național, metodele individuale de lucru pedagogic, omenia, tradițiile vestimentare ale neamului românesc. În 1980 surorile Cleopatra și Ludmila Vnorovschi, absolvente ale Școlii Eparhiale, unde a lucrat director Elana Alistar, au mărturisit că ele se „temeau de ea, dar o iubeau” pentru bunătatea și dreptatea, echitatea și justetea ei. Surorile Vnorovschi au scris: „...O simțeam pe doamna Alistar în toate, nu numai la festivități, nu numai la lecții, ci, după cum am mai spus, în fiecare moment al vieții noastre la școală. Toate ni se explicau, ni se aduceau la cunoștința noastră chiar și cele mai neînsemnate dispoziții. De aceea nu erau niciodată zvonuri și vorbe neîndreptățite. Un caz. Trecuserăm printr-o iarnă foarte grea și o primăvară friguroasă. Ne aflam prin post, dar nouă ni se dădea mâncare de fruct. Doamna directoare a intrat în sufragerie și a spus să nu ni se dea mâncare de post, pentru că e prea frig și, ca să nu slăbim prea tare, trebuie să primim mâncare cu calorii necesare. De unde se vede că nu era o bigotă, ci întotdeauna rațională și bună la inimă. Bunătatea ei o vedeam concretă zi la zi. Știam, de asemenea, că doamna Elena Alistar a educat la ea acasă copii orfani, unii din ei înfiați.

Mai târziu am aflat că erau niște fetițe, care nu învățau la noi la școală, fiind însă ajutate de domnia ei prin intermediul societății „Crucea Roșie”, a cărei președinte era. [17]

Mai mult, Elena Alistar a educat gustul frumosului, dragostei față de tradițiile etnografice a românilor basarabeni. Am cercetat peste 20 de fotografii ale Elenei Alistar din anii 1917-1938 și am stabilit că această doamnă folosea pe larg costumul național românesc. Din 1917-1918 se începe reînvierea, revenirea la tradițiile etnografice în îmbrăcămintea femeilor și fetelor de la școala Eparhială de Fete din Chișinău. Frumusețea ei a fost redescoperită de către Elena Alistar și transmisă cu mult drag elevilor de la această școală. Zeci de meșteri populari din Basarabia și întreaga Românie au lucrat asupra colecțiilor de bluze, cămăși autentice, brâie, catrințe, cojoace și pălării, obiecte de artizanat cioplite în lemn, împletituri din fibre vegetale, oale de lut, broderii și instrumente muzicale. Toate acestea erau studiate și predate elevilor de la Școala Eparhială, unde se organizau master class de gătit, brodat, țesut, olărit, degustări de plăcinte și sarmale ca în Basarabia, sau concurs de învățat sarmale, tombole de caritate.

Elementul-cheie în procesul de predare a lucrului manual a fost prezentarea colecțiilor de ii din patrimoniul Muzeului Național de Etnografie și Istorie Națională. În acea perioadă se confecționau bluze unice în spațiul nostru cultural, anumite *ii regale* la care se foloseau câte 15 tehnici de lucru, straie țesute în întregime sau brodate cu fir alb pentru diferite ritualuri. În *iiile basarabene* elevele au depus multă creativitate, suflet și dăruire. Elevele erau învățate să confecționeze cu diferite cusături: cruciulițe, „zâmți”, „șatrancă”. Elena Alistar a contribuit substanțial la păstrarea, dezvoltarea și promovarea artei etnografice în școlile basarabene. Portul poporului a fost restabilit și îndrăgit de tânăra generație a Basarabiei românești. Practica pedagogică a profesoarei Elena Alistar trebuie de cercetat, studiat și de păstrat pentru generațiile care vin după noi. De menționat că talentul pedagogic al Elenei Alistar a fost apreciat foarte înalt de către pedagogii și profesorii din zilele noastre.

Mai mulți savanți din Republica Moldova precum: academicianul Anatol Ciobanu, academicianul Nicolae Dabija profesorii universitari Virgil Mîndîcanu, Anatol Petrenco, Vlad Pîslaru, Rodica Solovei, Silvia Strătilă, Ioana Axentii, Vladimir Guțu, Ion Certan, Ludmila Chiciuc, Victor Axentii, Nadejda Pruteanu, Gheorghe Cernea, Ion Bontaș, Vlad Cărăuș, Raisa Balan, Ion Anton și alții au subliniat că Elena Alistar a fost și a rămas în istoria științelor pedagogice ca o „învățătoare a învățătorilor.” Ea a fost o mare personalitate politică și un luptător consecvent pentru cauza românismului în Basarabia românească. Opera ei, activitatea pedagogică ne ajută și astăzi la formarea competențelor pedagogice la cadrele didactice. Savanții de la biblioteca Științifică Centrală a Academiei de Științe din Republica Moldova Raisa Vasilache și Silvia Colesnic au propus ca toate lucrările, articolele Elenei Alistar să fie cercetate și editate într-un volum aparte ceea ce ar fi de un mare folos pentru pedagogii din Basarabia noastră românească. Tot ce a scris și a realizat Elena Alistar poartă pecetea cinstei și sincerității. Nici când această profesoară, om de o cultură aleasă, n-a recurs la falsuri, ci a rămas un intelectual cu erudiție excepțională, cu preocupări privind școala și cultura națională românească.

Considerăm că formarea Despărțământului ASTRA „Elena Alistar” în raionul Cantemir, R. Moldova merită cu considerațiune să poarte acest nume, a pedagogului de vocație, politician, medic, etnograf al culturii și civilizației românești. La 31 august 2014 de „ Ziua Limbii” Române, a fost creat Despărțământul ASTRA „Elena Alistar” cu permisiunea Președintelui Dumitru Acu și în prezența vicepreședintei Areta Moșu, cu oaspeți de onoare de la Galați, Iași, România, cu aștrști de la Universitatea „ B. P. Hasdeu” din Cahul.

Referințe:

1. Bezviconi, Gh. Din trecutul nostru. Chișinău: Cadran, 1934, nr. 11-12, p. 57.
2. Bezviconi, Gh. Din trecutul nostru. Chișinău: Cadran, 1934, nr. 11-12, p. 58.
3. Bezviconi, Gh. Femeia basarabeană. Chișinău: Litera, 1934, p. 7.
4. Colesnic, I. Chișinău: Enciclopedie. Chișinău: Museum, 1997, p. 353.
5. Colesnic, I. Generația Unirii. Chișinău: Museum, 2004, p. 107-108.
6. Colesnic, I. Basarabia necunoscută. Vol. 1. Chișinău: Museum, 1993, p. 202-203.
7. Arhiva Națională a R. Moldova (ANRM), f. 727 inv. 2, doc. 37, p.1.
8. Arhiva Națională a R. Moldova (ANRM), f. 727 inv. 2, doc. 77, p. 70- 74.
9. Tofan. Gh. Sărbătoarea Basarabiei. Chișinău: Tipografia Soc. Culturale a Românilor din Basarabia, 1917, p.11.
10. Colesnic, I. Generația Unirii. Chișinău: Museum, 2004, p. 107.
11. Șăineanu, L. Dicționar Universal al Limbii Române. Chișinău: Litera, 1998, p. 275.
12. Moraru, A. Pagini din viața scriitorului Bogdan Istru. Chișinău: Labirint, 2014, p. 50.
13. Analul Statistic al României, 1930. București, 1932, p.336.
14. Colesnic, I. Basarabia necunoscută. Vol. 1, Chișinău: Museum, 1993, p. 204.
15. Ibidem, p. 204-205.
16. ibidem, p. 206.
17. ibidem, p. 206-207.

Recezent: dr., conf. univ. Axentii I. A.

Data prezentării: 30 septembrie 2014

ИНКЛЮЗИВНОЕ ВОСПИТАНИЕ РАЗВИВАЕТ РАВНЫЕ ПРАВА И ВОЗМОЖНОСТИ

*Larisa TIUTIUNNIC, lector universitar
Catedra de pedagogie și psihologie*

Conception of inclusive education embraces the idea of equal attitude to all people. Any discrimination to children is excluded, and special conditions for children with specific educational needs are created.

The article describes the main principles and approaches of inclusive upbringing and its positive sides. Also the main problems appearing on its way. Despite the problems just inclusion is the best way of individualization in education, because each child is individual and needs a special approach.

Inclusive education widens personal abilities of all children, helps to work out such qualities as humanity, tolerance, readiness to help. Inclusive education is principally a new system where pupil and teachers work together at common aim which is an accessible and qualitative education.

*«Если мы не можем покончить с нашими отличиями, мы,
по крайней мере, в состоянии сделать мир
местом безопасным для многообразия»
Дж. Фицджеральд Кеннеди*

Развитие инклюзивного подхода рассматривается ЮНЕСКО и многими другими международными организациями в качестве приоритетного направления развития национальных систем школьного образования, так как реализация права граждан на получение качественного образования и социальную интеграцию является важным фактором устойчивого развития общества.

Инклюзивное или включенное образование - термин, используемый для описания процесса обучения детей с особыми потребностями (но не только с особенностями психофизического развития) в общеобразовательных (массовых) школах. В основе инклюзивного образования лежат идеи равного отношения ко всем людям, исключается любая дискриминация детей, создаются особые условия для детей, имеющих особые образовательные потребности. Опыт показывает, что из любой жесткой образовательной системы какая-то часть детей выбывает, потому что система не готова к удовлетворению их индивидуальных потребностей.

Сторонники инклюзивного образования утверждают: образование ребенка не должно быть ограничено его физическими, интеллектуальными или психическими особенностями. Такие дети способны учиться вместе со сверстниками в общеобразовательных учреждениях, если общество создаст для этого необходимые условия. Инклюзия это особая философия, которая предполагает, что все ученики (обычные дети, и дети с особыми образовательными потребностями) получают больше возможностей и в плане социальном, и в плане учебы. Инклюзия – это не значит просто собрать всех детей «в кучу», а наоборот, она способствует тому, чтобы каждый ученик чувствовал себя принятым, чтобы его способности и потребности учитывались и были оценены.

Инклюзия это наилучший путь индивидуализации в образовании, так как каждый ребенок – индивидуален и требует действительно особого подхода.

Для того чтобы инклюзивный процесс развивался, недостаточно только создавать внешние условия для обучения детей с особыми образовательными потребностями. В первую очередь, необходимо всему обществу изменить стереотипное отношение к категории этих детей. И сформировать новое отношение, в котором будут часто

использоваться следующие термины: « социальная инклюзия», « инклюзивное воспитание», «инклюзивное образование», «партнерство». Общество должно чаще использовать слова, которые являются синонимами инклюзивного воспитания: толерантность, взаимоуважение, терпимость, доброта, духовность. И навсегда, избавиться от антонимов инклюзивного воспитания, – «сегрегация», «дискриминация», «социальное неравенство» и «унижение». Не так давно, в нашей стране, общеобразовательная система предъявляла стандартные требования к умственному, интеллектуальному и физическому здоровью учащихся. Всех, кто не соответствовали ему, ожидало обучение в специализированных школах, профилированных по заболеваниям. Поэтому, у детей с особыми потребностями возникала обособленность, а их конкурентоспособность на образовательном рынке и в дальнейшей жизни изначально снижалась. Такой подход в мировой практике существовал с 70- х годов прошлого века. В 2006 году инклюзия как наиболее гуманная методология была включена в Конвенцию ООН.

В Республике Молдова все усилия по реализации идей инклюзивного образования подкреплены нормативно-правовой базой, закрепляющей права и обязанности участников образовательного процесса. Наиболее важные из них: «Constituția Republicii Moldova», 1994; «Legia privind drepturile copilului», 1994; «Legea ocrotirii sănătății», 1995; «Legea asistenței sociale», 2003; «Legea învățămîntului», 1995; «Codul familiei», 2000. С 2004 по 2015 в Республике Молдова развивается Национальная стратегия «Образование для всех». Пользователями данной стратегии является все общество и, в первую очередь, участники образовательного процесса: дети раннего возраста, учащиеся, родители, педагогические кадры и руководящие работники, медицинский и технический персонал системы образования. Национальная стратегия «Образование для всех» предполагает, в первую очередь, удовлетворение потребностей детей, находящихся в особенно трудной ситуации. Сирот; детей, лишенных опеки родителей; детей с физическими и психическими недостатками; бездомных детей; детей из социально уязвимых семей; детей беженцев; детей, «конфликтующих» с законом; брошенных детей или подвергающихся насилию и т.д.

Изменения, происходящие в Республике Молдова, вызвали необходимость обоснования новой образовательной политики и разработки четкой юридической базы, которые способствовали бы продвижению реформ. Реформа обязательного образования, являясь приоритетной для всей системы образования, имела целью следующее:

- обеспечение качественного образования актуального для современных требований;
- необходимость согласования образовательной системы Республики Молдова с европейскими образовательными системами.

Нормативная и юридическая база Республики Молдова, которая регламентирует функционирование действующей системы образования, в полной мере соответствует Хартии ООН, Всемирной Декларации Прав Человека, Конвенции о Правах Ребенка. Нормативные акты, утвержденные компетентными органами, содержат четкие положения, обеспечивающие доступность всеобщего качественного образования для всех детей вне зависимости от пола, социального, этнического происхождения, религиозной и культурной принадлежности и родного языка, особых потребностей в образовании.

В Молдове около 183000 людей с ограниченными возможностями. Люди с ограниченными возможностями представляют 5,2% от общей численности населения и детей-инвалидов - 2,1% от общего количества детей в Молдове.

В последние пять лет число людей с ограниченными возможностями увеличилось на 6,1%, а в детей в возрасте до 18 лет, есть увеличение на 7,1% к 2010 году и значительное снижение общего количества детей инвалидность к 2012 году 2,7%. [4]

Таблица 1. число лиц с ограниченными возможностями к исполнительной записи социальной защиты

	2008	2009	2010	2011	2012
Всего инвалиды тысяч	173,1	176,7	179,1	179,8	183,7
в том числе:					
тяжелые инвалиды	25.7	26.3	26.5	26.6	27.4
острые инвалидность	114.2	116,5	117,9	118,7	121,5
вторичной инвалидности	33.2	33,9	34,7	34.5	34.8
Из общей численности населения в том числе детей-инвалидов, тысячи:	14.1	15.2	15.1	14.1	14.7
тяжелые инвалиды	5.7	6.1	6.2	6.0	6.3
острые инвалидность	7.1	7.6	7.4	6.7	6.9
вторичной инвалидности	1.3	1.5	1.5	1.4	1.5

В нашей республике функционируют различные центры, по работе с детьми с (ООП). Центр “Speranța”, Комплекс лечебной педагогики “Orfeu”, Центр “Motivația”, гимназия “Pro Succes”, центр „Femeia și Copilul - Protecție și Sprijin” и другие благодаря помощи международных организаций основали центры, разработали программы, подготовили справочные материалы, организовали курсы подготовки дидактического персонала в области инклюзивного образования, накопили опыт в результате используемых практик. Ряд НПО (Неправительственных Организаций), являясь членами Альянса НПО, действующие в сфере Социальной Защиты Детей и Семьи (СЗДС), проводят консультации и мероприятия по обмену опытом с целью повышения уровня и поддержки инклюзивного образования детей.

Идеология инклюзивного образования исключает любую дискриминацию детей и обеспечивает равное отношение ко всем людям, а так же создает особые условия для детей, имеющие особые образовательные потребности. Именно, инклюзивное образование может направление изменить это положение вещей. Думаю, что не стоит больше расширять определение термина «инклюзивное образование», вместо этого попробую выделить положительные стороны инклюзивного образования:

- инклюзивный подход в обучении создает более гибкую образовательную среду, которая удовлетворяет каждого ребенка, и соответствует его интеллектуальным, физическим и психическим потребностям;

- происходит социализация детей с ООП (Особыми Образовательными Потребностями);

- искореняется дискриминация и стереотипы;

- воспитывается толерантность (причем, в равных отношениях, как у детей, так и у их родителей);

- обучает милосердию, взаимоуважению и терпимости обычных детей.

Инклюзивное образование подразумевает доступность образования для всех, в плане приспособления к различным нуждам всех детей, что обеспечивает доступ для детей с особыми потребностями. Инклюзивное образование включает в себя восемь принципов:

1. Каждый человек способен думать;
2. Ценность человека зависит от его способностей и достижений;
3. Каждый человек имеет право на общение и на то, чтобы быть услышанным;
4. Все люди нуждаются друг в друге;

5. Подлинное образование может осуществляться только в контексте реальных взаимоотношений;

6. Все люди нуждаются в поддержке и дружбе ровесников;

7. Для всех обучающихся достижения прогресса скорее может быть в том, что они могут делать, чем в том, что не могут;

С точки зрения теории, как будто все движется по одному пути. Но практика показывает, что есть еще много трудностей:

во - первых, сами педагоги не готовы к изменениям в традиционных формах, принципах и методах обучения;

во - вторых, консервативность общества и, в частности, косность взглядов родителей обычных детей, которые часто выступают против того, чтобы их дети учились с инвалидами;

в - третьих, материальные трудности – многие детские садики, гимназии и лицеи не оборудованы для нужд детей с ООП;

в - четвертых, неподготовленность учителей работать в составе Многопрофильной внутришкольной комиссии (МВК) и способствовать развитию партнерской работе.

И самая главная проблема в том, что существует дисбаланс между выпуском педагогических кадров и потребностями инклюзивного образования.

В решении проблемы инклюзии есть еще один немаловажный вопрос, насколько развита духовность самих субъектов (педагогических кадров) образования и воспитания – для того, чтобы они могли прививать духовные ценности своим подопечным: человек может знать библейские заповеди, но жить вопреки им. Часто сегодня мы сталкиваемся с архаичностью, дефицитом образования преподавателей, педагогов, учителей, явной нехваткой знаний и компетенций, агрессией учителя, отметка отождествляется с личностью, вешается ярлык, психологический тип рассматривается как отклонение от нормы.[2,стр.3]

Как же можно в нашем обществе помочь развитию инклюзивному образованию? На мой взгляд, начинать нужно с расширения самого понятия «инклюзивное воспитание», которое подразумевает социальную инклюзию, включающую, в данный процесс, не только детей с особыми образовательными потребностями (ООП), но и людей с ограниченными возможностями (ОВ). И те, и другие, надеются на толерантность всего современного общества и на совместную счастливую жизнь внутри него. Этому может способствовать СМИ, произведения искусств, повышение квалификации и подготовка педагогов, изменение ментальности общества. И только тогда, общество будет способствовать развитию образовательного инклюзивного процесса, а иначе, и дети с ООП и обычные дети, будут постоянно подвергаться психологическим травмам.

Все дети должны быть с самого начала включены в образовательную и социальную жизнь школы по месту жительства. Задача всех образовательных учреждений, стать - инклюзивными школами, т.е. удовлетворять потребности каждого ученика. И чтобы не только дети с ограниченными возможностями, но и обычные дети, обеспечивались поддержкой, которая позволяет им добиться успехов, ощущать безопасность, ценность совместного пребывания в коллективе. Инклюзивные школы должны быть нацелены во многом на иные образовательные достижения, чем те, что чаще признаются обычным образованием. Цель такой школы – дать всем учащимся возможность наиболее полноценной социальной жизни, наиболее активного участия в коллективе, местном сообществе, тем самым обеспечить наиболее полное взаимодействие, помощь друг другу как членам сообщества. Это очевидно показывает, что все члены школьного коллектива и общества связаны между собой в процессе обучения, но и развиваются, когда принимают совместные решения по поводу управления процессами в учебной аудитории.

Инклюзивные образовательные сообщества во многом изменяют роль учителя, который вовлекается в разнообразные интеракции с учениками, больше узнавая о каждом из них, а также активнее вступают в контакт с общественностью вне школы. Многие родители, детей с ограниченными возможностями, нуждаются в поддержке и понимании со стороны школы и общества. Чем больше субъектов включается в инклюзивное пространство школы, тем больше возможностей появляется для создания ситуации успеха каждому. Круг всех субъектов достаточно широк: от органов управления образования, социокультурных институтов города, высших учебных заведений до родительских и общественных организаций. Активное включение родителей в воспитательное пространство школы – важная составляющая инклюзии. Поэтому педагогические кадры должны в своей деятельности основываться не только на восьми принципах инклюзивного образования, но и использовать следующие способы включения:

- 1) принимать учеников с инвалидностью « как любых других детей в классе»;
- 2) включать их в одинаковые виды деятельности, но ставить разные задачи;
- 3) вовлекать учеников в коллективные формы обучения и групповые решения задач;
- 4) использовать и другие стратегии коллективного участия- игры, совместные проект, лабораторные;
- 5) привлекать родителей в различные мероприятия.

Для эффективного развития инклюзивного процесса в школе, необходимо, чтобы учителя в своей работе использовали следующие подходы:

1. **Личностно- ориентированный подход** к детям и родителям, где в центре стоит учет личностных особенностей ребенка, семьи; обеспечение комфортных , безопасных условий;

2. **Гуманно – личностный** – всестороннее уважение и любовь к ребенку, к каждому члену семьи, вера в них, формирование позитивной «Я – концепции» каждого ребенка, его представления о себе (необходимо, чтобы слышал слова одобрения и поддержки, проживал ситуацию успеха);

3. **Принцип комплексности** – психологическую помощь можно рассматривать только в комплексе, в тесном контакте психолога с логопедом, воспитателем, с учителями, родителями;

4. **Принцип деятельностного подхода** – психологическая помощь осуществляется с учетом ведущего вида деятельности ребенка, кроме того, необходимо ориентироваться также на тот вид деятельности, который является лично – значимым для ребенка.

В работе с детьми с особыми образовательными потребностями необходимо использовать технологию обеспечения социально – психологического благополучия ребенка- обеспечение эмоциональной комфортности и хорошего психологического самочувствия в процессе общения со сверстниками и взрослыми.

В заключении хотелось бы отметить, что проблеме обучения детей с ограниченными возможностями здоровья, государству следует уделять больше внимания, так как эти дети должны иметь равные права со здоровыми детьми, ведь среди них так же есть способные дети в учебе, талантливые, одаренные, но не способные « влиться» в общественную жизнь самостоятельно. Но сваливать все только на ответственность воспитателей, учителей и школы нельзя. Государство должно обеспечить школы и дошкольные учреждения хорошим составом специалистов: психологи, логопеды, социальные педагоги и работники, для того, чтобы учителю легче было организовать инклюзивный процесс для всех и всегда. И тогда, педагог, будет способствовать «включению» каждого ребенка, с учетом его индивидуальных особенностей.

Таким образом, школа может создать инклюзивную среду, которая предполагает:

- построение в образовательном учреждении целостной системы, обеспечивающей оптимальные условия для социализации, обучения, воспитания и полного достижения развития личности учащегося через интеграцию урочной и внеурочной деятельности посредством включения детей в разнообразные культурные и социальные практики;
- создание такой детско-взрослой общности, в которой каждый имеет возможность быть успешным, через гуманизацию отношений воспитатель-воспитанник;
- создание творческих коллективов, объединений, в работе которых вклад каждого считается важным и значимым для себя и других;
- формирование у обучающихся положительного отношения к учению как главному условию личного роста, преодоление негативных особенностей эмоционально-личностной сферы через включение детей в успешные виды деятельности (учебную, творческую, проектно-исследовательскую, коммуникативную, трудовую и др.);
- организацию системы эффективного психолого-педагогического сопровождения, процесса обучения через взаимодействие диагностико-консультативного, коррекционно-развивающего, лечебно-профилактического, социально-трудового направлений деятельности;
- сохранение и укрепление здоровья школьников.

Только при таких условиях, в каждом ребенке мы сможем видеть, прежде всего человека, а не ограничения и сможем, относится к нему с надлежащим уважением. Только когда мы (педагоги) сможем обнаружить их способности и начать думать о том, как они могут быть развиты. В свете естественных способностей ребенка, мы сможем приблизиться к специальным проблемам, с которыми сталкивается ребенок в результате своих ограниченных способностей. Через уважение и принятие индивидуальности каждого из них происходит формирование личности, имеющей свою собственную образовательную траекторию. Вместе с тем, ученики в школе находятся в коллективе, учатся взаимодействовать друг с другом, выстраивать взаимоотношения, совместно с учителем творчески решать образовательные проблемы. Можно с уверенностью сказать, что инклюзивное образование расширяет личностные возможности всех детей, помогает выработать такие качества, как гуманность, толерантность, готовность к помощи. Инклюзивное образование является принципиально новой системой, где ученики и педагоги работают над общей целью – доступным и качественным образованием для всех без исключения детей.

Библиография:

1. Булат Г., Кара А. Основные направления инклюзивного образования в Республике Молдова. (Ресурсные материалы по вопросам инклюзивного образования и образования для устойчивого развития)
2. Загуменнов. Ю.Л. Инклюзивное образование: создание равных возможностей для всех учащихся // Столичное образование сегодня. – 2008. - № 6. - С. 3-6.
3. Национальный доклад о развитии системы образования Республики Беларусь // Международная конференция по образованию, Женева, 25- 28 ноября 2008 г.
4. Положение людей с ограниченными возможностями в Молдове
<http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&id=4253&idc=168>
<http://www.ibe.unesco.org/ru/ice/48th-session-2008/national-reports.html>.

Recenzent: dr., conf. univ. Axentii I. A.

Data prezentării: 30 septembrie 2014

ȘTIINȚE ISTORICE

ABORDĂRI ȘTIINȚIFICE ȘI TEORETICE PRIVIND STUDIAREA ISTORIEI LOCALE

Ion GHELEȚCHI, dr.
Catedra de istorie și științe sociale

This article deals with the problem of studying the local history of the county. Studying the local history depends on a region such as: nature, population, economy, culture and local traditions.

The most important historians who were concerned about the issue of local study were: N. Resetnicov, N. Zdobnov, S. Aculici, N. Șcerba and from Republic of Moldova were: A. Rau, I. Hîncu, A. Eremia, Vl. Nicu.

This auxiliary discipline of history should become a compulsory subject in the frame of studying history by pupils and students.

Keywords: history, local history, region, county, document.

Preocupările privind studierea Istoriei locale au devenit o realitate, datorită faptului că încă din gimnaziu și apoi la liceu se presupune studierea evenimentelor și proceselor istorice, pornind de la istoria locală la cea națională. Actualmente, manualele de istorie expun, de regulă, doar evoluția proceselor istorice la nivel național și universal, lăsând pe seama profesorului și a elevilor culegerea materialelor locale din diverse surse istorice, care adesea le sunt puțin accesibile.

Aceleași prevederi fiind și în cadrul programelor universitare de licență. Studierea Istoriei locale, efectuându-se numai în cadrul ciclului II de studiu la master. De aceea nu totdeauna profesorii de istorie cunosc metodologia studierii istoriei locale, într-un context mai larg ceea ce duce la fragmentarea cunoștințelor în acest domeniu atât a elevilor cât și a studenților care reprezintă profesorii de mâine.

Pornind de la aceste premise, mai mulți istorici și-au propus metode de cercetare a ținutului local fie de unde provin, fie unde activează, în felul acesta au apărut numeroase lucrări monografice ale localităților, principalelor monumente, edificii religioase, muzee din Republica Moldova.

Puțini sunt cei care știu că studierea istoriei locale din spațiul nostru i s-au atribuit în funcție de epoci, diferite calificative precum: ”otciznovedenie”, ”rodinovedenie”, ”kraevedenie”. În ”Dicționarul limbii ruse din sec. XIII-XVII” cuvintelor ”krai” și ”vedati” sunt atribuite peste 30 de semnificații. Cuvântul ”krai” este definit atât ca partea cea mai îndepărtată de centru, cât și ca spațiul circumscris de limite. Acest cuvânt mai are și sensul de pământ, țară, regiune, iar verbul ”vedati” însemna – a ști, a deține informația. De aici, a provenit substantivul ”vedanie”, care exprimă ansamblul cunoștințelor de care dispunem la un subiect. În mod similar, cuvintele ”vedek”, și ”vedok” serveau de a denumi pe acel, care deține informația și o transmite [1].

Noțiunile în cauză pentru prima dată în circulația științifică au fost introduse prin anii 20 ai secolului XX. Formularea acestui concept îi aparține savantului rus N. Zdobnov (1888-1942), care a inclus în conceptul de studiere a istoriei locale toate publicațiile apărute indiferent de locul publicării despre un teritoriu anume. Începînd cu a doua jumătate a secolului XX, tot mai mulți savanți au fost preocupați de studierea ținutului local fiind editate astfel numeroase articole, studii de cercetare, monografiile despre istoria unei localități [1].

În literatura de specialitate au fost îndelungat dezbătute diverse aspecte ce țin de metodele de cercetare a acestei probleme. Cercetătorul rus S. N. Akulici considera că la baza metodologică a studierii istoriei ținutului local ar trebui să fie documentele din această zonă, dar și informațiile din presa locală. Dânsul menționa: „Un document de istorie locală este

legat de o anumite regiune prin însuși conținutul său, care include informații numai despre acea regiune, subînțelegându-se astfel informația despre locul tipăririi, apartenența autorului la acea regiune, date despre o localitate într-o anumită perioadă de timp istoric [2, c. 53-59].

Cu o asemenea interpretare de studiere a istoriei locale nu a fost de acord N. Șcerba, care era ferm convins că un document despre o localitate anume poate fi considerat important pentru acea localitate dacă este strict legat de regiune prin însuși conținutul chiar dacă a apărut într-o cu totul altă regiune [3, c. 99-112].

În perioada de până la proclamarea independenței Republicii Moldova, în studierea acestei discipline auxiliare a istoriei era o direcție de activitate numită „kraevedceskaia rabota” sau „kraevedenie” [4, p. 45-47].

„Kraevedenie” însemna studierea multilaterală a unui teritoriu concret al țării – sat, oraș, sau a altor așezări care reprezintă baștina pentru populația locală. Pe lângă acest aspect „Kraevedenie” studia natura, populația, economia, istoria și cultura pământului natal [5 c. 920].

Începând cu anul 1992 au fost căutate variante de redefinire a acestei discipline de studiu. Astfel s-a renunțat la folosirea sintagmei de „activitate ținută” fiind folosită tot mai des „cunoaștere locală”. În articolul lui Alexe Rău „Cunoaștere locală” pentru prima dată în Republica Moldova s-a înlocuit termenul de „cunoaștere locală” cu cel de „istorie locală”, făcându-se referire în special la faptul că în state precum: Franța, Italia, Portugalia, Spania sintagma în cauză este folosită anume cu acest termen [4, pag. 45-47].

Termenul istoric de „istorie locală” include prin esență teritoriul unui sat, raion, oraș/municipiu. Dar această noțiune poate fi extinsă și asupra unui teritoriu mult mai mare precum ar fi: sudul, centrul, nordul republicii.

În Republica Moldova un studiu amplu privind localitățile a fost elaborat în colaborare de către Victor Ladaniuc, Tudor Țopa, Anatol Eremia, Ion Hâncu, Vladimir Nicu și alții în perioada anilor 1997-2002 în 15 volume avînd titlul de „Localitățile Republicii Moldova”. Lucrarea în cauză este una enciclopedică conținînd date și cifre privind: așezarea geografică, primele atestări documentare, situația social-economică, informații de ordin demografic, administrativ, cultural, toponimic despre fiecare municipiu, oraș, orășel, comună, sat, cătun din Republica Moldova. Descrierea localităților este efectuată în ordine alfabetică, elementele constitutive fiind: aspectul contemporan, al orașelor și satelor, personalități remarcabile etc. [6, p.4-5].

Despre istoria sudului Republicii Moldova a fost preocupat Ion Chirtoagă care a publicat lucrarea „Din istoria sudului Basarabiei” (materiale didactice), care a pus în circulația științifică diverse materiale despre regiunea noastră. Anume o astfel de lucrare ne permite să evidențiem locul istoriei locale în contextul întregii istorii naționale [7, p. 5-6]. Însă lucrarea în cauză tratează mai mult sudul Ucrainei și mai puțin localitățile din sudul Republicii Moldova adică teritoriul ce a aparținut sudului fostei provincii rusești Basarabia.

În prezent e nevoie de a stabili noi direcții de activitate în domeniul studierii, promovării istoriei locale precum:

- valorificarea și documentarea în arhive, muzee, biblioteci identificarea noilor informații referințe, imagini despre localitatea pe care o studiem;
- colectarea și conservarea documentelor referitoare la trecutul și prezentul comunității (sat, raion, oraș), a documentelor publicate și non-publicate în problemele administrației locale, în activitatea organelor locale;
- selectarea din diverse surse istoriografice, publicistice despre istoria locală;
- asigurarea informațională despre istoria localității în care locuim în diverse instituții educaționale, organizații și întreprinderi;
- promovarea moștenirii culturale a locului prin mijloace tradiționale și moderne;
- publicarea documentelor de interes local;

- implicarea cetățenilor în crearea memoriei comunitare în diverse formate accesibile pentru toți, precum crearea diverselor ateliere cu tematică locală, expoziții de carte cu conținut local;

- promovarea cooperării între muzee, biblioteci, arhive ale instituțiilor;

- studierea genealogiei personalităților din localitate;

- elaborarea și publicarea materialelor științifice de referință în domeniul istoriei locale prin intermediul a diverse: creștomatii, calendare, cronici, ghiduri, almanahuri, publicații în diverse reviste și ziare;

- editarea enciclopediilor, dicționarelor locale;

- crearea unui mediu de informare care oferă utilizatorului posibilitatea de a obține de sine-stătător informația privind istoria locală. Acestui scop servește crearea paginii web a localității;

Studierea istoriei locale reprezintă la momentul actual identificarea, colectarea, prelucrarea, conservarea, gestionarea și promovarea tuturor informațiilor consacrate unui teritoriu concret sau editate în acest teritoriu. Deoarece studiind istoria localității fiecare din noi află despre vetrele noastre strămoșești, căci dacă cunoaștem propriul trecut, vom pași mai sigur spre viitor.

Referințe:

1. Решетников Н.И. Зарождение краеведения в России и проблемы его развития. [www. recherches-slaves.paris4.sorbonne.fr/Cahier6/Sommaire.htm](http://www.recherches-slaves.paris4.sorbonne.fr/Cahier6/Sommaire.htm) (citată 03.10.2014).
2. Акулич С.Н. О сущности понятия «краеведческий документ». Наука, Москва, 1990, с. 53-59.
3. Щерба Н.Н. Краеведческая литература. Книжная палата, Москва, 1995, с. 99-112.
4. Rău A. Cunoașterea locală și bibliotecile. // In: Magazin bibliologic. Chișinău, Nr. ½, 2011, p.45-47.
5. Строев К.Ф. ред. Краеведение. Наука, Москва, 1973, с. 930.
6. Ladaniuc V., Țopa T., Eremia A., Hâncu I., Nicu V., coord. Localitățile Republicii Moldova, vol. I, Moldpres, Chișinău, 1999, p. 4-5.
7. Chirtoagă I. Din istoria sudului Basarabiei (Materiale didactice). Civitas, Chișinău, 2007, p. 5-6.

Recenzent: dr., conf. univ. Cornea S.

Data prezentării: 30 septembrie 2014

PROFESORUL ALEXANDRU BOLDUR: REPERE BIOGRAFICE

*Polina LUNGU,
Catedra de istorie și științe sociale*

Alexandru Boldur was a scientist, whom it were given to pass through many harsh attempts in life, but they did not remove him from his ideas and values he cared a lot of.

Devoted to his national origin and to people as he was a component part of them, he knew how to express thoughts as a true patriot.

He is an example to us.

And he became unique for Romanian people due to his prodigious activity.

„Orice istoric trebuie să fie în mare măsură un gânditor.

El trebuie să aibă concepție proprie asupra vieții omenești și a destinului omenirii”.

Alexandru Boldur¹

Alexandru Boldur a fost un „om de știință modest”, căruia i-a fost hărăzit să trăiască între două epoci, „una muribundă și cealaltă nouă, născândă”, având în viață drept scop principal „cercetarea și predarea istoriei omenești”.²

S-a născut la Chișinău, la 23 (25) februarie 1886 în familia lui Vasile și a Elenei Boldur. Este descendent a două spițe genealogice de o impresionantă vechime: cea a renumitei familii de mazâli Boldur din Zahaicani Orheiului, pe linia tatălui, și cea a sărdarului Mihalcea-Hâncu, pe linia mamei.³ Aflăm că, din păcate, Al. Boldur n-a reușit să restabilească în întregime arborele genealogic al tatălui, dar se pare că întreaga ramură basarabeană a neamului Boldur provine de la Ioan Boldur, un orheian din secolul al 16-lea.⁴

Al. Boldur a avut o viață îndelungată însoțită de evenimente marcante, începând chiar din frageda copilărie. Unul din ele, relatat în memoriile sale, este următorul: „Prima încercare a vitalității mele s-a produs la împlinirea vârstei de trei ani. Fusesem pe malul Nistrului, la Criuleni, cu mama și nașa mea, Nicolaevscaia, o femeie rusă distinsă, pe care mama mea o prețuia foarte mult. Ambele se odihneau pe nisip după scăldat, iar eu mă jucam pe mal, lângă o apă adâncă.

Pe neașteptate, am alunecat, nimerind de-a dreptul în adâncime. Nașa, dându-și seama fulgerător ce s-a întâmplat, s-a aruncat imediat în apă cu o mare iuțeală și, știind să înoate perfect, m-a scos la suprafață aproape înecat. Am fost readus la viață. Babele din sat spuneau că o întâmplare de felul acesta e un semn de trăinicie a mea. O fi chiar așa?”⁵

Cu siguranță a fost un semn ceresc. Credem că așa a fost, deoarece Al. Boldur a viețuit 96 de ani dornic de a sluji valorilor general-umane: adevăr, libertate, dreptate, umanitate, patriotism.

Mai târziu, fiica istoricului, juristului și cercetătorului de seamă al drepturilor istorice ale Basarabiei, Nina Boldur avea să povestească „Era un om înțelept și optimist, avea o atitudine foarte pozitivă față de viață. Știa mereu să încurajeze și crea atmosferă de calm în familie. Chiar dacă unii prieteni de-ai lui erau înfricoșați de vremurile grele prin care treceau, tata întotdeauna spunea: „Nu vă speriați de ceva care poate nici nu se va întâmpla”. Așa era

¹ Expoziție virtuală – Alexandru Boldur 120 ani de la naștere. Catalogul Expoziției – eveniment. Director general: Alexe Rău. Alcătuitori: Raisa Melnic, Blânda Irina. Biblioteca Națională a R. Moldova. Chișinău, 2011, p. 6 <http://www.bnrm.md/programe/publicatii/2011/AlexandruBoldur-catalog.pdf> [Accesat la 15.09.14 ora 16.00]

² Boldur, Al. Memorii. Viața mea. Lumini și umbre. București, Editura Albatros, 2006, p. 5

³ Colesnic, Iu. Alexandru Boldur. În: Basarabia necunoscută. Chișinău, Editura Universitas, 1993, p. 172

⁴ Boldur, Al. Memorii. Viața mea. Lumini și umbre. București, Editura Albatros, 2006, p. 8

⁵ Ibidem, p. 9

firea lui”.¹

Probabil siguranța în sine i-a fost educată și de una din întâmplările din copilărie. Pe când avea vreo șapte ani și locuia la Bălți, într-o seară pe la ora zece, când tatăl său nu era acasă, un individ a început să zgâlțâie clanța ușii și să bată în ea din când în când. Fiind copil s-a speriat și a luat-o pe mama sa de mână, care i-a spus: „De ce nu ești culcat? La ora asta trebuia să dormi”, după care micul Alexandru i-a răspuns „Mi-e frică”. Mama sa i-a replicat imediat: „Să nu-ți fie frică. Ești un băiat și trebuie să fii curajos ca tata. Du-te la culcare”.²

Al. Boldur a fost crescut și educat în spiritul principiilor morale, creștinești unde nu este loc pentru violență de nici un fel. Părinții i-au servit drept model în formarea personalității.

Copilăria și-a petrecut-o, în mare parte, la Chișinău și Bălți. „Primii ani ai vieții i-am petrecut la Chișinău, unde tatăl meu a fost întâi funcționar la poștă, iar apoi la Direcția Gubernială a Basarabiei (Gubernscoie pravlenie). ...Ulterior a fost numit în postul de „ureadnic” (păstrător al ordinii), după cât se pare, întâi în comuna Căușani, apoi în orașul Tighina și, în sfârșit la Bălți. Aveam atunci șapte ani și abia acolo mi s-au întipărit primele amintiri din copilărie. Tatăl meu era mândru de funcția sa administrativă și o îndeplinea cu multă râvnă...”³

În urma aprobării cererii de transfer de către Direcția Gubernială a Basarabiei, familia Boldur a trecut cu traiul la Cornești. În speranța că vor locui aici, tatăl a cumpărat o casuță cu două camere, lângă farmacie.⁴

Corneștii au fost ultima etapă a serviciului tatălui lui Al. Boldur, deoarece s-a îmbolnăvit de tuberculoză galopantă a căilor respiratorii, fiind dus la Chișinău pentru îngrijire medicală în casa familiei Sibirschi. A murit la vârsta de treizeci și patru de ani, iar mama a rămas văduvă la doar treizeci de ani cu trei copii, dintre care cel mai mare era Al. Boldur, care nu împlinise decât nouă ani. A fost înmormântat în cimitirul din Râșcanovca, o suburbie a orașului Chișinău.

Mai târziu mama a vândut casa de la Cornești, stabilindu-se ulterior la Chișinău într-un apartament închiriat, unde țineau la gazdă pe elevii Seminarului Teologic pentru a-și asigura o sursă de existență.⁵

Mama lui Al. Boldur a muncit până la extenuare pentru a reuși să-și crească cei trei copii. A murit la Chișinău de timpuriu la vârsta de cincizeci de ani, de asemenea din cauza tuberculozei pulmonare – boală caracteristică pentru neamul Boldur. A fost înmormântată la Cimitirul Alexandru Nevschi. „Astfel și-a terminat viața plină de lipsuri și amărăciuni această eroică femeie, excepțional de bună, dar lipsită de noroc. Dacă poți fi numit sfânt în timpul vieții, apoi mama a fost o sfântă”,⁶ acesta era simbolul mamei pentru Al. Boldur.

Vicisitudinile vieții l-au întărit și l-au mobilizat pe Al. Boldur. Astfel s-a format o personalitate a neamului nostru demnă de respect.

„Școala vieții”, cât și școala în sensul ei propriu, l-au ajutat pe Al. Boldur să devină istoric și jurist în aceeași măsură, capabil să discearnă falsul de adevăr și să cultive noi orizonturi de cunoștințe tinerei generații. A urcat încet treptele cunoașterii, dar cu încredere, ca mai apoi să-și confirme trăinicia.

A început învățătura la șapte ani și jumătate, când tatăl său auzise că în satul vecin, la o depărtare de vreo zece kilometri este o învățătoare foarte bună. A fost o schimbare radicală din viața sa și, totodată, a început să trăiască printre oameni străini, necunoscuți.⁷

După școala primară, în anul 1895 este admis la școala duhovnicească (spirituală) și, ca

¹ Gherciu, A. În căutarea... istoriei Basarabiei : [despre istoricul Alexandru Boldur]. În: Ziarul „Timpul”. Anul XIII, nr. 7 (2042), vineri 24 februarie 2014, p. 31

² Boldur, Al. Memorii. Viața mea. Lumini și umbre. București, Editura Albatros, 2006, p. 10

³ Ibidem, p. 9

⁴ Ibidem, p. 15

⁵ Ibidem, p. 17

⁶ Ibidem, p. 19

⁷ Ibidem, p. 13

o continuare logică, urmează Seminarul teologic din capitala basarabeană pe care îl absolvește în anul 1906. Timpul a binevoit ca, în aceeași perioadă, în seminarul din Chișinău să studieze Pantelimon Halippa, Gheorghe Stîrcea, Alexie Mateevici, Theodor Inculeț, ca să numim câteva dintre figurile marcante ale vremii.

Deși a fost printre absolvenții fruntași ai promoției din anul 1906 și ar fi putut pretinde la unul dintre locurile rezervate la vreo Academie teologică, fie la Moscova, la Petersburg ori la Kiev, și poate că ar fi beneficiat și de o bursă eparhială așa cum au mai avut-o și alții, tânărul Alexandru renunță la cariera duhovnicească, înscriindu-se la facultatea de drept a Universității din Petersburg. În anul 1910 își ia licența în drept și se înscrie la Institutul de arheologie din același oraș pe care îl absolvește cu brio.¹

În anul următor, la 1 septembrie, își începe cariera didactică, fiind numit asistent la Facultatea de drept a Universității din Sankt Petersburg. În limbajul din acel timp, postul de asistent se numea „Atașat de Universitate pentru pregătirea de profesorat”.² I. Parhomovici în volumul *Duhovno-ucebnie zavedenia Chișinevscoi eparhii. 1813—1913* (Chișinău, 1913) ne comunică următoarele: „Boldur Alexandru Vasiliievici — absolvent al facultății de juridică; este funcționar la Sankt-Petersburg în palata de control și se pregătește de profesură”.³

Între timp, în anul 1912 a devenit și licențiat al Institutului de arheologie din același oraș.⁴

Susținerea cu succes a examenelor orale și cel scris în cadrul Facultății de drept în zilele de 29 februarie, 28 noiembrie și 14 decembrie 1916 i-au oferit lui Al. Boldur gradul de magistru în drept public. Însă, pentru a deveni profesor docent se mai cereau a fi susținute două conferințe de probă, una având o temă aleasă de asistent și alta – o temă fixată de Facultate.⁵

Astfel, în urma susținerii celor două conferințe de probă în ședința Facultății, Al. Boldur a fost inclus în programul de predare al Facultății de Drept pe anul academic 1917-1918 cu un curs special intitulat „Istoria concepțiilor despre stat, drept și societate în Rusia în secolele al XVIII-lea și al XIX-lea”. Visul lui Al. Boldur devenea realitate. A fost acceptat în corpul pedagogic al Universității din Sankt Petersburg (sau Petrograd, după cum i-a fost schimbată denumirea în timpul primului război mondial),⁶ devenind profesor docent al acestei universități.⁷

Mai târziu, în anul 1918 se stabilește în Crimeea, la Institutul juridic superior din orașul Sevastopol.⁸ Aici a deținut funcția de profesor șef de catedră. În anul 1921 devine director al „Facultății muncitorești” nou înființate, în locul Institutului, la Sevastopol.⁹

În anul 1922 și-a stabilit domiciliul la Moscova, unde a fost angajat la Comisariatul Poporului pentru comerț exterior, în funcția de consilier juridic.¹⁰

Evoluarea evenimentelor îi deschidea lui Al. Boldur orizonturi extraordinare, dar, spre uimirea multora, el hotărăște să se întoarcă la baștină.¹¹ S-a repatriat în România în anul 1924,¹² continuând activitatea științifico-didactică.

Revenit la Chișinău, în anul 1927, este numit conferențiar la catedra de istoria românilor, de la Facultatea de teologie din Chișinău, filială a Universității din Iași. În anul 1931 senatul universitar din Iași i-a echivalat studiile făcute în străinătate. În anul 1932 este

¹ Colesnic, Iu. op. cit., p. 172

² Boldur, Al. Memorii. Viața mea. Lumini și umbre. București, Editura Albatros, 2006, p. 72

³ Colesnic, Iu. op. cit., p. 172

⁴ Boldur, Al. Memorii. Viața mea. Lumini și umbre. București, Editura Albatros, 2006, p. 360

⁵ Ibidem, p. 73-74

⁶ Ibidem, p. 75

⁷ Ibidem, p. 360

⁸ Boldur, Al. Istoria Basarabiei. București, Editura Victor Frunză, 1992, p. 542

⁹ Boldur, Al. Memorii. Viața mea. Lumini și umbre. București, Editura Albatros, 2006, p. 360

¹⁰ Boldur, Al. Istoria Basarabiei. București, Editura Victor Frunză, 1992, p. 542

¹¹ Colesnic, Iu. op. cit., p. 173

¹² Boldur, Al. Istoria Basarabiei. București, Editura Victor Frunză, 1992, p. 543

numit profesor agregat, în anul 1937 este titular al catedrei sus-numite, iar în anul 1938 se transferă la Iași.¹ La deschiderea cursului de Istoria românilor la Facultatea de filozofie și litere din Iași, profesorul Al. Boldur a ținut o prelegere (Anexa 1).

Între anii 1938-1947 – profesor titular la Facultatea de litere din Iași, catedra de Istoria românilor.

În perioada anilor 1943-1948 a fost numit director al Institutului de istorie națională „A. D. Xenopol” din Iași.

În anul 1947 s-a pensionat din învățământul superior, înainte de termenul legal, iar în anul 1948 a demisionat din postul de director al Institutului de Istorie națională „A. D. Xenopol” din Iași.²

Și-a păstrat capacitatea de muncă și de creație până la o vârstă înaintată, la aproape o sută de ani continuând să-și perfecțeze vechile lucrări și să proiecteze noi studii.³

Credem că e necesar aici să amintim puțin din istoricul fondării Institutului de istorie „A. D. Xenopol” din Iași. În urma acceptării propunerilor făcute în anul 1940 de profesorul Ilie Minea, în cadrul Consiliului Profesorat al Facultății de Litere și Filozofie a Universității din Iași, de transformare a Seminarului de Istorie a Românilor, al cărui director era, într-un Institut de Istorie a Românilor, decanul Facultății și, ulterior, Senatul Universității, vor face mai multe demersuri pe lângă Ministerul Educației Naționale, Cultelor și Artelor, în cadrul aceluiași an și la începutul anului următor, în sensul aprobării transformării cerute. Ca urmare a acestor solicitări, Ministerul Educației a încuviințat, la 18 februarie 1941, transformarea Seminarului, condus de Ilie Minea, în Institutul de Istoria Românilor „A. D. Xenopol”, pendinte de Facultatea de Litere și Filozofie a Universității din Iași.

Prin aceasta, centrul universitar și academic Iași câștiga un plus de autoritate științifică, dobândind o instituție de cercetare istorică, aidoma celorlalte două mari centre universitare, București și Cluj, unde funcționau de mai multă vreme institute de istorie națională sau universală.

Deși dispunea de mijloace modeste, noul institut, sub conducerea profesorului Ilie Minea (1941-1943), a desfășurat de la început o intensă activitate de cercetare științifică, organizând totodată ședințe periodice de comunicări. În cadrul acestora erau prezentate rezultatele cercetărilor efectuate, în special în domeniul istoriei medii și moderne românești. Pe lângă istorici, la aceste ședințe au participat și filologi, și juriști, precum și invitați din celelalte centre universitare românești. Comunicările prezentate au fost publicate parte în paginile „Buletinului Institutului”, parte în volumul XVII al revistei „Cercetări Istorice”, apărut postum, după moartea lui Ilie Minea. Printr-o generoasă donație de carte, peste 4500 de volume provenite din biblioteca personală, Ilie Minea a creat și înzestrat biblioteca Institutului.

După decesul întemeietorului, în februarie 1943, conducerea Institutului „A. D. Xenopol” a fost preluată de profesorul Alexandru Boldur. În urma străduințelor noului director de a obține un statut distinct pentru instituția sa, merit să-i asigure o mai bună organizare și funcționare, la 25 mai 1943, printr-un decret-lege semnat de mareșalul Antonescu, Institutul de Istoria Românilor „A. D. Xenopol”, de pe lângă Facultatea de Litere și Filozofie, devine „persoană juridică de drept public”, sub numele Institutul de Istorie Națională „A. D. Xenopol”, de pe lângă Universitatea din Iași, funcționând sub autoritatea tutelară a Ministerului Culturii Naționale și al Cultelor.

Între altele, specificând scopurile Institutului, legiuitorul preciza că menirea sa era de a contribui „la cercetarea și studierea trecutului românilor în general și în special al românilor din est” și de a face cunoscute rezultatele cercetărilor marelui public. Potrivit prevederilor legii, titularul catedrei de Istoria Românilor de la Universitatea din Iași la acea dată,

¹ Colesnic, Iu. op. cit., p. 174

² Boldur, Al. Memorii. Viața mea. Lumini și umbre. București, Editura Albatros, 2006, p. 361

³ Boldur, Al. Istoria Basarabiei. București, Editura Victor Frunză, 1992, p. 543

profesorul Boldur, era și directorul Institutului de Istorie Națională. Directorul era abilitat să reprezinte interesele instituției în fața justiției, a autorităților și a particularilor. Potrivit schemei de organizare și funcționare aprobate, în componența Institutului intrau pe lângă director, un subdirector, numit ulterior în persoana conferențiarului Nicolae Corivan, un șef de lucrări, doi asistenți, un secretar și un camerist.

Cu toate greutățile provocate de împrejurările celui de-al doilea război mondial, ce au condus la evacuarea temporară a Institutului „A. D. Xenopol”, în anul 1944, la Alba Iulia, activitatea științifică desfășurată în cadrul său nu a fost întreruptă. Rezultatele cercetărilor făcute de Al. Boldur, N. Corivan, Dm. Constantinescu și Al. Andronic au fost publicate în numerele XIX/1946 și XX/1947 din „Studii și Cercetări Istorice”.¹

„...Scopul științei istorice este găsirea adevărului. Adevărul, în toată însemnătatea lui absolută și temporală, formează motorul principal al studiilor istorice”.²

Al. Boldur a exersat o activitate publicistică foarte intensivă, iar arealul cercetărilor sale era extrem de cuprinzător, bazat pe documentare minuțioasă. A fost un înflăcărat apărător al drepturilor Basarabiei. Multe din lucrările sale sunt închinată acestui ținut mirific.

Pamfil Șeicaru îl caracterizează în felul următor: „Basarabean ca și Hașdeu, ca și Stere, istoricul a știut să domine orice pasiune subiectivă, să păstreze seninătatea obiectivă, izbutind să dea o istorie a Basarabiei, fiecare pagină fiind gravată pe plăci de aramă ca niciun cuvânt să nu poată fi clintit”.

Conform Ninei Boldur, fiica acestuia, el era pasionat de munca sa. „Chiar și atunci când plecam la mare sau la Mănăstirea Cozia, el lucra acolo, pe terasă. Nu pleca de-acasă fără o serie de manuscrise. Spunea că pentru el munca este odihnă”, povestește Nina. Chiar și în ultimii ani de viață, când s-a îmbolnăvit de cataractă, fiica îl ajuta cu cititul și scrisul.³

Al. Roman este de părere că, „Fiecare lucrare din opera lui Alexandru Boldur reprezintă o piatră aparte din temeliea reînvierii trecutului istoric al poporului nostru”.⁴

Acest fapt îl confirmă preotul și publicistul basarabean V. Țepordei prin următoarele: „Am colaborat cu regretatul la mai multe reviste și ziare și am avut ocazia să-l cunosc îndeaproape. Era un om calm, hotărât și calculat. Când expunea o problemă, te făcea s-o înțelegi, s-o pătrunzi până în cele mai mici amănunte. Articolele lui le savuram, fiindcă desfăcea firul în patru și te făcea să te instruiești și să-l admiri. Tipăriturile istorice de după războiul mondial, apărute în străinătate, au dovedit că Al. Boldur era un mare erudit și patriot. Problemele studiate și elucidate de el nu mai admit rezerve sau îndoieli.

Atât în viața de toate zilele, cât și în situația sa de om de știință, profesorul Boldur atrage simpatia și admirația. L-am respectat, l-am admirat și l-am iubit, pentru că și el a iubit fără rezerve neamul din care ne tragem”.⁵

Tot aici aflăm că: „...acest serios și profund istoric a profesat timp de zece ani ziaristica, colaborând la *Viața Basarabiei*, *Cuvântul*, *Dreptatea*, *A.B.C.*, *Raza*, *Timpul* ș. a.”⁶

Din relatările Ninei Boldur, cea mai cunoscută carte din prima perioadă a activității lui Al. Boldur și anume „La Bessarabie et les relations russo-roumaines” a fost publicată la Paris în anul 1927 în limba franceză, și trata subiectul relațiilor ruso-române și problema Basarabiei.⁷

În memoriul său din 6 martie 1937 adresat Domnului Dr. Angelescu, Ministru al

¹ Institutul de istorie „A. Xenopol” Iași. Istoricul Institutului. <http://adxenopol.academiaromana-is.ro/istoric.html> [Accesat la 15.09.14 ora 13.00]

² Boldur, Al. *Istoria Basarabiei*. București, Editura Victor Frunză, 1992, p. 265

³ Gherciu, A. op. cit., p. 31

⁴ Expoziție virtuală – Alexandru Boldur 120 ani de la naștere. Catalogul Expoziției – eveniment. Director general: Alexe Rău. Alcătuitori: Raisa Melnic, Blânda Irina. Biblioteca Națională a R. Moldova. Chișinău, 2011, p. 7 <http://www.bnrm.md/programe/publicatii/2011/AlexandruBoldur-catalog.pdf> [Accesat la 15.09.14 ora 16.00]

⁵ Colesnic, Iu. op. cit., p. 173-174

⁶ Ibidem, p. 175

⁷ Gherciu, A. op. cit., p. 31

Educației Naționale, București, Al. Boldur însuși menționa: „*Activitatea mea publicistică începe cu publicarea lucrării asupra Basarabiei în limba franceză: „La Bessarabie et les relations russo-roumaines”, Paris, 1927, o carte ce a fost apreciată foarte mult de presa noastră din capitală, de oameni politici, de Ministerul nostru de externe și, în sfârșit, a fost premiată de Fundațiunea „Regele Ferdinand I”*”.¹

Ulterior, această carte a fost tradusă în limba română cu ajutorul istoricului și juristului Grigore Clima. Astfel, Editura „Albatros”, în anul 2000 a editat prima lucrare unanim recunoscută de către istoricii români „Basarabia și relațiile româno-ruse”.

Activând în calitate de istoric la Universitatea de Teologie din Chișinău până în anul 1937, Al. Boldur a scris mai multe cărți. După transferul său la Facultatea de Litere din Iași, unde a predat la Catedra de istorie a românilor, în perioada anilor 1937 și 1940, Al. Boldur a tipărit volumele „Istoria Basarabiei”. Inițial a fost publicat volumul întâi, privitor la istoria mai veche a Basarabiei până în sec. XVII, iar apoi, din cauza perioadei contemporane, autorul a hotărât să nu păstreze consecutivitatea și astfel volumul al doilea nu a fost nici măcar scris, iar cel de-al treilea a fost urmat de „Basarabia românească”, publicat în '40, un compendiu al istoriei Basarabiei românești.

Nina Boldur a apreciat întotdeauna activitatea științifică a lui Al. Boldur și l-a susținut necondiționat. Fiind unica moștenitoare, din devotament față de tatăl său și lucrările acestuia, ea a donat Bibliotecii „B. P. Hașdeu” din Chișinău unele exemplare ale cărților pe care le reedita, cât și cărți din biblioteca personală a profesorului Al. Boldur.²

Memoriile Domniei sale cu titlul „*Memorii. Viața mea. Lumini și umbre*”, publicate la București, Editura „Albatros”, 2006, cuprinde descrierea întregului parcurs al vieții cu urcușuri și coborâșuri, și expunerea anumitor puncte de vedere referitor la diversele subiecte abordate. Aici am găsit încorporată, probabil la inițiativa Ninei Boldur, o listă cu lucrări postume, pe care am hotărât să o prezentăm neapărat (Anexa 2).

Într-adevăr, din memoriile lecturate am desprins o verticalitate personală de admirat la Al. Boldur. Încercările vitrege ale vieții nu au reușit să-l îndepărteze de la idealurile sale și valorile la care ținea atât de mult. Devotat originii sale naționale, poporului din care era parte componentă, a știut să-și formuleze gândurile într-un mod de neclintit mai apoi. Este un exemplu pentru noi, iar prin prodigioasa-i activitate devine unicat pentru neamul românesc.

La București, pe 18 octombrie 1982, rudele și prietenii l-au petrecut în ultimul drum pe unul din marii bărbați ai Basarabiei – profesorul Alexandru Boldur.³

Nu am prezentat aici o biografie exhaustivă a istoricului, juristului și profesorului Al. Boldur, dar considerăm indispensabil faptul de a scoate din anonim personalitatea acestui cavalier al neamului și fiu credincios al Basarabiei.

Anexa 1

Prelegere de deschidere a cursului de Istoria românilor la Facultatea de Filosofie și Litere din Iași. Noiembrie 1938

Înainte de a intra în expunerea prelegerii mele țin să aduc omagiile mele și întreaga mea recunoștință Facultății din care fac parte. Am simțit căldura ei vie. Am fost primit în sânul ei ca un fiu revenit, ca un moldovean, care, deși despărțit prin vitregia soartei istorice de Moldova, și a făcut studiile în altă parte, dar n-a uitat niciodată obârșia sa națională. Sufletul moldovenilor din Basarabia vibrează la pronunțarea cuvântului Moldova.

De altfel, varietatea provinciilor într-un stat modern nicidecum nu ucide geniul creator al rasei, ci îl favorizează și contribuie la alcătuirea unei culturi cu adevărat naționale, bazate pe încrucișarea concepțiilor și mentalităților tuturor forțelor culturale ale țării.

¹ Direcția Județeană Iași a Arhivelor Naționale, fond Rectorat, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” Iași, dosar nr. 1657/1937, p. 599

² Gherciu, A. op. cit., p. 31

³ Colesnic, Iu. op. cit., p. 175

Dragostea de naționalitate este un fel de chemare a pământului pe care stăm așezați, care ne hrănește și de care suntem în permanență atrași. Influența pământului este adânc înfiripată în cugetul și simțirile noastre.

Mai mult ca orice oraș român, Iașiul a adus în patrimoniul țării prinosul lui bogat al muncii intelectuale, al culturii. Dacă ar fi vorba numai de marii dispăruți ca A. D. Xenopol, A. Phillippide, C. Stere, încă ar fi suficient ca afirmația mea să găsească din partea Dv. o unanimă aprobare.

Dar și în prezent Facultatea de Filozofie și Litere strălucește prin profesorii ei distinși, fiecare în ramura lui de activitate. O parte din ei se bucură de faima ce depășește hotarele țării.¹

Anexa 2

LUCRĂRI POSTUME

1. *Teritoriul moldovenesc, cetățile de la Nistru și cetatea Chilia*, în „Europa și Neamul Românesc”, Roma, martie 1984-februarie 1985.
2. *Relațiile lui Tudor Vladimirescu cu Eteria*, în volumul „Românii în istoria universală”, III, Iași, 1987, p. 237-247.
3. *Teritoriul Moldovei față de Principatele Kiev și Halici*, în „Arheologia Moldovei”, XII, Iași, 1988, p. 225-232 (reprodus în „Patrimoniul”, 4, Chișinău, 1991, p. 2-16.
4. *Originea și sensul cuvântului „Troian” după surse străine și românești*, în „Acta Moldaviae Meridionalis”, Vaslui, IX-XI, 1987-1989, p. 109-133.
5. *Privire generală asupra domniei lui Ștefăniță, fiul lui Bogdan*, în Anuarul Institutului de istorie „A. D. Xenopol”, XXVII, Iași, 1990, p. 215-220.
6. *Sensul și însemnătatea politicii externe a lui Ștefan cel Mare*, în „Patrimoniul”, nr. 2, Chișinău, 1991, p. 7-12.
7. *Dubla credință a rușilor în secolul al XII-lea*, în „Analele Brăilei”, serie nouă, an II, nr. 2, Brăila, 1996, p. 605-608.
8. *Imperialismul sovietic și România*, București, Editura Militară, 2000, 262 p.
9. *Basarabia și relațiile româno-ruse. Chestiunea Basarabiei și dreptul internațional* (La Bessarabie et les relations russo-roumaines. La question bessarabienne et le droit international, Paris, 1927). Traducere și îngrijire de Grigore Clima. București, Editura Albatros, 2000, 352 p.
10. *Adunările de stări sociale în istoria Moldovei și a Țării Românești. Sfatul mare de obște*, București, Editura Albatros, 2001, 269 p.

REEDITĂRI POSTUME

1. *Istoria Basarabiei*, ed. a II-a, București, Editura Victor Frunză, 1992, 544 p.
2. *Cu privire la istoria Transnistriei*. Studiu critic, în volumul „Românitatea transnistreană”, București, Editura Semne, 1996, p. 3-17.
3. *Românii și strămoșii lor în istoria Transnistriei*. În volumul „Românitatea transnistreană”, București, Editura Semne, 1996, p. 18-66.²

Recenzent: dr., conf. univ. Cornea S.

Data prezentării: 30 septembrie 2014

¹ Boldur, Al. Memorii. Viața mea. Lumini și umbre. București, Editura Albatros, 2006, p. 379

² Ibidem, p. 377-378

ȘTIINȚE JURIDICE

ASPECTE COMPARATIVE PRIVIND CONDIȚIILE DE FOND LA ÎNCHEIEREA CONTRACTULUI DE VÎNZARE-CUMPĂRARE PRIN PRISMA LEGISLAȚIILOR ROMÂNIEI ȘI REPUBLICII MOLDOVA

*Silvia SAVVA, lector superior universitar,
Catedra de drept*

Depuis son apparition jusqu'à nos jours, la vente a continuellement évolué, les réalités sociales de l'époque imposant nouveaux éléments, techniques modernes, des stratégies, des méthodes de formation, d'exécution et d'éteindre du contrat.

Les législations nationales, à son tour, ont essayé d'adapter les réglementation sur la vente aux nouvelles exigences qui répondent aux besoins des participants aux relations sociales.

Ce travail vise à atteindre une vision globale de la façon dont la vente est perçue par les législations nationales de la Roumanie et de la Moldavie, notamment les conditions de fond nécessaires pour la formation de ce contrat.

Noțiunea vânzării- cumpărării

Apărută încă în perioada antichității, reglementată de dreptul roman, vânzarea-cumpărarea reprezintă cel mai răspândit contract atât în sfera raporturilor juridice civile, cât și a celor comerciale, servind drept instrument juridic fundamental care asigură circuitul național și internațional de bunuri și valori[1].

Fiind o formă evoluată a schimbului, derivată din acest contract, având ca factor complementar apariția monedei ca instrument de plată, vânzarea-cumpărarea a cunoscut o continuă evoluție, realitățile sociale ale timpului impunând elemente noi, tehnici modernizate, strategii, metode de încheiere, executare și stingere a acestui contract.

Legislațiile naționale, la rîndul lor au căutat să adapteze reglementările în materie noilor exigențe, care să corespundă necesităților participanților la relațiile sociale.

De altfel, nici doctrina juridică nu a rămas pasivă în fața dezvoltării continue a vieții sociale, economice, căutînd să puncteze caracteristicile esențiale ale contractului, particularitățile acestuia, să identifice posibile lacune legislative, să interpreteze anumite reglementări mai rigide în conținut, precum și să analizeze aplicabilitatea acestora, etc.

Am făcut această introducere tocmai pentru a contura scopul prezentei lucrări și anume: realizarea unei viziuni de ansamblu asupra felului în care este percepută vânzarea-cumpărarea în legislațiile naționale și anume cea a României și cea a R. Moldova, cu precădere asupra condițiilor de fond necesare încheierii contractului.

Sediul materiei cu privire la contractul de vânzare-cumpărare îl constituie atât în legislația R. Moldova cât și în legislația română Codul Civil, completat de legi speciale cu privire la unele categorii de vânzare, reglementări relativ recente, iar în ceea ce privește Codul Civil român, acesta necesitînd încă multe studii, analize comentarii[2].

Preocuparea fundamentală a doctrinei juridice românești s-a manifestat prin identificarea elementelor de noutate pe care le aduce Noul Cod Civil, privite totuși într-un context mai larg care să permită determinarea aplicabilității acestor reglementări.

Pornind de la ideea de bază a prezentei lucrări ținem să redăm noțiunea de vânzare-cumpărare așa cum este ea reglementată și anume:

- Cod Civil al R. Moldova definește la art. 753 al. (1), vânzarea - cumpărarea ca fiind „contractul prin care o parte (vînzător) se obligă să predea un bun în proprietate celeilalte părți (cumpărător), iar acesta se obligă să preia bunul convenit”

- Codul civil al României, la art. 1650 al. 1 definește vânzarea ca fiind „contractul prin care vânzătorul transmite sau, după caz se obligă să transmită cumpărătorului proprietatea unui bun în schimbul unui preț pe care cumpărătorul se obligă să îl plătească.”

La al. 2 al aceluiași articol se face mențiunea că „poate fi transmis prin vânzare un dezmembrămînt al dreptului de proprietate sau orice alt drept”.

O primă deosebire pe care o constatăm este însăși cea care privește denumirea contractului, iar în acest sens Codul Civil român a dat preferință unei denumiri simplificate intitulîndu-l doar „contract de vânzare”.

O altă distincție care rezultă din noțiune se referă la obiectul contractului. Cu privire la acest fapt, dacă legiuitorul român a ținut să vină cu mențiunea expresă la al. 2 art. 1650 prin care stipulează ca obiect al vânzării inclusiv dezmembrămintele dreptului de proprietate sau orice alt drept, atunci, legiuitorul R. Moldova s-a limitat doar să facă referire la bun ca și obiect al contractului. În acest context, considerăm necesară precizarea că prin bun, în sensul art. 285 CC R.M. înțelegem „toate lucrurile susceptibile apropierii individuale sau colective, precum și drepturile patrimoniale” .

Alți autori oferă o noțiune mai complexă contractului de vânzare-cumpărare, definindu-l ca fiind „acel contract prin care una din părți (vânzătorul) transmite celeilalte părți (cumpărătorul) în schimbul unei sume de bani numită preț, un drept de proprietate asupra unui lucru anume sau asupra unei unuversalități juridice – cuprinzînd drepturi și obligații -,un alt drept real, un drept de creanță sau o acțiune în justiție cu caracter patrimonial împreună cu dreptul litigios aferent ” [3].

Condiții de fond la încheierea contractului de vânzare-cumpărare

Încheierea contractului de vânzare- cumpărare implică întrunirea cumulativă a unor condiții de fond, cunoscute și drept condiții de validitate .

Sub aspectul condițiilor de fond, legislațiile României și a R. Moldova corespund în a le pretinde a fi întrunite, făcîndu-se referire la:

- Capacitatea părților
- Consimțămîntul
- Obiectul
- Cauza, toate acestea supunîndu-se diferitor cerințe.

1. Capacitatea.

Capacitatea juridică civilă este una din condițiile esențiale cerute de lege pentru valabilitatea oricărui contract. Capacitatea de contracta este considerată „o parte componentă a capacității juridice civile constînd în aptitudinea persoanei (fizice sau juridice) de a încheia, personal sau prin reprezentare, contracte civile” [4].

Cu referire la contractul de vânzare-cumpărare, Codul civil român a instituit la art. 1652 principiul capacității, conform căruia „pot cumpăra sau vinde toți cei cărora nu le este interzis prin lege”. Deducem, așadar, că minorii care nu au împlinit vîrsta de 14 ani și interzișii judecătorești nu pot contracta decît prin reprezentanții lor legali, în condițiile prevăzute de lege, sancțiunea nerespectării incapacității fiind nulitatea actului astfel încheiat.

Pe lîngă aceste incapacități cu caracter general Codul civil român enumeră expres și unele incapacități specifice vânzării(art. 1653, 1654, 1655), acestea referindu-se la:

a. incapacitatea judecătorilor, procurorilor, grefierilor, executorilor, avocaților, notarilor publici, consilierilor juridici și practicienilor în insolvență de a cumpăra, direct sau prin persoane interpușe drepturi litigioase care sunt de competența instanței judecătorești în a cărei circumscripție își desfășoară activitatea;

b. Incapacitatea mandatarilor de a cumpăra bunurile pe care sunt însărcinați să le vîndă precum și de a vinde bunuri proprii pentru un preț care constă într-o sumă de bani provenită din vânzarea ori exploatarea bunului sau patrimoniului pe care îl administrează ori a cărei administrare o supraveghează;

c. Incapacitatea părinților, tutorelui, curatorului, administratorului provizoriu de a cumpăra bunurile persoanelor pe care le reprezintă, precum și de a vinde bunuri proprii pentru un preț care constă într-o sumă de bani provenită din vânzarea ori exploatarea bunului sau patrimoniului pe care îl administrează ori a cărei administrare o supraveghează;

d. Incapacitatea funcționarilor publici, judecătorilor sindici, practicieni în insolvență, executorilor precum și altor asemenea persoane, care ar putea influența condițiile vânzării făcute prin intermediul lor, de a cumpăra bunurile pe care le administrează ori a căror administrare o supraveghează.

Încălcarea incapacităților prezentate la literele a) și d) se sancționează cu nulitate absolută, iar a celor prezentate la literele b) și c) se sancționează cu nulitate relativă.

Principala modificare în materie de incapacități privește eliminarea interdicției de vânzare între soți (art. 1307 Vechiul Cod civil).

Făcînd referire la legislația R. Moldova Codul civil nu conține reglementări exprese privind capacitatea și incapacitatea de a vinde sau cumpăra, totuși, lipsa acestora din Secțiunea I – Dispoziții generale cu privire la vânzare- cumpărare- nu denotă inexistența acestora, ci faptul că legiuitorul nostru a considerat suficiente reglementările generale privind capacitatea juridică a persoanei precum și stabilirea unor incapacități ce se regăsesc, însă, în texte legale reprezentînd reglementări ale altor instituții juridice, de exemplu:

➤ Codul civil, reglementînd contractul de mandat, stabilește la art. 1039 că: „Mandatarul nu poate încheia acte juridice în numele mandantului cu sine însuși chiar și prin reprezentanți, cu excepția cazului cînd este autorizat expres sau cînd mandantul cunoaște faptul că nu obiectează împotriva lui.” Chiar dacă textul citat face referire la act juridic în general, mai cu seamă vom putea încadra contractul de vânzare – cumpărare sub incidența acestui articol.

➤ Referindu-se la tutelă și curatelă, art. 43, al. 3 Cod civil stabilește o altă incapacitate ce vizează și vânzarea – cumpărarea: „Tutorele și curatorul, soțul și rudele acestora pînă la gradul al IV-lea inclusiv nu au dreptul să încheie convenții cu persoana pusă sub tutelă sau curatelă, cu excepția transmiterii către aceasta a averii prin donație sau folosință gratuită”.

➤ „Judecătorii, avocații, notarii, procurorii și executorii judecătorești nu pot dobîndi drepturi litigioase sub sancțiunea nulității absolute” (art. 801 Cod civil). Prezenta reglementare, deși binevenită este totuși incompletă, avînd în vedere că nu se precizează dacă interdicția vizează doar o anumită categorie de acte juridice (de exemplu prin vânzare-cumpărare, așa cum prevede Codul civil din Quebec la art. 1783) sau o anumită arie geografică (de exemplu circumscripția în care își desfășoară activitatea, așa cum prevede Codul civil român la art. 1653 al 1).

➤ Incapacitatea coproprietarilor devălmași de a încheia acte de dispoziție cu privire la bunuri proprietate comună în devălmășie fără acordul scris al celorlalți coproprietari devălmași. Sancțiunea nerespectării acestor dispoziții este nulitatea relativă, atunci cînd se face dovada că cealaltă parte (cumpărătorul) știa sau trebuia să știe despre existența unui acord care limitează dreptul de dispoziție, despre faptul că ceilalți coproprietari devălmași sunt împotriva încheierii actului juridic sau că nu a fost cerut acordul la înstrăinarea imobilelor (art. 369 al. 3 Cod civil).

➤ Potrivit art. 6 al.1 din Legea cu privire la prețul normativ și modul de vânzare-cumpărare a pămîntului, nu pot cumpăra terenuri agricole și din fondul silvic persoanele străine, iar în cazul primirii unor asemenea terenuri prin moștenire le pot înstrăina doar persoanelor fizice și juridice ale R. Moldova.

Deși crează oarece dificultăți în identificarea incapacităților care afectează încheierea contractului de vânzare - cumpărare, apreciem rațiunea legiuitorului moldovean motivată de necesitatea de a acoperi un spectru mai larg de acte juridice, cuprinzîndu-l și pe cel sus menționat.

Punctăm, în acest context, o dată în plus rolul literaturii de specialitate[5] în selectarea și evidențierea tuturor aspectelor, elementelor care compun și caracterizează o categorie juridică.

2. Consimțământul.

Prin consimțământ se înțelege manifestarea exteriorizată de voință a persoanei de a încheia un act juridic (art. 199 al. 1 CC al R.M.).

Într-o altă accepțiune „Consimțământul reprezintă exteriorizarea sau manifestarea hotărârii de a încheia contractul” [6].

Ca și condiție de valabilitate a contractului consimțământul trebuie să fie valabil exprimat. În acest sens, potrivit art. 199 al.2 CC al R.M., consimțământul este valabil dacă ”provine de la o persoană cu discernământ, este exprimat cu intenția de a produce efecte juridice și nu este viciat”.

Reglementări similare se conțin și în CC al României (art. 1204) care, cu referire la contract și la condițiile esențiale de valabilitate a contractelor prevede că „consimțământul părților trebuie să fie serios, liber și exprimat în cunoștință de cauză”. În continuarea acestui articol CC român indică modalitățile de viciere a consimțământului, reglementând eroarea, dolul, violența și leziunea. Aceleași vicii le regăsim și în legislația R. Moldova, doar că aici ele sunt prezentate la categoria cauzelor de nulitate a actului juridic.

Eroarea.

Conform art. 1207 din NCC al României, contractul poate fi anulat la cererea părții care la momentul încheierii contractului se afla într-o eroare esențială, dacă cealaltă parte știa sau, după caz, trebuia să știe că faptul asupra căruia a purtat eroarea era esențial pentru încheierea contractului.

Eroarea este esențială (considerabilă – în exprimarea legiuitorului R. Moldova) :

- când poartă asupra naturii sau obiectului contractului (de exemplu, dacă unul dintre co-contractanți credea că încheie un contract de întreținere și nu un contract de vânzare),
- când poartă asupra identității obiectului prestației (de pildă, dacă unul dintre co-contractanți credea că va cumpăra un anume bun, dar, de fapt, achiziționează un altul) sau asupra unei cantități a acesteia în absența căreia contractul nu s-ar fi încheiat,
- când poartă asupra identității persoanei sau asupra unei calități a acesteia în absența căreia contractul nu s-ar fi încheiat (atunci când s-a încheiat un contract în considerarea calităților personale ale cocontractantului, spre exemplu, vânzătorul, el însăși a produs bunul).

Eroarea care privește simplele motive ale contractului nu este esențială, cu excepția cazului în care prin voința părților asemenea motive au fost considerate hotărâtoare.

Pentru a putea fi invocată, în concordanță cu art. 1208 din Cod Civil român, eroarea trebuie să fie scuzabilă în sensul că respectivul contract nu poate fi anulat dacă faptul asupra căruia a purtat eroarea putea fi, după împrejurări, cunoscut cu diligențe rezonabile. De asemenea, nu se poate invoca eroarea asumată, respectiv eroarea care poartă asupra unui element cu privire la care riscul de eroare a fost asumat de cel care o invocă sau, după împrejurări, trebuia să fie asumat de acesta.

Partea care este victima unei erori nu se poate prevala de aceasta contrar exigențelor buneii-credințe. Buna-credință este prezumată, co-contractantul trebuind să aducă probe în sensul că partea care invocă eroarea o face cu rea-credință.

O noutate de reglementare constă în faptul că dispozițiile privitoare la eroare se aplică în mod corespunzător și atunci când există o eroare de comunicare sau de transmitere a informațiilor sau documentelor. Mai exact, aceste dispoziții sunt aplicabile și în situațiile în care eroarea poartă asupra declarației de voință ori în cele în care declarația a fost transmisă inexact prin intermediul unei alte persoane sau prin mijloace de comunicare la distanță.

Simpla eroare de calcul nu atrage anularea contractului, ci numai rectificarea, afară de cazul în care, concretizându-se într-o eroare asupra cantității, a fost esențială pentru încheierea contractului. Eroarea de calcul trebuie corectată la cererea oricărei părți.

Cu titlu de noutate, Noul Cod Civil român admite și posibilitatea invocării erorii de drept, respectiv eroarea asupra existenței sau conținutului unei norme juridice. Eroarea de drept este considerată esențială atunci când privește o normă juridică determinantă, potrivit voinței părților, pentru încheierea contractului. Cu toate acestea, eroarea de drept nu poate fi invocată în cazul dispozițiilor legale accesibile și previzibile[7].

Dolul.

În ceea ce privește vicierea prin dol a consimțământului, aceasta intervine, conform art. 1214 din Cod Civil român, atunci când partea s-a aflat într-o eroare provocată de manoperele frauduloase ale celeilalte părți ori când aceasta din urmă a omis, în mod fraudulos, să-l informeze pe contractant asupra unor împrejurări pe care se cuvenea să i le dezvăluie.

Ținem să remarcăm o deosebire importantă față de vechiul Cod Civil și anume că dolul poate determina anularea contractului indiferent de elementul asupra căruia poartă și indiferent dacă elementul respectiv era determinant sau nu pentru încheierea contractului. Sub imperiul vechii reglementări, dolul nu ducea la anularea contractului decât în situația în care era decisiv pentru încheierea contractului. Astfel, în cazul în care manoperele dolosive întrebuintate determinau acceptarea de către cealaltă parte a unor clauze mai puțin favorabile, nu se putea invoca nulitatea actului juridic încheiat, ci se puteau cere numai despăgubiri.

Dolul este un fapt obiectiv și produce efecte juridice prin sine însuși. Motivele pentru care partea în culpă a indus în eroare cealaltă parte nu au importanță juridică. Dolul este temei de anulare a actului juridic chiar dacă autorul dolului estima că actul juridic este avantajos pentru cealaltă parte.

Dolul poate proveni și de la un terț, în cazul în care cealaltă parte a cunoscut sau, după caz, trebuia să cunoască dolul la încheierea contractului.

Literatura de specialitate a R. Moldova ține să punteze natura dublă a dolului – viciu de consimțământ și fapt cauzator de prejudiciu – fapt care comportă și o sancțiune dublă. Ca viciu de consimțământ dolul atrage nulitatea relativă a actului juridic, ca delict civil dolul generează dreptul părții vătămate la despăgubiri[8].

Violența.

În accepțiunea CC român, violența - viciu de consimțământ, este înțeleasă ca fiind temerea justificată indusă fără drept de cealaltă parte sau de un terț, de așa manieră încât partea amenințată putea să creadă, după împrejurări, că, în lipsa consimțământului său, viața, persoana, onoarea sau bunurile sale ar fi expuse unui pericol grav și iminent (art. 1216). În stabilirea caracterului determinant al violenței trebuie să se țină seama, așa cum dispune art. 1216 alin. 4 CC român, de vârsta, starea socială, sănătatea și caracterul celui asupra căruia s-a exercitat violența, precum și de orice altă împrejurare ce a putut influența starea acestuia la momentul încheierii contractului. Având în vedere că nu orice amenințare constituie, prin ea însăși, violență-viciu de consimțământ, se cere ca aceasta să reprezinte o încălcare a legii (să fie ilicită), pentru a atrage nevalabilitatea actului. Pe de alta parte, potrivit aceluiași cod reprezintă violență temerea insuflată prin amenințarea cu exercițiul unui drept făcută cu scopul de a obține avantaje nejustificate (art. 1217). Faptul că amenințarea trebuie să fie determinantă, rezultă în mod implicit și din dispozițiile art. 1219, care nu recunosc caracterul de viciu de consimțământ, simplei temeri reverențiere, izvorâte din respect, fără ca aceasta să fi fost însoțită de violență. Amenințarea cu un rău nu este considerată constitutivă de violență atunci când ea rezultă dintr-o stare de necesitate, decât în măsura în care cealaltă parte a profitat de această împrejurare (art. 1218 CC român.) [9].

Leziunea.

Una dintre cele mai importante modificări aduse de Noul Cod Civil al României regimului juridic al viciilor de consimțământ este cea legată de domeniul de aplicare a leziunii.

Conform art. 1221 din Codul Civil, există leziune atunci când una dintre părți, profitând fie de (a) starea de nevoie, (b) lipsa de cunoștințe sau (c) lipsa de experiență a celeilalte părți, stipulează în favoarea sa o prestație de o valoare considerabil mai mare, la data

încheierii contractului, decât valoarea propriei prestații. Existența leziunii se apreciază și în funcție de natura și scopul contractului.

Este leziune, de exemplu, în cazul când o persoană, profitând de starea materială foarte grea cauzată de lipsa mijloacelor de existență a altei persoane, o determină să vîndă un obiect prețios la un preț excesiv de mic în comparație cu valoarea reală a obiectului sau o determină să ia un împrumut cu o dobîndă excesiv de mare.

Spre deosebire de vechea reglementare, care se referea numai la minori, leziunea a devenit viciu de consimțământ cu vocație de aplicare generală, fiind susceptibilă de a se aplica de fiecare dată când între prestațiile părților există disproporții importante.

Considerăm corectă această nouă abordare a legiuitorului român, or factor determinant în manifestarea consimțământului unei persoane poate servi în primul rînd starea de necesitate a acesteia, stare caracteristică mai cu seamă maturilor decât minorilor, aflați la adăpostul reprezentanților lor legali.

Aceeași aplicare o dă leziunii și legiuitorul moldovean, oferind la art. 230 CC reglementări similare celor conținute în CC român.

Victima leziunii are două posibilități. Aceasta poate cere, în primul rînd, anularea contractului, dacă leziunea depășește jumătate din valoarea pe care o avea, la momentul încheierii contractului, prestația promisă sau executată de partea lezată și dacă disproporția persistă pînă la data cererii de anulare. În al doilea rînd, aceasta poate cere reducerea obligațiilor sale cu valoarea daunelor interese la care ar fi îndreptățită.

În toate cazurile, instanța poate să mențină contractul dacă cealaltă parte oferă, în mod echitabil, o reducere a propriei creanțe sau, după caz, a majorare a propriei obligații, cu aplicarea corespunzătoare a prevederilor legate de adaptarea contractului în caz de eroare.

Nu pot fi atacate pentru leziune contractele aleatorii (definite ca fiind contractele care, prin natura lor sau prin voința părților, oferă cel puțin uneia dintre părți șansa unui câștig și o expune totodată la riscul unei pierderi, ce depind de un eveniment viitor și incert- spre exemplu contractele de asigurare), tranzacția, precum și alte contracte anume prevăzute de lege[10].

C. Obiectul

Potrivit literaturii de specialitate[11] obiect al contractului este desemnată prestația la care se obligă părțile contractante. Avînd drept efect nașterea, modificarea sau stingerea obligațiilor, obiect al contractului este de fapt obligația apărută, modificată sau stinsă.

Contractul de vînzare-cumpărare este un contract sinalagmatic, generînd două obligații reciproce. În acest sens obligația vînzătorului are ca obiect bunul vîndut, iar obligația cumpărătorului are ca obiect prețul plătit de către acesta în schimbul bunului.

Obiectul contractului de vînzare-cumpărare este o condiție esențială a acestuia, esențială fiind și clauza contractuală ce se referă la obiect. Se consideră respectată clauza cu privire la obiect în cazul când din prevederile contractuale se poate determina denumirea și cantitatea bunului – obiect al vînzării-cumpărării[12].

Pentru ca contractul să fie valabil, obiectul acestuia trebuie să întrunească anumite condiții, cerințe care sunt similare în legislația română (art.1225-1231; CC român; art.206 CC al R. Moldova – referitoare la obiect în general și art. 1657-1659 CC român – referitoare la bunul care formează obiect al vînzării) și anume:

- să existe - condiția este îndeplinită, cînd bunul este prezent ca atare în momentul încheierii actului, dar și în situația bunurilor viitoare (în lipsa unei prevederi exprese, contractele pot purta și asupra bunurilor viitoare. Dacă bunul ce formează obiect al vînzării – cumpărării a existat însă nu mai există în momentul perfectării contractului, atunci vînzarea-cumpărarea este lovită de nulitate absolută. Dacă bunul a pierit în parte, dar există în momentul încheierii contractului, cumpărătorul are un drept de opțiune în baza căruia poate cere executarea contractului cu o reducere de preț proporțională cu partea pierită sau să ceară anularea contractului în situația în care partea pierită era așa de importantă încît se poate presupune că dacă ar fi știut, cumpărătorul nu ar mai fi încheiat contractul;

- să fie în circuitul civil (numai bunurile care sunt în circuitul civil pot face obiectul unei prestații contractuale). Constituie limitări ale circulației bunurilor cele care constituie monopol de stat (armament, medicamente), metale prețioase și pietre prețioase, obiectele de cult[13];

- să fie posibil (în cazul unei imposibilități inițiale, la momentul încheierii actului, pentru una dintre părțile actului, contractul rămâne valabil încheiat). Astfel, potrivit prevederilor art. 670 CC al. R. Moldova este nul contractul al cărui obiect reprezintă o prestație imposibilă;

- să fie determinat sau determinabil. Sub acest aspect, CC român conține dispoziții referitoare la determinarea obiectului de către un terț sau prin raportare la un factor de referință, precum și dispoziții privind determinarea calității obiectului (în sensul că, atunci când nu poate fi stabilită potrivit contractului, calitatea prestației sau a obiectului acesteia trebuie să fie rezonabilă sau, după împrejurări, cel puțin de nivel mediu) [14].

Bunul, ca obiect al vânzării se va determina prin substituirea caracterelor lui particulare – atunci când vizează un bun individual determinat sau prin precizarea exactă a speciei –când vânzarea are ca obiect bunuri generice. Bunul este determinabil când părțile convin criteriile care să permită determinarea lui pe viitor.

În ceea ce privește prețul ca obiect al vânzării, pentru validitatea contractului de vânzare-cumpărare, prețul trebuie să îndeplinească următoarele condiții:

- să fie fixat într-o sumă de bani. Stabilirea prețului în bani este de esența vânzării, în caz contrar schimbându-se natura juridică a contractului în contract de schimb, de întreținere sau de rentă viageră.

- să fie determinat sau determinabil. Este considerată valabil încheiată convenția cu preț determinabil, dacă sunt îndeplinite în mod cumulativ condițiile (art. 1661 CC român):

- a. părțile au stabilit prin contract modalitatea de determinare a prețului;
- b. determinarea se va face cel mai târziu la data stabilită pentru plata prețului;
- c. determinarea nu necesită încheierea unui nou acord de voință.

Când prețul este convențional, ar putea fi fixat numai de către vânzător ori numai de către cumpărător (de exemplu, în unitățile comerciale prețul bunurilor este fix, stabilit de către vânzător).

Prețul este *determinabil* în situația în care părțile furnizează în contract o serie de elemente pe baza cărora cuantumul prețului să poată fi stabilit în viitor, cel târziu la data exigibilității obligației de plată (cum ar fi, de exemplu, prețul pieței la o dată convenită de părți).

- să fie sincer și serios

Prețul este *sincer* atunci când cuantumul lui, menționat în contract, este acela convenit în realitate de părți; este un preț real și nu fictiv sau simulat.

Prețul este *fictiv* (simulat) atunci când părțile nu intenționează să-l ceară, respectiv să-l plătească; când din actul secret rezultă că el nu este datorat.

Dacă prețul este fictiv, contractul va fi nul ca vânzare-cumpărare, putând echivala cu o liberalitate (o donație deghizată), dacă sunt întrunite condițiile cerute de lege pentru validitatea acestui act.

În cazul în care părțile s-au înțeles să treacă în contract un preț inferior celui convenit, dar fără ca prețul să devină derizoriu, ne aflăm în prezența unei deghizări parțiale a prețului, contractul de vânzare-cumpărare fiind valabil. Deghizarea parțială urmărește, de regulă, fraudarea legilor fiscale.

Prețul este *serios* dacă nu este derizoriu, disproporționat cu valoarea lucrului vândut. Prețul este *neserios* (derizoriu), în cazul în care nu reflectă valoarea reală a bunului, adică este atât de disproporționat în raport cu valoarea lucrului vândut, încât apare ca ridicol, în sens juridic, ca inexistent.

La aprecierea seriozității prețului, se poate ține seama și de gradul de rudenie dintre părți, care poate justifica un preț inferior valorii de circulație a unui bun, și chiar de relațiile de concubinaj dintre părțile contractante, care pot justifica un preț redus.

Dacă prețul este derizoriu, contractul va fi nul ca vânzare-cumpărare, dar ar putea fi valabil ca donație, dacă intenția părților a fost de a face o liberalitate și, evident, dacă sunt întrunite condițiile de fond și de formă cerute de lege pentru contractul de donație.

D. Cauza

După cum s-a remarcat, unul din principalele elemente pentru formarea și valabilitatea oricărui contract este consimțământul. Fiind un concept complex, consimțământul întruchipează nu numai voința exteriorizată a părților contractante, dar și scopul pe care acestea îl urmăresc exteriorizându-și voința. Scopul însă poate fi imediat și mediat[15]. Scopul imediat este un element constant al contractului, fiind determinat în prealabil pentru diferite categorii de acte juridice. În cazul contractului de vânzare-cumpărare transmiterea dreptului de proprietate de către vânzător are drept cauză achitarea prețului de către cumpărător și invers. Scopul mediat este subiectiv și poate varia chiar în cadrul aceleiași categorii de contracte. De exemplu, vânzând anumite bunuri o persoană poate urmări scopul îmbunătățirii situației materiale, lichidarea stocului de marfă care riscă să nu mai fie cerută pe piață, renunțarea la un produs mai vechi cu scopul de a achiziționa un altul mai performant, verificarea credibilității partenerului contractual etc.

În materia ce ne preocupă scopul imediat pe care îl urmăresc părțile contractante și în vederea căruia își dau consimțământul manifestându-și voința de a intra în raporturi contractuale este cauza în sensul condiției de valabilitate a contractului, pe când scopul mediat este nu altceva decât motivul ce-l determină pe subiect de a-și asuma anumite obligații, acesta variind de la caz la caz în dependență de împrejurări și neavând impact la capitolul valabilitatea contractului.

Indiferent de obiectul contractului, cauza trebuie să îndeplinească anumite condiții stabilite de legiuitor (art. 1236, 1237 CC român; art. 207 CC al R. Moldova) și anume:

1. să existe,
2. să fie reală,
3. să fie licită.

În primul rând cauza trebuie să existe. Nu există cauză în cazul când lipsește contraprestația în contractele sinalagmatice, din care face parte și contractul de vânzare-cumpărare. Existența cauzei nu trebuie confundată însă cu faptul de a fi expresă, cauza actului juridic se prezumă pînă la proba contrară. Respectiv, invocarea lipsei de cauză trebuie să fie dovedită de partea interesată.

În al doilea rând cauza trebuie să fie reală, adică nu trebuie să fie falsă. Este falsă cauza atunci, când rezultatul obținut în urma încheierii contractului este altul decât cel la care s-ar fi ajuns, dacă părțile ar fi avut în vedere adevărata cauză.

În cel de-al treilea rând cauza trebuie să fie licită, adică să nu contravină legii, ordinii publice, sau bunelor moravuri.

Lipsa cauzei atrage anulabilitatea contractului, cu excepția cazului în care contractul a fost greșit calificat și poate produce alte efecte juridice. Cauza ilicită sau imorală atrage nulitatea absolută a contractului dacă este comuna ori, în caz contrar, dacă cealaltă parte a cunoscut-o sau, după împrejurări, trebuia să o cunoască[16].

Constatăm, așadar, o asemănare destul de mare de reglementare a condițiilor de fond la încheierea contractului de vânzare - cumpărare între legislațiile României și cea a R. Moldova.

Diferențele identificate putem să le apreciem ca fiind mai mult de ordin tehnic decât de conținut, fiind puțin semnificative pentru a ne permite să afirmăm că există discrepanțe de abordare între reglementări.

Asemănările, în schimb, sunt binevenite. Acestea susțin originea comună a sistemelor noastre de drept, dar și facilitează relaționarea între particularii aparținând acestor două state,

mai cu seamă că atât în legislația R. Moldova, cât și în cea a României contractul de vânzare - cumpărare are o dublă valență: civilă și comercială, sporind interesul subiecților de drept de a utiliza în relațiile lor anume acest instrument juridic.

Referințe:

1. Gh. Chibac, A. Băieșu, Al. Rotari, O. Efrim *Drept civil. Contracte speciale*, vol. III, Ed. Cartier juridic, Chișinău 2005, p. 12;
2. Noul Cod Civil al României a intrat în vigoare la data de 1 octombrie 2011, conținând multiple elemente de noutate comparativ cu Vechiul Cod.;
3. Dan Chirică, *Drept civil. Contracte speciale*, Ed. LUMINA LEX, București, 1999, p.7;
4. M. Mureșan, *Capacitatea de a contracta*, în M.N. Costin, M. Mureșan, V. Ursa, *Dicționar de Drept Civil*, Ed. Științifică și enciclopedică, București, 1980, p.65;
5. M. Poalelungi, *Manualul Judecătorului la examinarea pricinilor civile*, Ed. Cartier Juridic, Chișinău 2006, p.621;
6. Ion P. Filipescu, *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, Ed. Actami, București 1994, p. 32;
7. <http://www.noulcodcivil.ro/eroarea-si-dolul-in-noul-cod-civil>, vizitat la 19.09.2014;
8. <http://www.noulcodcivil.ro/eroarea-si-dolul-in-noul-cod-civil>, vizitat la 19.09.2014;
9. http://e-juridic.manager.ro/articole/incheierea-contractului_conditiile-de-fond-7838.html, vizitat la 21.09.2014;
10. <http://www.noulcodcivil.ro/leziunea-in-noul-cod-civil>, vizitat la 20.09.2014;
11. Gh. Chibac, A. Băieșu, Al. Rotari, O. Efrim, *op. cit.*, p. 22;
12. Poalelungi, *op. cit.*, p. 632;
13. Macovei, I. E. Cadariu, *Drept civil. Contracte*, Ed. Junimea, Iași 2004, p.9;
14. http://e-juridic.manager.ro/articole/incheierea-contractului_conditiile-de-fond-7838.html, vizitat la 21.09.2014;
15. Ciongaru, M. Secula, *Drept civil. Contracte speciale*, Ed. Scrisul Românesc, Craiova 2010, p.37;
16. http://e-juridic.manager.ro/articole/incheierea-contractului_conditiile-de-fond-7838.html, vizitat la 21.09.2014;

Recenzent: dr. Vrabie C.

Data prezentării: 30 septembrie 2014

MARCA COMUNITARĂ – O OPORTUNITATE PENTRU COMPANII

*Olesea BLAȘCU, lector universitar
Catedra de drept*

L'intérêt majeur du système de la marque communautaire est de permettre aux entreprises d'identifier leurs produits et services de façon identique sur tout le territoire de l'Union Européenne (UE). La marque communautaire leur permet, par une procédure unique devant l'Office de l'harmonisation dans le marché intérieur (OHMI), l'enregistrement d'une marque qui bénéficiera d'une protection uniforme et produira ses effets sur tout le territoire communautaire. Objet de propriété, la marque européenne peut être concédée en licence, être cédée, ou faire l'objet d'autres droits réels.

Mots – clés: marque communautaire, produits et services, droits réels, Union Européenne

În economia de piață, utilizarea mărcilor este supusă unor constrângeri juridice și financiare, ceea ce atestă importanța crescândă ce li se atribuie de către societatea contemporană. În esență, politica de marcă vizează obiective dictate de necesitatea individualizării și diferențierii produselor și serviciilor față de cele ale concurenței, în funcție de specificul segmentelor de piață în raport cu avantajele și calitățile tehnice, de performanțele a căror valorificare se urmărește.

De fapt, putem afirma că marca este instrumentul prin care produsele sau serviciile pot fi cunoscute de către consumatori, întreaga societate de astăzi gravitând în jurul brand-urilor.

De fapt, în ceea ce privește mărcile, va exista întotdeauna tentația utilizării ilicite, unii așa-ziși "întreprinzători" încercând să profite de renumele, de faima sau de investițiile în publicitate ale deținătorului legal al mărcii, dar...din păcate în detrimentul calității produselor respective.

Toți giganții economici și nu numai au înțeles importanța protejării și apărării propriilor mărci. Beneficiind de protecție în condițiile legii, numai titularul are dreptul exclusiv de "exploatare" a brand-ului respectiv.

De mai bine de cincisprezece ani, atât companiile, cât și persoanele fizice au la îndemână un sistem unic pentru a-și proteja afacerile (ideile), sistem ce a fost implementat de Uniunea Europeană la 1 aprilie 1996 și guvernat de Oficiul de Armonizare a Pieței Interne de la Alicante. Prin înregistrarea mărcii comunitare se obține un titlu unic ce asigură o protecție unitară pe întreg teritoriul Uniunii Europene și care produce aceleași efecte în ansamblul acesteia.[7]

Marca comunitară a fost instituită prin Regulamentul Consiliului privind marca comunitară din 20 decembrie 1993.[1]

Conform art.4 al Regulamentului CE 40/94, „Pot constitui mărci comunitare toate semnele care pot avea o reprezentare grafică, în special cuvintele, inclusiv numele de persoane, desenele, literele, cifrele, forma produsului sau a ambalajului său, cu condiția ca astfel de semne să permită distincția între produsele sau serviciile unei întreprinderi de cele ale altora”.

Regulamentul de asemenea prevede: ”Mărcile de produse sau servicii înregistrate în condițiile și conform modalităților prevăzute în prezentul regulament sunt denumite în continuare „mărci comunitare”. Marca comunitară are un caracter unitar. Are aceleași efecte în întreaga Uniune Europeană: nu poate fi înregistrată, transferată, nu poate face obiectul unei renunțări, al unei decizii de revocare a drepturilor de titular sau de nulitate și folosirea sa nu poate fi interzisă decât în cadrul Uniunii”. [1; art.1]

Avantajele mărcii comunitare sunt:[8]

- O marcă comunitară acoperă întreaga piață a UE, având 27 de state și peste 350 mil. de locuitori (respectiv, de potențiali consumatori/utilizatori ai produselor sau serviciilor sub marcă);
- Pentru înregistrare, se folosește o singură cerere, depusă la un singur oficiu, o singură procedură de înregistrare, o singură limbă utilizată în procedură ;
- Costurile sunt mai mici comparativ cu înregistrarea mărcii în fiecare din statele membre UE sau cu protejarea acestora prin Sistem Madrid (Aranjamentul + Protocolul de la Madrid);
- Înregistrarea mărcii comunitare nu este condiționată de înregistrarea prealabilă a mărcii la nivel național, respective în țara de origine;
- Cererea poate fi completată și depusă în oricare din cele 23 de limbi oficiale ale statelor membre, cu mențiunea că procedurile ulterioare să se desfășoare, la alegerea solicitantului, în una din cele cinci limbi oficiale ale OHIM: franceza, engleza, germana, italiana sau spaniola;
- Tot ce se întâmplă cu o marcă comunitară înregistrată va avea aceleași efecte în toate țările Uniunii Europene;
- Utilizarea mărcii într-un stat membru determină validitatea mărcii în ansamblul Uniunii Europene și permite evitarea decăderii mărcii pe motiv de nefolosire pe o perioadă neîntreruptă de 5 ani.
- Cererea de marcă comunitară , care nu este acceptată la protecție în una sau mai multe țări ale Uniunii Europene, poate să fie transformată în cereri de mărci naționale, în celelalte țări ale UE unde nu sunt motive de refuz, păstrând data de prioritate sau de depozit a cererii inițiale a mărcii comunitare (așa-numita "procedură de conversie");
- Aderarea Uniunii Europene la Protocolul privind Aranjamentul de la Madrid permite un acces mai larg solicitanților/titularilor de marcă care doresc să –și protejeze mărcile la nivel internațional, oferându-li-se totodată două posibilități:
 - de a obține o înregistrare internațională pe baza unei mărci comunitare;
 - de a obține protecția unei mărci comunitare pe baza unui depozit de marcă internațională înregistrată prin Sistemul Madrid.
- Totodată, prin aderarea de noi state membre, mărcile comunitare anterior înregistrate sau depuse spre înregistrare, își extind în mod automat efectele și pe teritoriul acestora.

Arhitectura comunitară a dreptului mărcilor prevede coexistența regimurilor naționale ale mărcilor cu aceea a mărcii comunitare. Proprietatea intelectuală, și implicit dreptul mărcilor, este guvernat de o serie de convenții internaționale care nu stabilesc drepturi „internaționale“ de proprietate intelectuală, ci consacră numai proceduri de recunoaștere a drepturilor legiferate deja într-un stat, pe teritoriul altui stat.[5]

Marca comunitară are următoarele caracteristici:[8]

a. Caracterul unitar. Prin înregistrarea mărcii comunitare se obține un titlu unic ce asigură o protecție unitară pe întreg teritoriul Uniunii Europene și care produce aceleași efecte în ansamblul acesteia. În consecință , înregistrarea, transferul sau abandonul unei mărci va avea automat efect în toate țările membre ale Uniunii Europene, iar deciziile privind validitatea și drepturile conferite de marca comunitară vor avea un efect unitar.

b. Coexistența cu drepturile naționale de marcă. Protecția prin marca comunitară nu are un caracter obligatoriu și nici exclusiv, ci constituie ea însăși și un sistem independent de protecție care nu se substituie mărcii naționale și nici celei internaționale.

c. Revendicarea vechimii (seniority) unei mărci naționale. Titularul unei mărci comunitare care are o marcă identică obținută pe cale națională sau internațională va putea revendica vechimea mărcii respective. Invocarea vechimii unei mărci are ca efect faptul că atunci când înregistrarea națională a cărei revendicare a fost cerută și acceptată decade, ea nu va trebui să fie reînnoită pentru a se menține drepturile ce decurg din înregistrarea ei. Această

revendicare poate fi făcută odată cu depunerea cererii, în termen de 2 luni sau în orice moment după înregistrarea mărcii.

d. Transformarea mărcii comunitare în marcă națională. Orice cerere de marcă comunitară care nu a putut fi înregistrată, va putea fi transformată în marcă națională. Această transformare necesită depunerea aceleiași cereri la oficiile naționale în care nu există obstacol la înregistrare, cererea beneficiind de data de depozit a cererii de marcă comunitară sau cea de prioritate invocată și acceptată.

De asemenea, marca comunitară îndeplinește trei funcții esențiale la nivel european:

- identifică proveniența produselor și a serviciilor;
- garantează consecvent calitatea prin caracterul evident al angajamentului companiei față de consumator;
- este o formă de comunicare și servește drept bază pentru publicitate.[3, p.186]

Orice persoană fizică sau juridică poată să depună o cerere de marcă comunitară, dacă îndeplinește una din următoarele condiții:

- are naționalitatea unui stat membru al Uniunii Europene, al unui stat membru al Convenției de la Paris sau al Organizației Mondiale a Comerțului;
- are domiciliul, sediul sau o întreprindere industrială sau comercială efectivă și serioasă pe teritoriul Uniunii Europene, pe teritoriul unui stat membru al Convenției de la Paris sau al Organizației Mondiale a Comerțului.

Dacă nu îndeplinește niciuna dintre aceste condiții, există posibilitatea obținerii unei înregistrări de marcă comunitară dacă există un acord de reciprocitate între țara solicitantului și Uniunea Europeană (ex. Taiwan).[4, p.13]

Se disting în principal mărcile verbale, mărcile figurative, mărcile complexe compuse dintr-unul sau mai multe cuvinte și/sau din semne vizuale, mărcile tridimensionale.

Marca este un semn care trebuie:

- să permită să se distingă produsele sau serviciile unei firme de cele ale altora;
- să poată fi reprezentată grafic.

Exigența legală a reprezentării grafice se justifică mai ales prin necesitatea de a putea înregistra și publica marca și de a permite căutări în registru. CJCE a stabilit condițiile pentru noțiunea de reprezentare grafică: *ea trebuie să fie clară, precisă, completă în ea însăși, ușor accesibilă, inteligibilă, durabilă și obiectivă.*

Procedurile naționale de înregistrare sunt proprii fiecărui stat membru, ele nu sunt armonizate printr-o directivă, așa încât, relevant pentru acest domeniu este procedura de înregistrare a mărcii comunitare.

Solicitantul poate depune o cerere de înregistrare a mărcii comunitare la:[9]

- Oficiul pentru armonizare în cadrul pieței interne (OHIM), în special pe cale electronică („e-filing”);
- la serviciul central în domeniul proprietății industriale al unui stat membru;
- la Oficiul Benelux din domeniul proprietății intelectuale.

Cererile de înregistrare a unei mărci comunitare se depun într-una din limbile oficiale ale Uniunii Europene. Solicitantul trebuie să indice o a doua limbă, care trebuie să fie una dintre limbile Oficiului (engleză, franceză, germană, italiană și spaniolă), și a cărei utilizare trebuie să o accepte ca limbă alternativă de procedură.[10]

Cererile depuse la serviciile centrale din domeniul proprietății industriale sau la Oficiul Benelux sunt transmise către OHIM în termen de două săptămâni de la depunere.

Cererea trebuie să conțină următoarele elemente:

- cerere pentru înregistrarea unei mărci comunitare;
- datele care permit identificarea solicitantului;
- lista produselor sau a serviciilor pentru care se cere înregistrarea;
- reproducerea mărcii.

De asemenea, solicitantul trebuie să achite o taxă de depunere. După prezentarea documentelor și plățirea taxei, cererii i se va atribui o dată de depunere.

O persoană care a înregistrat o marcă într-unul din statele care sunt părți la Convenția de la Paris sau la Acordul de instituire a Organizației Mondiale a Comerțului sau succesorul său în drepturi beneficiază, pentru a depune o cerere de marcă comunitară pentru aceeași marcă, de un drept de prioritate pe un termen de șase luni de la data depunerii primei cereri.

Titularul unei mărci anterioare înregistrate într-un stat, care depune o cerere pentru înregistrarea unei mărci identice ca marcă comunitară, poate să se prevaleze de senioritatea mărcii naționale anterioare.

Procedura de examinare a cererii de înregistrare a unei mărci comunitare cuprinde: [6]

➤ atribuirea unei date de înregistrare de către OHIM (Oficiul pentru Armonizarea Pieței Interne);

- examinarea condițiilor de înregistrare;
- examinarea privitoare la motivele absolute de refuz :

- absența caracterului distinctiv;
- caracter înșelător (asupra compoziției, a originii);
- semn contrar ordinii publice, bunelor moravuri;

➤ efectuarea unui raport de căutare comunitară de către OHIM :

- sunt menționate mărcile comunitare și cererile de mărci comunitare anterioare;
- se efectuează în fișierele mărcilor naționale prin intermediul oficiilor naționale, cu

excepția Franței, Germaniei și Italiei;

- publicarea în Buletinul Mărcilor Comunitare în limbile Comunității.

Dacă cererea de înregistrare este acceptată, OHIM eliberează un certificat de marcă valabil în toate cele 27 de țări membre ale Uniunii Europene.

Obținerea certificatului CTM (Community Trademark) implică șapte pași:[5]

➤ Construirea dosarului de aplicare;

➤ Examinarea dosarului de către membrii comisiei OHIM;

➤ Marca este verificată din punctul de vedere al apartenenței la una dintre situațiile "absolute grounds" sau "relative grounds" (motive de refuz);

➤ Căutarea mărcii la oficiile naționale pentru invenții și mărci;

➤ Publicarea certificatului;

➤ Analizarea contestațiilor sau opozițiilor;

➤ Înregistrarea și eliberarea certificatului CTM.

Protecția inițială este de 10 ani începând cu data înregistrării, marca putând fi reînnoită la cererea titularului, pentru perioade de 10 ani, OHIM avertizând despre expirarea termenului.

Nu toate mărcile pot deveni Community Trademark. Există, în cadrul regulamentului de funcționare a OHIM, două articole care reglementează situațiile când cererile de înregistrare pot fi respinse. Primul dintre ele se referă la "absolute grounds", mărcile cu denumiri generale, descriptive sau tehnice. Cea de-a doua categorie de mărci improprii o constituie așa-numitele "relative grounds", mărci notorii, consacrate, dar neînregistrate oficial.

Dar ce se întâmplă atunci când există motive de refuz al unei mărci comunitare, în totalitate sau în parte numai pe teritoriul unora dintre statele membre? Într-o astfel de situație se aplică principiul caracterului unitar al mărcii comunitare sau, altfel spus, principiul „totul sau nimic”. [2, p.62]

Conform acestui principiu, în situația în care cel puțin într-unul dintre state cererea de marcă a fost respinsă pe întreaga listă de produse și servicii (cel mai des invocându-se motivul existenței unei mărci anterioare identice), cererea de marcă va fi respinsă pe tot teritoriul UE. Dacă o marcă comunitară a fost refuzată pentru că nu a putut fi înregistrată în unul sau mai multe state membre, solicitantul are deschisă calea mult mai anevoioasă și mai costisitoare a înregistrărilor naționale, „convertind” cererea de marcă comunitară în cereri naționale în statele unde nu a primit refuz la înregistrare.

Marca comunitară este valabilă pentru un termen de 10 ani și poate fi reînnoită ori de câte ori este necesar.

În legislația comunitară, dacă titularul mărcii nu o folosește vreme de 5 ani de la data înregistrării, decade din dreptul de proprietate asupra acesteia.

Această simplificare s-a soldat cu o reducere semnificativă în costuri în raport cu costurile generale de înregistrare la nivel național în toate sau majoritatea din cele 27 de țări membre ale Uniunii Europene. Marca comunitară a fost, de asemenea, proiectată să completeze sistemele naționale de protecție. În cazul în care solicitanții sau titularii unei mărci comunitare sunt, la fel, titularii unei mărci naționale identice pentru produse și servicii identice, aceștia pot declara superioritatea mărcii naționale. Această modalitate le permite titularilor să păstreze drepturile anterioare.[3, p.186]

Odată cu aderarea de noi state la Uniunea Europeană, pentru a respecta caracterul unitar al mărcii comunitare, prin tratatele de aderare, mărcile comunitare anterior înregistrate sau depuse spre înregistrare, își extind în mod automat efectul în toate noile state care aderă la Uniune. Respectând principiul unității, nu este posibil ca, funcție de data înregistrării, marca să aibă efecte numai în țările care erau membre ale Uniunii Europene la data când marca a fost înregistrată, dar nuși în statele ce au aderat ulterior.[11]

Drept consecință, datorită caracterului unitar, marca comunitară va coexista (sau ar trebui să coexiste) cu toate mărcile naționale (inclusiv cu cele anterior înregistrate) din țările membre. Reciproca nu este însă valabilă, mărcile naționale nu își extind efectul pe teritoriul Uniunii Europene odată cu aderarea noilor state membre.

Modul de rezolvare a conflictelor între mărcile comunitare și cele naționale înregistrate sau depuse spre înregistrare, anterior datei aderării este reglementat de articolul 159 bis, din Regulamentul mărcii comunitare, care prevede că:[1; art.159 bis]

„1. Începând cu data aderării Republicii Cehe, Estoniei, Ciprului, Letoniei, Lituaniei, Ungariei, Maltei, Poloniei, Sloveniei și Slovaciei (denumite în continuare "nou stat membru" sau "noi state membre"), o marcă comunitară înregistrată sau depusă spre înregistrare conform prezentului regulament, având data de depozit înaintea datei de aderare, se extinde în teritoriile acestor noi state membre, cu scopul de a avea același efect în întreaga Comunitate .

2. Înregistrarea unei mărci comunitare, care a făcut obiectul unei cereri de înregistrare anterior datei aderării, nu poate fi refuzată pentru motivele absolute de refuz, enumerate în art. 7 alin. 1, în măsura în care aceste motive au luat naștere exclusiv ca urmare a aderării noului stat membru .

3. Dacă o cerere de înregistrare a unei mărci comunitare a fost depusă în timpul perioadei de 6 luni, care precede data aderării, se poate formula opoziție dacă o marcă anterioară sau un alt drept anterior, în sensul art. 8, a fost dobândit cu bună credință, în noul stat membru, și dacă, după caz, data de depozit sau a priorității, sau data de dobândire a mărcii anterioare sau a dreptului anterior (pentru mărcile și drepturile care beneficiază de protecție fără a fi înregistrate), în noul stat membru, sunt anterioare datei de depozit, sau, după caz, a datei priorității mărcii comunitare care face obiectul cererii .

4. O marcă comunitară, vizată la alin. 1, nu poate fi anulată :

- în baza art. 51 (Cauzele nulității absolute) , dacă motivele de anulare au devenit aplicabile numai ca urmare a aderării ,

- în baza art. 52 (Cauzele nulității relative) alin. 1 și 2, dacă dreptul național anterior a fost înregistrat, solicitat la înregistrare sau dobândit, într-un nou stat membru, anterior aderării .

5. Poate fi interzisă utilizarea unei mărci comunitare vizată la alin. 1, într-un nou stat membru, în baza art. 106 (Interdicția utilizării mărcilor comunitare) și 107 (Drepturi anterioare de competență locală), dacă marca anterioară sau alt drept anterior a fost înregistrat, solicitat la înregistrare sau dobândit, cu bună credință în noul stat membru, sau dacă, după caz, are data de prioritate anterioară aderării acestui stat la Uniunea Europeană " .

Cauzele de încălcare pot fi intentate la instanța mărcii comunitare, care sunt instanțe naționale desemnate de statele membre și autorizate cu competențe în domeniul mărcilor comunitare. Astfel, art.91 al Regulamentului nr.40/94 prevede: „Statele membre desemnează pe teritoriul lor un număr cât mai limitat de jurisdicții naționale de primă și de a doua instanță, denumite în continuare „tribunale de mărci comunitare”, însărcinate să îndeplinească funcțiile care le sunt atribuite prin prezentul regulament”.[1; art.91]

Hotărârile luate de aceste instanțe sunt efective pe întreg teritoriul Uniunii Europene. În acest mod se evită urmărirea pe cale judiciară în fiecare stat a persoanelor care au încălcat legea. Doar marca comunitară se bucură de o astfel de protecție pe întreg teritoriul Uniunii Europene.

Opțiunea de a transfera și atribui mărci comunitare este esențială pentru managementul companiilor. O marcă comunitară poate fi transferată, în mod separat de orice alt transfer al întreprinderii, care este titularul mărcii, referitoare la unele sau toate produsele sau serviciile, pentru care aceasta a fost înregistrată. O marcă comunitară poate fi licențiată pentru o parte din sau tot teritoriul Uniunii Europene. Licențele pot fi exclusive sau non-exclusive.[1; art.17,22]

Mărcile comunitare constituie drepturile prioritare în raport cu toate mărcile ulterioare și alte drepturi conflictuale din toate statele membre. Acest fapt le permite titularilor de mărci comunitare nu doar să-și protejeze drepturile lor exclusive la nivel european, dar și să prevaleze mai târziu asupra drepturilor naționale.

Astfel, înregistrarea mărcii la nivel comunitar, deci dobândirea protecției mărcii pe întregul teritoriu al UE, reprezintă un avantaj, permițând celui căruia i s-a încălcat dreptul asupra mărcii să riposteze și să stopeze aceste acte ilegale.

Referințe:

1. Regulamentul Consiliului (CE) nr.40/94 din 20 decembrie 1993 privind marca comunitară, JO L 11 din 14 ianuarie 1994
2. Cristina Bicu, Marca comunitară : salvare sau amenințare, Brand4Brands,decembrie 2005 – ianuarie 2006
3. Dr. Eugene Stuart, Edoardo Fano, Linda Scales, Gerda Leonaviciene și Anna Lazareva, Legislația și politicile în domeniul proprietății intelectuale, Chișinău, 2010
4. Ștefan Cocoș, Elisabeta Niculescu, Elena Stoica, Marca comunitară. Ghid, ed. OSIM, București, 2008
5. Mirela Diaconescu, Mihai Diaconescu, <http://www.rejournal.eu/Portals/0/Arhiva/JE%2024/JE%2024%20Diaconescu%20Diaconescu.pdf>
6. Manual de Proprietate Intelectuală, <http://www.inmlex.ro/index.php?MenuID=46&DetailID=67>
7. http://www.osim.ro/publicatii/editura/Brosuri/14_1%20Procedura_opozitie_marca_comunitara_2009_net.pdf
8. <http://www.osim.ro/pagoami/marca/avantajeab.htm>
9. http://europa.eu/legislation_summaries/internal_market/businesses/intellectual_property/mi0025_ro.htm
10. http://www.osim.ro/publicatii/editura/Brosuri/18_Marca%20comunitara.pdf
11. <http://www.osim.ro/pagoami/marca/extindereab.htm>

Recenzent: dr. Dănoi I.

Data prezentării: 29 septembrie 2014

**CONȚINUTUL CERERII PRIVIND SOLICITAREA ÎNCUVIINȚĂRII
ADOPTIEI, ÎN CADRUL PROCEDURII SPECIALE.
ASPECTE PRACTICE ȘI TEORETICE**

*Vladimir CHIRONACHI, lector superior universitar
Catedra de drept*

In this article the author intended to show the importance and highlight the particularities of this Institution in the system of Procedural Civil Law. Also, he intended to cover the lacks that he had identified in the law by offering answers to some delicate questions theoretical and practice.

Legislația procesual-civilă reglementează o serie de condiții pe care trebuie să le întrunească cererea privind solicitarea încuviințării adopției. Evident respectiva cerere prezintă o vastă importanță teoretică dar în special practica, datorită efectelor juridice pe care le produce și particularităților de drept procesual care fac parte din cadrul normativ al acesteia.

Este nevoie de a preciza din start că cererea privind solicitarea încuviințării adopției prezintă un act procesual, prin care persoanele care pretind a adopta solicită concursul instanței de judecată în vederea intentării procesului civil privind încuviințarea judiciară a adopției.

Altfel zis cerere privind solicitarea încuviințării adopției prezintă unica modalitate legală, în temeiul căreia poate fi declansat procesul civil în vederea încuviințării judiciare a adopției.

Este nevoie de a aminti că pricinile civile privind încuviințarea judiciară a adopției prezintă un caracter necontencios, adică nu încubă existența unui litigiu de drept. Astfel normele care reglementează condițiile pe care trebuie să le întrunească cererea de chemare în judecată privind solicitarea încuviințării adopției comportă un caracter de jure special, normele care reglementează cadrul juridic similar al procedurii contencioase (generale) putând fi aplicate doar în măsura în care nu contravin esenței cererii privind solicitarea încuviințării adopției.

Astfel în temeiul art.7 alin.(1) și (3) ale Codului de Procedură Civilă instanța judecătorească intenționează procesul civil la cererea persoanei care revendică apărarea unui drept al său încălcat sau contestat, libertății ori a unui interes legitim. La intentarea proceselor de judecare a litigiilor de drept (procedura contencioasă), se depune cerere de chemare în judecată, iar în pricinile necontencioase, se depune cerere.

În scopul prezentării mai eficiente a condițiilor pe care trebuie să le întrunească cerere privind solicitarea încuviințării adopției este nevoie să precizez că legislația procesual-civilă este determinată în acest sens atât de reglementările pe care le oferă Codul de Procedură Civilă al Republicii Moldova cât și de normele de drept procesual-civil din cadrul Legii privind regimul juridic al adopției.

Astfel art.287 al Codului de Procedură Civilă reglementează conținutul obligatoriu al cererii privind solicitarea încuviințării adopției, la rândul său art.288 al Codului reglementând lista de acte care se anexează la cererea de adopție a copiilor cetățeni ai Republicii Moldova de către cetățeni ai Republicii Moldova domiciliați în străinătate, de către cetățeni străini și apatrizi sau la cererea de adopție a copiilor străini de către cetățeni ai Republicii Moldova.

La rândul său art.14 al Legii privind regimul juridic al adopției reglementează conținutul cererii de adopție și art.15 al aceleiași Legi reglementează actele care se anexează la cererea de adopție.

În continuare voi prezenta mai amănunțit condițiile impuse de legislație privind cererea de încuviințare a adopției cu trimiterile legislative de rigoare.

Legislația procesual-civilă reglementează condițiile de fond ale cererii privind solicitarea încuviințării adopției. Este nevoie de a preciza, că deși Codul de Procedură Civilă

nu reglementează expres, în măsura în care normele speciale cu privire la procedura încuviințării adopției nu prevăd altceva se vor aplica normele similare care reglementează condițiile de fond și de formă ale cererii de chemare în judecată din cadrul procedurii contencioase. Desigur este nevoie de a menționa ca condițiile de fond și de formă ale cererii privind solicitarea încuviințării adopției au un caracter special, față de normele generale referitoare la conținutul cererii de chemare în judecată. Aceasta se mai datorează desigur și faptului că cererea de chemare în judecată presupune existența unui litigiu de drept, prin ea urmărindu-se nu numai sesizarea instanței de judecată ci și deducerea judecării a unui litigiu care va constitui fondul pricinii civile în procedura contencioasă. Spre deosebire de cazul procedurii generale, cazul procedurii speciale de încuviințare a adopției presupune inexistența unui litigiu de drept și deci inexistența unui interes procesual contradictoriu.

Astfel art.288 al Codului de Procedura Civilă și art.14 al legii privind regimul juridic al adopției reglementează condițiile de fond ale cererii privind încuviințarea adopției.

În continuare voi prezenta fiecare dintre respectivele condiții cu comentariile de rigoare. Astfel în cerere se indică:

- *numele, anul, luna și ziua nașterii, domiciliul adoptatorilor* – necesitatea indicării respectivelor date este determinată de faptul că cererea privind încuviințarea judecării a adopției prezintă un mijloc de sesizare a instanței de judecată. Iată de ce, indicarea tuturor atributelor de identificare personală a adoptatorilor reprezintă o condiție de fond imperativă pentru cererea privind solicitarea încuviințării adopției. Judecătorul de serviciu va fi ținut să verifice întrunirea respectivelor parametri ai cererii privind încuviințarea adopției. La fel ca și în cazul altor cereri adresate instanței de judecată în procedura specială, indicarea respectivelor date se va face împreună cu anexarea la cererea respectivă a actelor de stare civilă care dovedesc identitatea adoptatorilor. Legea nu menționează, cu excepția cazului adopției de către o persoană necăsătorită sau de către persoanele căsătorite (art.288 al Codului de Procedura Civilă), expres lista posibilelor acte (copii autentificate în modul stabilit de lege care se vor anexa la cererea privind încuviințarea adopției) prin care urmează a fi anexate la cerere pentru întrunirea condiției de fond comentate. Astfel, în lipsa unor reglementări exprese ale Codului de Procedura Civilă vom aplica dispozițiile legislației care reglementează sistemul actelor de stare civilă, care servesc la constatarea identității persoanei, adică în cazul nostru a adoptatorului (lor) petionar în cererea privind solicitarea încuviințării adopției.

Reglementările respective ale Codului de Procedura Civilă al Republicii Moldova sunt în deplină concordanță cu prevederile art. 12 al Legii privind actele de stare civilă (**Legea** nr. 100 din 26.04.2001) care reglementează ca starea civilă se dovedește cu certificatele de stare civilă eliberate pe baza actelor de stare civilă întocmite în modul prevăzut de prezenta lege, precum și cu actele de stare civilă propriu-zise, cu copiile sau extrasele de pe acestea.

De asemenea întocmirea, rectificarea, completarea, reconstituirea ori anularea actelor de stare civilă, precum și orice mențiuni înscrise pe acestea în baza unui act administrativ ori în temeiul unei hotărâri judecătorești sînt opozabile oricărei persoane pînă la proba contrară.

Pentru a putea trage concluzii privind categoriile de acte de stare civilă care dovedesc identitatea adoptatorilor este nevoie de a prezenta conținutul legal al art.1 al Legii privind actele de identitate din sistemul național de pașapoarte. Astfel conform prevederilor art. respective actele de identitate din sistemul național de pașapoarte sînt: toate tipurile de pașapoarte, de buletine de identitate, permisele de ședere, documentele de călătorie ale apatrizilor (Convenția privind statutul apatrizilor din 28 septembrie 1954), ale refugiaților și ale beneficiarilor de protecție umanitară.

Astfel în temeiul art. sus-mentionat identitatea adoptatorilor va putea fi dovedită prin copiile autentificate în modul stabilit de lege de pe următoarele acte de stare civilă:

- pașapoartele de orice tip;
- buletinele de identitate;
- permisele de ședere (în cazul străinilor);

- documentele de călătorie ale apatrizilor;
- documentele de calatorie ale refugiaților;
- documentele de calatorie ale beneficiarilor de protecție umanitară.

Conform normei generale (art.167 alin.(1) al Codului de Procedura Civila) care reglementeaza conditiile pe care trebuie să le intruneasca orice act anexat la cererea de chemare în judecata la cererea de chemare în judecată se anexează:

- copiile de pe înscrisuri, certificate în modul stabilit, într-un număr egal cu numărul de pîrîți și de intervenienți, dacă ei nu dispun de aceste acte, plus un rînd de copii pentru instanță.

Dacă înscrisurile sînt făcute într-o limbă străină, instanța poate dispune prezentarea traducerii lor în modul stabilit de lege. Aceasta norma urmeaza a fi aplicata prin coraborarea corespunzatoare cu art. 137 alin.(1) si 138 alin.(3) ale Codului de Procedura Civila conform carora se consideră înscris orice document, act, convenție, contract, certificat, scrisoare de afacere ori scrisoare personală, alt material expus în scris cu litere, cifre, semne grafice, precum și primit prin fax, poștă electronică ori prin alt mijloc de comunicare sau în alt mod ce permite citirea informației care se referă la circumstanțe importante pentru soluționarea pricinii și care pot confirma veridicitatea lor și înscrisul se depune în original sau în copie autenticată în modul stabilit de lege, indicîndu-se locul de aflare a originalului.

Indicarea domiciliului prezinta nu numai o obligatie necesara pentru citirea participantilor în cadrul procesului civil ci și un mijloc de constatare a identitatii persoanei (în cazul nostru a adoptatorilor). Domiciliul prezinta locul permanent de trai al persoanei fizice, adica locul unde acestia își au locuinta permanenta sau statornica.

Este nevoie de a preciza faptul ca domiciliul adoptatorilor urmeaza a fi indicata ca conditie obligatorie pentru admiterea cererii de chemare in judecata. La fel ca și în cazul numelui și prenumelui adoptatorilor, nendicarea acestor date va putea duce, de regula, la solicitarea corectarii pe loc a respectivelor neajunsuri din cerere, aceasta rezultind din preverile art.168 alin.(1) al Codului de Procedura Civila, care prevede ca la primirea cererii de chemare în judecată, judecătorul verifică dacă aceasta întrunește exigențele prevăzute de lege. În caz contrar, reclamantul trebuie să facă imediat completările sau modificările cerute ori să depună copii de pe cerere și copii autentificate de pe înscrisurile pe care își întemeiază pretențiile.

Instanta de judecata, desi nu realizeaza actiunile de identificarea a adoptatorilor și a conditiilor de trai a acestora, va fi tinuta sa constate completitudinea realizarii respectivelor masuri de catre organele puterii de stat competente în domeniul protectiei drepturilor copilului. Astfel instanța de judecata va constata în ce masura conditiile de trai ale adoptatorilor (de la domiciliul acestora) au fost cercetate și prezentate de organele autoritatii tutelare în avizul cu privire la adoptiei .

- *numele, anul, luna și ziua nașterii, domiciliul (locul de aflare) al adoptatului, datele de anchetă referitoare la părinți, datele despre frații și surorile adoptatului-* pe linga indicarea domiciliului adoptatorilor petitionari o conditie de fond obligatorie pentru inaintarea cererii privind solicitarea incuviintarii adoptiei este si indicarea datelor de identificare, inclusiv locului de aflare a adoptatului.

Interesele majore ale minorului presupun necesitatea precizarii respectivelor date pentru atragerea în proces a autoritatilor de protectie a acopiilor ramași fara ocrotiree parinteasca și de asemenea pentru precizarea identitatii minorului care urmeaza a fi adoptat.

Numele ca și prenumele minorului care urmeaza a fi adoptat prezinta atribute de identificare ale acestuia. Este important faptul ca identificarea minorului presupune nu numai un mijloc de constatare propriu-zisa a persoanei acestuia ci și o modalitate de identificare a legaturii dintre acesta și tertele persoane, inclusiv a legaturii de paternitate/maternitate care exista (sau a existat) între acesta și parintii lui. Daca in cazul identificarii adoptatorilor spectrul de acte de identitate prin care acestia pot fi identificati este unul destul de mare în cazul minorilor de regula actele de identitate prin care se va constata persoana acestuia vor fi certificatul de nastere și/sau buletinul de identitate a minorului. Desigur că instanța de

judicata va putea recurge la constatarea identității minorului și prin intermediul altor acte de identitate din rindul celor precizate la art.1 al Legii privind actele de identitate din sistemul național de pașapoarte .

Exceptând cazurile adoptării copiilor care se afla sub grija parintească conform prevederilor art.112 alin.(2) al Codului Familiei al Republicii Moldova Autoritățile tutelare depistează copiii rămași fără ocrotire părintească, țin evidența acestora și, în fiecare caz aparte, în dependență de circumstanțele concrete în urma cărora copiii au rămas fără ocrotire părintească, aleg forma adecvată de protecție a copiilor, asigurând controlul sistematic asupra condițiilor de întreținere, educație și instruire a acestora.

Din conținutul respectivului art. rezulta și posibilul domiciliu al copilului minor care urmează a fi adoptat. Astfel conform prevederilor art.115 alin.(1) și (2) ale Codului Familiei autoritatea tutelară asigură menținerea sau reintegrarea copilului rămas fără ocrotire părintească. În dependența de măsura de protecție aplicată domiciliul copilului adoptat va putea fi:

Domiciliul unuia dintre părinții lui biologici – în cazul în care aceștia nu sunt decazuți din drepturile părintești (art.67 al Codului Familiei);

Domiciliul uneia dintre rudele adoptatului – este vorba de rudele rudele lui de până la gradul IV inclusiv (în cazul când nu este posibil plasamentul în familia biologică) conform art.115 alin.(1) lit.b) al Codului;

Domiciliul tutorelui ori curatorului – în cazul în care minorul este amplasat sub tutela ori curatela ;

Domiciliul părinților educatori - în cazul plasamentului minorului adoptat în casa de copii de tip familial;

La adresa instituției rezidențiale de orice tip (art.115 alin.(2) lit.e) al Codului).

În ceea ce privește datele de anchetă referitoare la părinți, datele despre frații și surorile adoptatului este nevoie de a preciza ca autoritatea tutelară va fi obligată nu numai să verifice condițiile prevăzute de lege pentru copilul minor pentru ca acesta să poată fi adoptat (art.10 al Legii privind regimul juridic al adopției) ci și să identifice părinții minorului respectiv , inclusiv condițiile de trai ale acestora, modul de viață al acestora și alte informații care pot influența interesele minorului respectiv.

Astfel conform art.112 alin.(1) al Codului Familiei al Republicii Moldova apărarea drepturilor și intereselor legitime ale copiilor se pune pe seama autorității tutelare în cazurile de deces al părinților, de decădere a lor din drepturile părintești, de abandon, de declarare a părinților ca fiind incapabili, de boală sau absență îndelungată, de eschivare de la educația copiilor, de la apărarea drepturilor și intereselor lor legitime, inclusiv în cazul refuzului părinților de a-și lua copiii din instituțiile educative, curative sau din alte instituții în care se află aceștia, precum și în alte cazuri de lipsă a grijii părintești.

Instanta de judecată, pe lângă măsurile de constatare realizate de către autoritățile tutelare la etapa judiciară a adopției (incuviințarea adopției de către instanța de judecată) va fi obligată să constate (inclusiv în baza actelor anexate la cererea privind solicițarea incuviințării adopției) *proveniența copilului minor care urmează a fi adoptat*. Aceasta rezulta din prevederile Codului Familiei care reglementează ca drepturile și obligațiile reciproce ale părinților și copiilor rezultă din proveniența copiilor, atestată în modul stabilit de lege.

De asemenea legea prevede ca fiind de jure obligatorie și indicarea existenței fraților și surorilor adoptatului. Aceasta se datorează faptului că între adoptat și respectivele persoane există nu numai o legătură juridică (care de cele mai dese ori se suprapune cu legătura de sânge) ci și de regulă o puternică legătură psiho-emotională, care poate influența personalitatea celui adoptat și deci și efectivitatea adopției ca măsură de protecție a intereselor acestuia. Conform art.45 alin.(1) al Codului Familiei al Republicii Moldova rudenția este legătura bazată pe descendența unei persoane dintr-o altă persoană sau pe faptul că mai multe persoane au un ascendent comun. În primul caz, rudenția este în linie dreaptă, iar în al doilea caz - în linie colaterală. Astfel între adoptat și frații acestuia va exista în toate cazurile rudenția

de gradul II, adică aceștia provin dintr-un ascendent comun, aflându-se unul în raport cu celălalt la distanța de două nasteri. Legătura de rudenie respectivă trebuie indicată indiferent de faptul dacă frații au ascendent comun mama ori tata, adică indiferent de faptul dacă sunt frați uterini ori consangvini și de asemenea și în cazul în care unul dintre ei a fost anterior adoptat (lucru care se va întâlni destul de rar în practică) de către parintele celuilalt.

Având în vedere legătura juridică și psiho-emotională care există între minorul care poate fi adoptat și frații acestuia legea reglementează ca separarea fraților prin adopție, precum și adopția acestora de către persoane sau familii diferite sănt interzise, cu excepția cazurilor când această cerință contravine interesului superior al copilului sau când unul dintre frați nu poate fi adoptat din motive de sănătate.

În acest sens o vastă importanță practică este prezentată în punctul 13 al Hotărârii Explicative a Plenului Curții Supreme de Justiție nr.21 din 12.12.2005 cu privire la practica aplicării de către instanțele de judecată a legislației despre încuviințarea adopției. Conform respectivului punct constituie *excepții de la regula enunțată la art.10 alin.(3) al Legii privind regimul juridic al adopției* în special, următoarele cazuri:

- adopția unuia dintre copii este imposibilă din cauza unei maladii care împiedică adopția;

- este necesară întreținerea îndelungată a unuia dintre frați sau a uneia dintre surori într-o instituție educativă specială;

- despre relațiile de rudenie ale copiilor, proveniți de la părinți comuni, care nu trăiesc într-o familie și sunt întreținuți în diferite instituții pentru copii, știe numai unul dintre părinți, care timp îndelungat nu a manifestat vreun interes față de el.

-temeiurile adopției și probele care confirmă aceste temeiuri – reglementările oferite de legislație în vederea interpretării noțiunii de temeiuri ale adopției nu pot fi privite direct. Motivul constă în faptul că adopția prezintă o modalitate de ocrotire a intereselor minorului ramaș fără ocrotire părintească sau interesele caruia nu pot ocrotite în mod corespunzător de către părinții biologici. Unicul temei stricto sensu legal al adopției rezultă din definiția legală a adopției oferită de către art.2 al Legii privind regimul juridic al adopției.

Astfel deoarece adopția prezintă o formă specială de protecție, aplicată în interesul superior al copilului, prin care se stabilește filiația între copilul adoptat și adoptator, precum și legăturile de rudenie între copilul adoptat și rudele adoptatorului; unicul temei legal al adopției este dorința persoanelor care pretind a adopta (adică a adoptatorilor) de a asigura educația minorului prin integrarea acestuia în propria familie.

Este nevoie de a preciza că respectivul scop este absolut incompatibil cu orice interes material, indiferent de natura acestuia. Deoarece anume adoptatorii prin efectul juridic al adopției vor fi obligați să suporte cheltuielile materiale legate de întreținerea minorului este inadmisibil ca motivul care determină adoptatorii de a adopta să conste în interesul de a obține anumite beneficii patrimoniale prin efectul încuviințării judiciare a adopției.

Desigur adoptatorii pot opta pentru o diversă modalitate de exprimare a temeiurilor pentru a adopta. Este nevoie însă de a preciza că dorința acestora de a adopta pentru a asigura educația minorului prin integrarea acestuia în propria familie să fie exprimată clar și ulterior verificată de către instanța de judecată în timpul procesului de judecată.

Evident, în temeiul art.30 al Legii privind regimul juridic al adopției, autoritatea tutelă de la domiciliul copilului minorului va fi obligată să prezinte în avizul privind adopția existența ori respectiv inexistența temeiurilor precizate mai sus.

În temeiul art.47 al Legii privind regimul juridic al adopției adopția încetează ca urmare a desfacerii sau a declarării nulității ei în temeiul unei hotărâri judecătorești.

Anticipând puțin lucrurile voi preciza că conform art.49 alin.(1) lit.d) al Legii privind regimul juridic al adopției adopția poate fi declarată nulă în cazul în care se constată că adopția a fost solicitată și încuviințată fără intenția de a produce efecte juridice caracteristice acestei forme legale de protecție a copilului (adopție fictivă).

-solicitarea schimbării numelui, locului de naștere, datei de naștere (în cazul adopției unui copil în vârstă de pînă la un an), solicitarea înscrierii adoptatorilor în calitate de părinți în actele de înregistrare a nașterii copilului – respectiva condiție de fond a cererii privind solicitarea încuviințării adopției rezulta din consecințele adopției și respectiv din efectivitatea acesteia asupra stării civile, inclusiv a atributelor de identificare personală, a copilului minor care urmează a fi adoptat.

Astfel art.41 al Legii privind regimul juridic al adopției reglementează ca adoptatorii se înscriu în actul de naștere al copilului adoptat în calitate de părinți ai lui în conformitate cu hotărîrea judecătorească de încuviințare a adopției.

În caz de necesitate, la cererea adoptatorilor sau a copilului adoptat care a împlinit vîrsta de 10 ani, instanța de judecată păstrează datele despre părinții biologici ai copilului adoptat, fapt consemnat în hotărîrea judecătorească de încuviințare a adopției. În baza hotărîrii judecătorești de încuviințare a adopției, la solicitarea adoptatorilor, oficiul de stare civilă competent operează modificările de rigoare în actul de naștere al copilului.

Norma de la art. respectiv urmează a fi aplicată în coroborare cu prevederile art.43 al aceleiași legi. Astfel la adopție, copilului i se asigură dreptul de a-și păstra numele și prenumele.

La cererea adoptatorilor, instanța de judecată poate schimba numele copilului adoptat, dacă acest fapt nu afectează interesul superior al copilului și dreptul lui la nume, atribuindu-i numele adoptatorilor sau al unuia dintre adoptatori (soț ori soție) dacă ultimii poartă nume diferite.

Din motive temeinice, instanța, încuviințînd adopția, poate dispune, la cererea adoptatorului, schimbarea prenumelui copilului adoptat. Pentru schimbarea numelui și/sau a prenumelui copilului adoptat care a împlinit vîrsta de 10 ani se cere și acordul lui.

Norma dată este în strînsă coroborare cu prevederile art.56 alin.(4) al Codului Familiei al Republicii Moldova care reglementează ca schimbarea numelui de familie și/sau a prenumelui copilului care a atins vîrsta de 10 ani se face, în toate cazurile, cu acordul acestuia.

În caz de schimbare a numelui și/sau a prenumelui copilului adoptat, se face mențiunea respectivă în hotărîrea judecătorească privind încuviințarea adopției, iar oficiul de stare civilă competent operează aceste modificări în actul de naștere al copilului potrivit normelor stabilite în legislația cu privire la actele de stare civilă.

Un alt set de condiții referitoare la cererea privind solicitarea încuviințării adopției sînt cele referitoare la actele care urmează a fi anexate de către petiționarii adoptatori la respectiva cerere. Este nevoie de a preciza din start ca enumerare prevăzută de legiuitorul moldav, în acest sens, nu este una exhaustivă, instanța de judecată avînd posibilitatea de a reclama și alte acte în măsura în care interesele justiției civile în respectivul proces o cer.

Astfel, din interpretarea coroborată a art.31 al Legii privind regimul juridic al adopției și art.288 al Codului de Procedură Civilă al Republicii Moldova, rezulta ca la cererea de adopție se anexează:

- copia de pe certificatul de naștere al adoptatorului, în cazul adopției de către o persoană necăsătorită;

- copia de pe certificatul de căsătorie al adoptatorilor, în cazul adopției de către persoane căsătorite;

- consimțămîntul scris al celuilalt soț sau înscrisul care confirmă divorțul și faptul că foștii soți nu conviețuiesc cel puțin un an, în cazul adopției de către un soț. Dacă anexarea unui astfel de act este imposibilă, în cerere se indică dovezile care confirmă faptul;

- adeverința de sănătate a adoptatorilor;

- certificatul de la locul de muncă al adoptatorului despre funcția deținută și cuantumul salariului sau copia de pe declarația veniturilor sau un alt act similar;

- copia autenticată de pe actul ce confirmă dreptul de folosință sau dreptul de proprietate al adoptatorului asupra unui spațiu locativ.

Instanța judecătorească, după cum am mai precizat, poate reclama, din oficiu sau la cererea participanților la proces, și alte documente admise de lege, inclusiv cazierul judiciar.

Articolul 289 al Codului de Procedura Civilă reglementează, la rîndul său, actele care se anexează la cererea de adopție a copiilor cetățeni ai Republicii Moldova de către cetățeni ai Republicii Moldova domiciliați în străinătate, de către cetățeni străini și apatrizi sau la cererea de adopție a copiilor străini de către cetățeni ai Republicii Moldova.

La cererea de adopție a unui copil cetățean al Republicii Moldova depusă de cetățeni ai Republicii Moldova domiciliați în străinătate, de cetățeni străini sau apatrizi se anexează actele specificate la art.288, precum și avizul organului competent din țara al cărei cetățean este adoptatorul (în cazul adopției de către un apatrid, a statului în care este domiciliat) privitor la condițiile de trai și la posibilitatea de a fi adoptator, permisiunea dată copilului de autoritatea competentă a statului respectiv de a intra și a locui permanent pe teritoriul său.

La cererea de adopție a unui copil străin de către cetățeni ai Republicii Moldova se anexează actele specificate la alin.(1), precum și consimțămîntul reprezentantului legal al copilului și al organului competent al statului al cărui cetățean este copilul și după caz, conform legislației acestei țări sau tratatului la care Republica Moldova este parte, consimțămîntul copilului de a fi adoptat.

Actele prezentate de adoptatori cetățeni străini sau de apatrizi se legalizează în modul stabilit. Actele legalizate se traduc în limba de stat a Republicii Moldova și se autentifică notarial.

Actele anexate la cererea de adopție se prezintă în două exemplare.

Referințe:

1. Dorfman Ina. Drept Procesual-Civil. Partea Specială. Chișinău 2005.
2. Durac Gheorghe. Drept Procesual-Civil. Actele de dispozițiile ale părților în procesul civil. Editura Collegium.
3. Răducan Gabriela. Drept Procesual-Civil. Editura All Beck. București 2005
4. Av.Dragomir Eduard, Av.Paliță Oxana. Drept Procesual Civil. Sinteze pentru Pregătirea Examenului de Admitere și Definitivare în profesia de avocat. Editura Nomina, București 2009
5. Deleanu Ion. Tratat de Procedură Civilă. Editura Servo-Sat, 2000.
6. Măgureanu Florea. Drept Procesual – Civil, Ediția a III-a, Editura All Beck.
7. Măgureanu Florea. Drept Procesual-Civil roman. Vol. I. București 1997
8. Universitatea Europeană Drăgan. Facultatea de Drept. Tratat de Drept Roman.
9. Constituția Republicii Moldova
10. Codul de Procedură Civilă al RSSM din 26 decembrie 1964
11. Hotărîrea de Guvern Nr. 749 din 29.11.1993 privind instituirea Comitetului pentru Înfierare al Republicii Moldova.
12. Codului Familiei al Republicii Moldova
13. Codului de Procedură Civilă al Republicii Moldova. C. Procedura Specială Capitolul XXIII, Dispoziții Generale
14. Legea privind regimul juridic al adopției (Nr. 99 din 28.05.2010)
15. Convenția de la Haga asupra protecției copiilor și cooperării în materia adopției internaționale din 29 mai 1993
16. Convenția ONU privind drepturile copilului din 1989.
17. Măgureanu Florea. Drept Procesual Civil Roman. Vol.I. București 1997

Recenzent: dr., conf. univ. Bloșenco A.

Data prezentării: 30 septembrie 2014

UNELE VIZIUNI PRIVIND MODUL DE DETERMINARE A PREJUDICIULUI CAUZAT PRIN DECESUL PERSOANEI

*Maxim TODOROV, lector universitar,
Catedra de drept*

The human life has been and still remains one of the supreme social values protected by national and international legislation. If the person dies as a result of committing a civil offense, the obligation of the delinquent to repair the civil damage caused appears.

In this article we propose to analyze the way of establishing the civil compensations which belong to the entitled persons if somebody dies

Cuvinte cheie: decesul persoanei, despăgubiri civile, faptă ilicită.

Odată cu intrarea în vigoare a Codului Civil al Republicii Moldova la 12.06.2003 [1], un capitol separat a fost dedicat răspunderii civile delictuale (Capitolul XXXIV, art.1398-1424). Printre formele concrete ale răspunderii civile delictuale se regăsește și repararea prejudiciului cauzat prin decesul persoanei, reglementată de art.1419 - art.1423 C.civ. Pornind de la ideea că viața omului este valoarea socială supremă, legiuitorul nostru a încercat să compenseze și să atenueze în măsura posibilităților consecințele de natură morală și materială cauzate persoanelor care au avut de suferit în urma pierderii întreținătorului. Cu toate acestea, deși au trecut mai mult de 10 ani de la adoptarea C.civ., se atestă o deficiență de reglementare a modului de determinare a prejudiciului cauzat prin decesul persoanei. Anume acest aspect ne propunem să-l analizăm în prezentul articol, făcând comparație cu legislația României și ținând cont de jurisprudența CEDO. Dar înainte de a aborda acest aspect vom trece în revistă cadrul juridic al materiei vizate, în special art.1419 - art.1420 Cod Civil.

Astfel, potrivit art. 1419 alin.1 C.civ.: „În cazul decesului persoanei ca urmare a vătămării grave a integrității corporale sau a altei vătămări a sănătății, dreptul la despăgubire îl au:

- a) persoanele inapte de muncă, care erau întreținute de defunct sau care, la data decesului acestuia, aveau dreptul la întreținere;
- b) copilul persoanei născut după decesul ei;
- c) unul dintre părinții, soțul sau un alt membru al familiei defunctului, indiferent dacă este apt pentru muncă sau nu, care nu lucrează și îngrijește de copiii, frații și surorile care erau întreținuți de defunct și care nu au împlinit vârsta de 14 ani sau care, deși au împlinit o astfel de vârstă, au nevoie de îngrijire din cauza sănătății, conform avizului organelor medicale abilitate;
- d) persoanele care erau întreținute de defunct și care au devenit inapte pentru muncă pe parcursul a 5 ani de la decesul lui.

Alin. 2. „Dreptul la despăgubire se recunoaște:

- a) minorilor, până la împlinirea vârstei de 18 ani;
- b) elevilor și studenților care au împlinit 18 ani, până la finalizarea studiilor (cu excepția studiilor efectuate la secția fără frecvență) în instituții de învățământ, dar cel mult până la împlinirea vârstei de 23 de ani;
- c) femeilor care au împlinit vârsta de 55 de ani și bărbaților care au împlinit vârsta de 60 ani – pe viață;
- d) invalizilor, pe durata invalidității;
- e) unuia dintre părinți, soțului sau unui alt membru al familiei defunctului, ce îngrijește de copiii, frații și surorile care erau întreținuți de defunct, până la împlinirea vârstei de 14 ani sau până la îmbunătățirea stării sănătății, confirmată prin aviz de organele medicale abilitate.

Potrivit alin.3 „Determinarea cuantumului despăgubirilor pentru pierderea întreținătorului se efectuează conform legii”(s.n. M.T.). Alin. 4 arată că – „Persoanele obligate să repare prejudiciul cauzat prin deces vor fi ținute să compenseze și cheltuielile de înmormântare necesare, ținând cont de statutul social al defunctului și de obiceiurile locale, persoanei care le-a suportat”.

Referitor la periodicitatea despăgubirilor pentru pierderea întreținătorului art.1420 alin.1 C.civ. reglementează că: „Plata despăgubirilor pentru prejudiciul cauzat prin vătămare a integrității corporale sau prin altă vătămare a sănătății ori prin deces se efectuează în rate lunare”.

Forma delictului civil care a condus la decesul persoanei nu are importanță pentru antrenarea răspunderii civile în baza art. 1419, 1420 Cod Civil. Astfel, răspunderea va exista indiferent de faptul dacă decesul a survenit în urma săvârșirii unei infracțiuni de omor intenționat sau din imprudență ori din cauza altei infracțiuni, în urma unui accident de muncă sau accident rutier etc. Este esențial să fie prezente condițiile generale ale răspunderii civile delictuale: faptă prejudiciabilă, urmare prejudiciabilă, legătura causală și vinovăția autorului prejudiciului, precum să se ateste și lipsa cauzelor care exclud răspunderea civilă (legitima apărare, extrema necesitate etc.).

Revenim însă la problematica cercetării și, anume, la modul de determinare a cuantumului despăgubirilor pentru pierderea întreținătorului. Deși alin.3 al art. 1419 face trimitere la o lege specială care ar trebui să reglementeze modul de determinare a despăgubirilor, constatăm cu regret că, de la momentul intrării în vigoare a Codului Civil, și pînă în prezent, nu avem o asemenea lege, și nici Codul Civil nu conține reglementările necesare. Omitiunea legiutorului în acest sens este inexplicabilă, întrucît practic în fiecare zi se comit fapte ilicite care cauzează decesul persoanelor. Nici practica judiciară a Curții Supreme de Justiție nu este bogată, cauzele civile rezumîndu-se doar la încasarea prejudiciului moral, cheltuielilor de înmormântare și a îndemnizațiilor unice în caz de deces în temeiul altor legi (spre. ex. Legea securității și sănătății în muncă nr.186 din 10.07.2008, Legii asigurării pentru accidente de muncă și boli profesionale nr.756 din 24.12.1999 etc.). Literatura de specialitate autohtonă confirmă acest lucru, însă nu propun nici o soluție cu privire la modul de determinare a cuantumului despăgubirilor lunare pentru a asigura aplicarea uniformă a legii [2].

Cu toate acestea, Hotărîrea Explicativă a Plenului Curții Supreme de Justiție a R.M. cu privire la practica aplicării de către instanțele judecătorești a legislației materiale despre încasarea prejudiciului cauzat prin vătămare a integrității corporale sau altă vătămare a sănătății ori prin deces Nr.6 din 04.07.2005 [3], stabilește o soluție de determinare a cuantumului despăgubirilor. Soluția diferă în dependență de calitatea de rudă sau altă persoană întreținută de defunct. Astfel, dacă persoanele care au dreptul la recuperarea pagubei nu se aflau în relații de rudenie cu defunctul, dar erau întreținute de către decedat fiind inapte de muncă, reieșind din faptul că unor asemenea persoane nu li se stabilește pensie de urmaș, cuantumul despăgubirii constituie *partea lor din cîștigul mediu lunar al decedatului* (s.n. T.M.). Dacă persoanele care au dreptul la despăgubire, conform art. 1419 Cod Civil, au dreptul la pensie de urmaș, în temeiul art. 24 al Legii nr.156 din 14.10.1998, ele vor putea pretinde despăgubiri pentru *diferența dintre pensia pe care o primesc și valoarea întreținerii ce era prestată de victimă* (s.n. M.T.).

Aceasta este soluția incertă pe care o propune Curtea Supremă de Justiție. Soluția nu pare a fi reușită atîta timp cît aplicarea ei în practică ridică mai multe întrebări. Astfel, în primul rînd, cum determinăm valoarea întreținerii care îi revine fiecărui membru al familiei? Prin împărțirea salariului mediu lunar al defunctului la numărul membrilor de familie? În situația respectivă am putea ajunge la un nonsens. Spre ex. dacă familia era formată din trei 3 persoane: defunct, soț și copil, iar salariul mediu lunar al defunctului era de 3000 lei, atunci fiecărei persoane îi revine cîte 1000 lei (dacă împărțim în mod egal la toți). Aceasta cu condiția că soțul și copilul se aflau la întreținerea defunctului și nu aveau venituri proprii. Și

dacă scădem din partea ce îi revine copilului pensia de urmaș care constituie spre ex. aproximativ 900 lei, ajungem la un quantum lunar al despăgubirii de 100 lei. Dar dacă membrii familiei, cum ar fi soția și copiii minori, au venituri proprii? Cum vom determina că aceste venituri erau suficiente pentru propria lor întreținere și defunctul nu a participat suplimentar la întreținerea lor?

În logica Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, decesul persoanei valorează, sub aspectul compensării materiale, mult mai puțin decât vătămarea integrității corporale în care persoana vătămată, lipsită de posibilitatea de a munci, primește salariul său ratat integral. În mod normal, modalitatea de determinare a quantumul despăgubirii persoanelor în caz de deces al întreținătorului trebuie să fie cel puțin echivalentă, sub aspectul quantumului compensării, cu modalitatea de determinare a despăgubirii în caz de vătămare a integrității corporale, dar nicidecum mai mică. În caz contrar riscăm să ajungem la încălcarea gravă a principiului echității.

Este evident că această metodă propusă de Curtea Supremă de Justiție nu este viabilă, însă pot fi propuse și alte soluții legale. Problema poate fi rezolvată fie prin viitoarea completare a legii, fie prin actuala interpretare a acesteia cu deficiențele care există, însă conform unei alte argumentări.

Actuala interpretare a legii.

Considerăm că aprecierea despăgubirii de deces în caz de pierdere a întreținătorului este posibilă prin prisma analogiei legii [4] și anume prin analogie cu repararea prejudiciului în caz de vătămare a integrității corporale [5]. Cu toate că art.5 alin.3 al C.civ. al Republicii Moldova interzice aplicarea prin analogie a normelor ce stabilesc răspunderea civilă [6], vom vedea că CtEDO a recurs anume la metoda analogiei în cauza Ghimp contra Moldovei pe care îl vom analiza mai jos. Dar înainte de aceasta ne vom expune asupra altor carențe identificate în soluțiile propuse de Curtea Supremă de Justiție.

Apreciem ca fiind greșită ideea scăderii din cadrul despăgubirii lunare de deces a diferitelor plăți achitate pe linia asigurării sociale (spre ex. pensia de urmaș). Aceasta deoarece, primirea pensiei de urmaș este condiționată de calitatea de asigurat al defunctului, întrucât potrivit art. 24 al Legii nr. 156 din 14.10.1998 privind pensiile de asigurări sociale de stat: „Pensia de urmaș se acordă dacă persoana decedată era pensionar sau îndeplinea condițiile pentru obținerea unei pensii în conformitate cu prezenta lege”. Astfel, observăm că statul achită pensia de urmaș pe linia asigurările sociale din contribuțiile de asigurări sociale plătite de asigurat. Din acest motiv, nu trebuie făcută legătura dintre despăgubirea de deces, care se achită de autorul prejudiciului, cu obligațiile pe care le are statul față de persoană ca subiect al asigurărilor sociale.

În al doilea rând, quantumul despăgubirii de deces nu trebuie determinat doar în funcție de salariul mediu pe care îl avea defunctul, dar și din salariul mediu pe care acesta îl putea obține potrivit specialității, calificării sau funcției deținute deoarece, dacă ar fi fost în viață, se prezumă că acesta ar fi exercitat profesia respectivă și ar fi obținut venituri. Dacă defunctul nu a avut nici o profesie atunci trebuie să se ia în considerație salariul minim lunar stabilit prin Hotărâre de Guvern și actualizat anual [7]. În caz contrar, riscăm să ne aflăm în situația că rudele din partea persoanelor decedate care au o profesie, dar nu au reușit să o exercite, nu au dreptul la despăgubire. Salariul mediu lunar al persoanei poate fi calculat reieșind din ultimele 12 luni de muncă înainte de deces. Dacă defunctul desfășura activitate de întreprinzător atunci în funcție de venitul realizat în ultimele 12 luni înainte de deces.

În concluzie, putem afirma că repararea prejudiciului cauzat pentru pierderea întreținătorului, în lipsa unei norme legale exprese, care ar stabili modul de determinare a despăgubirii, trebuie să se realizeze prin analogie cu prejudiciul material cauzat prin vătămare a integrității corporale, cu excepția acelor reglementări care contravin esenței reparării prejudiciului patrimonial în caz de deces.

Propuneri de lege ferenda.

Identificarea celor mai echilibrate prevederi care vor stabili cuantumul despăgubirilor pentru pierderea întreținătorului, atât pentru rudele apropiate ale defunctului, cât și pentru autorul prejudiciului este o misiune complicată, întrucât trebuie să se țină cont de interesele ambelor părți și de principiul echității.

Experiența României este un exemplu în acest sens. Astfel, în art. 1390 alin.3 din Codul civil al României [8] se arată că: „La stabilirea despăgubirii se va ține seama de nevoile celui păgubit, precum și de veniturile pe care, în mod normal, cel decedat le-ar fi avut pe timpul pentru care s-a acordat despăgubirea. Dispozițiile art. 1387-1389 se aplică în mod corespunzător”. Art.1387-1389 din Noul C.civ. reglementează modul de repararea prejudiciului în caz de vătămare a integrității corporale, astfel, trimiterea ne se pare destul de logică deoarece, atât în cazul vătămării corporale, cât și în cazul decesului persoanei nu există posibilitatea de a munci, respectiv, de a întreține pe alte persoane.

Art. 1387 alin.1 C. civ. român stipulează că: „În caz de vătămare a integrității corporale sau a sănătății unei persoane, despăgubirea trebuie să cuprindă, în condițiile art.1388 și 1389, după caz, echivalentul câștigului din muncă de care cel păgubit a fost lipsit sau pe care este împiedicat să îl dobândească, prin efectul pierderii sau reducerii capacității sale de muncă. În afară de aceasta, despăgubirea trebuie să acopere cheltuielile de îngrijire medicală și, dacă va fi cazul, cheltuielile determinate de sporirea nevoilor de viață ale celui păgubit, precum și orice alte prejudicii materiale”.

Alin.2: „Despăgubirea pentru pierderea sau nerealizarea câștigului din muncă se acordă, ținându-se seama și de sporirea nevoilor de viață ale celui prejudiciat, sub formă de prestații bănești periodice. La cererea victimei, instanța va putea acorda despăgubirea, pentru motive temeinice, sub forma unei sume globale”. Alin.3: „În toate cazurile, instanța va putea acorda celui păgubit o despăgubire provizorie pentru acoperirea nevoilor urgente”.

Considerăm oportună determinarea cuantumului prejudiciului în funcție de câștigul de muncă pe care cel decedat l-a avut s-au avea posibilitatea să-l obțină, deoarece, atestăm venituri ratate pe care familia întreținătorului le-a pierdut și care trebuie compensate.

În ceea ce privește modalitatea de stabilire a pierderii și a nerealizării câștigului din muncă, C.civ. al României are un conținut mult mai reușit în comparație cu cel al Republicii Moldova, întrucât acoperă majoritatea situațiilor și neînțelegerilor ce pot apărea.

Astfel, art. 1388 în alin.1 arată că: „Despăgubirea pentru pierderea sau nerealizarea câștigului din muncă se va stabili pe baza venitului mediu lunar net din muncă al celui păgubit din ultimul an înainte de pierderea sau reducerea capacității sale de muncă ori, în lipsă, pe baza venitului lunar net pe care l-ar fi putut realiza, ținându-se seama de calificarea profesională pe care o avea sau ar fi avut-o la terminarea pregătirii pe care era în curs să o primească”.

Luarea în considerație a venitului mediu lunar net al defunctului, înainte de decesul acestuia, permite evaluarea cât mai exactă a despăgubirii de deces și, este în măsură să asigure realizarea principiului *restitutio in integrum*.

Alineatul 2 al art.1388 arată că: „Cu toate acestea, dacă cel păgubit face dovada posibilității obținerii unui venit din muncă mai mare în baza unui contract încheiat în ultimul an, iar acesta nu a fost pus în executare, se va ține seama în stabilirea despăgubirii de aceste venituri”.

Și aceasta prevedere constituie o garanție suplimentară pentru persoanele îndreptățite la despăgubire, deoarece imposibilitatea executării unui contract rentabil din cauza decesului persoanei constituie de asemenea un venit ratat pe care defunctul îl putea realiza dacă ar fi fost în viață. În plus, pe această cale are loc individualizarea la maximum a situației concrete a fiecărei familii care și-a pierdut întreținătorul.

În alin. 3 al articolului menționat se indică : „Dacă cel păgubit nu avea o calificare profesională și nici nu era în curs să o primească, despăgubirea se va stabili pe baza salariului minim net pe economie”.

Luarea în considerație a salariului minim net pe economie în cazul lipsei calificării profesionale al defunctului în Republica Moldova este posibil de stabilit prin intermediul Hotărârilor de Guvern. Un exemplu în acest sens, este Hotărârea Guvernului cu privire la cuantumul minim garantat al salariului în sectorul real: nr.165 din 09.03.2010. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2010, nr. 35 care arată că salariul minim lunar pentru 169 ore de muncă lucrate este de 1400 lei lunar. Evident, acest cuantum se actualizează anual de către Guvern.

În ceea ce privește vătămarea minorului, art.1389 alin.1 C.civ. român arată că: „Dacă cel care a suferit vătămarea integrității corporale sau a sănătății este un minor, despăgubirea stabilită potrivit prevederilor art. 1388 alin.1 va fi datorată de la data când, în mod normal, minorul și-ar fi terminat pregătirea profesională pe care o primea”.

Art.1389 alin.2: „Până la acea dată, dacă minorul avea un câștig la momentul vătămării, despăgubirea se va stabili pe baza câștigului de care a fost lipsit, iar dacă nu avea un câștig, potrivit dispozițiilor art. 1388, care se aplică în mod corespunzător. Această din urmă despăgubire va fi datorată de la data când minorul a împlinit vârsta prevăzută de lege pentru a putea fi parte într-un raport de muncă”.

Practica Curții Europene a Drepturilor Omului. Cauza *Ghimp și alții contra Republicii Moldova din 30 octombrie 2012* [9], oferă exemplu privind modalitatea de apreciere de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului a despăgubirii de deces în cazul pierderii întreținătorului. În cauza respectivă, soțul reclamantei a decedat în urma unei vătămări a integrității corporale provocate de colaboratorii de poliție. Adresându-se la CEDO, reclamanta a solicitat, printre altele, și o despăgubire sub formă de venit ratat pentru pierderea întreținătorului, menționând că are la întreținere doi copii. În continuare vom prezenta succint argumentele invocate de reclamantă și aprecierea Curții după cum urmează:

„Reclamanta a pretins 50 604.66 de euro (EUR) cu titlu de prejudiciu material. Ea a argumentat că suma constituie pierderea financiară suferită de familia ei în urma decesului soțului Leonid Ghimp. Ea a calculat pierderea prin înmulțirea salariului anual al soțului cu numărul de ani pe care i-ar mai fi lucrat până la pensionare. Calculul s-a bazat pe rata medie a inflației, reflectată asupra salariului în perioada 2005-2010, în conformitate cu datele oficiale ale Ministerului Muncii.

Metoda de calcul folosită de către reclamantă a fost adaptată la metoda utilizată de instanțele judecătorești naționale, pentru calcularea prejudiciului material în cauzele care vizează pierderea întreținătorului în circumstanțe legate de locul de muncă, cum ar fi, accidente de muncă sau bolile profesionale.

Reclamanta a susținut că, legislația națională nu prevede o metodă de calcul a prejudiciului material, în cazul pierderii întreținătorului în urma unei infracțiuni. Însă, ea consideră, că dacă o familie a cărei întreținător a murit în circumstanțe legate de locul de muncă beneficiază de o astfel de metodă de calcul, este rezonabil ca aceeași metodă să poate fi folosită și de către familiile întreținătorilor care au murit în rezultatul unei infracțiuni imputabile statului.

Guvernul a declarat că metoda de calcul folosită de reclamantă este similară celei utilizate în cauza *Mikheyev v. Russia*, nr. 77617/01, 26 ianuarie 2006, pe care Curtea a respins-o [10].

Curtea a reiterat faptul că trebuie să existe o legătură causală clară între prejudiciul invocat de reclamant și încălcarea Convenției constatată și, că aceasta poate include, în anumite cauze, compensații pentru pierderea de venit (a se vedea *Aktaş v. Turkey*, nr. 24351/94, § 352, ECHR 2003 V) [11].

În plus, Curtea a amintit că un calcul exact al sumelor necesare pentru o reparare integrală cu privire la pierderile materiale suferite de reclamant, poate fi împiedicat de caracterul incert al prejudiciului care decurge din încălcare (*Young, James and Webster v. the United Kingdom* (articolul 50), 18 octombrie 1982, § 11, Series A nr. 55). O anumită sumă poate fi totuși acordată, în pofida numărului mare de aspecte necuantificabile implicate în

evaluarea pierderilor viitoare (The Sunday Times v. the United Kingdom (no. 1) (articolul 50), 6 noiembrie 1989, § 15, Series A nr. 38; Lustig-Prean and Beckett v. the United Kingdom (satisfacție echitabilă), nr. 31417/96 și 32377/96, §§ 22-23, 25 iulie 2000; și Orhan v. Turkey, nr. 25656/94, § 431, 18 iunie 2002).

În speță, Curtea a constatat că statul pârât este responsabil pentru moartea lui Leonid Ghimp; reiese că pierderile viitoare de venit sunt, de asemenea, imputabile statului pârât. Așadar, este clar că urmează a fi acordată o sumă cu acest titlu de despăgubire.

După cum a fost menționat mai sus, Curtea a afirmat că orice calcul al venitului viitor este predispus la un anumit grad de speculație, deoarece depinde de circumstanțe imprevizibile și, de aceea, este practic imposibil să se prevadă cu exactitate suma venitului pierdut. Însă, în prezenta cauză, Curtea nu consideră că metoda de calcul utilizată de prima reclamantă este excesiv de speculativă sau nerezonabilă. Curtea a notat, în primul rând, că calculul se bazează pe o metodă folosită de instanțele judecătorești naționale pentru calcularea venitului pierdut în circumstanțe legate de locul de muncă, chiar și în cazurile în care angajatorul nu este responsabil de moartea angajatului său. În plus, calculul făcut de reclamantă nu a luat în considerare eventualele avansări în carieră și, nici capitalizarea veniturilor, nici câștigurile pe care Leonid Ghimp le-ar fi putut obține după pensionare. În aceste circumstanțe, având în vedere faptul că reclamantă trebuie să crească singură doi copii, Curtea, făcând o evaluare echitabilă, a acordat reclamantei 50 000 EUR”.

Concluzii.

În urma celor analizate mai sus, putem concluziona, cu certitudine, că la calcularea despăgubirii materiale pentru decesul întreținătorului, trebuie să se ia în considerație următoarele aspecte:

- caracterul periodic (lunar) al despăgubirii materiale în cazul pierderii întreținătorului;
- aplicarea, prin analogie, a normelor privind modalitatea de repararea a prejudiciului cauzat prin vătămare a integrității corporale sau a altei vătămări a sănătății la determinarea cuantumului prejudiciului, în caz de pierdere a întreținătorului;
- luarea în considerație a salariului sau venitul ratat net pe care l-a avut defunctul în ultimele 12 luni înainte de deces sau, pe care l-ar fi putut realiza, ținând cont de profesia pe care o avea sau, în lipsa acesteia, ținând cont de salariul minim pe țară;
- inadmisibilitatea scăderii din cuantum lunar al despăgubirii a pensiei de urmaș, întrucât ultima se achită reieșind din calitatea de asigurat la defunctului;
- recalcularea anuală a despăgubirii pentru pierderea întreținătorului în conformitate cu coeficientul de inflație;
- consultarea practicii judiciare a Curții Europene a Drepturilor Omului pe cauze similare, întrucât acestea constituie izvoare de drept obligatorii pentru Republica Moldova.

Dat fiind faptul că tematica abordată are și alte laturi care necesită a fi dezbătute, prezentul articol constituie doar o fază incipientă a discuțiilor, urmînd să fie examinate și alte probleme privind modalitatea de repararea a prejudiciului în caz de vătămare și deces.

[1] Codul civil al Republicii Moldova: nr. 1107-XV din 6 iunie 2002. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 22.06.2002, nr. 82-86;

[2] Manualul Judecătorului pe cauze civile, ediția II, 2013, precum și literatura de specialitate autohtonă (Comentariul Codului Civil din 2006 și manualul de Drept Civil.Contractele și succesiuni din 2010);

[3] Hotărîrea Explicativă a Plenului Curții Supreme de Justiție a R.M. cu privire la practica aplicării de către instanțele judecătorești a legislației materiale despre încasarea prejudiciului cauzat prin vătămare a integrității corporale sau altă vătămare a sănătății ori prin deces: Nr.6 din 04.07.2005, pct.23. In: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, [on-line], 2006, nr.6, pag.4 [citat: 26 martie 2014]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=15;

[4] Codul civil al Republicii Moldova: nr.:1107-XV din 6 iunie 2002. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 22.06.2002, nr. 82-86, art. 5 alin.1: „În cazul nereglementării prin lege ori prin acord al părților și lipsei de uzanțe, raporturilor prevăzute la art.2 li se aplică, dacă aceasta nu contravine esenței lor, norma legislației civile care reglementează raporturi similare (analogia legii)”.

[5] Codul civil al Republicii Moldova: nr. 1107-XV din 6 iunie 2002. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 22.06.2002, nr. 82-86, art.1418, art.1420.

[6] Codul civil al Republicii Moldova. nr.:1107-XV din 6 iunie 2002. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 22.06.2002, nr. 82-86, art. 5 alin.3: „, Nu se admite aplicarea prin analogie a normelor care limitează drepturile civile sau care stabilesc răspundere civilă”.

[7] Hotărîrea Guvernului cu privire la cuantumul minim garantat al salariului în sectorul real: nr. 165 din 09.03.2010. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 12.03.2010, nr. 35: la pct.1 arată că cuantumul minim al salariului este de 1400 lei lunar.

[8] Codul Civil al României: nr.287/2009. In: *Monitorul Oficial al României*, Partea I, 24.07.2009, nr.511, art.1390 alin.3.

[9] Curtea Europeană a Drepturilor Omului. Cauza Ghimp și alții contra Moldovei, Strasbourg 30 octombrie 2012 [citât on-line:26.03.2014]. Disponibil:

[http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{"fulltext":\["ghimp"\],"languageisocode":\["RON"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER","MERITS"\],"itemid":\["001-124597"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{)

[10] Hotărîrea Curții Europene a Drepturilor Omului în cauza Mikheyev versus Rusia din 26 ianuarie 2006 [citât on-line: 26.03.2014]. Disponibil:

[http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{"fulltext":\["Mikheyev"\],"languageisocode":\["RUS"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\],"itemid":\["001-94377"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{)

[11] Hotărîrea Curții Europene a Drepturilor Omului în cauza Aktaş versus Turcia din 24 aprilie 2003 [citât on-line: 26.03.2014]. Disponibil:

[http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{"fulltext":\["aktas"\],"languageisocode":\["FRA"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\],"itemid":\["001-65612"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{)

Referințe:

1. Codul civil al Republicii Moldova: nr. 1107-XV din 6 iunie 2002. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 22.06.2002, nr. 82-86;
2. Codul Civil al României: nr.287/2009. In: *Monitorul Oficial al României*, Partea I, 24.07.2009, nr.511;
3. Legea securității și sănătății în muncă: nr.186 din 10.07.2008. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2008, nr.143-144;
4. Legea asigurării pentru accidente de muncă și boli profesionale: nr.756 din 24.12.1999. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2000, nr.31-33;
5. Legea privind pensiile de asigurări sociale de stat: nr. 156 din 14.10.1998. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2004, nr. 42-44;
6. Hotărîrea Guvernului despre aprobarea Regulamentului cu privire la plata decătre întreprinderi, organizații și instituții a indemnizației unice pentru pierderea capacității de muncă sau decesul angajatului în urma unui accident de muncă sau unei afecțiuni profesionale: nr. 513 din 11.08.1993. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 1993, nr. 8;
7. Hotărîrea Guvernului cu privire la cuantumul minim garantat al salariului în sectorul real: nr. 165 din 09.03.2010. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2010, nr. 35;
8. Hotărîrea Curții Europene a Drepturilor Omului în Cauza Ghimp și alții contra Republicii Moldova din 30.10.2012 [citât on-line: 26.03.2014].

- Disponibil:[http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{"fulltext":\["ghimp"\],"languageisocode":\["RON"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\],"MERITS"},"itemid":\["001-124597"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{);
9. Hotărîrea Curții Europene a Drepturilor Omului în cauza Mikheyev versus Rusia din 26 ianuarie 2006 [citată on-line: 26.03.2014].
- Disponibil:[http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{"fulltext":\["Mikheyev"\],"languageisocode":\["RUS"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\],"itemid":\["001-94377"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{);
10. Hotărîrea Explicativă a Plenului Curții Supreme de Justiție a R.M. cu privire la practica aplicării de către instanțele judecătorești a legislației materiale despre încasarea prejudiciului cauzat prin vătămare a integrității corporale sau altă vătămare a sănătății ori prin deces: Nr.6 din 04.07.2005, pct.23. In: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, [on-line], 2006, nr.6, pag.4 [citată: 26 martie 2014]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=15;
11. BLOȘENCO A. „Obligații care se nasc din cauzarea de daune”, Cartea III, art.1398-1424. Comentariul Codului Civil al Republicii Moldova, Vol.II. Ch: Ed. Arc,2006.1356 p. ISBN 9975-61-408-6;
12. CHIBAC G., Băieșu A., ROTARI A., EFRIM O. Drept Civil. Contracte Speciale. Ch:Cartier, 2010. 568 p. ISBN 978-9975-79-620-0;
13. CLIMA N., EFRIM O. „Repararea prejudiciului în legătură cu cauzarea daunei sănătății”, Titlul VI. Manualul Judecătorului pe cauze civile, ediția II, 2013. Disponibil:http://despre.csj.md/images/documente_despre.csj.md/biblioteca/Manualul%20judecatorului%20pentru%20cauze%20civile%20Ediia%20II.%202013.pdf

Recenzent: dr., conf. univ. Pînzari V.

Data prezentării: 30 septembrie 2014

ASPECTE PRACTICE ALE VOLUNTARIATULUI ÎN CADRUL ȘTIINȚELOR JURIDICE

*Dumitru BOSÎI, Judecător Judecătoria Cahul,
doctorand, al Universității Academiei
de Științe a Moldovei de lângă AȘM*

Voluntariatul, în condițiile actuale, reprezintă o modalitate ce poate susține și fortifica valorile comunității: promovarea drepturilor și responsabilităților cetățenilor, stabilirea punctelor de legătură între instituție și cetățean, apărarea intereselor persoanelor vulnerabile. Pe larg răspândit în țările europene occidentale și de curînd preluat în Republica Moldova, voluntariatul este un concept care poate fi încadrat cu ușurință și în sfera juridică de activitate a instituțiilor publice și private, oferind atît participanților la programele de voluntariat cît și instituțiilor gazdă avantaje unice de dezvoltare.

Găsirea unui loc de muncă după absolvirea studiilor este o piatră de încercare pentru fiecare proaspăt absolvent, tînăr jurist, din multe puncte de vedere, dar mai ales din perspectiva faptului că majoritatea angajatorilor preferă selectarea unor persoane cu oarecare experiență de lucru. O posibilitate prin care un tînăr se poate pregăti pentru piața muncii sunt activitățile de voluntariat sau internshipurile. Dar voluntariatul nu este doar pentru cei fără experiență în piața muncii. Unii se implică în astfel de activități pentru a-i ajuta pe cei din jur sau pentru a se relaxa după serviciu.

Legea din Republica Moldova definește activitate de voluntariat ca fiind “*participarea benevolă desfășurată din propria inițiativă de către o persoană denumită voluntar, în interesul public.*” [3, art.2]. În Declarația Universală cu privire la voluntariat se spune că acesta este “o componentă fundamentală a societății civile, care animă cele mai nobile aspirații ale omenirii – pacea, libertatea, oportunitatea, siguranța și justiția” [1, Preambul]. Voluntariatul transformă în acțiune declarația Națiunilor Unite potrivit căreia „Noi, oamenii, avem puterea de a schimba lumea” [1].

Legea cu privire la voluntariat definește voluntarul ca fiind “*orice cetățean al Republicii Moldova, cetățean străin sau apatrid, care în sprijinul solidarității civice dorește să se implice în activități de voluntariat organizate de persoane juridice de drept public și de drept privat fără scop lucrativ.*” [3, art.2]. De obicei, anunțurile de voluntariat în științele juridice sunt plasate pe paginile electronice ale entităților juridice sau organizațiilor non-guvernamentale, și se referă mai mult sau mai puțin la următoarele cerințe:

- Student în orice an de studiu la facultate cu profil juridic;
- Dorința de a lucra în domeniul juridic;
- Capacitatea de a învăța rapid;
- Abilități de comunicare și de a lucra în echipă;
- Cunoștințe de operare PC.

Această practică preluată de Republica Moldova e răspîndită predominant în rîndul studenților. În țările Europei Occidentale și SUA voluntariatul poate fi practicat de către oricine, fie ca sunt studenți, șomeri, angajați sau pensionari [8]. Nevoia fiecăruia de a da ceva în schimb către societate, de a-i ajuta pe cei mai puțin norocoși sau de a lupta pentru o cauză umanitară este mult mai dezvoltată în aceste țări. După modelul importat din Occident, voluntariatul a fost adus în Moldova de organizațiile neguvernamentale (ONG) care, prin definiția lor, realizează acțiuni caritabile și de ajutorare a unor categorii de persoane sau în sprijinul unor acțiuni. ONG-urile lucrează cu voluntari deoarece resursele nu le permit angajarea unui număr mare de oameni.

Domeniile în care se pot desfășura activități de voluntariat sunt diverse: social și comunitar, asistență și protecție socială; protecția drepturilor omului; ocrotirii sănătății; cultural; artistic; mediul ambiant de protecție a mediului; educativ; de învățămînt; științific;

umanitar; religios; filantropie; sportiv; organizării activității de voluntariat, alte domenii de interes public [3, art.2].

Voluntariatul este o soluție pentru reușita socială și profesională. Acțiunile de acest tip pot lăsa o amprentă emoțională puternică asupra fiecărui voluntar. Ieșirea din mediile sterile și ritualizate aduce cu sine mari satisfacții. Voluntariatul înseamnă implicare și asumarea responsabilității în acțiuni îndreptate către o cauză fără a aștepta o recompensă de natură financiară [2]. Recompense de altă natură există însă: programele de voluntariat reprezintă un punct de start în cariera oricărui student, fiind un aspect în dezvoltarea fiecărui individ.

Nu toți voluntarii, însă, sunt la începutul carierei. Mulți sunt deja absolvenți de studii superioare și cu un loc de muncă stabil și satisfăcător. Acest lucru nu îi împiedică însă să se implice pentru a-i ajuta pe alții, pentru a scăpa de stresul unei zile de muncă și a se implica în acțiuni de recreere. Acești oameni pot îndruma în carieră, da sfaturi și oferi informații ajutătoare. Există posibilitatea ca acțiunile întreprinse în calitate de voluntar să se concretizeze într-un loc de muncă stabil, iar dacă voluntarul va dovedi calități care sunt prețuite de coordonatorii săi: loialitate, respect, încredere în sine și în ceilalți, și nu în ultimul rând, pasiune și implicare.

Beneficiile voluntariatului sunt numeroase. Pe lângă cele psihologice, tinerii care se hotărăsc să facă voluntariat realizează de cele mai multe ori că aceasta e o metodă bună pentru a-și dezvolta abilitățile pe care le pot pune în practică la locul de muncă:

- șansa de a învăța cum se lucrează efectiv în proiecte;
- căpătarea cunoștințelor și deprinderilor practice cu aplicabilitate directă și imediată;
- dobândirea experienței relevante în domeniul juridic și acces la informații noi;
- posibilități de continuare a activității în cadrul instituției din domeniul juridic;
- participarea la training-uri de inițiere și cursuri cu diverse aspect juridice: advocacy, comunicare și analiză de politici publice;
- posibilitatea de asistare la ședințele de judecată
- posibilitatea de a participa la vizite de studiu în cadrul organelor competente de stat în domeniul juridic;
- eliberarea la terminarea perioadei de voluntariat, a unui certificat nominal care să recunoască prestarea activității de voluntar, precum și experiența și aptitudinile dobândite;
- determinarea tinerilor juriști să conștientizeze responsabilitatea pe care o implică exercitarea unei profesii juridice;
- dezvoltarea responsabilității și eticii juridice profesionale.

Astfel, una din cele mai importante dimensiuni a valorii voluntariatului este cea educativă. Voluntariatul are extraordinare valențe educative, fiind o formă de învățare prin acțiune practică, care poate genera dobândirea de cunoștințe și abilități în domeniul științelor juridice. Indiferent că vorbim despre o învățare inductivă, care pornește de la situații generale – sau de la cunoștințe teoretice – care sunt apoi translate în activități practice specifice, fie că vorbim despre o învățare deductivă, care pornește de la exemple particulare pe care apoi le translatează în norme generale sau în concepte teoretice, voluntariatul este o metodă potrivită de a învăța. Nefiind un proces rigid și formalizat, voluntariatul are farmecul flexibilității și al alegerii libere a voluntarului cu privire la majoritatea caracteristicilor activității sale, ceea ce îl face atractiv, învățarea fiind un efect al implicării, și nu un scop în sine al acesteia. De aceea de foarte multe ori voluntariatul a devenit modul în care tinerii fac cunoștință în modul cel mai concret cu putință cu viitoarea lor meserie în domeniul științelor juridice.

Implicarea în activități de voluntariat în științele juridice dezvoltă și o serie de abilități și competențe sociale, cum ar fi de exemplu solidaritatea, toleranța, încrederea, spiritul civic și responsabilitatea socială. Voluntariatul te transformă într-o persoană conștientă de mult mai multe aspecte ale lumii din jurul tău pe care în mod curent nu le vezi pentru că, aparent, nu ai nici o legătură directă cu ele.

La nivel personal, orice individ ar putea percepe avantajele voluntariatului pentru a câștiga experiență în vederea obținerii unui serviciu mai bun; a nu pierde vremea acasă; a face noi cunoștințe; a fi cu prietenii care sunt deja voluntari; a învăța lucruri noi și forma deprinderi utile; a da înapoi o parte din ceea ce a primit de la alții; a face contacte utile, care pot fi de folos de-a lungul carierei; a se simți util; a fi parte a unei organizații prestigioase; a testa o nouă carieră; a-i ajuta pe cei mai puțin norocoși; a realiza ceva, pentru a aduce o schimbare; a ameliora comunitatea; a asuma o responsabilitate; a face parte dintr-o echipă; a înțelege problemele comunității în care trăiește.

La celălalt pol al tematicii prezentate în această cercetare este instituția gazdă. Instituțiile publice din orice domeniu, inclusiv și din cel juridic, au un rol complex în comunitățile în care sunt localizate. Rolul lor se extinde dincolo de cel conferit prin lege și documentele programatice proprii. Orice instituție publică are un rol și o responsabilitate de asumat în raport cu dezvoltare comunității. Analizând acest rol din punct de vedere al rolului instituțiilor publice în dezvoltarea voluntariatului, se pot identifica următoarele aspecte importante pentru orice instituție publică ce își dorește recunoașterea sa în comunitate ca actor implicat și responsabil [9]:

- abordarea creativă a problemelor comunității;
- apropierea de cetățeni;
- implicarea comunității în soluționarea problemelor;
- completarea resurselor materiale cu resursa umană;
- depășirea constrângerilor bugetare;
- manifestarea responsabilității față de comunitate;
- schimbarea percepției de asistat a cetățenilor;
- asumarea activă a rolului de facilitator/mediator între actorii din comunitate.

Aceste roluri pot fi ușor îndeplinite prin sprijinirea programelor de voluntariat la nivelul comunității. Prin derularea acestor programe, orice instituție publică din domeniul juridic ar dovedi deschidere și inițiativă în abordarea creativă a problemelor societății, apropiindu-se de cetățeni dintr-o altă perspectivă decât cea a rolului său instituțional. Odată antrenați direct în soluționarea problemelor locale, va responsabiliza cetățenii cu privire la menținerea stării de fapt mulțumitoare, garantând și o oarecare transparență a fenomenului justiției.

Resursele materiale publice nu sunt niciodată suficiente pentru a face față abundenței de nevoi, de aceea programele de voluntariat oferă instituțiilor publice din domeniul juridic posibilitatea de a completa resursele disponibile cu energia, abilitățile și talentul voluntarilor care doresc să se implice în comunitatea lor.

Există viziunea potrivit căreia voluntariatul nu are nevoie de resurse financiare, pentru că voluntarii nu sunt plătiți. Este o viziune falsă, de care cu siguranță s-au lovit mulți dintre organizatorii de activități de voluntariat de-a lungul timpului. Este nevoie de multă muncă de organizare și pregătire a unei oportunități de voluntariat care să ofere o experiență de calitate voluntarului. De calitatea oportunității de voluntariat depind în mod direct menținerea motivației voluntarului, performanța sa în activitatea de voluntariat și satisfacția beneficiarului și a organizatorului activității de voluntariat.

Pregătirea organizației/instituției pentru implicarea voluntarilor este etapa primară care implică schimbări la nivelul documentelor, atitudinilor și al modului de lucru al organizației/instituției, și implică următorii pași [7]:

1. Identificarea domeniilor/ariilor de implicare a voluntarilor și alegerea modalității de organizare a voluntarilor în cadrul organizației/instituției;
2. Declararea voluntariatului drept valoare a organizației/instituției;
3. Elaborarea Regulamentului intern cu privire la implicarea voluntarilor în organizație/instituție;
4. Numirea/angajarea unui responsabil/coordonator de Voluntari;
5. Obținerea statutului de instituție gazdă activității de voluntariat.

Activitatea de voluntariat se poate desfășura, la alegere, în baza unui contract de voluntariat, prevăzut de Legea voluntariatului nr. 121 din 18.06.2010, sau fără contract ori altă formalitate. Avantajele semnării unui contract de voluntariat constau în faptul că acesta îi atribuie o formă cerută de lege acestei activități și permite reglementarea prestației voluntarului pentru a proteja voluntarul de cerințe sau așteptări exagerate de la beneficiar sau instituția-gazdă (persoana juridică de drept public sau persoana juridică de drept privat fără scop lucrativ care administrează activitatea de voluntariat și care încheie contracte de voluntariat) [5,p.7].Contractul, scrisorile de recomandare și carnetul de voluntar constituie dovezi ale activității de voluntariat, pe care persoana le poate utiliza pentru a beneficia de măsurile de stimulare a voluntariatului, prevăzute în lege [7].

Pentru instituția-gazdă, oficializarea relației cu voluntarul îl responsabilizează pe ultimul, asigurând prestația așteptată de instituția-gazdă.

Contract de voluntariat este o convenție cu titlu gratuit, încheiată între o persoană fizică, denumită voluntar, și o persoană juridică, numită instituția gazdă, în temeiul căreia prima se obligă față de a doua să presteze o activitate de interes public fără a obține o recompensă financiară sau materială [3, art.2].

Contractul de voluntariat poate fi încheiat cu persoane care au atins vârsta de 14 ani. Persoanele care u au atins vârsta de 16 ani încheie contractul de voluntariat cu acordul scris al părinților, adoptatorilor sau curatorului [3, art.4].

Se observă că trăsăturile specifice ale contractului de voluntariat sunt: este o convenție cu titlu gratuit; părțile participante sunt în mod obligatoriu o persoană fizică denumită voluntar și o persoană juridică de drept public intern sau internațional , ori o persoană juridică de drept privat intern sau internațional fără scop patrimonial, denumită organizație gazdă. În ceea ce privește obiectul contractului, voluntarul se obligă să presteze în favoarea beneficiarului, care poate fi un terț sau chiar organizația gazdă, o activitate de interes public.

Legiuitorul ținând seama de faptul că în cazul oricărei convenții părțile sunt cele care stabilesc prevederile ce urmează a fi înscrise în act - a precizat principiile pe care se fundamentează activitatea de voluntariat. Acestea sunt [3, art.3]:

- a) participarea ca voluntar, pe baza consimțământului liber exprimat;
- b) implicarea activă a voluntarului în viața comunității;
- c) desfășurarea voluntariatului excluzând orice remunerare financiară sau materială din partea beneficiarului voluntariatului sau a instituției gazdă, cu excepția acoperirii cheltuielilor legate de realizarea activității;
- d) recrutarea voluntarilor pe baza egalității șanselor, fără nici un fel de discriminare;
- e) cunoașterea de către voluntar a drepturilor și obligațiilor sale;
- f) cunoașterea activității relevante care implică contribuția voluntară;
- g) participarea la voluntariatul internațional.

Astfel, prin apariția legii voluntariatului s-a creat cadrul juridic pentru participarea voluntară a cetățenilor Republicii Moldova și străini la activități de interes public în cadrul unor acțiuni organizate de persoane juridice de drept public și de drept privat fără scop patrimonial.

Deși obiectivul de atins este realizarea binelui public prin desfășurare cu titlu gratuit a unor activități de interes public, considerăm că este corect și util a încadra contractul de voluntariat în categoria contractelor speciale civile, fapt ce corespunde și cu opțiunea legiuitorului pentru o potențială jurisdicție desfășurată la instanța de drept comun și nu este contradicție nici cu dreptul administrativ, deoarece în administrația publică se perfectează deseori contracte de drept privat [4]. Astfel, încheierea unor astfel de contracte cu instituții publice din domeniul juridic sunt în limitele legii, în special atât timp cât părțile nu urmăresc evitarea încheierii unui contract individual de muncă, a unui contract civil de prestări de servicii ori a altui contract civil cu titlu oneros pentru efectuarea prestațiilor respective, ci desfășurarea unei activități de interes public astfel cum este prevăzut de lege, fără a obține o contraprestație materială.

Desigur că dobândirea experienței practice în domeniul juridic este o valoare adăugată pentru voluntar, însă scopul primordial al activității de voluntariat trebuie să rămână în sfera beneficiului public. Deși confundate de multe ori, voluntariatul și internship-ul sunt două activități total diferite. Acțiuni de voluntariat în cadrul științelor juridice poate fi desfășurată de orice persoană fizică, din proprie inițiativă și fără a fi remunerată, în timp ce internship-ul este o activitate prestată, în general, de absolvenții de studii superioare la facultatea de drept, fără experiență pe piața muncii, în baza unui contract de muncă, care, **chiar dacă sunt realizate de bună voie și fără o compensație financiară**, generează atât obligații din partea angajatorului - precum plata unor taxe și contribuții - cât și beneficii. **Voluntarii nu trebuie văzuți ca un substitut pentru** angajați [7] Astfel, orice instituție publică sau privată cu scop nelucrative, din domeniul juridic, poate invita studenții din ultimii ani de facultate, masteranzi și doctoranzi în domenii aferente activității juridice-legislative cu rezultate foarte bune la învățătură, cât și reprezentanți ai organizațiilor neguvernamentale, interesați să dobândească cunoștințe practice prin implicarea în activitatea instituției date, să interacționeze cu funcționarii publici sau reprezentanții legali și să-și formeze o imagine obiectivă despre funcționarea sistemului legislative, pentru a-și face stagiunea în cadrul departamentelor relevante domeniului juridic ale instituțiilor publice sau private. Astfel de programe ar putea avea o durată determinată de până la 3 luni, iar stagiarii să muncească 20 – 25 de ore pe săptămână. La final, participanții la program/voluntarii ar primi un certificat de realizare a stagiului în cadrul instituției date. Un asemenea program a fost organizat de către Parlamentul Republicii Moldova, pentru I sesiune parlamentară (februarie – iulie 2014), unde au fost selectate în total 15 persoane [6]. Astfel de inițiative ar putea cu ușurință fi preluate de instituții din domeniul juridic, cum ar fi judecătoriile, birourile de avocați, notariatele, și alte departamente juridice din cadrul altor instituții publice sau private fără scop lucrative, fiind un promotor puternic al încadrării cetățenilor la procesul de realizare a justiției în Republica Moldova, garantând eficiența și transparența a activității desfășurate de acestea în folosul comunității.

Referințe:

1. Declarația Universală cu privire la voluntariat - Universal Declaration on Volunteering, adopted by the Board of Directors of the International Association for Volunteer Effort (IAVE), January 2001, The Netherlands, accesibilă la http://www.worldvolunteerweb.org/fileadmin/docs/old/html/2001/01_01_18INT_vol_declaration.htm
2. Rezoluția Consiliului Europei Nr.13996/04 - Resolution of the Council and the Representatives of the Governments of the Member States on common objectives for voluntary activities of young people (13996/04), accesibilă la <http://www.cev.be/Documents/Resolution%20on%20common%20objectives%20of%20voluntary%20activities%20of%20young%20people.pdf>
3. Legea Voluntariatului nr.121 din 18 iunie 2010 publicată la 24.09.2010 în Monitorul Oficial Nr. 179-181;
4. Marta Daniela. Regimul juridic al contractelor de voluntariat și parteneriat public privat
5. Nicu Alina. Instituția juridică a voluntariatului. Craiova: Revista de științe juridice, nr. 2, 2001;
6. Parlamentul angajează stagiari pe bază de voluntariat, accesibil la www.tribuna.md din 6 martie 2014;
7. Procopie Nicolae. Ghidul Coordonatorului de voluntari din Republica Moldova. Asociația “Tinerii pentru Dreptul la Viață”, 2012, disponibil la <http://tdvmoldova.wordpress.com/>

8. Pledoarie pentru voluntariat: de ce merită practicat și sprijinit voluntariatul?
Document de poziție, Pro Vobis, Centrul Național de Resurse pentru Voluntariat,
02 decembrie 2013, disponibil la <http://www.evz.ro/>
9. www.voluntariat.ro

Recenzent: dr., conf. univ. Sosna B.

Data prezentării: 30 septembrie 2014

CONFISCAREA SPECIALĂ ÎN DREPTUL VAMAL - PROBLEME ȘI SOLUȚII

*Sergiu BODLEV, asistent universitar,
Catedra de drept*

(3) Avera dobândită licit nu poate fi confiscată.
Caracterul licit al dobândirii se prezumă.

(4) Bunurile destinate, folosite sau rezultate din
infrațiuni ori contravenții pot fi confiscate numai
în condițiile legii.

(Constituția R.MOLDOVA, art. 46)

În calitate de organe de drept, organele vamale asigură respectarea reglementărilor vamale la trecerea mărfurilor și mijloacelor de transport peste frontiera vamală a Republicii Moldova, luptă împotriva contrabandei, precum și cu diferite fraude și contravenții ce sunt comise în cadrul activității vamale.

Autorul rus Nozdraciov A.F. indică că: „Sarcinile de bază care sunt soluționate de către organele vamale explicit și precis evidențiază caracterul de ocrotire a normelor de drept al activității acestora. Activitatea tuturor subdiviziunilor vamale trebuie să fie îndreptată la protecția securității și suveranității economice a statului, asigurării drepturilor cetățenilor, agenților economici și organelor statale și respectării de către aceștia a obligațiilor în cadrul activității vamale” [184, p.89-90].

În acest sens, scopul activității de ocrotire a normelor de drept constă în asigurarea respectării normelor constituționale, administrative, vamale, civile și a altor ramuri de drept ce sunt aplicate în sfera activității vamale [186, p.471].

Reforma juridică iminentă în sistemul juridic din R.Moldova și asocierea Țării noastre cu Uniunea Europeană sunt două din motivele care determină o reflecție aprofundată asupra instituțiilor de drept contravențional și a rolului lor în sistemul legislativ contemporan.

Una din aceste instituții este confiscarea specială în dreptul vamal. Văzută inițial ca o măsură de siguranță și reglementată tradițional în legislația penală, confiscarea specială ridică din ce în ce mai multe probleme atât în dreptul intern, cât și în reglementările internaționale. În contextul intensificării luptei împotriva contrabandei, terorismului internațional a devenit imperios necesar să se creeze instrumente juridice internaționale care să priveze rețelele de infractori de produsul infracțiunii. Acest deziderat nu se poate realiza fără reglementarea unui cadru juridic de cooperare în materia identificării, indisponibilizării, sechestrării și confiscării bunurilor. Un alt pas îl constituie armonizarea legislației naționale în acest domeniu prin instrumente juridice la nivel internațional.

Art. 1 al Convenției Europene privind spălarea, descoperirea, sechestrarea și confiscarea produselor infracțiunii, Semnată la Strasbourg la 8 noiembrie 1990, ne descifrează noțiunea, și anume că „confiscare desemnează o măsură ordonată de către o instanță judecătorească ca urmare a unei proceduri referitoare la una sau la mai multe infracțiuni, măsură care conduce la privarea permanentă de acel bun;”

Răspunzând la solicitările internaționale, R.Moldova și-a modificat de curând reglementările vamale în materia confiscării speciale, generalizând posibilitatea confiscării prin echivalent.

Astfel, prin modificarea art. 431, Cod contravențional, legislatorul a adăugat al.(4²) introdus prin LP 275 din 15.11.13, în vigoare de la 01.01.2014, care prevede, ca “În cazul imposibilității aplicării alin. (4¹) din prezentul articol în partea ce ține de art. 287 alin. (10) și (11), agentul constatator al Serviciului Vamal confiscă contravaloarea corpului delict stabilită de către organul vamal.”

Conform art.106 Cod penal al R.Moldova,

(1) Confiscarea specială constă în trecerea, forțată și gratuită, în proprietatea statului a bunurilor (inclusiv a valorilor valutare) utilizate la săvârșirea infracțiunilor sau rezultate din infracțiuni. În cazul în care bunurile utilizate la săvârșirea infracțiunilor sau rezultate din infracțiuni nu mai există, sau nu se găsesc se confiscă contravaloarea acestora.

2) Sînt supuse confiscării speciale bunurile:

- a) rezultate din fapta prevăzută de prezentul cod, precum și orice venituri de la aceste bunuri, cu excepția bunurilor și veniturilor care urmează a fi restituite proprietarului legal;
- b) folosite sau destinate pentru săvârșirea unei infracțiuni, dacă sînt ale infractorului;
- c) date pentru a determina săvârșirea unei infracțiuni sau pentru a-l răsplăti pe infractor;
- d) dobîndite prin săvârșirea infracțiunii, dacă nu urmează a fi restituite persoanei vătămate sau nu sînt destinate pentru despăgubirea acesteia;
- e) deținute contrar dispozițiilor legale;
- f) convertite sau transformate, parțial sau integral, din bunurile rezultate din infracțiuni și din veniturile de la aceste bunuri;
- g) folosite sau destinate pentru finanțarea terorismului.

(2¹) Dacă bunurile rezultate sau dobîndite prin săvârșirea infracțiunii și veniturile de la aceste bunuri au fost comasate cu bunurile dobîndite legal, se confiscă acea parte din bunuri sau contravaloarea acestora care corespunde valorii bunurilor rezultate sau dobîndite prin săvârșirea infracțiunii și a veniturilor de la aceste bunuri.

(3) Confiscarea specială se aplică persoanelor care au comis fapte prevăzute de prezentul cod. Pot fi supuse confiscării speciale și bunurile menționate la alin.(2), dar care aparțin altor persoane și care le-au acceptat știind despre dobîndirea ilegală a acestor bunuri.

(4) Confiscarea specială se poate aplica chiar dacă făptuitorului nu i se stabilește o pedeapsă penală.

(5) Confiscarea specială nu se aplică în cazul infracțiunilor săvârșite prin intermediul unui organ de presă sau al oricărui alt mijloc de informare în masă.

Pînă la intrarea în vigoare a acestor modificări la Codul contravențional, exista o problemă destul de mare ce se referea la confiscarea corpurilor delictive de către agentul constatator al Serviciului Vamal, care nu se aflau în proprietatea contravenientului, ca regulă fiind restituite proprietarului. Atît unitățile de transport, care au servit la săvârșirea contravențiilor vamale, cît și unitățile de transport cu ascunzișuri special construite (inclusiv prin acomodarea specificului constructiv) era imposibil de confiscat, deoarece se confiscau numai bunurile aflate în proprietatea contravenientului și mai puțin în posesie.

Sunt anumite lucruri, cum sunt armele, munițiile, explozivii etc., care nu pot fi deținute decît în condițiile prevăzute de lege. Posesia unor asemenea bunuri prezintă un pericol social obiectiv, motiv pentru care măsura poate fi dispusă chiar dacă deținerea lor nu realizează conținutul vreunei infracțiuni.

Această măsură, deși deosebit de importantă și utilă, generează însă dificultăți pe planul respectării naturii juridice a instituției confiscării speciale ca instituție de drept penal.

Acestea ar fi câteva dintre considerentele care au determinat elaborarea unui studiu de amploare în domeniul confiscării speciale în dreptul vamal, prin care se încearcă să se arate că natura juridică a confiscării speciale corespunde noilor reglementări în domeniu, dacă R.Moldova respectă angajamentele internaționale asumate în materia confiscării speciale, dacă dispozițiile interne în materie sunt suficiente pentru acoperirea tuturor situațiilor ivite în practica judiciară. Această prevedere este nesatisfăcătoare, deoarece în cazul în care prin infracțiune se dobîndește o valoare care nu poate fi trecută în proprietatea statului, datorită specificului său, confiscarea echivalentului nu poate fi dispusă. O redactare corespunzătoare ar fi următoarea: "Dacă bunurile sau foloasele supuse confiscării nu se găsesc sau când acestea nu au o expresie fizică, se confiscă echivalentul lor în bani sau bunurile dobîndite în locul acestora".

Sancțiunea se aplică în limitele prevăzute de actul normativ și trebuie să fie proporțională cu gradul de pericol social al faptei săvârșite, ținându-se seama de împrejurările

în care a fost săvârșită fapta, de modul și mijloacele de săvârșire a acesteia, de scopul urmărit, de urmarea produsă, precum și de circumstanțele personale ale contravenientului și de celelalte date înscrise în procesul-verbal. Sancțiunile contravenționale sunt stabilite și se aplică cu luarea în considerare a gradului de pericol social al faptei și în funcție de pericolozitatea contravenientului.

În ce privește confiscarea, persoana împuternicită să aplice sancțiunea dispune și confiscarea bunurilor destinate, folosite sau rezultate din contravenții. În toate situațiile agentul constatator va descrie în procesul-verbal bunurile supuse confiscării și va lua în privința lor măsurile de conservare sau de valorificare prevăzute de lege, făcând mențiunile corespunzătoare în procesul-verbal.

În cazul când instanța de judecată, examinând contestația împotriva deciziei agentului constatator al Serviciului Vamal va ajunge la concluzia că este necesar de a casa decizia Serviciului Vamal, în partea confiscării bunurilor, instanța este obligată în decizia sa să menționeze că bunurile care au fost confiscate se restituie numai dacă nu există obligația achitării drepturilor de import aferente.

Măsura confiscării mijlocului de transport în materie contravențională, pentru fapta prevăzută de art. 287 alin. 10 și ali.11 din Codul contravențional, se poate aplica cu mai multă ușurință decât în situația săvârșirii unor fapte prevăzute de legea penală.

Hotărârea pronunțată de Curtea Europeană a Drepturilor Omului în cauza *Grifhorst c. Franței* oferă criteriile de apreciere cu privire la încălcarea art.1 din Protocolul nr.1 adițional la Convenție. În această cauză, instanța de contencios european a hotărât unanim încălcarea articolului 1 din Protocolul nr.1 adițional la Convenție (protecția proprietății) pentru natura disproporțională a sancțiunii (penalitate) constând în confiscarea sumei de bani plus o amendă egală cu o jumătate din sumă pe care a omis să o declare (225.000 guildeni olandezi, echivalentul a 116.828 euro), impuse petentului pentru omisiunea de a declara o sumă de bani autorităților vamale la granița dintre Franța și Andora. În fapt, la data de 29 ianuarie 1996, în drum spre Franța, petentul a fost oprit de vameșii francezi. Fiind întrebat dacă are de declarat sume de bani, petentul a răspuns ca nu are. Vameșii au perchezitionat autovehicolul acestuia și au găsit 500.000 guildeni olandezi, echivalentul a 233.056 euro. Toate sumele respective au fost confiscate intrucât petentul a încălcat art.464 din Codul vamal francez.

În cauză, CEDO a reținut faptul, că ingerința în cauză (confiscarea sumei de bani cumulată cu amenda) era prevăzută de legea franceză și urmarea un scop legitim - combaterea spălării banilor proveniți din traficul de droguri. Totuși, Curtea a notat în primul rând că nu există nici un indiciu în dosarul că petentul a fost judecat sau condamnat pentru spalare de bani. Unica infracțiune cunoscut a fi fost comisă de acesta era nedeclararea deliberativă a sumei de bani aflate în posesie. Totodată, Curtea a accentuat severitatea penalității impuse petiționarului, în particular confiscarea combinată a întregii sume de bani aflate în posesie și amenda în proporție de 50 % din suma respectivă, per total 349.584 euro. Astfel, Curtea a reținut faptul că sancțiunea impusă nu a fost proporționată cu pericolul social al faptei, nefiind păstrat un just echilibru între interesul general și drepturile fundamentale ale individului.

Reiterând aeste principii, Curtea a constatat încălcarea art.1 din Protocolul nr. 1 și în cauza *Moon c. Franței*. În această cauză în care situația de fapt este asemănătoare cu cea din cauza *Grifhorst c. Franței*, autoritățile franceze au confiscat petentului suma de bani nedeclarată (40.422 euro) și i-au aplicat o amendă egală cu un sfert din suma pe care o avea asupra sa.

Principiul proporționalității în impunerea sancțiunilor de către statele membre ale Uniunii Europene a fost statuat și prin jurisprudența Curții de Justiție a Comunităților Europene de la Luxembourg. Astfel, din cauza *Comisia c.Greciei* rezultă că, în absența armonizării legislației comunitare, statele membre sunt competente să adopte aceste sancțiuni pe care le consideră necesare. Totuși CJCE a stabilit faptul că, atunci când statele membre utilizează de această competență, sunt obligate să se conformeze legislației comunitare și

principiului proporționalității în virtutea căruia măsurile administrative și sancțiunile stabilite nu trebuie să depășească ceea ce este strict necesar pentru atingerea obiectivelor urmărite, iar procedurile de control nu trebuie să fie atât de disproporționată față de gravitatea încălcării încât aceasta să constituie un obstacol al libertății conferite de Tratatul Comunităților Europene.

Căile de atac împotriva confiscării mijlocului de transport este plîngerea contravențională prevăzută de Codul contravențional care se soluționează de către judecătoria în circumscripția căreia a fost săvârșită contravenția. În cazul acestor cereri, în situația în care mijlocul de transport confiscat aparține contravenientului, acesta are calitate procesuală activă atât în ceea ce privește despăgubirea, cât și în ceea ce privește bunurile confiscate. Totuși, în situația în care bunul confiscat aparține unei alte persoane decît contravenientul, numai cel căruia îi aparține bunul confiscat are calitate procesuală activă pentru a formula plîngere contravențională împotriva măsurii complementare a confiscării.

Referințe:

1. Convenție europeană privind spălarea, descoperirea, sechestrarea și confiscarea produselor infracțiunii
2. CEDO; cauza *Grifhorst c. Franței*, hotărîrea din 26 februarie 2009, www.echr.coe.int.
3. CEDO; cauza *Moon c. Franței*, hotărîrea din 09 iulie 2009, www.echr.coe.int
4. Codul Penal al Republicii Moldova Nr. 985 din 18.04.2002. Monitorul Oficial Nr. 72-74 din 14.04.2009
5. Codul Contravențional al Republicii Moldova nr. 218 din 24.10.2008 Monitorul oficial nr. 3-6 din 16.01.2009
6. Ноздрачев А.Ф. Таможенное право: Учебник. Москва: Волтерс Клувер, 2007. 439 с

Recenzent: dr., conf. univ. Cornea S.
Data prezentării: 30 septembrie 2014

ȘTIINȚE POLITICE ȘI ADMINISTRATIVE

ALEGERILE PARLAMENTARE DIN 2014: ORGANIZAREA TERITORIALĂ A PUTERII PUBLICE ÎN PLATFORMELE ELECTORALE ALE CONCURENȚILOR ELECTORALI

*Sergiu CORNEA, dr., conf. univ.
Catedra de științe politice și administrative*

The aim of the research is to elucidate the electoral contestants' vision regarding to the territorial organisation of public power in Republic of Moldova. Based on the content of election platforms of participants in parliamentary elections from 2014 were highlighted the visions and their approaches in terms of perception, understanding and attitude regarding to the mode of territorial organization of public power. There were studied the election platforms of the parties which pass the election threshold of 6 %.

The political parties involved in election campaign were concerned about geostrategic vector of development. The election platforms were full of populist promises as well as in other parliamentary elections.

Although, some political parties defined themselves as pro-European parties, it would be logical to include in election platforms the accession to the European standards in terms of local democracy strengthening, this subject was not elucidated even tangentially. Hence we deduce that the Soviet origin issue of the territorial-administrative delimitation and the affirmation of local autonomy will not be a priority for the new government. It will be impossible to achieve and another objectives of the European way without the accession to the local democracy standards adopted by the European Union.

Alegerile au o mare importanță pentru edificarea societății democratice în Republica Moldova, ele reprezentând unica sursă de conferire a legitimității puterii autorităților publice atât la nivel central cât și local.

Scopul prezentului studiu constă în elucidarea viziunilor concurenților electorali privind organizarea teritorială a puterii publice în Republica Moldova. În baza analizei de conținut a platformelor electorale ale participanților la scrutinul parlamentar din 30 noiembrie 2014 au fost reliefate viziunile și abordările lor în materie de percepere, înțelegere și atitudine privind modalitatea de organizare teritorială a puterii publice. Au fost studiate platformele electorale ale partidelor care au trecut pragul electoral de 6 procente.

Campania electorală și alegerile parlamentare din 30 noiembrie, la general, s-au desfășurat calm și previzibil. Ca și la celelalte alegeri parlamentare niciun candidat independent nu a trecut bariera de două la sută, impusă candidaților independenți. Unica excepție de la afirmația anterioară ar fi eliminarea partidului politic „Patria” din cursa electorală.

Procentul participării alegătorilor a constituit 55,86 %. Dacă e să comparăm cu ultimele alegeri parlamentare este o rată mică de participare: în 2005 rata de participare a fost 64,8%, în 2009 - 58,8%, iar în 2010 - 63,4%. Rata absenteismului a înregistrat cea mai înaltă cotă din ultimii zece ani. În acest context, menționez faptul că unele state pentru a reduce sau exclude abstinențismul au consacrat în legislația lor obligativitatea participării la alegeri. Obligativitatea participării la alegeri a fost legiferată în Argentina, Austria, Australia, Belgia, Bolivia, Brazilia, Cipru, Republica Dominicană, Egipt, Grecia, Guatemala, Honduras, Liechtenstein, Luxemburg, Panama, Filipine, Singapore, Elveția (unele cantoane) și Uruguay. În Australia, de exemplu, după introducerea în anul 1924 a obligativității votului, rata de

participare se menține constant la cota de 94%-96%.¹

Printre particularitățile scrutinului aş menționa ascensiunea Partidului Socialiștilor și detronarea PCRM de pe poziția celui mai important partid de stânga. După rezultatul spectaculos din 2001, PCRM a intrat într-o linie descendentă: 71 de mandate în anul 2001, 56 – în 2005, 60 în alegerile din 5 martie 2009, 48 – la alegerile parlamentare anticipate din 29 iulie 2009, 42 - în 2010 și 21 – la actualele alegeri parlamentare.

O particularitate a alegerilor din 30 noiembrie 2014 a fost și faptul că, concurenții au cheltuit sume imense de bani în campaniile electorale. Potrivit datelor CEC, în clasamentul concurenților electorali cu cele mai mari cheltuieli sunt:

- Partidul Liberal Democrat din Moldova - 36 985 045,64 lei
- Partidul Democrat din Moldova - 35 020 925,72 lei
- Partidul Politic „Partidul Socialiștilor din Republica Moldova” - 13 249 972,89 lei
- Partidul Politic „Patria” - 12 783 712,83 lei
- Partidul Liberal Reformator - 4 632 579,97 lei
- Partidul Politic „Pentru Neam și Țară” - 4 190 973,00 lei
- Partidul Comuniștilor din Republica Moldova - 3 498 585,79 lei
- Partidul Liberal - 3 035 114,84 lei
- Partidul Politic Partidul Popular din Republica Moldova - 1 169 218,62 lei

Partidele politice „Patrioții Moldovei” și „Democrația Acasă”, potrivit raportului CEC, nu au cheltuit nici un leu pentru Campania electorală.²

O particularitate a alegerilor a fost câștigarea simpatiei electoratului prin organizarea de concerte. În perioada 6 noiembrie - 27 noiembrie 2014, potrivit raportului Asociației Promo-Lex, concerte electorale au fost organizate de către următorii concurenți electorali: PDM – cel puțin 28 concerte; PLDM – cel puțin 60 concerte; PL - cel puțin 5 concerte; PCRM – cel puțin 4 concerte; PLR – cel puțin 3 concerte; PP „Patria” – cel puțin 3 concerte; PSRM - cel puțin 1 concert.³

În urma analizei de conținut a platformelor electorale ale concurenților, prezint o succintă analiză a viziunilor lor privind democrația locală, organizarea teritorială a puterii publice și a modalităților de percepere a autonomiei locale și a dezvoltării durabile locale.

Partidul Democrat din Moldova. Chiar în preambulul platformei electorale a PDM se insistă asupra faptului că documentul „este un cadru solid argumentat, bazat pe analize ale situației actuale și pe proiecții” fiind „o hartă de parcurs pe care Partidul Democrat din Moldova o propune spre realizare, etapă cu etapă”.

Integrarea în Uniunea Europeană este o prioritate pentru PDM, care va fi și în continuare un susținător puternic al vectorului de integrare europeană, „pentru că acest lucru înseamnă mai multă bunăstare, stabilitate și libertate pentru Republica Moldova”. Din aceste considerente PDM „va susține reformele instituționale și va cere ca acestea să fie adoptate în regim accelerat de viitorul Parlament. Ne vom folosi de experiența statelor care au aderat la Uniunea Europeană pentru ca viteza adoptării reformelor să nu afecteze calitatea acestora”.

PDM a declarat că „va susține politici de protejare a intereselor legitime ale minorităților etnice de a-și păstra identitatea și tradițiile”. Pentru a realiza acest obiectiv PDM „va susține ca Autonomia Găgăuză să aibă în continuare un cuvânt important de spus în sistemul politic național”. Dar nu sunt oferite explicații de ce ar trebui o colectivitate teritorială locală, constituită din raționamente politice și în baza criteriului etnic să aibă „un cuvânt important de spus în sistemul politic național” și competențe mai largi decât alte colectivități teritoriale locale similare. Cred că este necesar de a renunța la practica atribuirii, în baza unor principii nefondate și ambigue, a diferitor „autonomii cu caracter special”. Astfel

¹ Guceac I. Suveranitatea națională, dreptul de a alege și abstenționismul electoral. În: Justiția Constituțională, nr.4, 2005, pag.13.

² <http://www.cec.md/index.php?pag=news&id=1001&rid=12407&l=ro>

³ http://promolex.md/upload/publications/ro/doc_1417173285.pdf

de „autonomie”, creată în baza principiului etnic, este cea mai sigură cale spre separatism. Cu atât mai mult că în anii 80-90 liderii de la Comrat își coordonau activitățile de creare a autonomiei găgăuze cu liderii de la Tiraspol, susținuți masiv de forțe politice influente din Rusia. Încurajarea exclusivismului etnic nu este altceva decât un stimulent pentru separatism.

De asemeni, PDM s-a pronunțat „în favoarea consolidării autonomiei și pentru descentralizarea administrativă de care vor beneficia toate autoritățile locale, inclusiv cele din UTA Găgăuzia”. În acest context, e necesar de precizat că autonomia locală nu poate fi realizată decât în cadrul principiilor statului de drept, principiul autonomiei locale însuși fiind unul din acestea. Din acest principiu rezultă că trebuie să existe o legătură organică între autonomia locală și lege, dintre interesele locale și interesele naționale exprimate prin lege.

Autonomia locală nu trebuie confundată cu independența totală a administrației locale față de autoritățile centrale. Ea este concepută ca o posibilitate a colectivităților locale de a acționa în mod liber, în cadrul legii, în toate problemele de interes local. În același timp, colectivitățile locale realizându-și dreptul de autoadministrare contribuie la realizarea intereselor generale ale statului. Statul fiind factorul cel mai important care asigură și garantează autonomia locală, este direct interesat în menținerea echilibrului și a conlucrării autorităților publice de diferite niveluri în soluționarea problemelor atât de interes local, cât și a celor de interes național. Constituirea unui sistem funcțional al autorităților locale este o etapă absolut necesară în opera de edificare a statului de drept. Activitatea eficientă a autorităților locale contribuie la o îmbinare armonioasă a intereselor generale cu cele locale.

Partidul Democrat din Moldova „își asumă cel mai curajos rol în dezvoltarea satelor și orașelor Moldovei”. Pentru PDM nivel de trai în creștere „înseamnă salarii și pensii mai mari, dar și rețele de apă și canalizare, drumuri locale asfaltate, locuințe renovate, asistență medicală de calitate în raioanele țării”. Pentru a avea creștere economică în viitor, PDM consideră că este necesar de a investi mai mult în infrastructura locală, în special în satele Moldovei, ca ea să fie adusă la nivel european. Pentru realizarea acestui deziderat PDM va susține: reabilitarea drumurilor locale, asigurând astfel conectarea mai bună a satelor cu centrele raionale și cu capitala țării; dezvoltarea rețelilor de apă și canalizare; dezvoltarea rețelei de gaz metan; sprijin pentru reconstrucția anuală a 5.000 de gospodării din spațiul rural; renovarea maternităților din fiecare centru raional; construcția a 5.000 de locuri de joacă, agrement și întremarea sănătății pentru copii.¹

Partidul Liberal Democrat din Moldova. Platforma electorală a PLDM intitulată generic „Planul 2020”, potrivit cuvântului introductiv al președintelui partidului, oferă „o viziune clară pentru a mișca țara înainte”. PLDM își propune să facă acest lucru prin parcurgerea a patru pași:

1. Asigurarea educației de calitate.
2. Crearea de noi locuri de muncă la sate și orașe.
3. Consolidarea statului de drept, fără corupție.
4. Edificarea unei Moldove integre, membră a Uniunii Europene.

Referitor la problema organizării teritoriale a puterii publice, autonomiei locale sau la necesitatea promovării reformei teritorial-administrative, platforma electorală a PLDM nu conține prevederi în mod expres. Cel de-al doilea pilon prevede unele măsuri tangențiale referitor la creșterea bunăstării populației rurale, cum ar fi:

- „Proiecte de infrastructură în fiecare sat și oraș din Moldova, care vor genera locuri de muncă bine plătite și vor aduce acasă muncitorii noștri plecați peste hotare;
- Până în 2020, fiecare casă din Moldova va fi conectată la apă potabilă de calitate și sisteme de canalizare moderne;
- Diminuarea dependenței unor categorii de cetățeni de ajutorul social și încurajarea angajării acestora în câmpul muncii;
- Construirea centrelor de distribuție a produselor agroalimentare moldovenești;

¹ <http://www.pdm.md/ro/platforma-electoralala>

- Dezvoltarea procesării agroindustriale prin atragerea de investiții, instruire și programe de promovare a produselor noastre;
- Subvenții, investiții și formare profesională pentru o agricultură modernă de prelucrare a produselor alimentare și animaliere;
- O nouă atitudine față de pământurile noastre, ca o resursă națională strategică, și față de agricultură, ca o carieră de afaceri pentru tinerii noștri;
- Promovarea guvernării electronice pentru a aduce serviciile publice mai aproape de cetățean și a ușura crearea și gestionarea unei afaceri”.¹

Partidului Socialiștilor din Republica Moldova. Platforma electorală a Partidului Socialiștilor din Republica Moldova „Moldova are nevoie de Altceva!” a avut la bază ideea moldovenismului primitiv și mesajul anti-european. Dezideratul PSRM a fost foarte clar specificat și insistent promovat: aderarea la Uniunea Vamală. În acest scop „socialiștii vor organiza un referendum, vor anula Acordul cu UE și vor demara procedura de aderare a Moldovei la Uniunea Vamală”. În condițiile în care Rusia, principalul și unicul agent al Uniunii Vamale, se face responsabilă de conflictul armat din Estul Ucrainei, pare ruptă de realitate afirmația „UV – este garanția păcii”.

În apropierea de Rusia și aderarea la UV, PSRM vede „singura posibilitate de a reuni ambele maluri ale Nistrului”.

PSRM a readus în actualitate renumita lozincă, rulată de PCRМ în campania din 2001 - revizuirea rezultatelor „prijvatizării”.

Platforma electorală a Partidului Socialiștilor din Republica Moldova nu conține deziderate privind necesitatea perfecționării organizării teritoriale a puterii publice sau a consolidării autonomiei locale.²

Partidului Comuniștilor din Republica Moldova. Programul electoral al Partidului Comuniștilor din Republica Moldova „Doar PCRМ! Doar Voronin!” pornește de la constatarea că „toate structurile guvernării, constituite după alegerile parlamentare din noiembrie 2010, au promovat politica de subjugare a statului moldovenesc”.

În scopul depășirii situației create PCRМ își propune, împreună cu poporul, „începând cu ziua de mâine”, să facă următoarele :

1. Să elimine criminalitatea și corupția din actul de guvernare.
2. Să restabilească echitatea socială și să asigure sporirea calității vieții.
3. Să modernizeze și să dezvolte economia.
4. Să promoveze interesul național.
5. Să asigure unitatea civică și participarea întregii societăți în procesele democratice.

În plan extern, PCRМ pledează pentru neutralitate, reintegrare și continuarea modernizării în baza politicii europene de vecinătate. În același timp, PCRМ recunoaște „beneficiile economice evidente din participarea Moldovei în procesele integraționiste în spațiul post-sovietic, care vor aduce prețuri accesibile la resursele energetice, investiții de miliarde în economia moldovenească, piețe enorme de desfacere, respectarea drepturilor sutelor de mii de migranți”.

PCRМ pledează pentru prezența minorităților naționale în toate domeniile de administrare a statului. Raionului Taraclia „îi va fi acordat statutul de raion național-cultural, întru conservarea și garantarea autenticității naționale, a limbii, tradițiilor și culturii bulgarilor”. Nu este clar ce ar include în sine noțiunea de „raion național-cultural”. Nici Constituția și nici actele normative care reglementează delimitarea teritorial-administrativă și activitatea administrației publice locale din Republica Moldova nu prevăd existența unei astfel de entități teritoriale. Raionul Taraclia a fost „decupat” în baza criteriului etnic și dispune de suficiente mijloace de conservare a autenticității naționale. În această situație, „menajarea” în scopuri electorale a unei minorități etnice poate fi interpretată ca stimularea separatismului.

¹ <http://www.pldm.md/stiri/alegeri-2014>

² <http://socialistii.md/electoral-2014/>

Unica soluție viabilă în acest caz ar fi respectarea drepturilor cetățenilor, indiferent de naționalitatea lor și consolidarea autonomiei locale care ar oferi posibilitatea tuturor colectivităților teritoriale locale să se autoadministreze în scopul soluționării problemelor ce țin de interesul public al respectivelor colectivități. R. Moldova ar trebui să meargă nu pe ideea oferirii de diferite tipuri de autonomii speciale, bazate pe principii politice sau etnice, ci să aprofundeze reforma administrației publice locale în spiritul asigurării respectării principiilor *Cartei europene a autonomiei locale*.

În general, programul electoral este plin de promisiuni populiste menite să asigure cele cinci acțiuni prioritare.¹

Partidul Liberal. Partidul Liberal militează pentru eliminarea tuturor consecințelor nefaste ale regimului comunist: doctrina, ideologia și simbolistica totalitară, extremismele politice, intoleranța, procesele de deznaționalizare continuate în forme ascunse, falsificarea identității naționale a românilor moldoveni, promovarea miturilor propagandistice ale vechiului regim.

Obiectivele politice generale ale PL au fost exprimate în felul următor:

- realizarea suveranității, independenței, integrității teritoriale și unității naționale;
- aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană și la Alianța Nordatlantică;
- asigurarea evoluției democratice a statului și crearea tuturor condițiilor pentru prosperitatea cetățenilor;

- continuarea luptei pentru afirmarea deplină a adevărului științific și istoric privind identitatea națională. Identitatea de neam, comunitatea de istorie, limba, cultura, spiritualitatea și destinul viitor între Republica Moldova și România constituie o componentă fundamentală a proiectului politic de aderare la Uniunea Europeană și este garantul identității noastre europene.

Partidul Liberal consideră că statul trebuie să acționeze în limita puterii delegate de societate, în condițiile în care majoritatea resurselor financiare și naturale sunt alocate descentralizat prin mecanismele pieței libere, concurențiale.

În viziunea liberală, administrația publică este redusă la dimensiunile sale normale, strict necesare, după criteriile de eficiență, aflându-se în serviciul și sub controlul cetățenilor, ceea ce permite reducerea nivelului general al cheltuielilor publice și, corespunzător, al impozitelor și taxelor.

Pentru consolidarea statului de drept și asigurării unei funcționări mai bune a instituțiilor democratice, PL a propus realizarea reformei constituționale. În acest sens, a fost elaborat proiectul unei noi Constituții a Republicii Moldova, conformă cu standardele europene în materie constituțională și națională care prevede următoarele:

- consolidarea statului de drept și a supremației legii;
- garantarea unei reale separații și a echilibrului puterilor în stat, prin consolidarea independenței puterii judecătorești;
- transparența formării, administrării, utilizării și controlului resurselor financiare ale statului, ale unităților administrativ-teritoriale și instituțiilor publice;
- organizarea administrativ-teritorială a teritoriului Republicii Moldova sub aspect administrativ în comune, orașe, regiuni, inclusiv localitățile din stânga Nistrului, și unitatea teritorială autonomă găgăuză.

În viziunea liberală, teritoriul Republicii Moldova trebuie să fie organizat, sub aspect administrativ, „reieșind din posibilitățile economice ale unității administrativ-teritoriale, din interesele cetățenilor și nu în interesul puterii centrale, ceea ce va permite administrației publice libera desfășurare a activităților economice, ca și aplicarea cu succes a programelor de reformă economică. Administrația publică trebuie să fie aproape de cetățean și în serviciul acestuia”. O administrație publică modernă și eficientă presupune: îmbunătățirea calității

¹ http://www.pcrm.md/main/index_md.php?action=news&id_news_category=4; <http://www.e-democracy.md/files/elections/parliamentary2014/electoral-program-pcrm-2014-ro.pdf>

serviciilor publice și asigurarea lor la cele mai mici costuri posibile, în termeni de impozite și taxe; pregătirea profesională continuă a funcționarilor publici; introducerea metodelor moderne de management; stabilirea unei structuri a administrației publice în funcție de obiectivele prioritare de dezvoltare durabilă a Republicii Moldova.

Partidul Liberal consideră că administrația publică trebuie reorganizată pe baza eficienței, transparenței, a accesului liber la informațiile publice, a adaptabilității la cerințele populației, a nediscriminării, a principiilor proporționalității, subsidiarității și parteneriatului public-privat, urmărindu-se:

- „ridicarea eficienței funcționării aparatului administrativ, combaterea favoritismului și a corupției în rândurile funcționarilor publici;

- raționalizarea structurii aparatului administrației publice la toate nivelurile, în vederea creării unui cadru instituțional eficient și durabil, dedicat supremației legii și acordării unor servicii publice calitative populației;

- consolidarea administrației locale prin autonomia financiară și patrimonială;

- dezvoltarea unui serviciu public meritocratic, format din funcționari publici selectați, evaluați și promovați în baza calităților profesionale și performanței în îndeplinirea sarcinilor de serviciu;

- ridicarea eficienței funcționării aparatului administrativ, prevenirea și combaterea favoritismului și a corupției în rândurile funcționarilor publici”.

În domeniul dezvoltării rurale și modernizării satelor PL își propune să accelereze dezvoltarea rurală a Republicii Moldova pentru a diminua disparitățile teritoriale în dezvoltarea socio-economică și pentru a reduce numărul de zone considerate a fi cele mai sărace și nedezvoltate.¹

În concluzie, constatăm că partidele angajate în campania electorală au fost preocupate mai mult de „vectorul de dezvoltare geostrategică” a țării.

Ca și la alte alegeri parlamentare, platformele electorale ale concurenților electorali, au fost „îmbibate” de promisiuni populiste.

Cu toate că unele partide s-au autodefinit ca fiind proeuropene și ar fi fost logic să includă în platformele electorale ralierea la standardele europene în materie de consolidare a democrației locale, subiectul respectiv nu a fost elucidat nici măcar tangențial.

Organizarea teritorială a puterii publice în Republica Moldova nu a constituit o temă de dezbateri publice. Astfel, constat că problema delimitării teritorial-administrative de sorginte sovietică și afirmarea autonomiei locale nu vor fi prioritare pentru noua guvernare. În aceste condiții, nu îmi rămâne decât să constat că fără ralierea la standardele de democrație locală adoptate în Uniunea Europeană și la tendințele europene în materie de organizare teritorială a puterii publice va fi imposibil de realizat obiectivele parcursului european al Republicii Moldova.

Recenzent: dr. Bercu O.

Data prezentării: 01 decembrie 2014

¹ <http://www.e-democracy.md/files/parties/pl-program-2014-ro.pdf>

**PARLAMENTUL REPUBLICII MOLDOVA – ORGAN REPREZENTATIV
SUPREM AL POPORULUI**

*Ilie GÎRNEȚ,
Catedra de științe politice și administrative*

The Parliament appears to be the representative body of the people. The people makes sense as the exclusive owner of the political power, and the expression of national sovereignty develops the Parliament composition, as it cannot be other than the will of the electorate in the wake of suffrage.

Inițial, apariția parlamentelor a fost ca o reacție firească împotriva despotismului și tiraniei specifice absolutismului feudal. Astăzi aceste instituții politico-juridice sunt justificate prin necesitatea respectării principiului de suveranitate a poporului, aceasta confirmând că puterea este generată și emană de la popor, aparține poporului și se realizează pentru popor. Prin urmare, Parlamentul constituie o instituție publică al cărei rol este de a reprezenta populația unui stat și de a exercita prerogativele prevăzute de Constituție. Astfel, delegarea puterii de către popor unor reprezentanți aleși de el a apărut ca o necesitate inevitabilă a societății contemporane, susținută și de imposibilitatea de a exercita o democrație directă.

Parlamentul este organul reprezentativ suprem al poporului, deoarece acesta își are o componentă izvorâtă din manifestarea suveranității naționale dând expresie puterii poporului, ca unic deținător al puterii politice, încât componenta Parlamentului nu poate fi alta, decât cea izvorâtă din voința electoratului, manifestată în urma sufragiului.

La momentul actual Parlamentul Republicii Moldova desemnat de către electorat în urma alegerilor, este unica formă posibilă de exercitare a puterii poporului. Poporul la rândul său este suveran. Suveranitatea fiind acea calitate a puterii de stat în temeiul căreia această putere are capacitatea de a lua decizii, fără amestecul unei părți din exterior [1].

Nimeni în ziua de astăzi nu pune la îndoială că suveranitatea națională aparține poporului. Însă modul în care poporul exercită această suveranitate stârnește discuții.

Bineînțeles, ar fi fost ideal, dacă întreg poporul ar participa direct la procesul de conducere a societății, la aprobarea legilor, precum și la organizarea executării lor (așa cum se făcea în polisurile grecești în antichitate). În zilele noastre ar fi practic imposibil ca întreg poporul să se constituie într-o adunare populară, care să decidă soluționarea unor probleme, soluția care a fost găsită prevedea ca poporul să delege exercițiul său de a legifera unor reprezentanți ai săi, care să poată exprima voința acestuia și să dispună de dreptul de a soluționa problemele în numele celor ce i-au delegat. Astfel, a apărut Parlamentul [2].

Art. 60 din Constituția Republicii Moldova califică Parlamentul drept un organ reprezentativ suprem al poporului și unica autoritate legislativă a statului, stabilindu-i totodată și locul de frunte în ierarhia autorităților publice.

De aici rezultă că Parlamentul Republicii Moldova are un rol dublu: a) de a fi organ reprezentativ suprem al poporului Republicii Moldova; b) de a fi autoritatea legislativă a statului.

Dacă Parlamentul este autoritate publică, trebuie să înțelegem că acest organ reprezentativ al poporului are dreptul să exercite suveranitatea în locul lui, ceea ce-i conferă o autoritate și prestigiu deosebit [3].

Referindu-ne, însă, la rolul Parlamentului ca organ reprezentativ suprem al poporului, vom constata că are mai multe semnificații:

1) Aceasta înseamnă că Parlamentul își exercită competențele sale bazându-se pe principiile suveranității naționale. Prin urmare, Parlamentul reprezintă întreaga societate și nu o parte a ei.

2) Odată constituit, Parlamentul trebuie să se manifeste ca exponent al întregului popor. Astfel, deputatul, din momentul delegării în Parlament, urmează să activeze nu din interes

propriu sau în numele forțelor politice care l-au promovat, ci în numele întregului popor și pentru popor.

3) Parlamentul nu este un simplu organ reprezentativ al poporului, dar este organul lui reprezentativ suprem [4].

În ceea ce privește calitatea de unică autoritate legislativă a statului este necesar de făcut unele concretizări. Dreptul de a exercita funcția legislativă aparține într-adevăr doar Parlamentului. Doar Legislativul e în drept să reglementeze relațiile sociale prin legi. Legea supremă a țării, prin art.72, stabilește totodată și lista de competențe, care prin natura lor sunt reglementate numai prin lege.

Însă dacă ne referim la funcția legislativă a statului, vom constata că nu numai Parlamentul o exercită.

Art. 2 din Constituție stabilește că suveranitatea națională aparține poporului care o exercită în mod direct și prin organele sale reprezentative. În mod direct, trebuie înțeles că poporul exercită suveranitatea, participând la procesul de legiferare, prin intermediul referendumului legislativ.

Legea supremă din Republica Moldova nu fixează însă astfel de referendumuri. Constituția stabilește prin art. 75 că cele mai importante probleme ale societății și ale statului sunt supuse referendumului [5]. După cum observăm însă, cele mai importante probleme ale societății sunt lăsate la discreția Parlamentului și a Șefului Statului (Constituția Republicii Moldova nu a fost supusă referendumului, încercarea de a introduce limba rusă ca a doua limbă de stat nu prevedea organizarea referendumului).

Parlamentul are un rol deosebit în sistemul reprezentativ al Republicii Moldova. De aceea și competențele ce țin de Legislativ trebuie să răspundă necesității de a putea crea condiții necesare pentru exprimarea voinței poporului care l-a ales, și pe care-l reprezintă direct și nemijlocit. Rolul deosebit al Parlamentului constă nu doar în exercitarea puterii legislative supreme din stat, dar totodată stabilește direcțiile prioritare de dezvoltare și activitate a statului, formează organe de stat, și exercită controlul parlamentar [6]. Pornind de la faptul că Parlamentul reprezintă poporul, el are datoria să vegheze asupra modului de implementare a politicilor publice.

Parlamentul poate realiza controlul asupra executivului pe mai multe căi:

1) La numirea Guvernului (într-un sistem parlamentar, Guvernul și membrii săi sunt responsabili în fața Parlamentului, asigurându-se, astfel un control eficient, care poate fi individual sau colectiv).

2) Obținerea informațiilor necesare de la Guvern. Se cunosc mai multe metode a controlului prin informare. Una dintre cele mai răspândite este cea a *chestionarelor*. Chestionarul conține acea informație pe care un deputat dorește să o obțină de la Guvern.

O altă formă a controlului prin intermediul informației este *interpelarea*. Ea poate fi adresată de către un deputat unui ministru sau Prim-ministru, în funcție de caracterul întrebării. Dacă în cazul chestionării participă practic două persoane, la interpelare pot participa mai multe persoane, deoarece ea poate genera dezbateri generale în Parlament. În urma dezbaterilor poate urma o sancțiune confirmată prin vot. Interpelarea este considerată un instrument politic puternic, folosit de Parlament pentru a obține informații cu o explicație amplă din partea miniștrilor. Dezbaterile se poate finaliza prin exprimarea votului de încredere sau neîncredere [7].

3) Prin instituirea unei comisii de anchetă care va efectua o investigație asupra activității Guvernului. Acest drept al Parlamentului constituie o pârghie constituțională puternică de exercitare a controlului, care se folosește numai în cazuri excepționale, când nu se poate obține informația prin alte metode.

4) Moțiunea de cenzură este procedura prin care Parlamentul pune în discuție în timpul ședințelor răspunderea politică a Guvernului. Consecința admiterii moțiunii constituie încetarea forțată a mandatului Guvernului. Procedura de investire unui nou Guvern este inițiată de Președintele Republicii Moldova.

5) Suspendarea Președintelui Republicii Moldova din funcție, nu este o procedură de sancționare, ci una de control parlamentar. Art. 89 din Constituția Republicii Moldova prevede că în cazul săvârșirii unor fapte prin care se încalcă prevederile Constituției, Președintele Republicii Moldova poate fi demis de către Parlament cu votul a două treimi din numărul deputaților aleși [8].

Rolul Parlamentului ca organ reprezentativ al suveranității naționale reiese și din atribuțiile pe care le exercită în conformitate cu art. 66 din Constituția Republicii Moldova:

Parlamentul are următoarele atribuții de bază:

- a) adoptă legi, hotărâri și moțiuni;
- b) declară referendumuri;
- c) interpretează legile și asigură unitatea reglementărilor legislative pe întreg teritoriul țării;
- d) aprobă direcțiile principale ale politicii interne și externe a statului;
- e) aprobă doctrina militară a statului;
- f) exercită controlul parlamentar asupra puterii executive, sub formele și în limitele prevăzute de Constituție;
- g) ratifică, denunță, suspendă și anulează acțiunea tratatelor internaționale încheiate de Republica Moldova;
- h) aprobă bugetul statului și exercită controlul asupra lui;
- i) exercită controlul asupra acordării împrumuturilor de stat, asupra ajutorului economic și de altă natură acordat unor state străine, asupra încheierii acordurilor privind împrumuturile și creditele de stat din surse străine;
- j) alege și numește persoane oficiale de stat, în cazurile prevăzute de lege;
- k) aprobă ordinele și medaliile Republicii Moldova;
- l) declară mobilizarea parțială sau generală;
- m) declară starea de urgență, de asediu și de război;
- n) inițiază cercetarea și audierea oricăror chestiuni ce se referă la interesele societății;
- o) suspendă activitatea organelor administrației publice locale, în cazurile prevăzute de lege;
- p) adoptă acte privind amnistia;
- r) îndeplinește alte atribuții, stabilite prin Constituție și legi [9].

Principiul autonomiei Parlamentului garantează adunării legislative libertatea în acțiune și decizie în orice domeniu. Parlamentul este, în unele state, singurul capabil să tragă la răspundere proprii săi membri. Puterea excepțională ce revine parlamentelor și calitatea cu totul aparte a celor care le alcătuiesc au determinat elaborarea unor statute speciale, garantând existența unui regim de imunități și inviolabilități, chemat să asigure exercitarea mandatului parlamentar în condiții cât mai bune, acesta devenind tot mai mult un mandat reprezentativ.

Viziunea modernă a rolului și funcțiilor Parlamentului aduce în vizor importante nuanțări principiului de „suveranitate a Parlamentului”. Desigur, Parlamentul rămâne cel mai prestigios forum deliberativ și reprezentativ al națiunii capabil să destituie organe ale statului și chiar Președintele țării, să efectueze verificări asupra modului în care sunt îndeplinite atribuțiile diferitelor puteri. Cu toate acestea Parlamentul nu poate substitui în nici un caz prerogativele puterii executive, sau celei judecătorești, consfințite prin sistemul separației puterilor în stat.

Este cunoscut faptul că teoria separației puterilor în stat stabilește mai mult de un echilibru al puterilor lor decât de separarea lor, care nu poate avea loc în virtutea unicității puterii. Organele de stat care exercită anumite funcții (legislative, executive, judecătorești) sunt investite cu anumite elemente ale puterii, toate exercitând în ansamblu puterea de stat. Situația dată creează faptul că ele nu sunt independente total în exercitarea atribuțiilor lor, ci se află într-o strânsă interacțiune [10].

Parlamentul, în virtutea funcției de stabilire a cadrului legislativ și modul de organizare și funcționare a celorlalte autorități publice, capătă o independență cu mult mai substanțială [11].

Din perspectiva dreptului parlamentar, principiul autonomiei parlamentare se caracterizează printr-o triplă autonomie: regulamentară, instituțională și financiară.

Principiul autonomiei reglementare îi asigură Parlamentului supremația în stabilirea regulilor proprii de organizare și funcționare, însă doar cu respectarea normelor juridice și asigurarea legii. Menționăm că datorită funcției de elaborare a cadrului legislativ-normativ, s-ar crea impresia că Parlamentul comandă și toți ceilalți se supun voinței sale. În realitate toți trebuie să se supună Constituției, până și Parlamentul.

Astfel, aspectul autonomiei reglementare este sancționat prin controlul constituționalității legilor și hotărârilor conform art. 135 lit. „a” din Constituție de către Curtea Constituțională, care se poate pronunța asupra caracterului neconstituțional al legilor sau hotărârilor, deoarece orice lege, fie adoptată chiar și în unanimitate de către Legislativ, nu poate încălca norma constituțională. Decizia prin care s-a constatat că a fost încălcată norma constituțională este obligatorie pentru Parlament. În cazul dat nu se poate vorbi de supremația Parlamentului ci de supremația legii, pe care și organul suprem reprezentativ al poporului este obligat să o respecte.

Datorită principiului autonomiei parlamentare, anumite prevederi legale nu sunt aplicabile în ceea ce privește organizarea și funcționarea Parlamentului, care în baza autonomiei reglementare are propria lui lege internă. Astfel, regulamentul parlamentului se adoptă direct în baza prevederii Constituției având statut de lege organică (art. 72 alin. 3 lit. „c”)[12].

De domeniul reglementar ține și definirea completă a statului, deputatului, stabilind totodată anumite reguli de disciplină, inclusiv sancționarea disciplinară a parlamentelor. Constituția, însă, prevede anumite aspecte aparte la această caracteristică. Potrivit Constituției, incompatibilitățile nu pot face obiectul domeniului de reglementare regulamentară, ci se stabilesc prin lege organică (art. 70 alin. 2). Situația dată s-ar explica prin faptul că unele aspecte ce țin de statutul deputatului sunt mult mai mari decât statutul juridic a cetățeanului obișnuit (de exemplu, imunitățile conform art. 70 alin. 3 din Constituție) creându-se astfel o „inegalitate” în fața legii [13].

Imunitatea parlamentară constituie calitatea mandatului, pe care l-a primit deputatul de la cetățeni în timpul căruia el este protejat față de eventualele presiuni sau abuzuri exercitate împotriva persoanei sale, și care îi asigură independența, libertatea și siguranța în exercitarea drepturilor și obligațiilor ce-i revin potrivit Constituției și legilor [14].

Parlamentul, în virtutea autonomiei sale organizatorice, este singurul care își formează organele sale de lucru și nimeni nu poate interveni sub aspect juridic în formarea lor.

Referințe:

1. Bantuș I., *Autonomia Parlamentului – element important în consolidarea și edificarea statului de drept*. În *Funcționarea instituțiilor democratice în statul de drept: materiale ale conf. teoretico-șt.*, Ed. Tipografia Centrală, Ch., 2003, p. 356.
2. Platon M., *Organisme democratice funcționale ale statului*, Ed. AAP, Chișinău, 2004, 248p., p. 45
3. Popa V., *Autoritățile publice ale Republicii Moldova*, Ed. TISH, Chișinău, 2004, 257p., p. 8-9; Platon M., *Administrația publică*, curs univ., Ed. Universul, Chișinău, 2007, 928 p., p. 282-283.
4. Platon M., *Administrația publică*, curs univ., Ed. Universul, Chișinău, 2007, 928 p., p. 282-283
5. Popa V., *Dreptul Public*, Chișinău, 1998, 460 p., p. 329.

6. Morei I., *Funcționarea instituțiilor democratice în Republica Moldova. În Funcționarea instituțiilor democratice în statul de drept: materiale ale conf. teoretico-șt.*, Ed. Tipografia Centrală, Ch., 2003, p. 26-34.
7. Platon M., *Organisme democratice funcționale ale statului*, Ed. AAP, Chișinău, 2004, 248p., p. 52-55.
8. Cârnaț T., *Drept constituțional*, Ed. SRL „Print-Caro”, Ch., 2010, 514 p., p. 393.
9. Constituția Republicii Moldova, // [on-line]
<http://www.parlament.md/CadrulLegal/Constitution/tabid/151/Default.aspx> (citată 26.02.2014).
10. Bantuș I., *op.cit.*, p. 357-359.
11. Popa V., *Drept parlamentar al Republicii Moldova*, ULIM, Chișinău, 1999, 232p., p. 50.
12. Regulamentul Parlamentului // [on-line]
<http://www.parlament.md/CadrulLegal/RegulamentulParlamentului/tabid/154/Default.aspx> (citată 26.02.2014).
13. Bantuș I., *op.cit.*, p. 360.
14. Platon M., *Administrația publică*, curs univ., Ed. Universul, Chișinău, 2007, 928 p., p.292.

Recenzent: dr., conf. univ. Cornea S.

Data prezentării: 30 septembrie 2014

ȘTIINȚE ECONOMICE ȘI REALE

COOPERAREA TRANSFRONTALIERĂ, MODALITATE EFICIENTĂ DE DEZVOLTARE A UNEI ȚĂRI

*Liudmila ROȘCA-SADURSCHI,
Catedra de economie și management
în afaceri și servicii
Svetlana BÎRLEA,
Catedra de inginerie și științe aplicate*

La coopération transfrontalière est aujourd'hui non seulement un moyen de développement de certains pays, plus est un moyen de développer la région et d'accroître sa compétitivité sur la scène mondiale. Coopération vise à atteindre plusieurs objectifs, mais les plus importants sont: économique, social, culturel, sécuritaire, politique. Dans cet article sont présentés les modalités de la coopération, de leurs objectifs et l'impact sur l'économie nationale, en particulier la Roumanie et la Moldavie.

O componentă importantă a strategiei Uniunii Europene o constituie intensificarea cooperării transfrontaliere prin întărirea conceptelor de regionalizare și autonomie locală. Cooperarea transfrontalieră reprezintă unul din instrumentele polivalente importante care presupune și mobilizarea resurselor financiare în cadrul unor proiecte comune. Obiectivele pe termen lung ale unor atare proiecte au ca finalitate: a) crearea mai multor avantaje bilaterale; îmbunătățirea infrastructurii fizice și economice; b) dezvoltarea resurselor umane ale regiunii; c) adâncirea legăturilor culturale și educaționale; d) pregătirea pentru aderarea la UE; e) protecția mediului etc.

În prezent, cooperarea transfrontalieră reprezintă o pârghie eficientă pentru rezolvarea problemelor de dezvoltare social - economică a regiunilor frontaliere ale țărilor cu o economie în tranziție.

Orice regiune transfrontalieră este formată dintr-un spațiu, un anumit număr de colectivități umane și din rețeaua specifică de relații care leagă aceste colectivități și acest spațiu.

Principiul de bază al cooperării transfrontaliere este realizarea în ariile frontaliere a unor spații contractuale în scopul de a permite găsirea de soluții comune la problemele similare, entitățile statale neignorând, față de colectivitățile lor periferice, particularitatea și specificul problemelor de vecinătate cu care acestea se confruntă. [1]

Cooperarea transfrontalieră regională are rolul de a stimula învățarea reciprocă a elementelor de cultură și tradiție și de a contribui la creșterea performanței economice și a coeziunii sociale. Punerea în aplicare a unei astfel de cooperări depinde de gradul de omogenitate al condițiilor economice, politice și instituționale din cadrul structurilor administrative limitrofe zonelor de frontieră.[2]

Există **două tipuri de cooperare transfrontalieră**: între statele membre ale Uniunii Europene și între statele membre și statele nemembre. În primul caz, cooperarea transfrontalieră contribuie la reducerea discrepanțelor și dezechilibrelor economice și sociale la nivelul UE și la construirea unei dezvoltări omogene în interiorul UE. În cea de-a doua situație, scopul cooperării transfrontaliere este acela de a dezvolta relații de bună vecinătate cu statele aflate la granițele UE, precum și sprijinirea dezvoltării economico-sociale și promovarea valorilor europene în statele partenere, în contextul extinderii UE.[3]

Cooperarea transfrontalieră reprezintă o componentă a politicii de dezvoltare regională a fiecărui stat, care are ca scop asigurarea creșterii economice și dezvoltării sociale echilibrate și durabile a regiunilor de frontieră. [1]

Cooperarea transfrontalieră se referă în principal la „umplerea golurilor”. Acolo unde problemele de trecere a frontierei sunt legate de infrastructură (construcția podurilor), la piețe și servicii (crearea de legături între universități, firme și clienți) sau la barierele culturale sau lingvistice. Aceste probleme se soluționează prin analize transfrontaliere și strategii de reacție convenite, formalizate într-unul dintre cele 52 de programe transfrontaliere. Aici se include o gamă largă de probleme, printre care:

- încurajarea antreprenoriatului, în special dezvoltarea IMM - urilor, a culturii și comerțului transfrontalier;
- îmbunătățirea gestionării comune a resurselor naturale;
- susținerea legăturilor dintre zonele rurale și cele urbane;
- îmbunătățirea accesului la rețelele de transport și comunicații;
- dezvoltarea utilizării comune a infrastructurii;
- activitatea administrativă, pentru ocuparea forței de muncă și oportunități egale.[4]

Programele Operaționale de Cooperare Transfrontalieră Europeană au ca obiectiv apropierea persoanelor, comunităților și agenților economici din zona de frontieră pentru a susține dezvoltarea comună a zonei de cooperare, bazându-se pe avantajele cheie specifice regiunii de graniță iar acest lucru se face prin următoarele obiective specifice:

• **Încurajarea antreprenoriatului, în special dezvoltarea întreprinderilor mici și mijlocii, a turismului, culturii și a comerțului transfrontalier;**

• Încurajarea și dezvoltarea protecției și managementului comun al mediului precum și prevenirea riscurilor naturale și tehnologice;

• **Susținerea legăturilor dintre zonele urbane și rurale;**

• Reducerea izolării prin accesul îmbunătățit la transport, rețele și servicii de informații și de comunicare, și sisteme și instalații transfrontaliere de apă și de energie;

• **Dezvoltarea colaborării, capacității și utilizării comune a infrastructurilor, în special în domeniul sănătății, culturii, turismului și al educației.[5]**

În cazul României, cooperarea regională constituie o componentă importantă a diplomației românești, întrucât contribuie la consolidarea dialogului politic și la dezvoltarea de proiecte regionale.

O serie de probleme politice, economice, de securitate și culturale pot fi mult mai bine și mai repede abordate și rezolvate prin eforturi comune și direcționate. În acest sens, regiunile oferă cadrul potrivit pentru stabilirea unor mecanisme de cooperare, care contribuie la asigurarea unui climat de securitate regional și internațional și favorizează îmbunătățirea vieții populației.

Mai mult, cooperarea regională s-a dovedit complementară procesului de integrare europeană și euro-atlantică.

România manifestă o participare activă la inițiativele, procesele și structurile regionale de cooperare, cu o problemă complexă și extrem de diversă, atât din Europa de Sud-Est, cât și din Europa Răsăriteană, Caucaz și Asia Centrală:

- Procesul de Cooperare a Statelor Sud-Est Europene (SEECP)
- Consiliul Cooperării Regionale (RCC)
- Inițiativa Central Europeană (ICE)
- Procesul de Cooperare Dunăreană (PCD)
- Centrul Regional SECI pentru Combaterea Infracționalității Transfrontaliere

Un obiectiv prioritar al României este transformarea zonei extinse a Mării Negre într-o regiune caracterizată de cooperare, securitate și stabilitate, prin dezvoltarea reciprocă a șase componente:

- eficientizarea OCEMN;
- implicarea crescută a Uniunii Europene în regiune, prin crearea de proiecte în cadrul Sinergiei Mării Negre;
- Euroregiunea Mării Negre;
- întărirea dialogului bilateral cu statele din regiune;

- realizarea obiectivelor Forumului Mării Negre pentru Dialog și Parteneriat;
- buna funcționare a Fondului Mării Negre (BST, o inițiativă a German Marshall Fund of the US).

De asemenea, cooperarea în format trilateral și cooperarea transfrontalieră sub forma euroregiunilor oferă un cadru propice dezvoltării de proiecte în cele mai diverse domenii.

Dacă în ultimul deceniu beneficiile cooperării regionale s-au măsurat în special în termeni politici prin reconstruirea încrederii reciproce între statele din regiune, provocarea prezentului constă în identificarea și promovarea de proiecte concrete care să conducă la modernizarea și dezvoltarea regiunii ca întreg și a fiecărui stat în parte, astfel încât standardele de viață ale populației să fie îmbunătățite.

România este interesată și de regiuni ce nu se află în vecinătatea apropiată, din perspectiva dezvoltării unor legături transversale de cooperare. În iunie 2009, România a devenit stat observator la Consiliul Statelor de la Marea Baltică (CBSS).[6]

Cooperarea transfrontalieră între state se face în baza acordurilor sau tratatelor încheiate între acestea.

Cooperarea transfrontalieră între *România și Bulgaria* este reglementată de Tratatul de prietenie, colaborare și bună vecinătate dintre cele două țări ratificat de România prin Legea nr. 74/199227.

Un alt document cu privire la cooperarea frontalieră între România și Bulgaria este

Acordul între Guvernul României și Guvernul Republicii Bulgaria privind cooperarea dintre autoritățile de frontieră, semnat la Sofia la 22 decembrie 2004 și ratificat de România prin Legea nr. 172/200528.

Cooperarea transfrontalieră între *România și Ucraina* este reglementată de Tratatul cu privire la relațiile de bună vecinătate și cooperare dintre România și Ucraina, semnat la Constanța la 2 iunie 1997, ratificat de România prin Legea nr. 129/199731. Conform acestuia, statele vor contribui la colaborarea dintre unități administrativ-teritoriale din cele două state în cadrul euroregiunilor existente, precum și al euroregiunilor „Prutul de Sus” și „Dunărea de Jos”, nou-create, la care pot fi invitate să participe și unități administrativ-teritoriale din alte state interesate. Părțile contractante vor acționa pentru includerea acestei cooperări în cadrul activităților corespunzătoare ale instituțiilor europene”. Pe baza Tratatului de bună vecinătate s-au încheiat acorduri de cooperare în diverse domenii cu impact asupra cooperării transfrontaliere, cum ar fi Acordul dintre Guvernul României și Guvernul Ucrainei privind cooperarea în domeniul gospodăririi apelor de frontieră, semnat la Galați la 30 septembrie 1997, ratificat de România prin Legea nr. 16/199932.

Cooperarea transfrontalieră între *România și Ungaria* este reglementată de Tratatul de înțelegere, cooperare și bună vecinătate între România și Republica Ungară din 1996 care în art. 11(2) arată că „părțile contractante vor coopera, de asemenea, în problemele referitoare la apele transfrontiere care interesează ambele țări, pe baza convenției bilaterale și a convențiilor multilaterale la care ambele părți contractante sunt sau vor deveni părți”.

În ceea ce privește cooperarea între *România și Republica Moldova*, trebuie spus că până în anul 2009 au existat foarte puține documente încheiate la nivel bilateral între cele două state care să implice cooperarea transfrontalieră. Un rol important în cooperarea transfrontalieră dintre cele două state l-au avut acordurile de finanțare din programul PHARE al Uniunii Europene. Astfel, Acordul de finanțare pentru Programul PHARE CBC dintre România și Moldova 2006 prevedea acordarea unei finanțări nerambursabile în vederea creșterii nivelului general de cooperare transfrontalieră socială și economică și îmbunătățirea nivelului de coerență în infrastructura transfrontalieră.

După schimbarea regimului politic din Republica Moldova și dezghețarea relațiilor dintre cele două state, la 13 noiembrie 2009 a fost semnat la București Acordul dintre Guvernul României și Guvernul Republicii Moldova privind micul trafic de frontieră, ratificat de România prin Legea nr. 10/201035.[2]

În dependență de obiectivele cooperării, politica internă și externă a statelor, se stabilesc relații de cooperare tripartite și multilaterale.[7]

Cooperarea Trilaterală România - Ucraina - Republica Moldova, a fost inițiată cu ocazia întâlnirii la nivel înalt de la Izmail (3-4 iulie 1997).

Obiectivele și domeniile de cooperare vizează:

- asigurarea unei zone de securitate și stabilitate într-o zonă importantă a Europei;
- fundamentarea unor relații bazate pe încredere și conlucrare între cele trei state;
- consolidarea unității statale și a suveranității Republicii Moldova, precum și aderării ei la valorile democratice;

- transferarea experienței românești în domeniul construcției democrației și a statului de drept în Republica Moldova și Ucraina;

- susținerea culturală și umanitară a comunităților românești din aceste state, prin respectarea standardelor europene în materie și utilizarea unor mijloace democratice, inclusiv prin cooperarea transfrontalieră și forme de conlucrare economică;

- realizarea unei cooperări intense și eficiente privind lupta împotriva migrației ilegale, a traficului cu persoane, droguri, terorismului și crimei organizate;

- sprijinirea conectării Republicii Moldova și Ucrainei la diferite forme de cooperare regională din Europa Centrală și de Sud – Est.

Cu ocazia celei de a doua întâlniri trilaterale la nivel înalt (Chișinău, 22 octombrie 1998), a fost semnat un Memorandum de înțelegere privind cooperarea în domeniul combaterii crimei organizate. De asemenea, 6 iulie 1999, a fost semnat, la Kiev, la nivel de miniștri de interne Acordul trilateral privind colaborarea în domeniul combaterii crimei organizate (ratificat de Parlamentul României la 16 martie 2001 și intrat în vigoare la 5 aprilie 2001).[8]

La 27 mai 2002 a fost lansat oficial la Viena **Procesul de Cooperare Dunăreană (PCD)**, în baza unei inițiative comune a Guvernelor României și Austriei, a Comisiei Europene și a Pactului de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est (PSESE). Participanții la PCD sunt statele din bazinul Dunării (România, Austria, Bosnia și Herțegovina, Bulgaria, Cehia, Croația, Germania, Republica Moldova, Serbia, Slovacia, Slovenia, Ucraina și Ungaria), la care se adaugă Comisia Europeană și Consiliul Cooperării Regionale (CCR), continuatorul PSESE, existând, de asemenea și câteva state cu statut de observator la Proces (Franța, FYROM, Federația Rusă și Statele Unite ale Americii).

Acesta reprezintă un forum de cooperare regională, neinstituționalizat, structurat pe mai multe dimensiuni sectoriale (economică și dezvoltare durabilă, ecologică, culturală, navigație, turism, cooperare subregională), subsumate unei dimensiuni politice care are rolul de a stabili liniile directoare ale viitoarei cooperări și de a identifica proiectele prioritare care urmează a se realiza în cadrul dimensiunilor sectoriale. Obiectivul său fundamental îl constituie armonizarea și valorizarea eficientă a diverselor inițiative de cooperare în regiunea dunăreană, în lumina valorilor și standardelor europene, având în vedere că, în contextul extinderii UE, Dunărea a devenit, practic, un fluviu interior al Uniunii.[9]

Imediat după proclamarea independenței și recunoașterea de către comunitatea internațională, Republica Moldova a depus eforturi considerabile pentru stabilirea relațiilor internaționale, prin aderarea la cele mai importante organisme și organizații politice și economice internaționale, precum și prin semnarea acordurilor bilaterale cu diferite țări.

Cooperarea regională este o parte componentă a diplomației multilaterale a Republicii Moldova și se manifestă prin intensificarea relațiilor politice, de securitate și comercial-economice în cadrul organizațiilor și inițiativelor din regiunea Europei Centrale și de Sud-Est, arealul Dunării și regiunea extinsă a Mării Negre.

Cooperarea regională este o dimensiune complementară agendei de integrare europeană a Republicii Moldova și reprezintă o sinergie a relațiilor și interacțiunilor în cadrul organizațiilor și inițiativelor regionale.[10]

Cooperarea Transfrontaliera presupune intensificarea contactelor și capacității regionale transfrontaliere prin preluarea oportunităților și provocărilor care rezultă din extinderea UE

- Încurajarea inițiativelor locale și regionale în vederea stabilirii și dezvoltării cooperării transfrontaliere.

- Implementarea activităților bazate pe prioritățile regionale, dezvoltate în cooperare cu domeniile vizate.

- Atragerea atenției speciale la implementarea noilor Programe de Vecinătate și susținerea dezvoltării acestora prin implicarea activă la nivelurile locale și regionale.

- Asigurarea unui suport la dezvoltarea resurselor umane și a altor capacități ai autorităților locale și regionale pentru a asigura o eficientă implementare a acțiunilor de cooperare transfrontalieră.[11]

Republica Moldova are semnate în jur la 586 tratate multilaterale și tratate încheiate cu organizații internaționale și 1344 tratate bilaterale.

Evaluarea potențialului economic și social al euroregiunilor identifică numeroase oportunități de cooperare transfrontalieră din diverse domenii, care vor accelera cooperarea economică, precum și vor impulsiona dezvoltarea economică a celor trei țările participante. Din întregul spectru de oportunități pot fi menționate:

- Corelarea programelor regionale de dezvoltare a infrastructurii rutiere și a căilor de navigare fluvială

- Constituirea unor structuri comune privind certificarea mărfurilor, dezvoltarea piețelor de desfacere a produselor, ocuparea forței de muncă, valorificarea și dezvoltarea potențialului economic existent

- Coordonarea eforturilor privind aprovizionarea cu apă potabilă și gaze naturale

- Dezvoltarea infrastructurii care să asigure facilitarea trecerii frontierelor, realizarea unor noi puncte de trecere a frontierei și modernizarea celor existente

- Dezvoltarea și promovarea comună de oferte turistice și a traficului turistic

- Organizarea festivalurilor, expozițiilor, târgurilor culturale și competițiilor sportive regionale

- Coordonarea programelor de protecție a mediului, realizarea în comun a proiectelor și monitorizarea în comun a factorilor de poluare din regiuni.

Cooperarea Transfrontalieră (CBC) este o prioritate-cheie a Instrumentului European de Vecinătate și Parteneriat (ENPI) al Uniunii Europene. Aceasta are ca scop consolidarea cooperării între statele membre ale UE și țările partenere, de-a lungul frontierelor externe ale Uniunii Europene.

Republica Moldova este parte a Programului Operațional Comun România-Ucraina-Moldova ENPI CBC 2007-2013, adoptat de Comisia Europeană la 29 iulie 2008. Acesta a fost primul program de Cooperare Transfrontalieră la granițele externe ale Uniunii Europene finanțat și implementat în conformitate cu ENPI 2007-2013, adoptat de Comisia Europeană.

Programul România –Ucraina-Moldova 2007-2013 furnizează cadrul de cooperare pentru implementarea activităților transfrontaliere cu scopul de a împiedica crearea de noi disparități între UE și Republica Moldova și totodată de a oferi Republicii Moldova posibilitatea să participe la diferite activități ale UE, printr-o mai strânsă cooperare politică, economică, culturală și în domeniul securității. Programul vizează sprijinirea de proiecte care favorizează dezvoltarea economică și socială, protecția mediului, pregătirea pentru situații de urgență, proiecte de investiții în infrastructura de transport, energie, furnizarea de apă potabilă, precum și acțiuni ale comunităților locale care promovează schimburile educaționale, culturale și sportive, dezvoltarea societății civile etc. [12]

În data de 29 noiembrie 2013 a fost parafat la Vilnius Acordul de Asociere a Republicii Moldova la Uniunea Europeană. Acest acord prevede o cooperare sporită cu UE în aproximativ 25 de sectoare, inclusiv energie, transport, mediu, cooperare privind politicile industriale și de antrepriză, finanțe publice, stabilitate macroeconomică, legislație corporativă,

bănci, asigurări și alte servicii financiare, societate informațională, tehnologii informaționale și telecomunicații, agricultură și dezvoltare rurală, afaceri maritime și pescuit, minerit, cooperare în domeniul științei și tehnologiei, cooperarea în spațiu, protecția consumatorului, cooperare socială, sănătate publică, educație, cercetare și inovații, cooperare în domeniul cultural și audio-vizual, cooperare a societății civile, cooperare la nivel regional și transfrontalier, etc.[13]

Conform acestui acord deja a fost liberalizat, în anul acesta, regimul de vize, a fost semnată partea comercială a acordului, conform căreia deja au început exporturile spre UE a produselor agricole, au început reformele în sistemul judecătoresc, al învățământului, financiar. Activ se elaborează un șir de acte normative, strategii, pentru a crea platforma necesară dezvoltării inovaționale a țării noastre.

Astfel, stabilirea, menținerea și dezvoltarea relațiilor de colaborare transfrontaliere, intra și interregionale presupune stabilirea unor premise necesare unei dezvoltări eficiente din toate punctele de vedere a unei țări.

Referințe:

1. Charles Ricq, Manual de cooperare transfrontalieră pentru uzul colectivităților locale și regionale în Europa, Ediția a 3-a, București, 2000
2. Săraru Cătălin – Silviu, Contractul de cooperare transfrontalieră, <http://www.tribunajuridica.eu/arhiva/An1v1/nr1/art%206.pdf>
3. <http://adrnord.md/category.php?l=ro&idc=341>
4. Regiunile în calitate de parteneri *Obiectivul cooperării teritoriale europene, Inforegio, nr. 24, decembrie 2007*
5. Programele Operaționale de Cooperare Transfrontalieră: un instrument ce pune în valoare rolul culturii pentru dezvoltare regională la graniță <http://www.artactmagazine.ro/programele-operationale-de-cooperare-transfrontaliera-un-instrument-ce-pune-in-valoare-rolul-culturii-pentru-dezvoltarea-r.html>
6. <http://www.mae.ro/node/1434/2>
7. www.mae.ro
8. <http://www.mae.ro/node/1511>
9. <http://www.mae.ro/node/1483>
10. <http://www.mfa.gov.md/cooperare-regionala/>
11. <http://2011.europa.md/subpagina/arata/31/Managementul%20frontierelor%20si%20cooperarea%20transfrontaliera>
12. Cooperarea Transfrontalieră, o prioritate a Uniunii Europene <http://www.timpul.md/articol/cooperarea-transfrontaliera-o-prioritate-a-uniunii-europene-10845.html>
13. Despre Acordul de Asociere a Republicii Moldova la UE, Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene al Republicii Moldova <http://www.mfa.gov.md/>

Recenzent: dr., conf. univ. Todos I.

Data prezentării: 30 septembrie 2014

COMERȚUL EXTERIOR, FACTOR DECISIV AL ASIGURĂRII CREȘTERII ECONOMICE ÎN ECONOMIA CONTEMPORANĂ

Slavic GÎRNEȚ,

Catedra de economie și management în afaceri și servicii

Avec l'ère contemporaine, la participation active dans la division internationale du travail est un aspect indissociable du processus de développement de toute nation et il est une nécessité objective pour tous les pays, indépendamment de leur système socio-économique ou socio-politique choisie . C'est une nécessité pour accroître la participation dans la division mondiale du travail, les pays à la traîne en termes de développement économique parce que la seule façon dont ils peuvent supprimer écart considérable qui sépare les pays industrialisés et adaptés à la division mondiale travail.

Dans ce contexte, la politique commerciale Moldavie vise à promouvoir les relations économiques avec l'étranger, notamment par la promotion des exportations, la protection de l'économie nationale de la concurrence étrangère par la réglementation de l'importation et de la surveillance, et le maintien de l'équilibre de la balance commerciale. Ainsi, à partir du 26 Juillet 2001, la Moldavie est membre de pleins pouvoirs de l'Organisation mondiale du commerce, qui prône la libéralisation du commerce des biens et services, les barrières de démantèlement et de créer de nouvelles règles dans les domaines liés au commerce.

În condițiile epocii contemporane, participarea activă la diviziunea mondială a muncii reprezintă o latură inseparabilă a procesului de dezvoltare a oricărei națiuni și aceasta constituie o necesitate obiectivă pentru toate statele lumii, indiferent de nivelul lor de dezvoltare social-economică sau de sistemul social-politic ales. Se impune ca o necesitate obiectivă intensificarea participării la diviziunea mondială a muncii, pentru țările rămase în urmă din punct de vedere al dezvoltării economice pentru că numai astfel ele vor putea înlătura decalajul considerabil care le desparte de țările puternic industrializate și bine adaptate la diviziunea mondială a muncii.

În acest context, în epoca noastră, nici o țară, indiferent de mărimea sau bogățiile sale, nu-și poate asigura toate produsele de care are nevoie numai din producția proprie. Ca urmare, fiecare țară este nevoită să desfășoare o activitate de comerț exterior.

Activitatea de *comerț exterior* cuprinde: în raporturile cu străinătatea privind vânzarea-cumpărarea sau schimburile de mărfuri, prestările de servicii, transporturile și expedițiile internaționale, proiectarea și executarea de lucrări, asistență sau colaborare tehnică, vânzarea sau cumpărarea de licențe pentru folosirea brevetelor de invenții sau a procedeelelor tehnologice, conșignația sau depozitul, reprezentarea și comisionul, operațiunile financiare, asigurările și turismul și, în general, orice acte sau fapte de comerț [1].

Comerțul internațional este totalitatea legăturilor comerciale de cumpărare-vânzare de bunuri și servicii, ce se desfășoară între diferite state ale lumii pe baza diviziunii internaționale a muncii [2]. Comerțul internațional este o formă de legătură între piețele naționale, între producătorii de marfuri din diferite țări. Forma modernă a activității financiare internaționale începe din punct de vedere istoric, odată cu încheierea tratatului de pace după războiul franco-prusac din anul 1871. Tratatul impunea Franței o despăgubire de război enormă, care va forma conținutul unui flux financiar-monetar internațional. Apoi Primul Război Mondial va determina la rândul său un nou flux financiar și monetar internațional. Pentru reglementarea acestor fluxuri se instituie pentru prima dată în istoria relațiilor internaționale o instituție specializată în coordonarea legăturilor financiar-monetare, Banca Reglementărilor Internaționale (BRI).

Fenomenul mondo financiar și monetar va continua să se dezvolte după Primul Război Mondial. Relațiile economice dintre statele ieșite din conflictul mondial au continuat să crească, solicitând o dezvoltare rapidă a activității monetare, financiare și de credit. În 1970

relațiile economice internaționale însumau peste 300 de miliarde de dolari, iar fluxurile de fonduri financiare căpătaseră un caracter permanent. Apar sisteme monetare regionale și modalități noi de gestionare a cursurilor valutare dar și multe aspecte negative pe care sistemul monetar internațional le presta economiilor naționale. Odată cu prima mare diviziune socială a muncii, de care sunt legate apariția proprietății private, dezvoltarea schimbului, ia naștere și se dezvoltă schimbul între indivizi, care în cele din urmă devine unica formă de schimb. Prăbușirea sistemului colonial și apariția după cel de al Doilea Război Mondial a unui mare număr de state independente au generat evoluții noi în modul de realizare a relațiilor economice internaționale. Cooperarea economică internațională este înainte de toate un produs, un rezultat al progresului tehnico-științific accelerat ce se desfășoară astăzi în lume și care are o amploare și profunzime, deosebit de mare în toate sferile societății umane.

Extinderea diviziunii mondiale a muncii de tip industrial, sub influența revoluției tehnico-științifice contemporane, pe deplin echitabile, reclamă dezvoltarea economică multilaterală, a tuturor statelor, crearea unei industrii moderne, diversificate în fiecare țară pe baza eforturilor proprii - ca factor primordial - și a unei largi colaborări internaționale bazată pe respectarea strictă a principiilor și normelor dreptului internațional. Ca urmare revoluția tehnico-științifică contemporană a determinat o accentuare a interdependențelor economice dintre state.

În condițiile epocii contemporane, toate țările lumii indiferent de natura orânduirii sociale, de mărimea și forța lor economică, de gradul lor de înzestrare cu resurse naturale sau forță de muncă, așezare geografică, etc., trebuie să participe într-o măsură mai mare sau mai mică la circuitul economic mondial, acesta fiind o consecință firească de ordin obiectiv a intercondiționării economiei generale dintre toate statele lumii.

Comerțul exterior are un rol însemnat în asigurarea economiei naționale cu materii prime, combustibil și energie, utilizarea eficientă a forței de muncă, utilizarea completă și intensivă a capacității de producție și creșterea nivelului tehnic și al calității mărfurilor moldovenești ca premisă a sporirii competitivității ofertei de mărfuri moldovenești pe piețele externe. Rolul esențial, adeseori revoluționar, al comerțului este ca factor de progres, care-și pune amprenta pe toate laturile existenței sociale, de la economie, la politică și cultură. Capacitatea comercianților de a se menține în cadrul filierelor comerciale în rolul lor tradițional depinde fundamental și de abilitatea lor de a asigura reducerea costurilor de tranziție. În ultimii ani s-au evidențiat importante modificări în structura activității comerciale, ca urmare a conjuncturii macroeconomice, noul context economic a impus, tuturor agenților economici care operează în sfera comercială, o reflecție atât asupra rolului lor economic cât și a inițierii și implementării strategiilor de adaptare. Structura diferită a exportului față de import materializează funcția de transfer a comerțului exterior, rezultând modificarea structurii rezultatelor procesului național de producție, o parte din produsul social creat la nivelul întregii economii naționale fiind exportată și înlocuită prin import cu alte valori de întrebuințare, ceea ce duce la diversificarea fondului de mărfuri solicitate pe piața internă. Participarea unei firme la comerțul internațional presupune următoarele avantaje:

- extinderea pieței;
- sporirea profitului;
- utilizarea mai bună a capacității de producție;
- îmbunătățirea potențialului de marketing (concurența internațională);
- consolidare a credibilității, activitatea comerțului internațional inspirând încredere.

Creșterea economică a oricărei țări este rezultatul acțiuni conjugate a două categorii de factori: interni și externi. Cei interni, legați de eforturile pe care le face fiecare popor pentru a-și dezvolta economia, au un rol determinant. Cei externi, legați de participarea țărilor la circuitul economic mondial influențează creșterea economică în mod nemijlocit, prin intermediul factorilor interni multiplicându-le sau diminuându-le forța.

Printre factorii externi, un rol deosebit de important și în continuă creștere îl are comerțul exterior. Influența acestui factor asupra creșterii economice se exercită sub mai multe forme.

În primul rând, comerțul exterior asigură îndeplinirea realizării produsului social chiar în condițiile în care structura cererii diferă de structura ofertei. Se știe că asigurarea unei eficiențe a producției presupune un anumit volum minim al acesteia. Dacă acest volum depășește capacitatea de absorbție a pieței interne, asigurarea unei producții eficiente impune apelarea la piața externă. Pe de altă parte, anumite produse fie că nu pot fi obținute în producția internă fie că nu se justifică din punct de vedere economic a se obține din producția internă. Și într-un caz și în celălalt aceste produse se pot obține numai de pe piața externă.

În al doilea rând, comerțul exterior determină sporirea sau diminuarea venitului național produs în exterior, în funcție de raportul dintre valoarea națională și valoarea internațională a mărfurilor care fac obiectul comerțului exterior, interdependență ce se exemplifică în figura ce urmează.

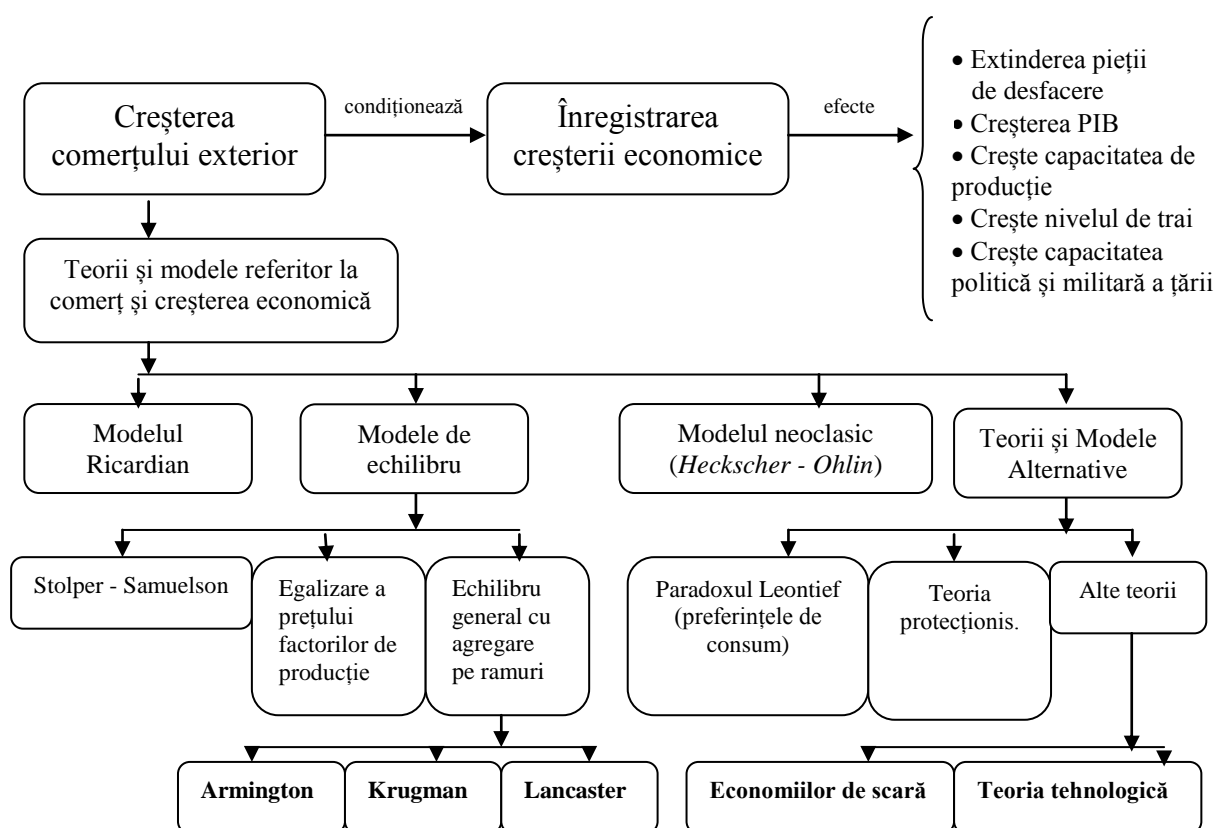

Figura 1: Modele teoretice ale comerțului extern și creșterii economice.

Sursa: elaborată de autor în baza [1]

Politica comercială a Republicii Moldova este componenta politicii economice care vizează sfera relațiilor economice externe și presupune totalitatea reglementărilor, instrumentelor și măsurilor de politică comercială care urmăresc promovarea schimburilor comerciale externe și stimularea dezvoltării economiei naționale la adăpost de concurența străină.

În această ordine de idei, politica comercială a Republicii Moldova are drept scop promovarea relațiilor economice externe, în special prin impulsivitatea exporturilor, protejarea economiei naționale de concurența străină, prin reglementarea și monitorizarea importului, precum și menținerea echilibrului balanței comerciale. Astfel, din 26 iulie 2001, Republica Moldova este membru cu puteri depline al Organizației Mondiale a Comerțului,

care militează pentru liberalizarea comerțului cu bunuri și servicii, prin desființarea barierelor și elaborarea de noi reguli în domeniile aferente comerțului.

Semnarea Acordului de Asociere cu Uniunea Europeană (UE) deschide noi oportunități pentru economia Republicii Moldova. În calitate sa de membru asociat, Republica Moldova va beneficia de șanse uriașe, în special pentru dezvoltarea relațiilor comerciale cu țările UE.

În perioada anilor 2001-2013 unele din țările Comunității Statelor Independente (CSI) au devenit imprezvizibile. În special Federația Rusă a avut un comportament neadecvat față de exportatorii din Republica Moldova, utilizând duble standarde și promovând relații comerciale pe criterii de selecție față de unii agenți economici și chiar unități administrativ-teritoriale din Moldova. Din această perspectivă producătorii autohtoni au suportat pierderi de zeci de miliarde de lei, pe parcursul celor cinci mari șocuri economice, care au lovit relațiile comerciale externa ale Republicii Moldova pe parcursul ultimilor 15 ani:

- Anul 2005 – primul embargou la producția vinicolă și de alcool, impus de către Rusia producătorilor autohtoni, care până în prezent are impact puternic asupra acestei ramuri.

- Anul 2007, seceta care nu s-a mai repetat din anii 1946-47 a afectat producătorii agricoli și a produs efecte considerabile de creșteri ale prețurilor, punând sub pericol securitatea alimentară a statului.

- Anii 2008-2009 lovitură fără precedent pentru economia Moldovei adusă de criza financiară mondială și incorect gestionată de guvernarea comunistă, astfel provocând o descreștere bruscă a exporturilor și importurilor Republicii Moldova.

- Seceta din anul 2012, care a redus volumul producției agricole cu 50%, astfel provocând o descreștere bruscă a exporturilor de legume și fructe pe piața UE și CSI.

- Anul 2013, embargoul Federației Ruse asupra producției vinicole și cu conținut de alcool și acceptarea selectivă și neechitabilă a importurilor numai din anumite teritorii din Moldova, brusc a redus exportul acestor produse aproape la jumătate și a provocat prejudicii și pierderi considerabile producătorilor autohtoni.

Rezultatele analizei permit să conchidem că la începutul anilor 1991 ponderea țărilor CSI în volumul total al comerțului exterior era de aproximativ 98 la sută, iar datorită eforturilor depuse, această pondere în prezent este mai mică de o treime (1/3) și continuă brusc să se reducă. Astfel numai în câțiva ani, raportul structurii relațiilor comerciale a Moldovei a suferit o schimbare radical calitativă. Mediul de afaceri a început să-și diversifice piețele, orientându-și relațiile comerciale spre UE.

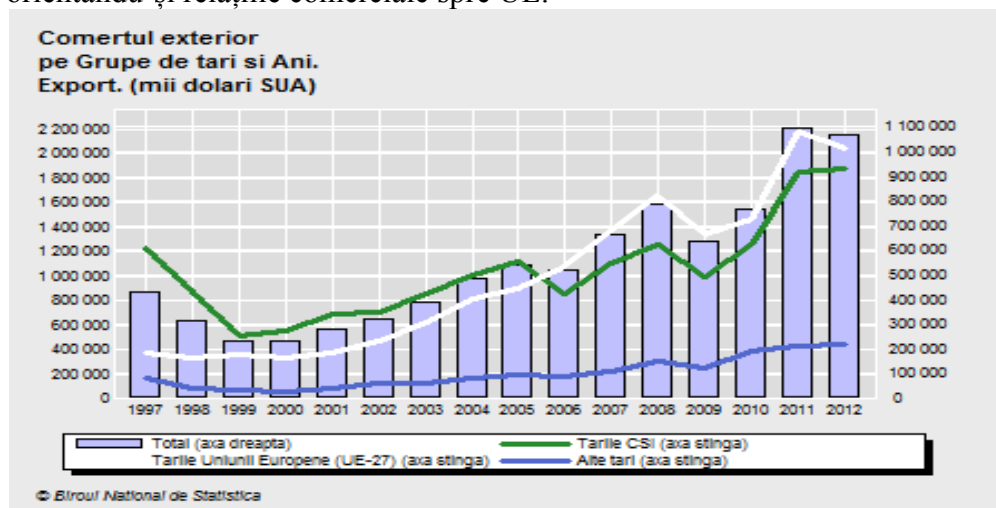

Figura 2: Evoluția comerțului exterior în Republica Moldova.

Sursa: <http://www.statistica.md/>

În următorii ani se va reduce exportul spre țările CSI și invers va crește cel spre zona UE, datorită procesului de asociere. Evoluția importurilor în Republica Moldova tot a suferit schimbări calitative structurale. În perioada anilor 2001-2013 se înregistrează o reducere a

dependenței Moldovei de importurile din zona țărilor CSI. Astfel din figura ce urmează observăm că importurile din zona UE au crescut de 5,7 ori, pe când cele din zona CSI numai 4,5. Astfel se trage concluzia că pe piața Moldovei își fac loc mărfuri și produse de calitate din țările occidentale, care au un nivel net superior de certificare a calității. Evoluțiile importurilor din zona UE și alte țări, prezentate în figura 3, reflectă o dinamică în permanentă creștere, pe când cele din zona CSI reflectă o temperare cu o descreștere în ultimii ani.

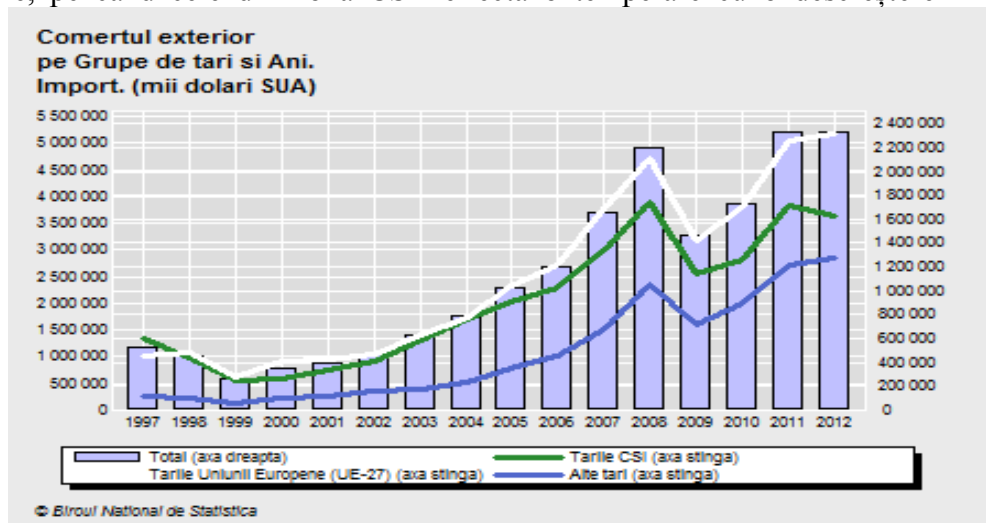

Figura 3: Evoluția volumului importurilor în Republica Moldova

Sursa: <http://www.statistica.md/>

Gradul de acoperire a exporturilor efectuate spre țările CSI, începând cu anul 2001, a suferit reduceri dramatice, cu o ușoară stabilizare din anul 2009 până în anul 2012, iar spre sfârșitul anului 2013 a înregistrat o discrepantă bruscă. Gradul de acoperire a exporturilor spre zona UE, în toată această perioadă a înregistrat o stabilitate relativă cu o creștere spre sfârșitul anului 2013. Aceasta ne vorbește despre faptul că a început reducerea discrepantelor dintre export și import ale Republicii Moldova cu UE. Dacă această se va menține și în următorii 5 ani, Republica Moldova se va apropia de normele europene și internaționale. În prezent societatea din Moldova este divizată în trei părți. Unii pledează pentru Uniunea Eurasiatică, alții pledează pentru integrarea în Uniunea Europeană, iar o parte nimic nu-și dorește. În ultimii 10 ani în Moldova, atât societatea, cât și partidele politice, tot mai acut discută problema orientării dezvoltării relațiilor comerciale. În final putem menționa că Moldova trebuie să-și orienteze relațiile sale comerciale acolo, unde sunt implementate și funcționează standarde și norme civilizate de relații comercial-economice, fapt ce ar asigura niște indicatori stabili ai creșterii economice, condiția vitală pentru creșterea nivelului de trai în societatea moldovenească.

Referințe:

1. Sultana Sută – Selejan, Comerț internațional și politici comerciale contemporane, vol.I, edit. Economică, București 2003, pag. 592.
2. C. Ciupagea, Fundamente teoretice ale comerțului internațional, edit. Economică, București 2001, pag. 176.
3. Kotler Philip; Armstrong, Principiile Marketingului, ediția II – a, Editura TEORA, București 2003, p. 1094.
4. <http://www.statistica.md/>
5. <http://www.biblioteca-digitala.ase.ro/biblioteca/pagina2.asp?id=cap1>
6. <http://www.biblioteca-digitala.ase.ro/biblioteca/carte2.asp?id=494>

Recenzent: dr., conf. univ. Miron O.
Data prezentării: 30 septembrie 2014

INVESTIȚIILE ÎN CAPITAL UMAN ÎN CADRUL INSTITUȚIILOR DE ÎNVĂȚĂMÎNT SUPERIOR

Liudmila ANTOHI,

Catedra de economie și management în afaceri și servicii

Valentina BOZBEI,

Catedra de limbi moderne

The formation of human capital through the educational and investment processes remains the global responsibility of all persons and governments. The results of empirical research of microeconomic data confirms the hypothesis, that human capital, rated at the level of education, promotes the growth of wages and productivity of employees, as well as on economic growth in general. Investment in human capital, in education, training and health, aimed, on the one hand, the preparation of scientific and professional human resources available, and on the other hand, the adjustment of human resources to structural changes of the economy imposed by scientific and technical progress, on grounds of efficiency. Investment in human capital is one of the most cost-effective investments and should be a priority for any community that is on the path of sustainable economic and social development.

Educația joacă un rol esențial în formarea „capitalului uman” și în determinarea șansei oamenilor din punct de vedere economic. În mediile de afaceri există multe situații ale unor persoane care, deși nu au avut decât studii liceale sau chiar mai puțin, au avut un succes foarte mare în afaceri. Totuși, cu cât educația unei persoane este mai înaltă și de mai bună calitate, cu atât șansele și perspectivele de succes economic ale ei sunt mai mari. Modificarea rolului capitalului uman, transformarea lui din element al costului în principalul factor productiv și social al dezvoltării, a condus la necesitatea formării unei noi paradigme a dezvoltării. În cadrul noii paradigme a dezvoltării comunității mondiale capitalul uman deține un loc primordial în avuția națională.

Individul este considerat un sistem organic complex, iar nivelul de complexitate, în afara celui biologic, este dat de investițiile realizate în capitalul uman. Particularitatea investiției în capitalul uman o reprezintă implicarea totală a individului care o efectuează. Personalizarea și limitarea capitalului uman, cu alte cuvinte, încorporarea sa în persoană, face ca toate deciziile cu privire la alocarea sa să se facă natural în cadrul ciclului vieții [1].

Efectele investiției în capitalul uman au fost cercetate de **T. Schultz** în lucrarea „*Investiția în capitalul uman*”, care a pornit de la constatarea că „nivelul unor țări dezvoltate, de exemplu, SUA are un ritm de creștere mult mai înalt decât ar permite capitalul convențional folosit pentru producerea acestui venit (munca, pământul și capitalul)” [2]. Această discrepanță a numit-o „productivitate a resurselor” și după cercetări suplimentare a ajuns la concluzia că sporirea venitului din muncă se datorează într-o proporție apreciabilă creșterii capitalului uman.

E.F. Denison în lucrarea „Sursele creșterii economice în Statele Unite” [3], încearcă să măsoare efectele capitalului uman asupra creșterii economice, analizând o perioadă cuprinsă între anii 1929-1957 și considerând că rata creșterii pe an este $x\%$ pentru pământ, $y\%$ pentru schimbările calitative în muncă și $z\%$ pentru modificarea de capital. Acesta a constatat că atunci când a înmulțit cei trei factori tradiționali de producție cu procente de creștere corespunzătoare a obținut o creștere medie anuală a venitului național de 2,93%, comparativ cu creșterea totală a cheltuielilor pentru pământ, munca și capital de 2,0%. Așadar, exista o creștere de 0,93% a venitului național pe an ce nu putea fi justificată de creșterea înregistrată de factorii tradiționali de producție. Autorul a extins analiza până în anul 1969 demonstrând în final, că educația și formarea profesională determină creșterea venitului național, calculând inclusiv procentul ce poate fi atribuit educației.

Capitalul uman dintr-o universitate cuprinde acei „actori” care participă la desfășurarea unor activități de natură didactică, administrativă sau decizională, activități care prin natura lor au efecte asupra individului.

În lucrarea sa, **R. M. Kanter** subliniază citez „...firmele care supraviețuiesc, prezentând o rentabilitate crescută și o creștere susținută de-a lungul multor decenii, consideră că scopul nu se limitează la bani ... Ele sunt instituții umane, formate din oameni care vin la muncă în calitate de membri ai comunității, aducând cu ei propriile valori sociale, religioase, și etice” [4]. Specialiștii **Blanchard și O’Connor** consideră că „în condiții de siguranță, comunicarea merge de la sine” și că „atunci când se aliază în jurul acelorași valori și își propun același țel, oamenii obișnuiți obțin rezultate extraordinare” [5].

În anul 2003, Banca Mondială și Asociația eRomânia Gateway a lansat în România raportul național *Economia bazată pe cunoaștere în România*. Se analizează patru piloni ai economiei bazate pe cunoaștere: cercetare și inovare, producție și aplicare a tehnologiei informației și comunicațiilor, caracteristicile resurselor umane, mediul instituțional și rolul guvernului. Inovarea, forță de muncă superior calificată și folosirea pe scară largă a cunoștințelor au fost identificate ca fiind cele mai importante componente ale economiei bazate pe cunoaștere [6]. Importanța capitalului uman din perspectiva managementului a fost evidențiată de numeroase studii și cercetări din literatura de specialitate [7].

Printre conceptele teoriei capitalului uman este necesar de a reliefa categoriile care sunt recunoscute de economiști ca investiții (cheltuieli): *directe*: pentru educație, inclusiv plata pentru serviciile medicale, pentru schimbarea locului de muncă și cheltuielile necesare traiului și *alternative*: salariul sacrificat, produsul sacrificat în rezultat al educației de lungă durată sau a bolilor îndelungate.

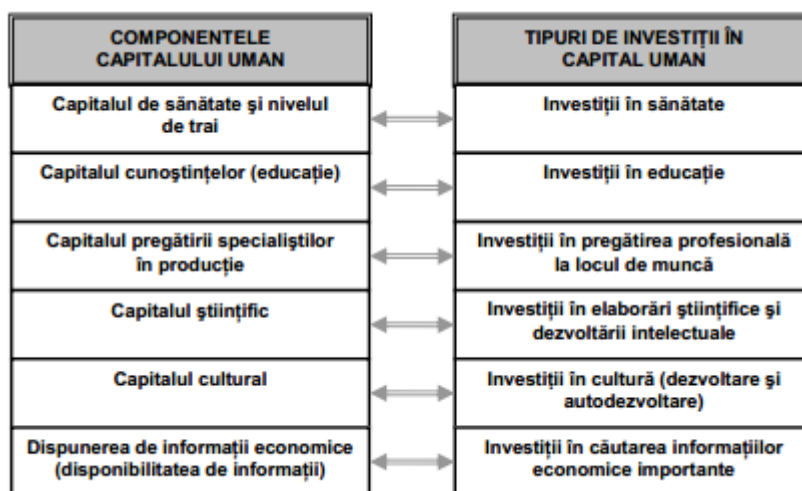

Figura 1. Clasificare investițiilor în corelare cu structura capitalului uman

Sursa: Stoican M. 2012. Dezvoltarea capitalului uman în condițiile formării economiei inovaționale, Chișinău: ASEM.

Educarea individului în timpul educației formale și pe tot parcursul vieții presupune alocarea unor resurse financiare, concretizate în investițiile în educație și respectiv în pregătirea la locul de muncă. În mod similar asigurarea unui capital științific, cultural determină cheltuieli cu elaborările științifice și dezvoltării intelectuale precum și investiții privind dezvoltarea și autodezvoltarea individului. Astfel putem observa că investiția în capitalul uman nu include doar cheltuieli pentru educație și adaptare profesională, ci și acele cheltuieli alocate sănătății, căutării unui loc de muncă dar și a eforturilor întreprinse de către familii atât înainte de intrarea în sistemul de învățământ cât și după aceea. Aceste cheltuieli pot fi privite atât ca investiție, cât și drept consum, însă, capitalul uman a fost tratat în general,

ca o investiție, considerându-se că atât investiția în educație cât și în sănătate, generează efecte pe termen lung care permit individului să obțină venituri în creștere, iar la nivel macroeconomic să conducă la creșterea economică.

Investițiile în capitalul uman pot fi realizate atât de individ (familie) cât și de firmă și respectiv de către societate prin intermediul statului.

Decizia de a investi în capitalul uman trebuie să fie rațională, analizându-se în profunzime atât costurile cât și beneficiile rezultate, aplicând astfel, metoda cost – beneficiu. Investițiile în capitalul uman presupun beneficiu pentru individ, firmă și societate. Investiția în capitalul uman presupune întâi de toate demararea unui proces de acumulare a capitalului uman [1].

În lucrările lor despre capitalul uman, **Jacob Mincer** și **Gary Becker** fac referire în special la capitalul educațional, accentuând ideea costurilor privind investițiile în instruire și educație [8]. La rândul său, **Schultz** [2] consideră că educația este „izvorul principal” al creșterii economice. De asemenea, **Blaug** (1972) accentuează legătura existentă dintre educație și dezvoltarea economică, susținând că educația este de fapt componenta principală a capitalului uman, ea reprezentând „inima puternică” a teoriei capitalului uman. Mai mult decât atât, importanța investiției în capital uman este evidențiată și de acțiunile OECD de dezvoltare a capitalului educațional [9].

Mursa și Ignat [10] afirmă că „investiția în educație trebuie analizată din punct de vedere al costurilor și beneficiilor”, ea depinzând de politicile economice pe termen mediu și lung ale guvernelor, precum și de diferiți factori aleatorii din viața persoanelor. Cunoscând beneficiile și costurile investiției în capital uman, pentru a lua o decizie rațională din punct de vedere economic, se aplică metoda analizei cost-beneficiu. Astfel, se pot identifica efectele investiției în capital uman atât la nivel individual (privat) cât și la nivel social.

	Costuri	Beneficii	Externalități
Public	Cheltuieli publice pentru educație	Taxe/impozite suplimentare pe venit și transferuri sociale mai mici datorită câștigurilor mai mari prin educație	Sănătate mai bună, criminalitate scăzută, creștere economică și o mai mare coeziune socială
Privat	Costuri private ale educației (inclusiv câștiguri nerealizate/costuri de oportunitate)	Câștiguri nete mai ridicate asociate cu mai multă educație (după deducerea taxelor)	Beneficii non-monetare (sănătate și satisfacție personală mai mare)

Figura 2. Costuri și beneficii din investiția în educație

Sursa: OECD (1998). Human Capital Investment. An International Comparison. Centre for Research and Innovation, OECD Publications, Paris. Educational

Educația și învățământul, folosirea unor noi metode de dezvoltare a indivizilor, dezvoltă nemijlocit capitalul uman individual. Astfel, putem concluda că știința și învățământul servesc la soluționarea diferențelor dintre consum și capacități de producție, având un rol hotărâtor în mecanismul economico-organizatoric a ciclului de reproducere a capitalului uman. Educația, privită ca o categorie fundamentală de studiu a științelor socio-umane, a fost definită în moduri diferite, însă două abordări alternative se disting, respectiv a individului și cea a societății, adică abordarea antropocentrică și cea sociocentrică [12].

În baza investigațiilor efectuate, savanții americani au menționat că investițiile cetățenilor în învățământul superior se recuperează totalmente, eficiența economică a învățământului superior pentru societate este mult mai substanțială decât se presupune de obicei. Dat fiind faptul că susținerea învățământului universitar constă în alocarea mijloacelor financiare ale societății în capitalul uman, acestea se restituie sub forma de venit diferențiat pe tot parcursul activității de muncă a specialiștilor, contribuind la creșterea nivelului economic general al țării. Resursele suplimentare alocate instituțiilor universitare trebuie să fie îndreptate spre perfecționarea bazei tehnico-materiale, implementarea noilor metode de predare și, în general, spre perfecționarea sistemului de învățământ superior, acțiuni ce vor contribui la ridicarea calității pregătirii specialiștilor. Investițiile pot fi clasificate din mai multe puncte de vedere, condiționate de astfel de factori ca: destinația cheltuielilor, a obiectivelor de investiții, a modului de execuție a lucrărilor, a structurii lor economice, etc.

Extinderea noțiunii de investiții în domeniul învățământului se referă la categoria de investiții neproductive. Sub aspect calitativ apar unele avantaje și dezavantaje față de investițiile din producția materială. Avantajele pot fi menționate prin următoarele:

- adaosul de investiții ca urmare a uzurii morale a cunoștințelor este, din punct de vedere al mărimii, relativ mai redus. Aceasta explică rentabilitatea deosebit de ridicată a investițiilor în învățământ care vine odată cu inițierea absolventului în activitatea de producție și ținând seama că perioada activă de muncă durează în medie 35 – 40 de ani;

- modalitatea de mișcare a acestei investiții încorporate în ființa umană și importanța ei pentru dezvoltarea armonioasă a economiei pe plan teritorial etc.

Dezavantajele se manifestă prin următoarele aspecte:

- investițiile în învățământ superior au durata de recuperare destul de lungă, având în vedere că procesul educațional durează 4 – 10 ani. Numai după aceasta începe perioada recuperării. De aceea învățământul superior organizat ineficient își relevă deficiențele după mult timp, iar remedierea lor devine dificilă;

- în ce privește durata de recuperare a acestor investiții, ea depinde nu numai de durata de școlarizare, dar și de asimilarea cadrelor în producție;

- investițiile din acest domeniu sunt suportate de o generație, dar roadele lor sunt culese în mică măsură de aceasta, ele revenind generațiilor viitoare;

- înlocuirea unei investiții materiale se poate face mult mai rapid decât înlocuirea unor investiții educaționale.

Astfel putem concluziona că individul prin educație își îmbunătățește calitățile și abilitățile pe care să le utilizeze în cadrul societății. E. Durkheim [13] argumentează : „*omul pe care trebuie să-l realizeze educația în noi nu este omul așa cum l-a creat natura, ci omul pe care îl vrea societatea, iar ea îl vrea așa cum îi cere structura sa interioară. În rezumat, educația este înainte de toate, mijlocul prin care societatea își reînnoiește neîncetat condițiile proprii sale existențe*” .

Economia educației s-a dezvoltat în genere având la bază ideea ciclului reproducerii capitalului uman. La ideea acestui proces de reproducere, știința și educația constituie elemente primordiale, fiecare din acestea generând efecte, dar care în final se constituie ca un tot unitar ce contribuie la dezvoltarea economică a societății, având la bază generatorul de „beneficii”, respectiv capitalul uman [1].

Educația superioară este garantul unei industrii puternice. Cu cât calitatea specialiștilor pregătiți este mai înaltă, cu atât există mai multe șanse pentru progresul intelectual în industrie și agricultură. Mijloacele financiare, investite în învățământ, fiind „nerambursabile” pentru prezent, în lumea întreagă sunt considerate „investiții capitale” durabile. Analizând importanța economică a învățământului universitar, putem constata că mijloacele financiare sunt investiții capitale de lungă durată, care aduc o contribuție deosebită la crearea produsului intern brut al țării.

Spre deosebire de întreprinderi, în învățământul universitar, cu toate că anual se fac investiții considerabile, obținerea rezultatelor financiare sub formă de profit lipsește.

Dificultatea principală în aprecierea rezultatelor în învățământul universitar constă în perioada lungă dintre cheltuielile efectuate și apariția rezultatului scontat.

Ținând cont de importanța economică a învățământului universitar, se poate constata că studiile superioare s-au transformat într-o grandioasă sferă de aplicare a muncii sociale, care după cheltuielile materiale și financiare nu cedează unor ramuri ale producției materiale. În domeniul învățământului superior se stabilesc relații economice privind schimbul de activități între școala superioară și toate domeniile economiei naționale. Cu toate acestea, specificul funcțiilor îndeplinite de școala superioară determină trăsăturile distinctive ale relațiilor economice și formele lor deosebite de manifestare în învățământul superior.

Una din sarcinile principale ale **managementului universitar** o constituie măsurarea eficienței cheltuielilor de pregătire a specialiștilor și găsirea căilor de optimizare a acestora. *Eficiența* reprezintă un indicator general, care consemnează raportul existent între obiectivele pedagogice ale procesului de învățământ, stabilite la nivelul sistemului universitar și rezultatele obținute în condițiile folosirii anumitor resurse. Abordarea managerială a conceptului de eficiență implică analiza raportului dintre factorii angajați în procesul de învățământ (resurse pedagogice, financiare, materiale), calitatea procesului de învățământ și calitatea produselor de învățământ.

Ținând cont de faptul că învățământul universitar pregătește specialiști pentru toate domeniile economiei naționale, eficiența acestuia poate fi abordată din mai multe puncte de vedere, reieșind din multiplicitatea conexiunilor pe care acest domeniu le are cu cele mai diferite sfere ale activității sociale. "Printre acestea ar putea fi menționate următoarele:

1) Din punct de vedere *pedagogic*, eficiența poate fi abordată sub următoarele aspecte: nivelul de cunoștințe, comportamentul studentului, calitatea procesului de învățământ, durata de școlarizare pe diferite trepte, sistemul planurilor și programelor în ansamblu și pe discipline, cu delimitări științifice pe diferite niveluri; relația curs - seminare, cantitatea - calitatea informațiilor în raport cu timpul real de studii aflat la dispoziția studentului.

2) Din punct de vedere *psihologic*, eficiența învățământului poate fi apreciată prin studierea unor probleme legate de formarea personalității, capacitatea de adaptabilitate, capacitatea de creativitate, pornindu-se de la particularitățile psihice individuale ale studenților, pregătirea psihică pentru meseria aleasă, metodele de testare a lor.

3) Din punct de vedere al *tehnologiei transiterii și asimilării cunoștințelor*, eficiența depinde de metodele tehnice audiovizuale moderne, utilizate la diferite discipline teoretice și practice, de nivelul tehnic al dezvoltării bazei materiale, de înzestrarea instituțiilor de învățământ cu utilaj modern

4) Din punct de vedere *sociologic*, eficiența învățământului poate fi redată prin relația învățământ – știință - producție.

5) Din punct de vedere *economic*. Examinarea eficienței sub unghiurile de vedere expuse mai sus are nu numai o valoare intrinsecă pentru fiecare individ în parte, dar și consecințe economice de o deosebită importanță sub aspectul creșterii nivelului educațional și al avuției naționale. În plus, există o problemă proprie a eficienței sub aspect economic, din care menționăm:

- mărimea optimă a investițiilor în învățământ, structura lor materială și valorică în conformitate cu cerințele științei și tehnicii, randamentul acestor investiții și durata lor de recuperare;

- modalitățile de finanțare a învățământului în vederea obținerii unor rezultate maxime prin utilizarea optimă a resurselor financiare limitate;

- problema pierderilor în învățământ (nereușita academică, abandon, încadrare în producție, necorespundere a cadrelor, fluctuație etc.) și căile lichidării lor;

- problema costurilor sub aspectul determinării lor în raport cu rezultatele obținute, rentabilitatea cheltuielilor cu caracter educațional;

- locul sistemului de învățământ în creșterea economică;

- participarea învățământului la sporirea productivității muncii sociale și a venitului

național etc.

Sporirea eficienței economice în învățământul superior poate fi asigurată atât din contul utilizării raționale a resurselor instituțiilor de învățământ superior, cât și al majorării randamentului potențialului științific al școlii superioare și optimizării potențialului creator al specialiștilor în economia națională.

Sarcinile majorării continue a eficienței și calității pregătirii specialiștilor cu studii superioare, determină actualitatea investigării și elaborării unui șir de programe economico-financiare ale învățământului superior. *Ele includ:*

- cercetarea indicilor de bază și selectarea orientărilor de majorare a eficienței cheltuielilor destinate învățământului superior;
- cercetarea factorilor care condiționează cheltuielile de pregătire a specialiștilor cu studii superioare, analiza structurii și dinamicii cheltuielilor pentru învățământul superior;
- cercetarea metodelor de fixare și de planificare a cheltuielilor în sistemul școlii superioare și căile de perfecționare a lor;
- elaborarea principiilor metodice de pregătire a specialiștilor cu studii superioare în cadrul diferitelor forme de instruire, tipuri de instituții de învățământ superior, grupuri de specialitate etc.

Problema majorării eficienței cheltuielilor pentru pregătirea specialiștilor de calificare superioară presupune investigarea eficienței generale a economiei naționale, determinată prin angajarea specialiștilor cu studii superioare în economia națională și influența lor asupra sporului produsului social global, venitului național și majorării productivității muncii sociale. Totodată, eficiența mijloacelor alocate în pregătirea și majorarea calificării specialiștilor depășește considerabil randamentul investițiilor orientate la extinderea fondurilor fixe sau la știință.

Instituțiile universitare cu performanțe reduse se concentrează asupra problemelor curente, bazându-și activitatea pe realizarea unor obiective pe termen scurt, fără a avea o perspectivă clară de dezvoltare, în concurență cu cerințele economiei de piață. De aceea pentru a asigura viabilitatea universităților cu condițiile pieței, trebuie să se bazeze pe un plan strategic pe termen lung, bine conceput și dimensionat, care să le asigure o poziție concurențială bună. Dacă analizăm situația din învățământul superior în prezent, putem da o apreciere nu prea favorabilă pentru proiectarea unei strategii de dezvoltare de durată în învățământ. Asupra acesteia au influențat negativ următoarele situații: perioada de tranziție prea lungă, instabilitate economică și politica în țară, reforme frecvente în domeniul învățământului, care nu sunt duse până la capăt, etc. Toate acestea au dus la limitarea de mijloace materiale și financiare, astfel încât instituțiile de învățământ superior sunt nevoite să prevadă o planificare doar pentru a supraviețui.

Dacă ne referim la strategia de dezvoltare a Universitatea de Stat „B. P. Hasdeu” din Cahul putem afirma, că managementul instituției face efort în această direcție și își planifică pentru viitor următoarele strategii:

- Prin structurile de conducere academică, Universitatea de Stat „B. P. Hasdeu” din Cahul sprijină atragerea, în continuare, precum și păstrarea personalului academic de cea mai bună calitate, prin crearea unui climat în care personalul să se poată dezvolta la capacitate maximă, fiind prevăzute și mijloacele de recunoaștere și răsplătire a acestora;

- Perfecționarea continuă a sistemului de promovare a cadrelor didactice, bazată pe performanță;

- O preocupare permanentă va fi și perfecționarea personalului auxiliar-didactic și nedidactic. Conducerea Universitatea de Stat „B. P. Hasdeu” din Cahul este conștientă de faptul că, în perioada imediat următoare, schimbările și dezvoltările semnificative produse prin impactul noilor tehnologii și a modernizării procesului de învățământ, pot avea consecințe în ceea ce privește structura de personal. Cu certitudine, va apare nevoia reorientării personalului spre sectoarele aflate în dezvoltare;

- Popularizarea rezultatelor de excelență și a personalităților din cadrul Universității,

prin mass-media și prin evenimente publice;

- Preocuparea continuă a conducerii universității, pentru stimularea activității de excelență, prin acordarea de prime semestriale, anuale, și a primelor pentru rezultate deosebite în cercetarea științifică;

- Se va promova o politică de formare și perfecționare care să permită mobilitatea internă și reorientarea personalului spre alte domenii de activitate în cazul restructurării sau desființării unor posturi;

- Se va urmări instituirea unui Sistem Informatic Integrat, destinat să furnizeze informații conducerii universității, cu care să se poată monitoriza prompt și eficient toate activitățile din cadrul facultăților/catedrelor.

La nivelul unității de învățământ superior, procesul managerial este îndreptat spre realizarea unor obiective precum [12]:

- *căutarea răspunsurilor la schimbările ce au loc în societate;*
- *internaționalizarea, perfecționarea și renovarea conținutului cursurilor;*
- *valorificarea unor noi domenii și metode de cercetare;*
- *intensificarea colaborării internaționale;*
- *sporirea numărului de persoane cu grad științific;*
- *crearea unei structuri pentru asigurarea colaborării cu societatea și cu sistemul de învățământ în general, precum și cu întreprinderile producătoare, care manifestă interes pentru continuă creștere, pentru perfecționarea și recalificarea personalului său.*

Orientarea activității în domeniul învățământului este asigurată la scara națională, în fiecare etapă a dezvoltării țării noastre, prin legi și alte acte normative, stabilindu-se cu claritate, pentru prezent și în perspectivă, principalele sarcini și obiective ale învățământului, în scopul obținerii atât a rezultatelor imediate, cât și a celor de perspectivă.

Realizarea obiectivului general al managementului universal de maximizare a rezultatelor proceselor de învățământ înseamnă, în principal, creșterea patrimoniului net al instituției, care printr-o exploatare rațională să conducă la sporul venitului național. Crearea și sporirea patrimoniului presupun procesul de utilizare eficientă a resurselor financiare în activitatea pedagogică.

Principalele surse care întregesc veniturile proprii într-o instituție de învățământ superior provin din: *taxe pentru cursuri plătite (educație permanentă); contracte de cercetare; microproducție; consultanță; servicii Internet; chirii; sponsorizări; finanțări externe; donații etc.*

Eficiența economică a cheltuielilor pentru învățământ se poate exprima prin intermediul unor indicatori ca:

- Cheltuieli pentru un student. Cu cât mai mică va fi valoarea acestui indicator, cu atât mai repede se vor recupera cheltuielile din veniturile obținute de absolvent;

- Rezultatele / cheltuieli. Exprimă eficiența utilizării cheltuielilor efectuate. Calcularea cheltuielilor pentru pregătirea specialiștilor reprezintă un proces destul de dificil și nu permite calcularea lor precisă pentru instruirea studenților la anumite specialități și forme de instruire. Datele diferențiate despre numărul total de ore, ce constituie sarcina didactică, lipsește și în dările de seamă statistice, și în cele contabile.

De aceea, în multe cazuri, pentru compararea cheltuielilor destinate pregătirii specialiștilor este admisibilă utilizarea datelor referitoare doar la suma cheltuielilor curente pentru instruire.

Calcularea cheltuielilor ce țin de diferite forme de instruire și diverse grupe ramurale ale instituțiilor de învățământ superior, într-o singură perioadă se poate face cu ajutorul coeficienților de actualizare, stabiliți pe baza materialelor de pe urma cercetării selective de o singură dată.

Rezultatul final al activității instituțiilor de învățământ superior se manifestă în eficiența utilizării specialiștilor pregătiți de ele în sfera economiei și culturii și poate fi apreciată numai

în baza analizei activității lor în economia națională pe parcursul a mai multor ani după absolvirea instituției de învățământ superior. Pentru a face o asemenea apreciere se folosesc pe larg metode psihologice.

În același timp, atunci când se face aprecierea activității instituției de învățământ superior, trebuie să se țină cont de rezultatele intermediare (*numărul de publicații, brevete*) și de sporirea potențialului didactico – științific (*susținerea tezelor de doctor*). Toți acești indicatori e bine să fie luați în considerație la nivelul instituției de învățământ superior în ansamblu și al subdiviziunilor lor structurale respective (facultăți, institute).

Problema esențială în determinarea eficienței economice a cheltuielilor pentru învățământ o constituie aprecierea contribuției acestora la creșterea economică. Cercetările efectuate în acest domeniu (E. Demison – economist american) au reflectat o contribuție de 23 % a învățământului la dezvoltarea economiei S.U.A, 16-30% - în România [10]. Desigur, aceste mărimi trebuie tratate cu o anumită rezervă, deoarece creșterea economică nu este datorată în exclusivitate aportului învățământului, ci și progresului tehnico-științific, care, de altfel, este și el un produs derivat din învățământul universitar.

La modul general, în context global, investiția în capitalul uman presupune următoarele tipuri de opțiuni majore, cum rezultă din reprezentarea grafică de mai jos:

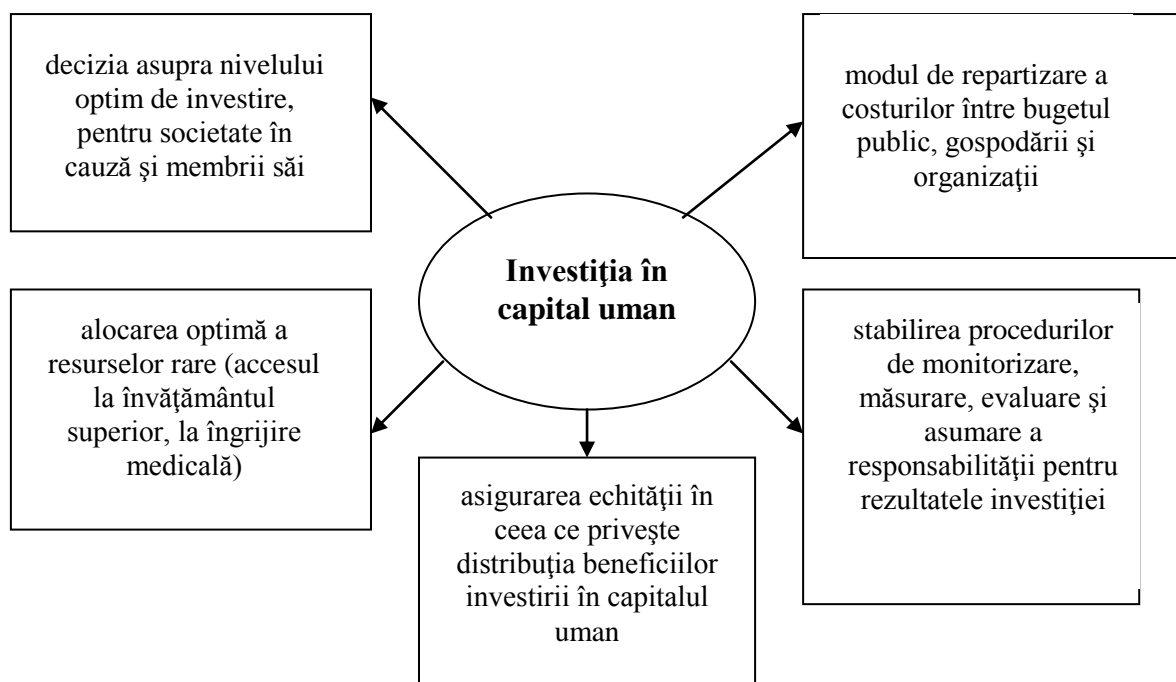

Figura 3. Mecanisme de intervenție asupra dezvoltării capitalului uman

Sursa: Voicu B. (2004). „Capitalul uman: componente, niveluri, structuri. România în context european” în Calitatea vieții, XV, nr.1-2, pp.137-157, București.

Pentru a avea rezultate bune, instituțiile de învățământ superior trebuie să demonstreze o înaltă capacitate de adaptare la cerințele pieței și la concurența locală. În domeniul învățământului superior se stabilesc relații economice ce țin de schimbul de activități între instituțiile universitare și domeniile economiei naționale.

O sarcină principală pentru conducerea oricărei instituții superioare de învățământ o constituie eficientizarea cheltuielilor legate de pregătirea tinerilor specialiști și optimizarea acestora.

Datorită faptului că USC „Bogdan Petriceicu Hasdeu” pregătește specialiști în mai multe domenii a economiei naționale, eficiența poate fi precăutată din următoarele puncte de vedere:

1. *Pedagogic* – aici eficiența se apreciază după următoarele aspecte: nivelul cunoștințelor; comportamentul studenților; calitatea procesului de învățământ ; sistemul

planurilor generale și pe discipline.

2. *Psihologic* – aici eficiența se apreciază după formarea personalității, capacitate de creativitate, metode de testare, etc.

3. *Tehnologic* – transmițeri, eficiența depinde de metodele tehnice moderne audiovizuale utilizate la disciplini și înzestrarea cu utilaj modern.

Aceste puncte analizează eficiența din interiorul instituției de învățământ. Într-o instituție superioară, aprecierea eficienței se face și din exterior ceea ce are importanță pentru societate. Printre acestea pot fi:

✓ Aprecierea din punct de vedere sociologic ce se face prin relația – învățământ – știință – producție.

✓ Aprecierea eficienței din punct de vedere economic, adică creșterea nivelului educațional și avuției naționale.

Astăzi, managementul universității USC „Bogdan Petriceicu Hasdeu” acordă o atenție deosebită perfecționării învățământului prin perfectarea programelor de studii, introducerea metodelor de predare mai moderne, utilizând progresele din domeniul științei și tehnicii contemporane. Sporirea eficienței economice a învățământului superior poate fi asigurată atât din contul utilizării raționale a resurselor instituțiilor de învățământ superior, cât și al majorării randamentului potențialului științific al cadrelor didactice și creator al specialiștilor din economia națională.

Referințe:

1. Stoican M. 2012. Dezvoltarea capitalului uman în condițiile formării economiei inovatoare, Chișinău: ASEM.
2. Schultz, Th. 1971. Investment in Human Capital, The Role of Education and of Research. The Free Press, Division of The Macmillan Company, New York.
3. Denison, E. 1974. Accounting for United States Economic growth 1929-1969, Publisher: Brookings Institution. Place of Publication: Washington, DC.
4. Kanter, R. M. 2006. Frontierele managementului, Editura Meteor Press, București.
5. Blanchard K., O'Connor, M. 2003. Managementul și valorile, Editura Curtea Veche, București.
6. Năstase, M. 2007. Viziunea – caracteristică a liderilor de succes, Revista Economia seria Management, anul X, nr.1, pp. 68-73, Editura Academia de Studii Economice.
7. Brătianu C. 2008. Leadership și management în sistemul universitar românesc în tranziție, Revista Management & Marketing, nr. 2, p. 91-104.
8. Lazăr L. 2005. Evaluarea capitalului uman – Strategii de ocupare a forței de muncă. Risoprint, Cluj-Napoca.
9. Voicu B. 2004. Capitalul uman: componente, niveluri, structuri. România în context european în Calitatea vieții, XV, nr.1-2, p.137-157, București.
10. OECD 1998. Human Capital Investment. An International Comparison. Centre for Research and Innovation, OECD Publications, Paris. Educational
11. Mursa G., Ignat I. 2009. Capital uman și competitivitate. Editura Universității “Alexandru Ioan Cuza”, Iași.
12. Cojocaru V., Făuraș C. 2006. Educația în abordare economică, Chișinău: Ed. ASEM, p.8
13. Durkheim E. 1980. Educație și sociologie, Editura Didactică și Pedagogică, București,
14. Caisin S., Cobzaru L. 2001. Managementul financiar universitar, Chișinău: Centrul Editorial al USM,

Recenzent: dr., conf. univ. Bîrlea Sv.

Data prezentării: 30 septembrie 2014

VALORIFICAREA ȘI IMPACTUL POTENȚIALULUI TURISTIC PE PLAN INTERNAȚIONAL

*Ludmila NONI, lector universitar,
Olesea MIHAILUC, lector universitar,
Catedra de economie și management în afaceri și servicii*

The tourism sector in many countries is the main engine of the economy as it is a decisive factor for the GDP. Countries like France, USA, China, Spain, Italy has managed to attract millions of tourists every year thanks "smart recovery " of several categories of resources whose impact is reflected in huge revenues from development of tourism industry. Forecasts made by the World Tourism Organization encourages countries developing economies strive for tourist as the benefits of this economic sector have positive impact both the GDP growth as well as social (creating jobs, culture (values, traditions of the people), environmental (land of supervised recreational areas, public awareness on environmental conservation) etc.

Multe țări ale lumii au conștientizat importanța sectorului turistic în economia națională și au investit în infrastructura generală și turistică, au creat condiții favorabile pentru crearea și activarea diferitor structuri de primire și deservire turistică, au format și recrutat cei mai buni specialiști în domeniul turismului, au creat structuri guvernamentale cu atribuții în turism ș.a.

Conform statisticilor OMT prezentate în Raportul anual pentru anul 2013, destinația turistică cu cel mai mare număr de vizitatori este Europa, cu un număr de 563 milioane vizitatori ceea ce prezintă 52% din numărul total de 1.035 milioane vizitatori pe plan internațional, înregistrând un venit în valoare de 457,8 dolari SUA sau 356,3 euro bilioane (42,6% din total venituri) [1,2]. Aceasta se datorează existenței dar și funcționalității unui variat, original și atractiv potențial turistic dispersat pe întreg teritoriul continent European. Comparativ cu Europa, țările din Asia și Pacific au înregistrat un număr de 248 mlnturiști (23%) , America 169 mln (15%), Africa 56 mln (5%), Orientul mijlociu 52 mln (5%) [2, p. 8].

Un rol important în dezvoltarea și promovarea turismului pe plan mondial îi revine Organizației Mondiale a Turismului - OMT. Acesta are în componență 155 de țări membre dintre care 46 de țări sunt din spațiul european, lucrând împreună pentru promovarea și dezvoltarea unui turism durabil [3]. Fiind o organizație mondială și având acces la toate datele privind circulația turistică, OMT a elaborat un top al destinațiilor turistice după numărul de vizitatori, prezentat în tabelul 1.1.

Tabelul 1.1. Topul destinațiilor turistice 2012 după numărul de vizitatori

Țări	Sosiri turiști (mln)
1. Franța	83,0
2. SUA	67,0
3. China	57,7
4. Spania	57,7
5. Italia	46,4
6. Turcia	35,7
7. Germania	30,4
8. Regatul Unit	29,3
9. Federația Rusă	25,7
10. Malaesia	25,0

Sursa: [2, p. 6]

Cifrele prezentate de OMT ne arată că cei mai mulți turiști vizitează Franța – 83,0 mln, fiind urmată de SUA – 67,0 mln și respectiv China cu 57,7 mln turiști. Deși, conform numărului de vizitatori Franța ocupă primul loc, aceasta nu înregistrează și cele mai mari

venituri, fiind întrecută de SUA care în anul 2012 a înregistrat un venit de 126,2 bilioane dolari SUA, pe când Franța a acumulat 53,7 bilioane, plasându-se pe locul 3 al topului de venituri prezentat în tabelul 1.2.

Tabelul 1.2. Topul destinațiilor turistice 2012 după valoarea veniturilor

Țări	Venituri (bilioane dolari SUA)
1.SUA	126,2
2.Spania	55,9
3.Franța	53,7
4.China	50,0
5. Macao (China)	43,7
6. Italia	41,2
7. Germania	38,1
8. Regatul Unit	36,4
9. Hong Kong (China)	32,1
10. Australia	31,5

Sursa: [2, p. 6]

În ansambluluneieconomiinaționale, turismulaționeazăcaun *element dinamizator al sistemului economic global*, el presupunând o cererespecifică de bunurișiservicii, cerere care antrenează o creștereînsferaproducțieiacestora. De asemenea, cerereaturisticădetermină o adaptareaofertei, care se materializeazăîndevelopareastructurilororturisticeși indirect înstimulareaproducției ramurilor participante la: construireașirealizarea de noimijloace de transport, instalații de agrementpentrusporturi de iarnă, nautice etc. Dezvoltaturismului conduce astfel, la unsemnificativspor de producție.

Cu toatecăare un aportsemnificativ la crearea PIB, turismul are și o contribuțieaparte la realizareavaloriiadăugate. Avîndca specific consumul mare de muncă vie, de inteligențășicreativitate, turismulparticipă la creareavaloriiadăugateîntr-o măsurămai mare decîtalteramuriapropiate din punct de vedere al nivelului de dezvoltare [4, p. 10].

Secretarul General al OrganizațieiMondiale a Turismului a menționatcă “...sectorulturismului a demonstrat o abilitateremarcabilă de a se adapta la condițiile de piațăînschimbare, contribuind la creștereaeconomicășicrearea de locuri de muncăînîntreagalume, înciudaprovocărileeconomiceșigeopoliticeîn curs de desfășurare. De fapt, turismulesteunuldintrepuținelesectoare care aduc o vestebunăpentrumulteeconomii” [5].

Conform datelor statistice Europa este și va rămâne destinația cea mai solicitată de către turiști în decursul întregului an. Se estimează că în anul 2020 Franța va ramâne prima destinație a Europei cu peste 100 de milioane de sosiri de turiști. Urmatoarele 5 destinații europene în anul 2020 vor fi Spania, Marea Britanie, Italia, Federația Rusă și Republica Cehă, fiecare înregistrând între 40 și 75 de milioane de sosiri de turiști [6].

Poziția **Franței** în topul destinațiilor turistice este determinată de multitudinea și diversitatea obiectivelor turistice atât naturale cât și antropice, care permit dezvoltarea diferitor tipuri de turism, acestea fiind favorizate și de poziția geografică a Franței, care pe lângă turismul cultural, vitivinicol, de afaceri etc, prezintă premise și pentru dezvoltarea turismului montan și maritim. Vechea Franță o putem regasi în sate și piețe, tradiții și specialități regionale. Farmecul său se regăsește fie în bulevardele șic ale Parisului, pîrțiile de schi strălucitoare ale Alpilor, podgoriile însorite și plajele aurii, un joc de boules sau cafeaua și croisantul dintr-un sătuc ascuns. Printre cele mai renumite atracții turistice ale Franței este însăși capitala acesteia – Paris- care este cunoscut drept „Orașul luminilor”și își merită pe deplin numele. Parisul este însă mult mai mult decît atît, este una dintre cele mai bune destinații turistice, oferindu-i turistului tot ceea ce își poate dori:Catedrala Notre-Dame, Turnul Eiffel, Muzeul Luvru, Muzeul Orsay, Domul invalizilor, Champs Elysees, Centrul

Național de Artă Pompidou, acestea fiind completate de cele 80 de muzee și 200 de galerii de artă ale Parisului.

O atracție reală a Franței este gastronomia acesteia. Felurile și ingredientele variază în fiecare regiune, dar brânza, în jur de 400 de feluri, și vinul, cu numeroasele sortimente, reprezintă o parte foarte importantă a bucătăriei Franceze [7].

SUA este o țară enormă, cu 50 de state, două oceane și un teren incredibil de variat. Nimic nu poate fi comparat cu o promenadă de neuitat în Manhattan, o călătorie într-un taxi galben, tarabele cu hamburgeri omniprezente, vasta întindere a preeriei, acordurile dulci ale jazzului din New Orleans sau excesul de neoane al Las Vegasului. Oamenii din toate colțurile lumii au venit aici în căutarea „Visului Americii” (the American Dream). Aceștia au creat țara cea mai bogată și mai puternică din lume, un loc de împletire a tuturor culturilor lumii. Oamenii continuă să vină aici, pentru a admira ceea ce doar în SUA poți vedea: Statuia Libertății din New York, Cascada Niagara, Grand Canyon, Parcul Milenium, Podul Brooklyn, Parcul Golden Gate, Grădina Botanică, Grădina Zoologică [8].

China – China reprezintă „lada” de zestre a Asiei - bogățiile sociale și cei 5.000 de ani de istorie plasând China printre cele mai captivante destinații de vacanță din toata lumea. De aici rezultă și trăsăturile contradictorii ale Chinei - zgârie-norii din Shanghai ce contrastează cu bogățiile istorice din Beijing și slaba dezvoltare a zonelor rurale. În China se află 33 de locuri declarate patrimoniu mondial de către UNESCO, iar bucătăria tradițională chinezească este una dintre cele mai savurate din lume. De la acrobații la arte marțiale, calligrafie sau opera chineză, cultura acestui tărâm măreț este prezentă pretutindeni. Infinitatea de atracții a Chinei te poate ține curios la nesfârșit, dar printre cele mai renumite obiective putem menționa: Zidul Chinezesc, Orașul interzis, Grădinile Hong Kong, Pagoda celor șase armonii, Muzeul ceaiul, Templul celor 10000 de Budha, Campingul Everest din Tibet, peștera Dragonul Galben din Zhangjiajie, [9].

Spania – Spania este destinația perfectă pentru aventurieri, gurmanzi, dar și pentru iubitorii de artă. Diversitatea geografică poate surprinde turiștii care identifică Spania cu plajele și turismul de litoral. În această țară poți găsi de toate, de la câmpii și văi înverzite, dealuri și munți înzăpeziți în nord, la regiuni aproape deșertice în sud. În fiecare an milioane de turiști vin în Spania, țara devenind una dintre cele mai importante destinații turistice, pe locul patru ca popularitate în lume. Cea mai cunoscută destinație în Spania este Madrid, un oraș care pare să nu doarmă niciodată. Datorită locației centrale, Madridul are o rețea de comunicație excelentă cu zonele din provincie. Barcelona este probabil o destinație preferată de turiști, faimoasă datorită arhitecturii impresionante a arhitectului Gaudi, atmosfera cosmopolitană și plajele cu sporturi nautice. Spania este destinația unde prin turism sunt valorificate: Stadionul Santiago Bernabeu, Sagrada Familia, Casa Mila, Casa Batlo, Puerta del Sol, Bulevardul Rambla, Parcul Guell, Mănăstirea Montserrat, Muzeul El Prado, plajele spaniole [10, p.158].

Italia - Turismul și Italia sunt sinonime, de vreme ce Italia este paradisul iubitorilor de istorie, cu peste 3.000 de muzee, biserici și situri arheologice datînd din vremea romanilor și a grecilor. Există sute de bunuri și locuri protejate de UNESCO și deschise turismului. Italia nu există fără mîncare, vinuri și cumpărături, toate acestea pe fundalul unui peisaj fascinant și a unei culturi ce îmbină anticul și modernul. Italia înseamnă ceva diferit pentru fiecare turist în parte. Pizza, ruine, opere minunate de artă, plaje fierbinți, tineri frumoși, vinuri alese... Puțini pleacă dezamăgiți, deoarece orașe întregi reprezintă acel amalgam de culori, istorie și emoții așa ca: Veneția- orașul îndrăgostiților, Verona- cu vizitarea balconul Julietei în speranța de a-l găsi pe Romeo, Florența – orașul renascentist, Milano – orașul modei. Un număr mare de turiști atrage Colosseumul, Forumul și Pantheonul, Vaticanul, Fontana di Trevi, Turnul înclinat din Pissa [11].

Turcia - Turcia este o țară unică, ce se întinde pe două continente - Europa și Asia - o poziție unică, ce a dat naștere unei culturi ce reflectă atât Vestul cît și Estul. Porturile liniștite, litoralul cu nisip auriu, natura Turciei și cluburile de noapte sunt perfecte pentru sporturi nautice, rafting, drumeții, ciclism, alpinism, schi și distracție cît cuprinde. Turcia este

atractivă datorită orașelor turistice Istanbul, Kusadasi, Bodrum sau Antalya, unde poți admira Moscheea Albastră, Pamucale, Marele Bazar, Biserica Sfânta Sofia, Orasul Subteran Kaymakli, Fortareața Șapte Turnuri, Cornul de Aur, etc [7].

Germania- Este țara unde cunoști o altă lume. Potrivit stereotipurilor, germanii sunt apatici, mănâncă doar varză acră și cîrnați, beau litri de bere în fiecare zi, sunt foarte disciplinați și severi cu copiii lor, nu au simțul umorului și altele de acest gen. Pe lângă altă cultură și mod de gândire, de viață, aici poți vizita Poarta Brandenburg, Zidul Berlinului, Castelul Frankenstein, Casa lui Beethoven, Catedrala Koln, Castelul Dresda, Castelul Hohenschwangau, Castelul Neuschwanstein, etc [12].

Regatul Unit – Cea mai atractivă parte a Regatului Unit, Anglia îmbină viața urbană cu obiceiurile vechi, cultura avant-garde, plajele încântătoare și munții stâncoși. Aici se află Londra, cel mai mare oraș din Europa, și unele dintre cele mai faimoase atracții din lume: Big Ben, Palatul Buckingham, Parlamentul, Tower Bridge, British Museum, Westminster Abbey, Turnul Londrei, Stonehenge, etc. Londra este cel mai mare centru financiar din lume și este înzestrat de atracții culturale pentru toate vârstele. Estul Angliei este un colțisor de natură primordială, cu stațiuni de litoral și orașul universitar Cambridge. Celălalt oraș universitar istoric al Angliei, Oxford, se află în sud-est, iar pe coasta de sud plaje excelente și stațiuni precum Brighton, orașele istorice și catedralele din Winchester și Canterbury, coastele stîncoase, dar și condiții excelente pentru surfing [13, p.47].

Federația Rusă- Cea mai mare țară din lume, Rusia, poate oferi o multitudine de experiențe de călătorie, de la drumeții în preajma munților înzăpeziți pînă la plimbări de-a lungul țărmului celui mai vechi lac de pe planetă. Siturile istorice și activitățile culturale din marile orașe sunt la fel de atractive, toate oferind o aventură greu de uitat. Multitudinea și diversitatea activităților existente în Rusia face imposibilă vizitarea tuturor, de aceea a fost elaborat un top al celor mai frumoase atracții turistice, care trebuie de vizitat, în primul rînd, de fiecare turist care ajunge în Federația Rusă.

1. Catedrala Sfîntul Vasile, faimoasă pentru arhitecturadeosebită
2. Muzeul Hermitage găzduiește peste trei milioane de tablouri
3. Kremlinul – o atracție turistică ce nu trebuie ratată
4. Trans-Siberianul
5. Baikal – cel mai adînc, cel mai mare și cel mai vechi lac
6. Insula Kizhi
7. Suzdal, orașul mănăstirilor
8. Catedrala Sfînta Sofia din Novgorod
9. Muntele Elbrus
10. Valea Gheizerelor [14].

Malaezia - Malaezia este una dintre stelele turismului din sud-estul Asiei. Insule tropicale cu plaje albe nesfîrșite și marea cu corali așteaptă să fie explorate. Urangutanii, cele mai vechi păduri tropicale din lume, zgîrie-norii din orașe și templele și moscheele maiestuoase tentează pînă și pe cel mai plictisit turist. Pe lângă turnurile strălucitoare de sticlă din secolul XXI, Malaezia mai are și unele dintre cele mai superbe plaje, munți și parcuri naționale din Asia. Clădirea Sultan Abdul Samad, Castelul Kellies, templul de la Perak Tong, Sam Poh Tong și Kek Lok Tong, Taman Negara, Templul Șerpilor din Penang sunt cîteva din atracțiile Malaeziei [15].

Existența potențialului turistic variat, unic și original prezintă motivația de bază în alegerea destinației pentru petrecerea timpului liber, care poate fi completat cu momente instructive, educative, culturale, gastronomice care face vacanța unui turist interactivă, emoționantă și de neuitat. Fiecare turist își alege destinația foarte subiectiv: după interese, după modul de organizare și desfășurare a călătoriei, după valoarea destinației, pentru completarea cunoștințelor despre cultura și istoria țării, regiunii, etc. Diversitatea destinațiilor turistice, diversitatea culturii și a potențialului turistic existent a dus la realizarea diferitor clasamente, care aduce un plus valoare în procesul de alegere a locului pentru vacanță și

respectiv sunt valorificate prin turism. De ex: Top 10 orașe romantice, Top 10 construcții inedite, Top 10 cascade, Top 10 orașe străvechi, Top 10 locuri izolate, etc. Cîteva din aceste topuri sunt prezentate în Figura 1.1

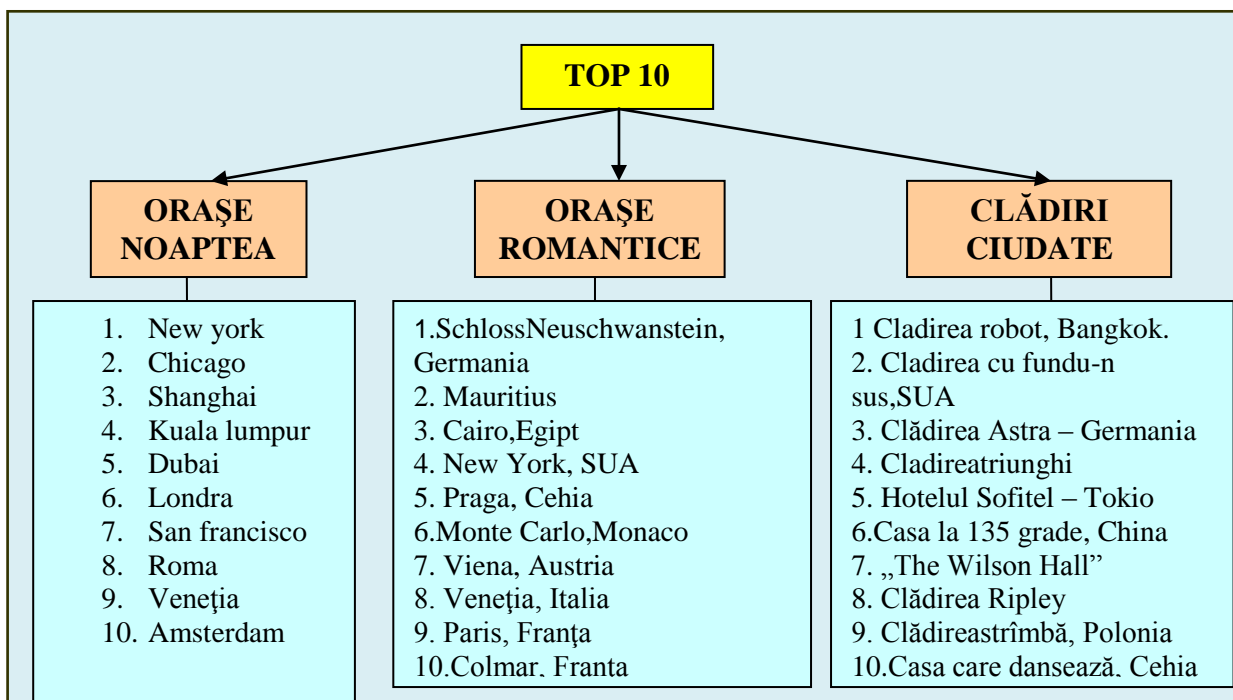

Figura 1.1. Top 10

Sursa:[16]

Structura potențialului turistic al unei țări, depinde de mai mulți factori, cum ar fi: poziția geografică, istorie, cultură, obiceiuri și tradiții, interesul statului față de acest domeniu, mentalitatea populației locale, care conservând și păstrând ceea ce au, adaugă elemente moderniste prin diferite construcții, ajustează mediul natural și creează condiții pentru accesul și odihna turiștilor, promovează și valorifică prin implicarea atracțiilor în circuitul turistic național și internațional.

Necesitatea identificării unor noi categorii de resurse relevă din faptul că peisajele naturale, monumentele istorice, cultural-artistice au deja o capacitate relativ scăzută de a capta fluxurile turistice și cu atât mai mult de a convinge turistul să mai revină într-o anumită destinație. Turistul modern are alte valori și este în continuă căutare a ceva nou, care să îi aducă senzații, să îi provoace interes, să simtă pe propria piele „spiritul” locurilor vizitate, să se simtă măcar pentru o scurtă perioadă parte componentă a unei noi civilizații sau culturi. Turistul modern nu se mai mulțumește cu o simplă fotografie făcută lângă Turnul Eiffel din Paris, Acropole din Atena, Coloseum din Roma ș.a. El caută să trăiască cele câteva zile cu toate simțurile: să vadă, să audă, să guste, să miroase etc. iar peisajele și monumentele antropice încep deja să servească ca un frumos „fundal” a ceea ce urmează să facă turistul în decursul vacanței sale.

Odată cu îmbogățirea experienței turistice s-a diversificat și gama motivațiilor care dirijează cererea turistică spre obținerea de noi satisfacții față de cele pe care le procură turismul de masă sau aranjamentele turistice standard. Una din tendințele “noului consumator” de produse turistice este cea de a primi un caleidoscop de plăceri de la viață. Turistul contemporan caută ceva mai mult decât simple vizite la muzeu, edificii mărețe, leneveală pe o plajă însorită. El este tentat să cunoască, să descopere, să exploreze noi culturi exprimate prin muzică, dans, tradiții și obiceiuri. Pe de altă parte, țările care au un potențial turistic material mai sărac (castele, monumente istorice, muzee, biserici etc.) cît și lipsa unor obiective turistice naturale (mare, munte, peisaje insolite), dar înțeleg importanța dezvoltării sectorului

turismului ca ramură a economiei naționale, încearcă să atragă fluxurile turistice prin valorificarea talentelor, specificului tradițional local, portului național și a tuturor componentelor culturale [17, p. 158].

Identificarea resurselor turistice este primul pas în intenția de a dezvolta turismul în teritoriu. Pentru a determina nivelul de atractivitate al acestora este nevoie de evaluarea lor ținând cont de mai multe criterii: [18, p.76]

- ❖ valoarea cognitivă (ce nou ne prezintă);
- ❖ cât de cunoscut este (a fost pomenit în lucrări științifice, emisiuni radio, TV, etc);
- ❖ originalitatea și caracterul neobișnuit;
- ❖ expresivitatea;
- ❖ nivelul de conservare (s-a păstrat în întregime, este reconstruit sau renovat);
- ❖ localizarea obiectului pe un eventual traseu;

Odată fiind evaluate și pașaportizate, atracțiile turistice trebuie promovate, pentru a atrage cât mai mulți vizitatori locali și străini, dar fără a neglija principiul durabilității, care prevede valorificarea resurselor turistice în așa măsură încât să satisfacă necesitățile turistice actuale, fără a reduce din satisfacerea necesităților turistice ale generațiilor viitoare

În Republica Moldova, deși există tendința de a dezvolta turismul, aceasta se realizează la o scară încă foarte mică deși resursele de care dispune și care pot fi valorificate prin turism sunt foarte bogate și foarte variate. Specificul potențialului turistic al R. Moldova este atractiv pentru vizitatorii străini, care găsesc aici altceva decât în mediul lor obișnuit de trai: oameni primitivi, tradiții frumoase, sărbători tematice, natură verde și neexplorată, aer nepoluat, viața la țară. Iar numărul celor care ne vizitează este în creștere de la an la an. Astfel, Biroul Național de Statistică informează, că în anul 2013 turismul în Republica Moldova este caracterizat astfel: turism emițător- 157556, turism receptor-13150, iar turismul intern, caracterizat de deplasarea rezidenților Republica Moldova în interiorul țării constituie 34172 turiști.

Volumul vânzărilor serviciilor turistice pentru turismul internațional și intern pentru anul 2013 este de 1046078 mii lei total, dintre care turism internațional - 950694,1 mii lei, iar cel intern - 95383,9 mii lei [19].

Conform prognozelor estimate de OMT, vizitele în R.Moldova vor fi următoarele:

Tabelul 1.3. Vizite în Republica Moldova - Prognoza pînă în anul 2015

	2000	2010	2015	% de creștere	
				2000-2010	2000-2015
Creștere joasă	110000	140800	163240	28,0	48,4
Creștere medie	110000	161270	196210	46,6	78,4
Creștere optimă	110000	216390	317940	96,7	189,0

Sursa: [20]

Dacă ar fi să analizăm indicatorii circulației turistice în R. Moldova în baza datelor Biroului Național de Statistică observăm că prognozele OMT au fost previzibile, atingînd o creștere medie.

Pornind de la dorința profundă de a dezvolta un sector de activitate, care ar putea deveni o sursă reală pentru completarea bugetului public și soluționarea șomajului, ar fi binevenite următoarele măsuri:

- Reglementarea organizatorică a turismului și transpunerea în viață a legii turismului;
- Dezvoltarea bazei tehnico-materiale;
- Acordarea unei deosebite atenții obiectivelor culturale, istorice, naturale;
- Alocarea unei ponderi mai mari din bugetul de stat pentru domeniul turismului avînd în vedere rolul și capacitatea acestor resurse de a contribui real la dezvoltarea economiei locale și naționale și de a mobiliza alte resurse și investiții ale celor care vizitează Republica Moldova. Aceste resurse să poată contribui în special la realizarea unor programe naționale de îmbunătățire a infrastructurii turistice;

○ Este nevoie de realizat mai multe măsuri de informare și instruire a tuturor actorilor comunitari, atât din sectorul public cât și privat cu privire la necesitatea evaluării potențialului turistic local și modalitățile de valorificare a lui prin parteneriate viabile cu resurse financiare bugetare cât și a unor finanțatori externi;

○ agențiile turistice fiind factori interesați direct de aspectul comercial, ar trebui să-și creeze în permanență noi oferte turistice, fapt care îi determină să colaboreze cu instituțiile capabile să identifice și să promoveze noi obiective turistice în contextul unor trasee atractive pentru turiști;

○ atragerea agenților economici locali în prestarea serviciilor turistice prin crearea condițiilor favorabile de activitate din partea APL;

○ Pregătirea programelor speciale de călătorii sau trasee turistice în timpul festivalurilor internaționale, însoțite de distribuirea materialelor promoționale;

○ Deschiderea în parteneriat cu administrația publică locală și societatea civilă a unor Birouri sau Centre de Informare turistică, precum și elaborarea de materiale promoționale inclusiv, în limbi de circulație internațională;

Universitățile ce pregătesc specialiști în domeniul turismului, au responsabilitatea de a identifica și direcționa ariile și subiectele de cercetare a cadrelor didactice și a studenților, astfel încât, să contribuie atât la o mai bună planificare strategică a turismului local, cât și dezvoltarea acestui domeniu cu impact socio-economic pentru comunitate.

Referințe:

1. World Tourism Organization, Annual Report 2013, UNWTO, Madrid
2. World Tourism Organization Tourism Highlights Ediția 2013
3. <http://www2.unwto.org/ru/node/9>.
4. Dinu, Mihaela, Geografia Turismului. Editura Didactică și pedagogică, 2005, 331 p.
5. <http://media.unwto.org/ru/press-release/2014-01-20/mezhdunarodnyi-turizm-prevyshaet-ozhidaniya-chislo-pribytii-v-2013-godu-voz>
6. www.politici.ro/download/166/
7. <http://harta.infoturism.ro/Europa>
8. <http://www.turistik.ro/sua>
9. <http://www.turistik.ro/china>
10. Dunlop, Fiona, National Geographic Traveler: Spania, Editura Adevărul, 2010, 398 p.
11. <http://www.turistik.ro/italia>
12. <http://www.turistik.ro/germania/obiective-turistice-germania>
13. Somerville, Christopher, National Geographic Traveler: Marea Britanie, Editura Adevărul, 2010, 398 p.
14. <http://www.turismistoric.ro/2012/08/topul-10-cele-mai-frumoase-atractive-turistice-din-rusia/>
15. <http://www.besttourism.ro/ghid-asia-malaezia.html>
16. www.jurnal.md/perfect-tour.ro
17. Mihailuc, Olesea, Noni, Ludmila, ș. a. Locul și rolul festivalurilor în promovarea și valorificarea potențialului turistic din raionul Cahul. Cahul: Buletinul Științific al Universității de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul, 1 (9), 2013, 116 p.
18. Miron, Viorel, Turismul rural în Moldova. Îndrumar pentru autoritățile publice locale, Editura Știința, Chișinău, 2002, 116 p.
19. <http://turism.gov.md/files/files/Dinamica%20turismului%20in%20cifre%202009-13.pdf>
20. Strategia de Dezvoltare a Turismului în Raionul Cahul (2011-2015), Decizia Consiliului Raional nr. 01/07 III din 16 februarie 2012

Recenzent: dr., conf. univ. Todos I.

Data prezentării: 30 septembrie 2014

DELIMITĂRI CONCEPTUALE PRIVIND PERFORMANȚA FINANCIARĂ A ÎNTREPRINDERII INDUSTRIALE

Ana NEDELCU,
Catedra de finanțe și evidență contabilă

The performance of an enterprise is a multidimensional concept. In financial sciences, firm's performance is identified with financial success.

Some of researchers define financial performance as the capacity of the firm and its capital to generate profit. This approach is considered too general, the financial result and profitability are viewed as financial performance's dimensions, which offer a synthetic representation of financial objectives' realization. Other economists propose such dimensions of financial performance like liquidity, solvency, efficiency, value creation, leverage.

The determination of the essence of financial performance's concept and of its dimensions' relevance is considered one of the most important and actual subject of financial research.

În condițiile actuale de dezvoltare economică, este eronat să se considere că atingerea obiectivelor financiare reflectă o imagine completă privind succesul, cu alte cuvinte performanța, întreprinderii. În contextul dezvoltării durabile, performanța întreprinderii descrie capacitatea creării valorii pentru acționari, satisfacerea necesităților grupurilor de interes, cât și responsabilitatea socială și contribuția întreprinderii la protecția mediului. Astfel, performanța financiară reflectă doar o dimensiune a performanței întreprinderii.

În ordinea acestor idei, ținem să menționăm că performanța financiară constituie subiectul multor cercetări științifice, însă popularitatea acestui concept economic nu a condus la o unanimitate privind definirea sau evaluarea acestuia, ceea ce impune necesitatea noilor studii.

Făcînd apel la sursele contabile, constatăm că performanța financiară cunoaște cea mai îngustă abordare, evaluarea acesteea se realizează prin intermediul contului de profit și pierdere. Această viziune nu este susținută de știința financiară, considerîndu-se că rezultatul financiar este doar o dimensiune a performanței financiare.

Punctul comun al cercetărilor privind acest subiect se referă la viziunea performanței financiare ca un concept multidimensional, evaluat în baza unui sistem complex de indicatori, diversitatea cărui variază considerabil.

În cadrul primului model de evaluare a performanței întreprinderii, cercetătorii israelieni Shashua și Goldschmidt (1974), propun evaluarea performanței prin intermediul unui indice calculat exclusiv în baza indicatorilor financiari, majoritatea din care se referă la rentabilitate[10].

Cercetătorul francez Dubois (1976) completează abordarea financiară a performanței întreprinderii, propunînd ca evaluarea acesteea să fie efectuată prin intermediul următoarelor dimensiuni financiare: creștere, rentabilitate, productivitate, îndatorare, solvabilitate [5].

În cercetarea sa a relevanței indicatorilor subiectivi și cei obiectivi în evaluarea performanței organizaționale, savanții americani Dess și Robinson (1984) susțin că creșterea și rentabilitatea sunt dimensiuni distincte ale performanței întreprinderii, ce nu dețin o putere informațională completă, ceea ce sugerează că performanța financiară conține și alte dimensiuni[4]. În completarea acestei opinii, Rawley și Lipson (1985) propun includerea în evaluarea performanței aprecierea valorii de piață, în acest sens ei studiază relația dintre indicatorii rentabilității și valorii de piață, determinînd o corelație doar dintre unii indicatori, pe cînd ceilalți indicatori comparați, ai căror grad de corelare este redus, sunt considerați să măsoare diferite concepte financiare[8].

Savantul de origine indiană Chakravarty (1986), în cadrul aprecierii performanței întreprinderilor din industria calculatoarelor, utilizează ca criteriu de evaluare - excelența.

Astfel în baza unui sistem complex de indicatori, ce descriu aspectele creșterii, profitabilității, rentabilității, îndatorării, eficienței și valorii de piață, se disting întreprinderile analizate în două categorii: întreprinderi excelente (performante) și întreprinderi neexcelente (neperformante) [3].

În lucrarea americanilor Venkatraman și Ramanujam (1987), este efectuată o delimitare clară a conceptelor de eficiență organizațională, performanța afacerii, performanța operațională și cea financiară. Astfel, performanța afacerii nu se identifică cu conceptul eficienței organizațională, fiind partea componentă a acesteia. Performanța întreprinderii îmbină performanța financiară, care reflectă atingerea obiectivelor financiare, și performanța operațională, care descrie realizarea scopurilor organizaționale. Performanța financiară este evaluată prin intermediul indicatorilor financiari, iar cea operațională în baza indicatorilor non-financiari. Ca dimensiuni separate ale performanței financiare sunt considerate creșterea și rentabilitatea[12].

Din studiile expuse se poate observa dificultatea formulării unei reguli generale privind aprecierea performanței financiare, întrucât nu există o abordare comună privind structura sistemului de evaluare a performanței financiare. În susținerea acestei concluzii, vin savanții americani Brush și VanderWerf (1992), cu studierea a 34 de lucrări de cercetare din domeniul antreprenoriatului, în care se menționează performanța financiară ca variabilă dependentă. În urma analizei, se stabilește că, în contextul acestor studii, s-au utilizat 35 de indicatori diferiți, aceasta fiind explicată prin aceea că cercetătorii percep în mod diferit conceptul de performanță financiară și dimensiunile sale[1].

Cercetarea empirică efectuată de savantul american Robinson (1995) a permis demonstrarea caracterului multidimensional al performanței financiare. În efortul de a determina cel mai relevant indicator de evaluare a performanței, au fost testate 10 variabile, ce descriu creșterea, profitabilitatea, rentabilitatea, valoarea creată pentru acționari. În urma cercetărilor efectuate s-a constatat că indicatorii utilizați în studiul performanței financiare nu măsoară același fenomen, astfel concluzionându-se că performanța este un concept complex, ce conține diverse dimensiuni [9]. În confirmarea acestei opinii, americanii Murphy, Trailer și Hill (1996) afirmă că nu există o abordare consistentă privind evaluarea performanței întreprinderii. Această concluzie a fost formulată în urma cercetării a 51 de articole științifice publicate în perioada 1987-1993, care utilizau performanța întreprinderii ca variabilă dependentă. Prin urmare, au fost identificate 71 de variabile distincte, care descriau diferite aspecte ale performanței întreprinderii, grupate de către autori în 8 dimensiuni: eficiența, creșterea, profitul, lichiditatea, cota de piață, îndatorarea, supraviețuirea și altele[7].

Din cele expuse se observă că performanța financiară este abordată foarte divers în literatura de specialitate, opiniile cercetătorilor coincid dar la calitatea sa de multidimensionalitate, dar nu și la categoriile dimensiunilor, nici atât la indicatorii de evaluare a acestor dimensiuni.

În opinia noastră, definirea structurii conceptului de performanță financiară este primordială pentru cercetarea financiară. Abordarea diversificată a dimensionării și evaluării acestui concept provoacă o disonanță în procesul de apreciere a succesului întreprinderii, reducând considerabil comparabilitatea întreprinderilor, ceea ce afectează, în prim plan, rolul de bază a evaluării performanței întreprinderii – furnizarea informației relevante privind realizarea obiectivelor întreprinderii părților interesate (manageri, acționari, potențiali investitori, creditorii ș.a.).

Punctul comun al abordărilor contabilității și finanțelor privind performanța financiară este considerarea profitului (rezultatului financiar) ca dimensiune a performanței financiare.

Capacitatea de a genera profit este denumită, în literatura de specialitate, diferit. Unii autori utilizează termenul de ”profitabilitate”, alții de ”rentabilitate”, iar a treia categorie consideră acești doi termeni sinonime, de aceeași părere fiind și Dicționarul Explicativ al Limbei Române. În limba engleză există doar un singur termen de ”profitability”, care este echival cu termenul românesc ”rentabilitate”. În acest sens, considerăm, că pentru capacitatea

întreprinderii de a obține profit, un rezultat financiar pozitiv, se atribuie termenul de ”profitabilitate”, pe când pentru descrierea capacității capitalurilor antrenate de a genera profit se va utiliza conceptul de ”rentabilitate”. Profitabilitatea este măsurată în valori absolute, pe când rentabilitatea se apreciază în valori relative.

Rezultatul financiar ca indicator de evaluare a performanței financiare este utilizat în majoritatea publicațiilor cercetate, fiind considerat o dimensiune ce conferă o reprezentare sintetică privind performanța financiară. În acest sens, se menționează de mai mulți autori necesitatea utilizării și altor dimensiuni în cadrul cercetării performanței financiare. Rentabilitatea este considerată cel mai frecvent o dimensiune a performanței financiare.

În același timp, unele surse de specialitate consideră că rentabilitatea permite o apreciere parțială a performanței financiare. Aceasta se susține de către savanții români Duca și Gherghina (2008), care consideră că profitul și ratele rentabilității nu oferă o imagine completă privind performanța financiară a întreprinderii. O întreprindere rentabilă poate fi incapabilă să onoreze obligațiile sale. Astfel, se punctează asupra altei dimensiuni a performanței: fluxul de numerar, care asigură o convergență dintre rentabilitatea și echilibrul financiar[6].

Crearea de valoare ca criteriu de evaluare a performanței a cunoscut o adevărată amploare la sfârșitul anilor '90 ai secolului trecut. Unii cercetători consideră indicatorii de valoare superiori celorlalte categorii de indicatori. Alții sunt de părere contrară. Economistul român Tache (2007) consideră că performanța întreprinderii este cel mai exact evaluată prin indicatorii valorii, deoarece acestea furnizează cea mai completă informație despre succesul întreprinderii, ceea ce contribuie la sporirea calității procesului decizional[11].

Economistul american R. Carton (2004) aduce o semnificativă contribuție la cercetarea conceptului performanței financiare, prin analiza în cadrul tezei de doctor a sistemelor existente de evaluare a performanței financiare și prin elaborarea unui model de măsurare a performanței pentru perioade de un an și de trei ani. În urma cercetărilor, au fost determinate următoarele dimensiuni ale performanței care au o corelație considerabilă, din punct de vedere statistic, și o relevanță informativă majoră: rentabilitatea, creșterea, fluxul de numerar, lichiditatea, supraviețuirea, eficiența, valoarea economică, costul capitalului, piața. În cadrul lucrării se prezintă explicit relevanța indicatorilor de evaluare a acestora, fiind determinați indicatorii incapabili să distingă întreprinderile performante de cele neperformante[2].

În fundamentarea reflecțiilor expuse ajungem la concluzia că dificultatea cea mai pronunțată constă în alegerea cât mai rațională a indicatorilor de evaluare a performanței financiare. Elaborarea sistemului de indicatori trebuie să fie efectuat în baza criteriilor de corelație maximă dintre dimensiuni și cel de relevanță a indicatorilor selectați.

În urma studierii lucrărilor de specialitate am constatat că cercetătorii, în mare parte, atribuie următoarelor concepte economice statut de dimensiune a performanței financiare: rentabilitate, profitabilitate, creștere, capacitate de plată, flux de numerar, eficiență, îndatorare, stabilitate, valoare de piață și valoare adăugată.

Unii autori propun pentru evaluarea performanței financiare dimensiuni specifice, cum sunt: productivitatea, cota de piață, potențialul tehnic, gradul de inovație. În opinia noastră acești indicatori se referă la evaluarea performanței organizaționale, pe când sistemul de indicatori ai performanței financiare trebuie să conțină indicatori de ordin strict financiar.

În cele din urmă e important de menționat, necesitatea adaptării indicatorilor selectați la specificul domeniului industrial al întreprinderii și la particularitățile activității întreprinderii analizate.

Referințe:

1. Brush C. G., Vanderwerf P.A., A comparison of methods and sources for obtaining estimates of new venture performance. Journal of Business Venturing, 7(March), 1992, p.157-170.

2. Carton R., Measuring organizational performance: an exploratory study, Doctor dissertation, University of Georgia, Athens, 2004.
3. Chakravarthy B. S., Measuring strategic performance. *Strategic Management Journal*, 7, 1986, p.437-458.
4. Dess, G., & Robinson Jr., R. B. Measuring organizational performance in the absence of objective measures: The case of the privately-held firm and conglomerate business unit. *Strategic Management Journal*, 5(3), 1984, p. 265-273.
5. Dubois D., Analyse compare des performance economiques et financiers des entreprises, Cahier de recherche nr.7902, Universite de Paris Dauphine, 1979.
6. Ducă I., Gherghina R., Performanța financiară a întreprinderii, în rentabilitate și cash-flow, *Studia Universitatis "Vasile Goldiș" Arad, Științe Economice*, 2008, p.518-523.
7. Murphy, G. B., Trailer, J. W., & Hill, R. C. Measuring performance in entrepreneurship research. *Journal of Business Research*, 36, 1996, p.15-23.
8. Rawley, T., & Lipson, M. Linking Corporate Return Measures to Stock Prices. St. Charles, Ill.: HOLT Planning Associates, 1985.
9. Robinson, K. C. 1995. Measures of entrepreneurial value creation: An investigation of the impact of strategy and industry structure on the economic performance of independent new ventures. Unpublished Doctoral Dissertation, The University of Georgia, Athens, GA.
10. Shashua L., Goldschmidt Y., An Index for Evaluating Financial Performance, *The Journal of Finance*, Vol. 29, No. 3 (Jun., 1974), pp. 797-814.
11. Tache I., Masurarea valorii create pentru acționari, *Revista OEconomica*, 2007, p.153-189.
12. Venkatraman N., Ramanujam V., Measurement of business performance in strategy research: A comparison of approaches. *Academy of Management Review*, 11(4), 1986, p. 801-814.

Recenzent: dr., conf. univ. Miron O.

Data prezentării: 30 septembrie 2014

ACCESUL LA CREDITE PENTRU SECTORUL AGRICOL ÎN REPUBLICA MOLDOVA: PROBLEME ȘI PERSPECTIVE

*Corina CHIRONACHI, lector superior
Catedra de finanțe și evidență contabilă*

Agriculture is a sector with a considerably potential, occupying by tradition, an important place in the Republic of Moldova economy's structure.

However, agriculture is facing many problems. One of them is the access to finance.

In this article the author examines the real situation on agricultural lending by microfinance organizations and by commercial banks, identify problems and offer solutions.

Agricultura este un domeniu complex care presupune multiple cheltuieli, investiții și întreținerea permanentă a utilajelor, terenurilor, recoltelor și resurselor. Creditarea agriculturii este un domeniu riscant pentru instituțiile financiare.

În Republica Moldova agricultura reprezintă un sector de maximă importanță pentru economia națională. În trimestrul II 2014 populația ocupată în sectorul agricol a înregistrat cifra de 454,5 mii persoane (35,5% din totalul populației ocupate). Față de trimestrul II 2013 numărul populației ocupate în agricultură a crescut cu 55,4 mii sau cu 13,9% [1]. Până în anul 2000 ponderea agriculturii în PIB a fost de peste 50%, în prezent asistăm la o contribuție de 7,1% a sectorului agrar în PIB.

Cu toate acestea, agricultura în Republica Moldova este caracterizată prin productivitate scăzută, iar fără o accelerare a creșterii în sectorul agricol nu se poate spori securitatea alimentară, reduce sărăcia, crea locuri de muncă și determina creșterea economică. În ultima perioadă, aceste aspecte au atras atenția supra problemelor accesului la finanțare a sectorului agricol.

Este important să delimităm următoarele concepte: finanțele agricole, finanțele rurale și microfinanțarea agricolă.

Finanțele rurale includ o gamă largă de servicii financiare, cum ar fi: servicii de economii, credit, plăți și asigurare, furnizate și prestate persoanelor fizice din mediul rural, gospodăriilor și întreprinderilor, atât agricole, cât și neagricole, pe o bază sustenabilă. *Finanțele agricole* reprezintă o parte componentă a finanțelor rurale dedicate finanțării activităților agricole, în special, activitățile legate de furnizarea materiei prime și a materialelor, activități de producție, prelucrare și comercializare. *Microfinanțarea agricolă* presupune furnizarea de servicii financiare pentru oamenii săraci și cu venituri mici. Aceasta include finanțarea atât a zonelor rurale, cât și a zonelor urbane.

Finanțele rurale au primit un impuls în anii 1960 și 1970 în întreaga lume, în special în Asia și America Latină. Numeroase proiecte de credit rural au fost inițiate în sectoarele publice. Finanțele rurale implică costuri și riscuri speciale, ceea ce a determinat reticenta instituțiilor financiare la extinderea și expansiunea facilităților de credit în zonele rurale. Astfel, guvernele și donatorii au fost îndemnați să intervină pe piețele financiare rurale, prin promovarea următoarelor tipuri de intervenții: contingente de credite asupra băncilor și alte instituții financiare, scheme de refinanțare, împrumuturi cu dobânzi preferențiale, garanții la credite, creditarea țargetată de instituțiile financiare de dezvoltare.

Programele de finanțe rurale aveau menirea să promoveze dezvoltarea agriculturii. Intervențiile erau destinate să mărească creditarea rurală, reducând costurile și riscurile pentru creditorii care au acordat împrumuturi preferențiale clienților și sectoarelor rurale. Ratele dobânzii subvenționate și amânarea plăților aferente împrumuturilor sau ștergerea datoriilor au fost folosite pentru a reduce povara îndatorării debitorilor din sectoarele prioritare. Nevoia de îndatorare era cauzată de calamități naturale (inundații, secetă) și de perioadele de prețuri agricole mici.

Programele de finanțe rurale considerau creditul ca un mijloc de a accelera dezvoltarea agriculturii, promova micii fermieri, reduce sărăcia și asigura aprovizionarea zonelor urbane cu alimente ieftine. Aceste programe au ajutat unele țări în curs de dezvoltare, în special în Asia, să-și îmbunătățească productivitatea agricolă pe termen scurt, iar pe termen lung acestea nu au mai fost sustenabile, deoarece erau costisitoare și nu au reușit să ajungă la majoritatea gospodăriilor rurale.

Astfel, la sfârșitul anilor 1970 au apărut furnizorii de microfinanțare, cum sunt instituțiile de microfinanțare, asociațiile de economii și împrumut și uniunile de credit. Ei au vizat săracii nebankabili. Aceste instituții de microfinanțare au determinat revoluția microfinanțelor, dovedind că săracii sunt bancabili. Astfel, a început să ia amploare fenomenul de incluziune financiară. Incluziunea financiară trebuie înțeleasă ca fiind asigurarea accesului la servicii financiare pentru toți. Această noțiune a câștigat importanță în ultimii ani în calitate de obiectiv de politică pentru guvernele naționale, instituțiile financiare internaționale și alte categorii de persoane interesate [2].

Accesul unităților economice agricole din Republica Moldova la finanțare depinde de potențialul financiar al acestora, determinat de specificul producției agricole, dar și de specificul și eficiența instituțiilor care le oferă finanțare.

În Republica Moldova există un număr mare de gospodării agricole de mici dimensiuni, care prelucrează în jur de 700 mii hectare de terenuri agricole, iar mărimea acestora este diferită, de la 2 la 50 de hectare.

Oportunitățile de finanțare în agricultură sunt în continua creștere. Sistemul bancar și nebankar sunt principalii creditori ai sectorului agrar din Republica Moldova. De regulă, băncile comerciale creditează afacerile agricole din surse proprii, din sursele proiectelor donatoare internaționale precum: Transition to High Value Agriculture Project (finanțat de Millenium Challenge Corporation, Programul Compact), IFAD V, RISP II, Wine sector restructuring program (finanțat de BEI) și din programe finanțate sprijinite de Guvernul Republicii Moldova, precum: Programul de atragere a remitențelor în economie PHARE 1+1 și Programul Național de Abilitare a Tinerilor PNAET [3].

Sectorul de microfinanțare din Republica Moldova este reprezentat de asociațiile de economii și împrumut (AEÎ) și organizațiile de microfinanțare (OM), care contribuie la finanțarea sectorului agricol din surse proprii și din împrumuturi contractate, de regulă, de la băncile comerciale.

Organizațiile de microfinanțare reprezintă persoane juridice a căror activitate de bază o constituie activitatea de prestare a serviciilor de microfinanțare prevăzute în Legea cu privire la organizațiile de microfinanțare Nr. 280-XV din 22.07.2004. Conform acestei legi, OM au drept scop sporirea accesului populației, antreprenorilor individuali și întreprinderilor micro, mici și mijlocii la surse financiare. Activitatea de microfinanțare constă în prestarea următoarelor servicii de microfinanțare:

- acordarea și gestionarea împrumuturilor;
- acordarea de garanții la împrumuturi și credite bancare;
- efectuarea investițiilor, a participațiilor.

La rândul lor, asociațiile de economii și împrumut (AEÎ) reprezintă organizații necomerciale cu statut juridic special, constituite benevol de persoane fizice și juridice, asociate pe principii comune, care acceptă de la membrii săi depuneri de economii, le acordă acestora împrumuturi, precum și alte servicii financiare, în conformitate cu categoria licenței pe care o deține. Conform Legii asociațiilor de economii și împrumut Nr.139-XVI din 21.06.2007, AEÎ are ca scop sprijinirea activităților legale ale membrilor săi în vederea îmbunătățirii condițiilor economice și sociale ale acestora prin acordarea următoarelor servicii:

- acordarea de împrumuturi;
- acceptarea depunerilor de economii la termen și la vedere;
- acordarea de servicii aferente împrumuturilor;

- acordarea de consultații;
- acordarea altor servicii, cu acordul scris al autorității de supraveghere.

Tabelul 1. conține informația care caracterizează sectorul de microfinanțare din Republica Moldova, reprezentat de asociațiile de economii și împrumut și organizațiile de microfinanțare.

Tabelul 1. Dinamica activității sectorului de microfinanțare din Republica Moldova

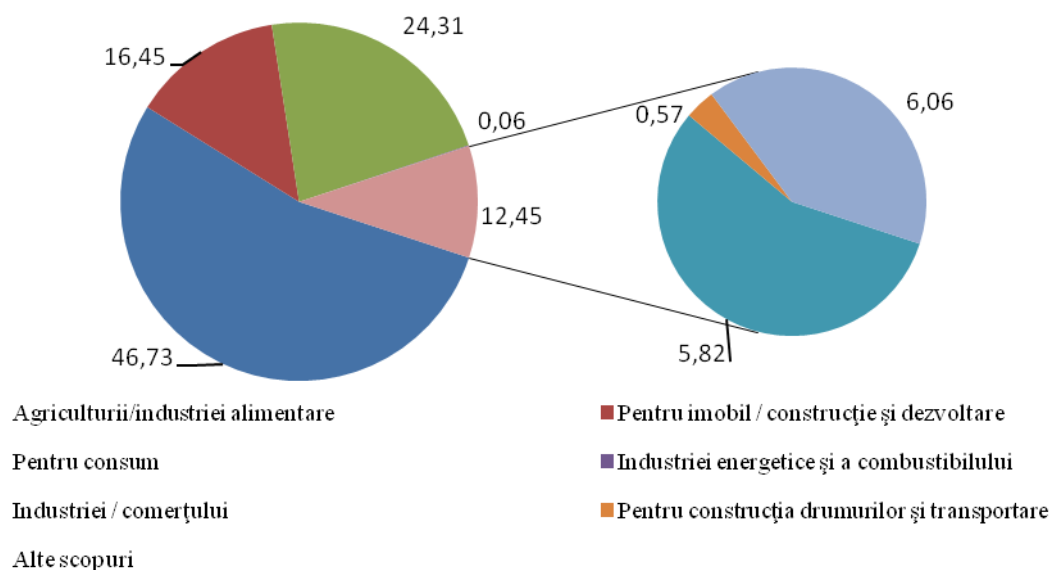
Indicatori	2010			2011 față de 2010 %	2011			2012 față de 2011 %	2012			2013 față de 2012 %	2013		
	AEÎ	OM	Total		X	AEÎ	OM		Total	X	AEÎ		OM	Total	x
Nr. populației economice activă (persoane) ¹	1235400			101,8	1257500			96,6	1214500			101,8	1235900		
Sectoare	AEÎ	OM	Total	X	AEÎ	OM	Total	X	AEÎ	OM	Total	x	AEI	OM	Total
Nr. instituțiilor de microfinanțare	399 ²	43	442	99,55	377	63	440	97,95	361	70	431	98,6	338	85	425
Nr. beneficiarilor de împrumuturi	37824	35145	62969	125,2	34874	43975	78849	125,6	34192	64856	99048	132,7	36525	94871	131396
Împrumuturi acordate (mil. lei)	244,2	1191,5	1435,7	118,1	254,2	1440,8	1695,0	110,0	273,9	1590,1	1864,0	119,6	331,9	1897,0	2228,9

Sursa: elaborat în baza Raportului anual privind activitatea CNPF și funcționarea pieței financiare nebancaire în anul 2012, 2013, 2014

Din datele prezentate în tabel, reiese că tot mai mulți moldoveni apelează la sectorul de microfinanțare. Pe parcursul anului 2013, peste 131 mii de persoane au luat împrumuturi, cifra fiind aproape dublă față de cea din 2010, când numărul beneficiarilor se cifra la 62,9 mii. Cei mai mulți clienți (peste 70 %) preferă serviciile organizațiilor de microfinanțare, în defavoarea asociațiilor de economii și împrumut.

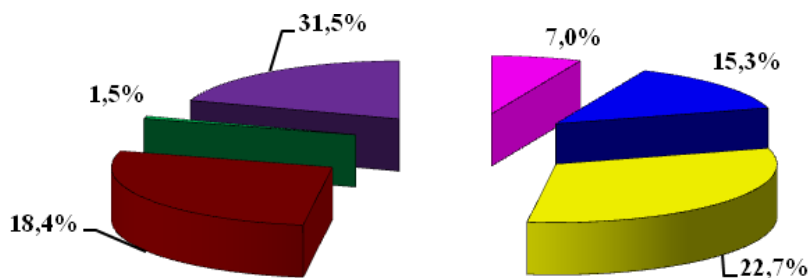
Structura portofoliului de împrumuturi al AEÎ pe direcții de utilizare, conform situației la finele anului 2013, este reflectată în *Diagrama Nr.1*

Diagrama nr.1 Clasificarea împrumuturilor acordate de către AEÎ pe direcții de utilizare

¹ www.statistica.md

² Numărul AEÎ include și Asociațiile Centrale.

Diagrama nr.2 Clasificarea împrumuturilor acordate de către OMF pe direcții de utilizare

■ Agricultură ■ Imobil ■ Consum ■ Industrie și comerț ■ Construcția drumurilor și transport ■ Alte scopuri

Cea mai mare parte a împrumuturilor AEÎ le-au acordat pentru agricultură și industria alimentară – 46,73 %. În cazul OM, direcțiile de utilizare a împrumuturilor acordate sunt dispersate relativ proporțional pe întregul spectru al domeniilor economiei naționale (*Diagrama nr.2*). Cu toate acestea, ponderea cea mai mare, de circa 31,5 la sută, reprezintă împrumuturile acordate pentru alte scopuri. Și doar 7% din creditele acordate revin agriculturii.

Organizațiile de microfinanțare aprobă peste jumătate din credite pe termen mediu, de la un an până la cinci ani. Pentru împrumuturi cu termenul de scadență mai mic de un an, moldovenii preferă AEÎ, la finele anului 2013 acestea constituind 78 la sută din volumul total al împrumuturilor contractate.[4]

Potrivit unei analize a Institutului Național de Cercetări Economice din Moldova, printre avantajele pe care le oferă sectorul de microfinanțare se numără:

- Rapiditatea de procesare a dosarului, accesibilitatea serviciilor prin reducerea numărului de acte și flexibilitatea graficului de rambursare;

- Deservirea antreprenorilor începători, dar și a persoanelor fără certificate de salariu.

În același timp, există și o serie de constrângeri ale sectorului de microfinanțare:

- Cadrul legal imperfect;

- Sistem slab de gestionare a riscurilor din cauza unui management neperformant;

- Lipsa supravegherii din partea CNPF duce la o concurență neloială;

- Sortiment sărac al produselor oferite de către AEÎ;

- Rata înaltă a dobânzii, care se datorează inclusiv rapidității de procesare a dosarului solicitantului de credit;

- Lipsa informațiilor despre istoricul de creditare a beneficiarilor sporește riscurile pentru creditori;

- Riscuri asumate de nerambursare în condițiile lipsei unui gaj la împrumuturile pe termen scurt.

La finele lunii august 2014, în conformitate cu rapoartele BNM, sectorul bancar al Republicii Moldova avea soldul creditelor acordate în sumă de 46 170 425 476 lei, ceea ce reprezenta un număr de 12547 de credite. Cele 14 bănci comerciale din Republica Moldova au acordat agriculturii un număr de peste 57 credite, cu o valoare totală de 2 927 117 506 lei, astfel încât ponderea acestora în totalul portofoliului de credite a fost de 6,34 % (Tabelul 2).

Tabelul 2. Structura portofoliului de credite pe sectorul bancar al Republicii Moldova pe ramuri (lei), la data de 31.08.2014

Nr. d/o	Ramura creditelor	TOTAL NUMĂRUL DE CREDITE ACORDATE ÎN PERIOADA LUNII GESTIONARE	TOTAL SOLDUL PE SECTORUL BANCAR LA SFÎRȘITUL LUNII
1	Credite acordate agriculturii	57	2 927 117 506
2	Credite acordate industriei alimentare	30	4 014 745 792
3	Credite acordate în domeniul construcțiilor	22	1 647 814 640
4	Credite de consum **	5 557	3 771 308 797
5	Credite acordate industriei energetice	13	1 129 579 870
6	Credite acordate băncilor	0	0
7	Credite overnight acordate băncilor	1	20 943 900
8	Credite acordate instituțiilor finanțate de la bugetul de stat	0	0
9	Credite acordate Casei Naționale de Asigurări Sociale /Companiei Naționale de Asigurări în Medicină	0	0
10	Credite acordate Guvernului	0	0
11	Credite acordate unităților administrativ-teritoriale /instituțiilor subordonate unităților administrativ-teritoriale	3	51 354 415
12	Credite acordate industriei productive	70	3 074 197 586
13	Credite acordate comerțului	262	18 797 896 107
14	Credite acordate mediului financiar nebanca	11	1 304 632 377
15	Credite acordate pentru procurarea / construcția imobilului **	216	2 139 180 427
16	Credite acordate organizațiilor necomerciale	0	80 588 143
17	Credite acordate persoanelor fizice care practică activitate	138	860 027 815
18	Credite acordate în domeniul transportului, telecomunicațiilor și dezvoltării rețelei	42	2 275 155 786
19	Credite acordate în domeniul prestării serviciilor	66	2 592 712 128
20	Alte credite acordate***	6 059	1 483 170 188
	Total	12 547	46 170 425 476

Sursa: Elaborat de autor în baza informațiilor prezentate de BNM privind structura portofoliului de credite pe sectorul bancar după ramură

Cele mai multe credite în bilanțul băncilor au fost acordate comerțului, urmate de creditele acordate industriei alimentare și creditele de consum. Cel mai puțin sunt creditate instituțiile de stat, băncile și organizațiile necomerciale, cumulativ aceste sectoare au primit credite de la bănci mai puțin de 1% din total volumul creditelor. Structura portofoliului de credite destinate agriculturii pe creditori este reprezentată în Tabelul nr. 3:

Tabelul.3. Structura portofoliului de credite destinate agriculturii

Nr.	Banca comercială	Nr. creditelor acordate în perioada lunii gestionare		Portofoliul de credite, mii lei, sold la sfârșitul lunii gestionare	
		În MDL	În valută străină	În MDL	În valută străină
1	BC "MOLDOVA AGROINDBANK" S.A.	9	1	810 645 332	224 064 124
2	BC "Moldindconbank" S.A.	18	0	279 882 117	185 166 092
3	B.C. "VICTORIABANK" S.A.	2	1	78 471 477	244 083 131
4	Banca de Economii S.A.	0	0	32 495 504	1 969 785
5	B.C. "UNIBANK" S.A.	1	0	24 506 062	0

6	BC "BANCA SOCIALA" S.A.	0	0	109 899 308	20 112 070
7	BC "MOBIASBANCĂ -Groupe Societe Generale" S.A	0	0	8 679 704	22 585 892
8	B.C. "EXIMBANK - Gruppo Veneto Banca" S.A.	2	0	85 274 049	98 496 096
9	BC "ProCredit Bank" SA	19	0	293 086 602	19 085 695
10	"FinComBank" S.A.	3	0	114 219 990	8 171 420
11	B.C. "ENERGBANK" S.A.	1	0	117 395 834	55 161 860
12	BCR Chisinau S.A.	0	0	0	79 174 652
13	BC "COMERTBANK" S.A.	0	0	5 561 191	981 407
14	BC "EuroCreditBank" S.A.	0	0	5 310 596	2 637 519
	Total	55	2	1 965 427 766	961 689 743

Sursa: Elaborat de autor în baza datelor BNM.

Tabelul 3 indentifică băncile comerciale din Republica Moldova care au înregistrat cele mai mari ponderi ale creditelor acordate agriculturii în totalul creditelor bancare (în lei și valută). Astfel, în cazul creditelor în lei, băncile care au creditat cel mai intens sectorul agricol (după valoarea creditelor) au fost BC "Moldova-Agroind-bank" S. A., BC "ProCreditBank" S.A și BC "Moldindconbank" S. A. Totodată, dacă considerăm numărul creditelor, BC "ProCreditBank" S.A a înregistrat cel mai mare număr de creditele acordate agriculturii, acestea fiind mai mici ca valoare și prin aceasta mai accesibile pentru potențialii debitori cu venituri mici.

Problemele cu care se confruntă unitățile economice agricole din Republica Moldova la obținerea finanțării pot fi sintetizate în felul următor:

1. Dimensiunea unității economice (gospodăriei) agricole. Numeroase gospodării agricole operează la scară mică. Creșterea dimensiunii unităților economice agricole este esențială pentru îmbunătățirea performanțelor economice și financiare în agricultură.

2. Riscurile înalte și greu de cuantificat, caracteristice activităților agricole. În lipsa unor instrumente financiare adecvate de gestiune a riscurilor, finanțatorii manifestă reticență în colaborarea cu unitățile economice din agricultură.

3. Performanțele financiare și economice ale agricultorilor fluctuează considerabil periodic, sezonier și anual.

4. Dimensiunea și caracterul activelor unităților economice agricole le face dificile pentru utilizarea acestora în calitate de garanții bancare.

5. Repartizarea geografică mare a clienților agricoli, infrastructura slabă de transportare și de comunicații, crește costurile de supraveghere pentru instituțiile financiare.

6. Pregătirea insuficientă a agricultorilor în domeniul economic și financiar, care îi împiedică să promoveze strategii coerente în domeniul lor de activitate și să stabilească relații reciproc avantajoase și de lungă durată cu partenerii de afaceri, inclusiv cu instituțiile financiare.

Accesul la finanțare este una dintre problemele actuale. Pornind de la analizele realizate, putem concluziona în felul următor:

1. Băncile comerciale din Republica Moldova nu sunt suficient de active în finanțarea sectorului agricol. Astfel, băncile ratează oportunitatea de a investi, în timp ce organizațiile de microfinanțare și asociațiile de economii și împrumut nu dispun de un potențial financiar suficient.

2. Resursele financiare au un cost ridicat.

3. Instituțiile finanțatoare dispun de un număr limitat de instrumente de finanțare, nereușind să acopere necesitățile sectorului agricol. Preponderent, în Republica Moldova finanțarea externă este realizată prin intermediul creditelor pe termen scurt și pe termen lung.

4. Dezvoltarea insuficientă a biroului istoriilor de creditare, deși legea privind birourile istoriilor de credit a fost aprobată în mai 2008. Prima companie a istoriilor de credit din Republica Moldova, ÎM „Biroul de Credit” SRL, a fost lansată oficial în aprilie 2011. Fondatorii companiei sunt 13 bănci comerciale din Republica Moldova. În prezent, doar băncile comerciale sunt obligate să prezinte informații despre debitori. Este necesară atragerea și a instituțiilor nebancare la formarea bazelor de date ale biroului istoriilor de credit. Acest lucru ar diminua ponderea creditelor neperformante.

5. Sectorul financiar în Republica Moldova este subdezvoltat și de dimensiuni mici, iar instrumentele financiare, inclusiv cele de acoperire a riscurilor, sunt nediversificate și relativ scumpe.

6. Asigurarea riscurilor caracteristice agriculturii nu este accesibilă pentru cele mai multe unități agricole din Republica Moldova. Cultura de asigurare în rândul agricultorilor nu este dezvoltată. De cele mai multe ori companiile de asigurare reduc neargumentat suma asigurată.

7. Băncile nu cunosc particularitățile sectorului agricol, de aceea este necesar crearea de către bănci a unor produse bancare care să răspundă cât mai reușit necesităților de dezvoltare a agriculturii.

8. Reglementările restrictive și excesive impuse de BNM determină promovarea de către băncile comerciale a unor politici tradiționale, conservative, reticente la riscuri.

Soluțiile pentru îmbunătățirea accesului la resurse financiare pentru unitățile economice din agricultura Republicii Moldova sunt:

1. Crearea unor mecanisme eficiente de sprijin, precum: subvenții care să încurajeze investițiile din sectorul privat, conducând la dezvoltarea și finanțarea agricolă durabilă, garanțiile parțiale de credit și facilitățile de partajare a riscurilor însoțite de asistență tehnică complementară pentru bănci.

2. Sprijinirea extinderii birourilor de credit, precum și altor forme de identificare a clientului și de raportare creditară în zonele rurale este benefică pentru facilitarea creditării producătorilor agricoli.

3. Constituirea unor surse coerente și fiabile de date, legate de finanțele agricole, producția agricolă, lanțurile de aprovizionare și formarea prețurilor de piață.

4. Băncile și instituțiile financiare necesita sprijin în instruirea, dezvoltarea produselor și gestionarea riscurilor specifice agriculturii. Este necesară apelarea la agronomi și specialiști pentru a realiza cercetări și analize ale sectorului și subsectoarelor agricole cheie.

5. Furnizarea serviciilor de instruire, consultanță și difuzare de informații utile agricultorilor.

6. Elaborarea unor abordări personalizate față de solicitanții din agricultură, prin ajustarea ofertelor la necesitățile specifice producătorilor și ciclurile de piață ale acestora. Stabilirea unor programe flexibile de plată, elaborarea unor pachete de împrumuturi cu scopuri multiple.

Referințe:

1. Forța de muncă în Republica Moldova: ocuparea și șomajul în trimestrul II 2014. Accesibil pe internet: <http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=4502>.
2. Bulgac V., Creșterea eficienței finanțării unităților economice din agricultură prin proiectarea și dezvoltarea finanțării lanțurilor valorice agricole. În Analele

- Științifice ale Universității Cooperatist-Comerciale din Moldova, Chișinău, 2013, Numărul 11(2), pag. 231-235.
3. Ghidul investitorului în agricultură de valoare înaltă, Proiectul Competitivitatea Agricolă și Dezvoltarea Întreprinderilor, Chișinău, 2012, mai. Accesibil pe internet: www.bulgaria.mfa.md/img/docs/investors-guide-to-agriculture-ro.pdf.
 4. Raport anual privind activitatea CNPF și funcționarea pieței financiare nebancale în anul 2013, Chișinău, 2014. Accesibil pe internet: www.cnpf.md.
 5. Raport anual privind activitatea CNPF și funcționarea pieței financiare nebancale în anul 2012, Chișinău, 2013. Accesibil pe internet: www.cnpf.md.
 6. Raport anual privind activitatea CNPF și funcționarea pieței financiare nebancale în anul 2011, Chișinău, 2012. Accesibil pe internet: www.cnpf.md.
 7. Finanțarea Întreprinderilor Mici Și Mijlocii Din Republica Moldova: Probleme, Tendințe Și Perspective (II), IDIS Viitorul ,Chișinău, 2013.
 8. www.aipa.md
 9. www.maia.gov.md
 10. www.statistica.md
 11. www.cnpf.md
 12. www.bnm.md

Recenzent: dr., conf. univ. Miron O.

Data prezentării: 30 septembrie 2014

ASPECTE ALE INTERDEPENDENȚEI DINTRE ALGORITMIZAREA MATEMATICA ȘI INFORMATICA

*Diana BÎCLEA,
Catedra de matematică și informatică*

This paper highlights the interdependence between mathematics and computer science. It describes the most important notion for both, the concept of algorithm, which makes them to coexist in a tight and progressive collaboration.

Matematica fiind una din cele mai vechi științe, continuă și până astăzi să se dezvolte multilateral și interdisciplinar. În special, matematica a avut un rol important la dezvoltarea informaticii ca știință.

Între aceste două domenii nu există doar singura relație: informatica fiind derivată a matematicii, dar există o noțiune comună și importantă pentru ambele, noțiunea de algoritm, ce le face să fie dependente una față de alta și să coexiste într-o strânsă și progresistă colaborare.

Cuvântul algoritm provine de la numele unui matematician arab (Mohammed ibn-Musa al-Khowarizmi) a cărui lucrări au fost traduse în latină sub numele de *Algoritmus* [1].

O definiție modernă a cuvântului algoritm este: ansamblu de simboluri folosite în matematică și în logică, permițând găsirea în mod mecanic (prin calcul) a unor rezultate [1].

Din punctul de vedere al informaticii, algoritmul reprezintă rezolvarea etapizată, în pași mici, elementari, a unei probleme.

Scopul folosirii algoritmului este aplicarea lui la o serie pe probleme care au aceeași metoda de rezolvare, adică, pentru orice date ale problemei, algoritmul trebuie să se încheie cu un răspuns.

În funcție de natura metodelor/tehnicilor implementate în procesele computaționale, algoritmi pot fi: numerici, seminumerici, formali, combinatoriali, neuronali, de căutare, de sortare, recursivi, de rescriere, secvențiali, paraleli, determinați, nedeterminați, probabiliști, aleatori, de tip Monte Carlo, genetici, de simulare, computational geometry, etc. [2].

În cadrul curriculei liceale și gimnaziale, la disciplina matematică unele probleme sunt descrise într-un șir de pași, astfel, se descrie soluționarea problemelor algoritmice. Dintre cei mai cunoscuți sunt: algoritmul lui Euclid de determinare a celui mai mare divizor comun a două numere întregi; algoritmul lui Horner de determinare a rădăcinilor unui polinom; chiar și algoritmi de adunare și înmulțire a numerelor, care par niște procedee obișnuite, însă la bază au acel proces demonstrativ ce ne conduce la parcurgerea unui anumit număr de pași pentru soluționare, ceea ce corespunde de fapt etapele unui algoritm.

În etapa actuală de dezvoltare științifică și tehnică, rezolvarea unor probleme din domeniul matematicii și nu numai reprezintă o activitate de creație, de raționament prin construirea, generarea, descrierea unui [2]:

1. *Proces demonstrativ* (demonstrația) care să arate existența unei soluții sau mai multe soluții și/sau să determine efectiv soluțiile exacte;

2. *Proces computațional* (algoritmul) care să codifice un proces demonstrativ, o metodă sau o tehnică de rezolvare în scopul determinării a soluțiilor exacte.

În matematică pe lângă metodele euristice de predare se aplică și metoda algoritmizării, metode ce trec de la procesul demonstrativ la cel computațional.

În mod general algoritmizarea este definită ca metodă ce se bazează pe folosirea algoritmilor în actul predării. În acest context algoritmul reprezintă un grupaj de scheme procedurale, o suită de operații, prin intermediul cărora se rezolvă o serie mai largă de probleme asemănătoare [3].

Proprietățile algoritmilor coincid cu procedeele de soluționare a problemei propuse în matematică. Prin urmare, metodele și procedee algoritmice presupune implicarea unor algoritmi posibil să descrie problema într-o altă formă [4].

Trecerea de la algoritmi la limbaje de programare reprezintă cea mai importantă și uneori dificilă etapă. Pentru scrierea unui algoritm și implementarea lui într-un limbaj de programare sunt necesare cunoștințe și multă experiența, pentru a găsi limbajul de programare corespunzător problemei propuse.

Practica și experiența elaborării programelor pentru rezolvarea problemelor scot în evidență următoarele aspecte importante fig. 1[2]:

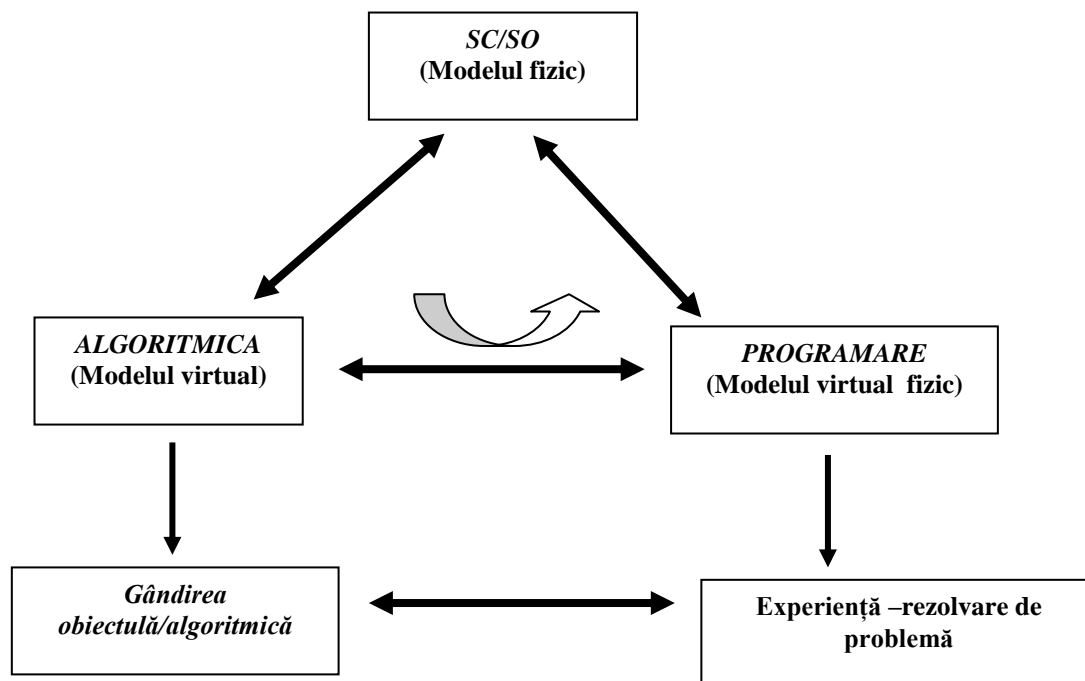

Fig.1. Sursa: Marin Vlada. Gândire algoritmică - o filosofie modernă a matematicii și informaticii. În: Conferința Internațională de Învățământ Virtual, Software educațional. București, 2003.

1. Modelul fizic - acest model este dat de sistemul de calcul și sistemul de operare;

2. Modelul virtual - acest model este dat de gândirea obiectuală și algoritmică, de modul de reprezentare a algoritmilor, de mașina virtuală pe care trebuie să se execute algoritmul elaborat;

3. Modelul program - acest model este reprezentat de o îmbinare între modelul fizic (SC/SO) și modelul virtual.

Există un șir din cele mai utilizate probleme ale matematicii pentru care se pot elabora programe în diferite limbaje de programare, acestor probleme le corespund algoritmi utilizați pentru însușirea unor noțiuni importante dintr-un limbaj de programare (Pascal, C++, etc.) și pentru a învăța să gândească algoritmic și a elabora algoritmi cât mai eficienți.

1. Calculul factorialului. Fie $n \in \mathbb{N}$. Pentru a calcula factorialul numărului n se va determina după formula [5,6]:

$$n! = \begin{cases} 1, & \text{dacă } n = 0, \\ 1 \cdot 2 \cdot \dots \cdot (n - 1)!, & \text{dacă } n > 0. \end{cases}$$

Algoritmul acestei probleme în limbaj pseudocod este:

fact (n)

inceput

intreg n

```

daca n=1 atunci returneaza 1
altfel returneaza n*fact de n-1
sfarsit
main
inceput
intreg n
scrie "Introduceti numarul de la tastatura"
citeste n
scrie "factorial de n este egal cu" fact (n)
sfarsit
    
```

2. Șirul lui Fibonacci. Se consider un număr $n \in \mathbb{N}^*$. Să se calculeze cel de al n -lea termen din șirul lui Fibonacci. Șirul lui Fibonacci se definește astfel, fiecare termen al șirului este egal cu suma termenilor precedenți determinați, se obțin termenii șirului : 0,1,1,2,3,5,8,13,21,34,... [5,6].

Algoritmul acestei probleme în limbaj pseudocod este :

```

fib (n)
inceput
intreg n
daca n<=1 atunci returneaza n
altfel returneaza fib(n-1)+fib(n-2)
sfarsit daca
sfarsit
main
inceput
intreg n
scrie "Introduceti numarul "
citeste n
scrie "Rezultatul este " fib(n)
sfarsit
    
```

3. Cel mai mare divizor comun. Cea mai utilizată metodă pentru determinarea celui mai mare divizor comun este algoritmul lui Euclid, atât în informatică cât și în matematică. Cel mai mare divizor comun (c.m.m.d.c) pentru 2 sau mai multe numere naturale nenule este cel mai mare număr natural care divide toate numere date [5,6].

Algoritmul acestei probleme în limbaj pseudocod este:

```

main
inceput
intreg a,b,c,d
    
```

```

scrie "Introduceti primul numar: "
citeste a
scrie "Introduceti al doilea numar: "
citeste b
c=b
d=a
cat timp a!=b
{
daca a>b atunci a=a-b
altfel b=b-a
scrie "Cel mai mare divizor comun al numerelor d si c este a"
}
sfarsit
    
```

4. Combinari. Combinarea dintre n elemente luate câte m elemente, este orice submulțime a unei mulțimi date formată din m elemente fără să conteze ordinea, numărul de elemente ale submulțimii este dată de formula [5,6]:

$$C_n^m = \frac{n!}{m!(n-m)!}$$

Algoritmul acestei probleme în limbaj pseudocod este:

```

combinari (c,k)
inceput
intreg c,k
daca k=0 atunci returneaza 1
altfel
daca k>c atunci returneaza 0
altfel returneaza
combinari de c-1,k+combinari de c-1 si k-1
sfarsit
main
inceput
intreg k,c
scrie "Combinari de"
citeste c
scrie "luate cate"
citeste k
scrie
    
```

"Rezultatul combinării este" combinari (c,k)

sfarsit

S-au dat exemple de unele din cele mai cunoscute probleme ale matematice, ce le sînt asociate algoritmi fundamentali și pot fi implementați într-un limbaj de programare. Lista acestor probleme poate fi prelungită și se pot reprezenta algoritmi cei mai eficienți pentru ele. Astfel, că este actual și important din punct de vedere al instruirii studenților (elevilor) de dezvoltat o gândire algoritmică pentru a soluționa probleme nu numai din matematică, dar și din alte domenii ale științei, pentru a micșora timpul de calcul, a fi utilizate pentru probleme generale și pentru orice problemă și desigur, pentru utilizarea tehnologiilor informaționale în diverse domenii.

Referințe:

1. <http://ro.wikipedia.org/wiki/Algoritm>.
2. Marin Vlada. Gândire algoritmică - o filosofie modernă a matematicii și informaticii. În: Conferința Internațională de Învățămînt Virtual, Software educațional. București, 2003. (<http://fmi.unibuc.ro/ro/pdf/2004/cniv/gandirealgoritmica.pdf>).
3. Constantin Cocoș. Pedagogie. București: Polirom, 2006. 464 pag.
4. Răzvan Andonie, Iulie Gârbacea. Algoritmi fundamentali o perspectivă C++. Cluj Napoca: Libris, 1995, 294 p.
5. Cornelia Ivașc, Mona Prună, Emanuela Mateescu. Bazele informaticii. Grafuri și elemente de combinatorică. București: Petron, 1997, 221 p.
6. <http://programe-sursa.blogspot.com/2011/04/programe-c-clasa-11.html>.

Recenzent: dr., conf univ. Bîlrea Sv.

Data prezentării: 30 septembrie 2014

MICROSOFT OFFICE PUBLISHER – EDITOR DE PUBLICAȚII

*Ilona POPOVICI,
Catedra de matematică și informatică*

The publishing market has grown with varying in the past few years, and at local level have begun to show new media products. Moreover, apart from the fact that different products are confirmed in the area of publishing, the migration in the online area got momentum, which means that they would follow positive changes in this market in the next period. Classic, online, social, or some combination of these, the publishing is looking for a new identity, so the Publisher is one of the most important instruments used in this field.

1. Introducere

În urmă cu câțiva zeci de ani informatica părea o „*religie exotică*”, practică în nișe „*temple misterioase*” și îndepărtate, numite *centre de calcul*, în care clipeau sute de luminițe și se întâmplau o mulțime de lucruri care depășeau puterea de înțelegere a profanilor. Apoi, încet-încet, relațiile public-calculator au devenit mai pământești, chiar firești, ajungând ca astăzi calculatoarele să fie implicate nu numai în știință, proiectare, economie, administrație sau afaceri, ci în însăși viața noastră cea de toate zilele, asemenea telefonului sau televizorului. Ceea ce era de neconceput în urmă cu câteva decenii, privind procesarea, stocarea, transferul și prelucrarea unor volume uriașe de informații și cunoștințe, a devenit realitate incontestabilă, o caracteristică fundamentală a societății informaționale de astăzi și a societății cunoașterii de mâine.

Evoluția rapidă a tehnologiilor informației a schimbat profund și modul în care se elaborează documentele, fie în format pentru tipărire sau nu. Informația circula rapid și în volume de neconceput în urmă cu câteva decenii. Utilizarea suportului electronic pentru introducerea, stocarea, transportul și prezentarea datelor, informațiilor și cunoștințelor a devenit o necesitate în orice domeniu profesional.

O largă categorie de persoane, care lucrează curent cu informația, trebuie să stăpânească modalitățile prin care informația stocată electronic poate fi transformată, astfel încât să se obțină documente în format electronic sau pentru tipărire. Aceste documente, pentru a fi de calitate și pentru ca elaborarea lor să se facă în condiții de eficiență, trebuie să satisfacă anumite cerințe privind prezentarea conținutului, specifice domeniului de activitate în care sunt utilizate.

2. Noțiuni generale

Microsoft Office Publisher este o aplicație completă pentru tehnoredactare. Permite obținerea unor lucrări cu aspect profesional, care să poată fi publicate oriunde: *de la imprimanta din birou, la serviciile comerciale de imprimare și la atelierele de copiat sau pe World Wide Web.*

Pe lângă claritatea scrisului, una dintre principalele căi prin care o publicație își promovează mesajul o reprezintă aspectul. Opțiunile de culoare, de timp și de aspect sporesc sau îngreunează comunicarea. **Publisher** este unic între programele de tehnoredactare computerizată, prin modul, în care combină cerințele unei publicații proiectate profesional, cu ușurință în utilizare și cu caracteristicile complexe de tehnoredactare, având drept scop să asigure publicației un aspect excelent în vederea imprimării sau a lucrului interactiv.

Indiferent de modul ales pentru a începe o publicație, **Publisher** este la fel de prietenos. Ca parte componentă a seriei de aplicații de birou *Microsoft Office*, care sunt asemănătoare ca aspect și mod de lucru, **Publisher** permite să se obțină într-un timp scurt rezultate care arată extraordinar.

Când se utilizează Publisher?

Un procesor de cuvinte este potrivit pentru crearea și revizuirea de documente simple, oficiale sau juridice. Atunci când se plănuiește o largă distribuție a unei publicații tipărite sau interactive, capabile să atragă atenția, este momentul orientării către Publisher.

Publisher se va utiliza pentru editarea următoarelor documente:

- Publicații specializate (buletine informative, broșuri, foi volante) ;
- Publicații care să comunice un mesaj unui public larg (ziare, calendare, e-mail);
- Publicații cu aspect profesional (felicitări, web sites, cărți de vizită, flayers);
- Publicații pentru imprimare comercială de înaltă calitate (banere, flayers, panouri publicitare).

Domenii de utilizare

Programul **Publisher** poate fi utilizat în următoarele domenii:

- *Întreprinderi mari* – pentru a realiza rapid publicații interne profesionale, potrivite pentru imprimare sau pentru plasarea pe un site Web sau intranet;
- *Întreprinderi mici* – pentru a realiza broșuri, cataloage, foi volante, buletine informative și pentru oricare alt tip de publicație necesară desfășurării activității, de la formulare, până la publicitate tipărită comercial;
- *Utilizatori la domiciliu* – realizează invitații de calitate superioară, etichete, buletine informative de familie și materiale pentru activități comunitare;
- *Organizații non-profit și grupuri comunitare* – pentru a face publicitate evenimentelor și pentru a comunica cu membrii lor. [3, p. 216]

De ce uneori preferăm Microsoft Publisher și nu doar Word ?

După majoritatea specialiștilor **Word** reprezintă, cel mai puternic procesor de texte de astăzi, permițând în afară de utilizarea de cuvinte și folosirea graficelor, diagramelor, formulelor de calcul, aproape orice tip de date, și îndeosebi crearea cu ușurință a oricărui tip de publicație dorit. În acest context **Publisher** se deosebește de **Word** prin câteva aspecte:

- **Publisher** se axează mai mult pe imagine, pe reprezentarea publicației din punct de vedere al design-ului;
- De asemenea, permite așezarea în pagină a textelor, alături de grafică și alte elemente de imagine, pe care dorim să le inserăm în publicația noastră;
- Putem să scriem în Word textul necesar publicației dorite, după care îl putem transfera în **Publisher**, acesta preluând informația ce va duce la definitivarea produsului dorit;
- **Publisher** inițiază începătorii, creând mostre diverse pentru majoritatea publicațiilor, oferindu-le facilitatea de a nu crea un document de la zero;
- Programul **Publisher** vine cu o galerie foarte extinsă de șabloane și elemente grafice.

[4]

Tabelul 1: Word sau Publisher?

Dacă dorim să creăm	Utilizăm acest program	De ce?
Buletine de știri bogate în grafică, pentru imprimare și poștă electronică	Ms Publisher	Control precis al poziționării textului în raport cu imaginile și cu alte elemente de proiectare
Cataloage bogate în grafică	Ms Publisher	Publicații de tip catalog reproiectate și Expertul Mail and Catalog Merge.
Comunicări de afaceri și materiale de marketing, care să fie consistente cu brandul	Ms Publisher	Seturi pentru proiectare coordonată (Master Design Sets) care creează un aspect și o imagine unitară pentru anteturile oficiale ale companiei, pentru cărți de vizită, broșuri și etichete.
Felicitări	Ms Publisher	Tipuri de felicitări și proiectări ce pot fi particularizate pentru orice fel de necesități,

		personale sau profesionale.
Postere sau bannere	Ms Publisher	Proiectare de postere și bannere, cu opțiuni facile pentru lățime și înălțime care să corespundă necesităților.
Broșuri cu 3 sau 4 pliuri sau fluturași	Ms Publisher	Există multe proiecte din care se poate alege spații suplimentare pentru adresele clientului și formulare de comandă, răspuns sau abonare.
Cărți de vizită	Ms Publisher	Tipuri de proiectare care corespund oricăror necesități pentru comunicare în afaceri și pentru materiale de marketing.
Proiectarea de publicații care să fie imprimate în scop comercial	Ms Publisher	Suport pentru lucrări mari care necesită serviciile unei imprimante comerciale, incluzând ieșire CMYK PostScript compusă și setări complexe de imprimare pentru o mai bună separare a culorilor.
Documente cu un cuprins și un index	Word	Caracteristicile de indexare și pentru cuprins, care permit crearea unui document profesionist publicat.
Documente lungi	Word	Caracteristici specifice lucrărilor de cercetare, planurilor de afaceri sau altor documente mari care includ numerotarea paginilor, note de subsol, note de final.
Documente juridice	Word	Suport pentru documente juridice, cu caracteristici cum ar fi numerotarea liniilor, acces restricționat la documente valoroase și marcaje pentru text ascuns.
Documente scurte, simple (memorii sau scrisori)	Word	Șabloane și experți care permit alegerea stilului și funcției, precum și al conținutului documentelor pe care le scrieți zilnic.
Partajare de documente și colaborare	Word	Atelierele de documente permit colegilor să lucreze împreună la documente, utilizând liste de activități, legături la materiale și resurse, precum și stocând documentele corelate sau de suport într-o bibliotecă de documente.
Note și comentarii scrise de mână	Word	Cu ajutorul caracteristicilor Tablet PC de lucru în cerneală, aveți posibilitatea să luați notițe scrise de mână sau să marcați documentele Word.
Documente care necesită examinare sau editare	Word	Caracteristicile de urmărire a modificărilor, pentru comentarii inline, comparare parte cu parte, comparare și îmbinare, comparare de versiuni, precum și de evidențiere a textului oferă suport pentru examinarea documentelor și colaborare.

3. Crearea unei publicații

Înainte de a începe crearea unei publicații, este necesar ca utilizatorul să gândească strategia de proiectare. Se vor avea în vedere următoarele:

- Cui se adresează publicația?
- Ce mesaj dorește să transmită?
- Ce fel de conținut este mai potrivit pentru transmiterea ideilor?

Este important să se stabilească modul de publicare și opțiunile pentru imprimare, deoarece deciziile în aceste privințe afectează modul în care se elaborează publicația. [3, p. 230]

Stabilirea modului de creare a unei publicații noi:

- Publication for print (Publicații destinate tiparului)

- Web site (site-uri web)
- Send in E-mail (trimite prin posta electronică)
- Prepare for mailing (pregătirea pentru corespondență)

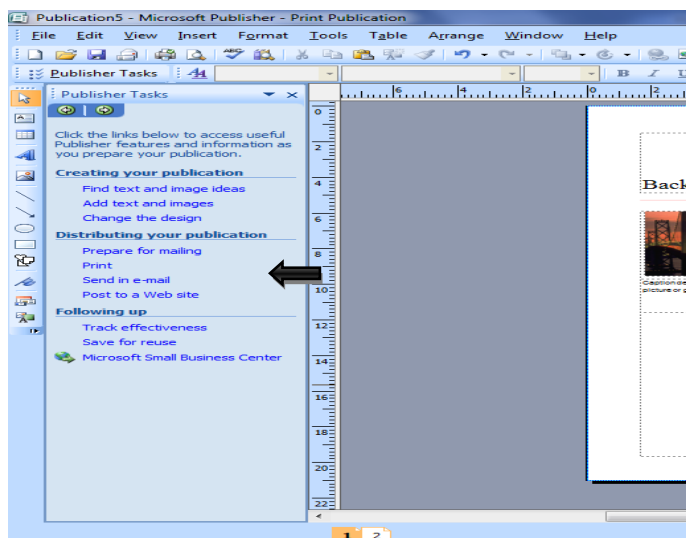

Figura 1. Stabilirea modului de creare a unei publicații noi

Crearea unei publicații destinate tiparului

La deschiderea programului **Publisher**, panoul de sarcini **New Publication** se deschide în mod automat. Putem deschide în orice moment panoul de sarcini selectând meniul **File /New**.

Având deschis panoul de sarcini **New Publication** pentru a crea o noua publicație destinată tiparului parcurgem următorii pași:

1. Din panoul de sarcini selectăm opțiunea **Publications for Print**;
2. Parcurgem lista pentru a vedea categoriile de publicații. Când am găsit categoria pe care o dorim, o selectăm (de ex. **Business Cards**);
3. În fereastra **Preview** își face apariția un număr de proiecte diferite, pe care categoria respectivă le pune la dispoziție. Selectăm șablonul pe care dorim să-l folosim pentru publicația noastră.

Noua publicație va fi creată și plasată în spațiul de lucru **Publisher**. Panoul de sarcini **New Publication** va fi înlocuit cu un panou de sarcini, care conține opțiuni specifice asociate cu tipul publicației pe care o vom realiza. [2, p. 446]

4. Elementele ferestrei Microsoft Office Publisher

4.1. Bare de instrumente

Ca și celelalte programe Microsoft Office, **Publisher** conține o bară cu butoane, care reprezintă comenzile uzuale (Figura 2). **Publisher** își modifică automat barele pentru a afișa butoanele care se folosesc cel mai des.

Exploatarea barei Standard

Bara de instrumente **Standard** permite accesul la comenzile cele mai folosite ale programului, aranjate de la stânga la dreapta în ordinea aproximativă a frecvenței cu care sunt folosite, (Tabelul 2).

Pentru a afla ce comandă reprezintă fiecare buton de pe bara de instrumente *Standard*, plasăm cursorul mouse-ului pe butonul respectiv și așteptăm câteva clipe până ce apare *Tool Tip* - o scurtă prezentare a butonului.

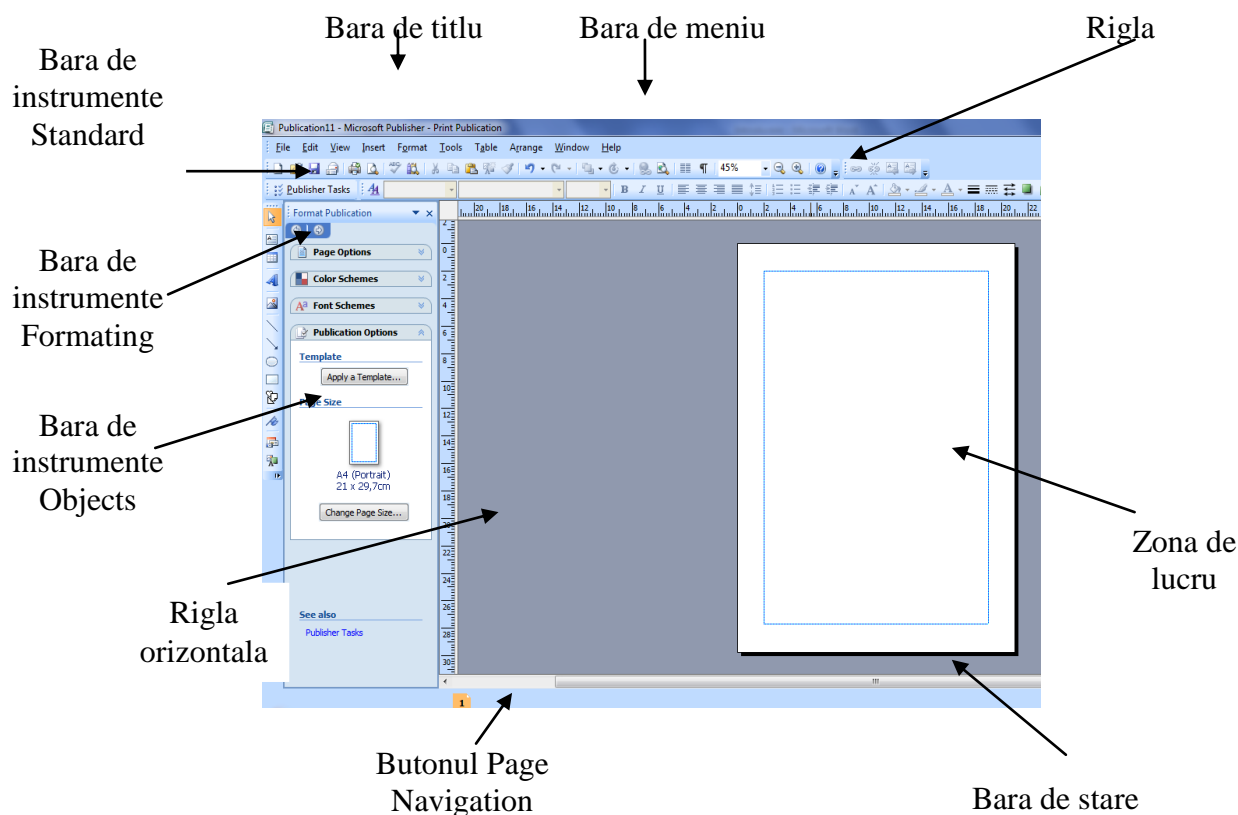

Figura 2. Elementele ferestrei Microsoft Office Publisher

Tabelul 2: Bara de instrumente Standard a programului Microsoft Publisher

Termeni	Semnificație
New	Crează o nouă prezentare
Open	Deschide un fișier deja existent
Save	Salvează conținutul unei prezentări
Print	Tipărește prezentarea curentă
Cut	Decupează informația selectată și o duce în Clipboard
Copy	Copiază în Clipboard informația selectată
Paste	Lipește informațiile din Clipboard într-un diapozitiv specificat
Format Painter	Copiază stilurile de formatare
Undo	Anulează ultima operație realizată
Redo	Reface ultima operație anulată
Bring to Front	Aduce în față
Send to Back	Trimite în spate
Custom Rotate	Convenție de rotire a unui obiect
Show/Hide Special Characters	Afișează/ascunde caracterele speciale pentru specificarea paragrafelor

100% Zoom	Mărește/micșorează suprafața de lucru pe ecran
Zoom Out	Micșorează suprafața de lucru până la 10%
Zoom In	Mărește suprafața de lucru până la 400%
Microsoft Publisher Help	Declanșează Programul de Asistență și Ajutor.

Schimbarea aspectului publicației cu ajutorul barei de instrumente Formatting.

Bara de instrumente **Formatting** conține butoane care înfrumusețează textul cu diferite fonturi, dimensiuni sau tipuri de caractere (cum ar fi bold, italic sau underlined). În *tabelul 3* sunt explicate butoanele așa cum apar acestea pe bara **Formatting**.

Bara **Formatting** poate fi invizibilă până în momentul în care executăm clic pe o casetă de text. Cu alte cuvinte, aspectul acesteia se modifică în funcție de tipul de obiect selectat. Dacă a fost selectat un obiect grafic, bara de instrumente **Formatting** afișează instrumente pentru împachetare, rotire, tăiere și răsucire pe o parte, după cum se poate vedea. La selectarea unei casete de text, bara de instrumente va afișa instrumente de formatare a textului: aldine, cursive, aliniere și dimensiunea tipului de literă.

Tabelul 3: *Bara de instrumente Formatting a programului Microsoft Publisher*

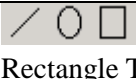

Termeni	Semnificație
Arial Font	Selectează fontul pentru scrierea caracterelor
10 Size	Selectează dimensiunea pentru scrierea caracterelor
Bold	Scrierea cu caractere aldine (îngroșate)
Italic	Scrierea cu caractere înclinate
Underline	Scrierea cu caractere subliniate
Align Left	Aliniază conținutul unei celule la stânga
Center	Aliniază conținutul unei celule la centru
Align Right	Aliniază conținutul unei celule la dreapta
Justify	Aliniază conținutul unei celule la stânga-dreapta
Numbering, Bullets	Aplică/șterge numerele sau simbolurile din paragrafele marcate
Decrease Indent	Deplasează conținutul unui cadru de text la stânga
Increase Indent	Deplasează conținutul unui cadru de text la dreapta
Decrease Font Size	Micșorează dimensiunea fontului
Increase Font Size	Mărește dimensiunea fontului
Fill Color	Selectează culori pentru umplerea conținutului unui cadru de text
Line Color	Selectează culori pentru chenarul unui cadru de text
Font Color	Selectează culori pentru fontul caracterelor
Line/Border Style	Selectează stiluri de linii/chenare
Text Frame Properties	Selectează proprietăți pentru cadrul de text
Rotate Left	Rotirea unui cadru de text la stânga
Rotate Right	Rotirea unui cadru de text la dreapta

Pentru a folosi oricare din comenzile de pe bara **Formatting**, selectăm textul pe care dorim să-l formatăm și apoi executăm clic pe butonul dorit sau pe săgeata cu vârful în jos a listei de pe bara de instrumente **Formatting**.

Bara de instrumente Object

Cu toate acestea, înainte de a putea folosi instrumentele de formatare, este necesară în prealabil localizarea obiectului. Se poate folosi bara de instrumente **Object** pentru a selecta instrumentele de tip cadru necesare pentru stabilirea structurii paginii. Prin intermediul acestei bare de instrumente, se vor realiza textul și elementele de grafică prin care publicația respectivă va dobândi un aspect profesional (*Tabelul 4*). [1, p. 343]

Tabelul 4: *Bara de instrumente Object a programului Microsoft Publisher*

Termeni	Semnificație
 Pointer Tool	Instrument pentru selecție
 Text Frame Tool	Instrument pentru construirea cadrelor de text
 Table Frame Tool	Instrument pentru construirea cadrelor tabel
 WordArt Frame Tool	Instrument pentru construirea cadrelor WordArt
 Picture Frame Tool	Instrument pentru construirea cadrelor în care se preiau imagini dintr-o locație specificată
 Clip Gallery Tool	Instrument pentru construirea cadrelor în care se preiau imagini din Clipart
 Line Tool, Oval Tool, Rectangle Tool	Instrumente pentru trasare linii, ovale și dreptunghiuri
 Custom Shape	Instrumente pentru alegerea unei forme dorite
 Design Gallery Object	Instrumente pentru alegerea diverselor forme de design

5. Crearea publicațiilor cu ajutorul programului Publisher 2007

5.1 Realizarea unei cărți de vizită

Cartea de vizită reprezintă un purtător tradițional de date de contact ale unei persoane sau ale unei companii. Alegerea unei **cărți de vizită** ar trebui tratată cu responsabilitate și seriozitate, din motiv că nu este suficient să înmânezi un simplu cartonaș cu datele de contact, ci unul care să te reprezinte, astfel fiecare detaliu din cadrul unei **cărți de vizită** trebuie să fie gândit înainte de a fi realizat. Cele mai importante aspecte de care trebuie să ținem cont sunt:

A. Textura hârtiei

Cărțile de vizită pot proveni dintr-o mare varietate de materiale ca: carton, plastic, lemn și chiar placă de metal, ceramică, dar materialul de bază utilizat în mod tradițional este hârtia.

Se recomandă ca **cărțile de vizită** să fie realizate din hârtie cu greutate de 300 g, având un aspect de înaltă calitate, de mai multă personalitate atunci când sunt utilizate și unele caracteristici suplimentare. Textura suprafeței de hârtie vine cu un plus de valoare atunci când aceasta este plăcută la atingere, realizându-se o evaluare tactilă a **cărții de vizită** – conducând la o prima impresie despre posesorul acesteia.

B. Design-ul unei cărți de vizită

Cărțile de vizită pot fi colorate sau alb-negru, alegerea culorii depinde în totalitate de posesor. În ziua de azi **cărțile de vizită** colorate mărturisesc despre soliditatea proprietarului. De asemenea putem utiliza în cadrul unei **cărți de vizită** și componente ca: logo, sigla companiei, produse, astfel ca aceasta să facă o legătură cât mai aproape dintre noi și cel care o primește. Este recomandat să folosim careva contraste între informații și elementele de design de pe **cartea de vizită**, pentru ca informațiile importante să fie găsite la prima vizualizare.

Un font deosebit poate uneori fi însuși parte din design, fără a mai fi impus să utilizezi un anumit stil, astfel încât câteva elemente fine în așezarea datelor pe **cartea de vizită** ajung să facă o diferență uriașă, în primul rând impactul vizual. Prin urmare, fontul ales trebuie să fie unul clar și ușor de citit. Cele mai recomandate și folosite usual, din simplul motiv că sunt clare și simple, sunt fonturile: Verdana, Tahoma, Avantgarde, Adobe, Calibri.

Deși pe cartea de vizită sunt scrise doar câteva cuvinte, este foarte important ca acestea să fie corecte și înțelese de orice persoană. Trebuie să luăm în calcul cine va intra în posesia **cărtii de vizită**, dacă nu sunt vorbitori de limbă română, e recomandat ca aceasta să fie realizată într-o limbă de circulație internațională, cum ar fi: engleza/franceza.

C. Mărimea unei cărți de vizită

Cărțile de vizită au niște mărimi standard. Acestea pot fi atât orizontale, cât și verticale, cu margini în colțuri sau rotunde. Formatele cele mai des utilizate sunt: 90x50 mm, 90x55 mm, 85x50 mm, 85x55 mm. [7]

Figura 3. Cartea de vizită

5.2 Realizarea unei felicitări

În cazul în care intenționăm să trimitem o felicitare specială unei persoane, cu ocazia aniversării unui eveniment deosebit o putem face printr-o simplă **felicitare personalizată** cu cele mai sincere urări și note speciale pentru persoana căruia i-o vom adresa.

Cele mai importante aspecte de care trebuie să ținem cont când creem o **felicitare personalizată**, sunt:

A. Dimensiunea felicitării

Standardul internațional ISO 216 menționează că cea mai utilizată dimensiune pentru o felicitare este cea A6 (105 × 148 mm), însă în dorința de a crea o **felicitare** cât mai personalizată putem utiliza dimensiuni ca: 105×210 mm, 135×165 mm.

B. Textura hârtiei

Felicitările, ca și alte printuri **personalizate** pot fi tipărite atât pe cartoane mate sau lucioase, cât și pe cartoane cu diverse texturi speciale. De asemenea, există felicitări care pot fi confecționate din mai multe tipuri de hârtie. Componenta principală în transmiterea mesajului dorit prin intermediul unei **felicitări** este însuși textul acesteia, textura fiind cea care adaugă valoare.

C. Mesajul felicitării

Compunerea mesajului pentru o **felicitare** inițială pare simplă, urmând apoi să dezvăluim, că nu e chiar atât de ușor, căci în doar câteva rânduri trebuie să ne exprimăm sentimentele și urările ce dorim să le transmitem. Recomandat este ca atunci când scriem o **felicitare** să ne gândim la persoana care o primește și să reflectăm asupra efectului ce o să aibă această felicitare asupra persoanei date.

D. Tipul felicitării

Fie că este felicitare pentru ziua de naștere, fie o altă zi specială – o **felicitare personalizată** trebuie să denote seriozitate și eleganță. Pentru a putea îngloba aceste aspecte există mai multe modalități de a crea o **felicitare**. Dintre categoriile de **felicitări** prezente sunt incluse: **Felicitari normale** (*închise sau deschise*) și **felicitari de tip Postcard**.

E. Ambalarea unei felicitări

Fiind un gest personal în zile speciale și de sărbători, putem adăuga puțină valoare prin ambalarea acesteia într-un plic simplu sau chiar personalizat cu acelaș mesaj. Sunt recomandate plicurile asortate ca dimensiuni și nuanțe. [8]

Figura 4. Paginile din exteriorul felicitării

Figura 5. Paginile din interiorul felicitării

5.3 Realizarea unui pliant

Un pliant conține o scurtă prezentare a unui eveniment, produs sau serviciu. Odată cu crearea unui **pliant publicitar**, acesta devine unul de succes dacă reușim să captăm atenția unui cititor pentru toate informațiile scrise. Acesta poate reprezenta un instrument de promovare, care poate fi păstrat de potențialul client mult timp, garantând o rată ridicată de feed-back privind informațiile furnizate. Pentru a realiza un **pliant publicitar** de succes, ce atrage atenția prin design și culoare, se țin cont de următoarele aspecte:

A. Design-ul unui pliant

Design-ul reprezintă o parte importantă a unui **pliant**. Prin urmare, atunci când este creat, este necesar pentru a evidenția textul, imaginile, culorile, astfel încât **pliantul** final să atragă atenția de la primul contact vizual.

Fiecare dintre potențialii clienți intrat în posesia unui **pliant**, va cataloga dintr-o privire **pliantul** nostru ca fiind demn de citit, sau nu, și va proceda în consecință. Din acest motiv impactul **pliantului** trebuie să fie unul puternic și rapid, deoarece nu beneficiem de o a doua șansă.

B. Culorile unui pliant

În etapa de creare a unui **pliant publicitar**, fie că utilizăm o imagine, fie ca utilizăm o culoare oarecare ca background, trebuie să fim atenți ca aceasta să atragă publicul, să fie în ritm cu evenimentul și sigur să nu fie una deranjantă sau confuză.

Culorile calde sau combinații ale acestora sunt recomandate și ca culori utilizate în etapa de creare a unui **pliant publicitar**. Însă putem să folosim și culorile reci pentru puternica lor simbolistică, ori culorile anotimpului de față, sărbătorile care se apropie și lista poate continua.

De asemenea, trebuie să ținem cont de faptul că cromatica culorilor cât și mesajul transmis cu ajutorul acestora trebuie în primul rând să placă celui cărui i se adresează și nu neapărat celui care concepe partea grafică în etapa de creare a **pliantului publicitar**.

C. Forma unui pliant

Pliantul, ca și celelalte materiale publicitare, are menirea să promoveze compania sau produsele noastre, de aceea trebuie să îl creăm cu profesionalism, în posibilitatea de a fi personalizat chiar și după forma care o prezintă. Prin urmare, îl putem realiza sub următoarele forme:

1. **Pliant bi-fold** (1 pliuri și 2 paneluri) – cu un aspect mai formal, **pliantele publicitare bi-fold** pot fi folosite și cu rolul de mape în care se înserează foi, sau ca broșuri prin adăugarea de pagini în interior.
2. **Pliant gate-fold** (2 pliuri și 3 paneluri) – un format de **pliant publicitar** mai rar întâlnit, cu impact ridicat tocmai prin noutatea formei de prezentare.
3. **Pliant tri-fold** (2 pliuri și 3 paneluri egale) – realizate de obicei dintr-o coală de A4, rolul **pliantelor publicitare tri-fold** este de multe ori acela de a înlocui flyerele, cu un design mai elegant și posibilitatea de a conține o cantitate mai mare de informații.[9]

Figura 6. Tipuri de împăturire a pliantului

Figura 7. Paginile exterioare ale pliantului

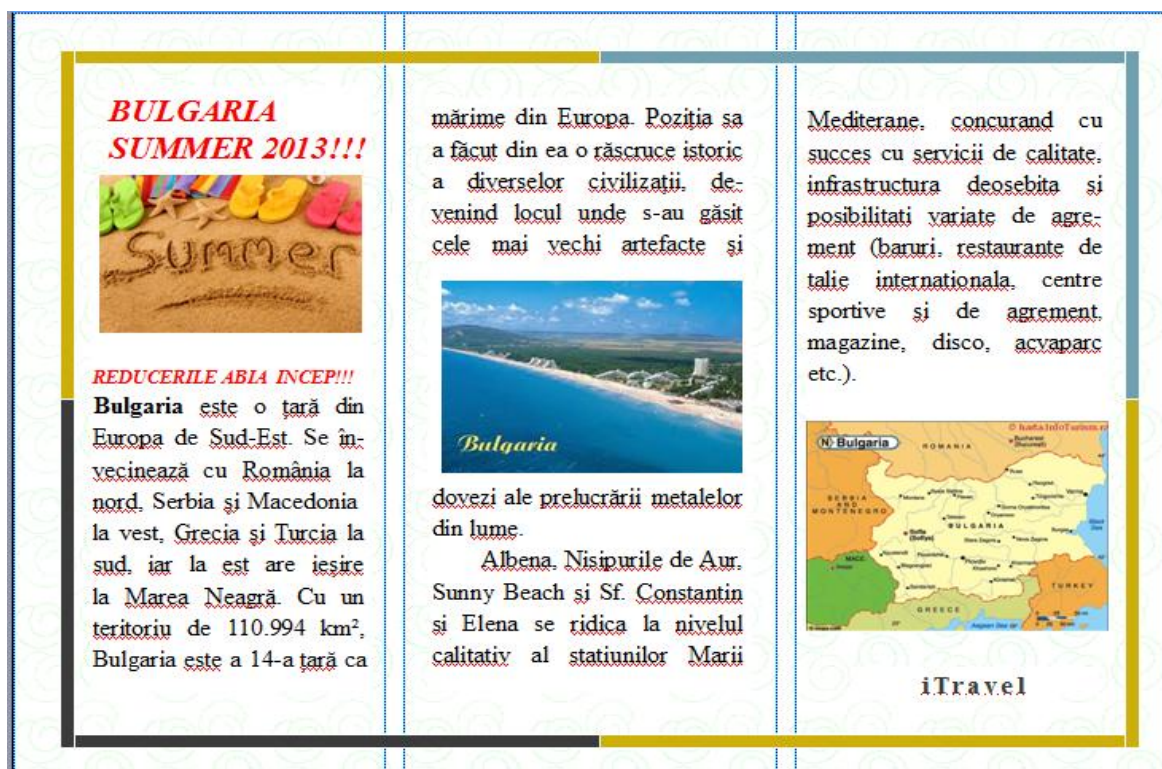

Figura 8. Paginile interioare ale pliantului

6. Concluzie

În prezent, informatica își găsește aplicații în toate domeniile vieții. Prezența ei este puternic amplificată de impactul pe care îl are Internetul. Rețeaua la nivel mondial a

revoluționat comunicarea dintre companii, logistică, mass media, dar și viața privată a fiecărui individ.

Calculatoarele pot administra, proteja, transmite și prelucra o mare cantitate de date într-un timp scurt. Pentru efectuarea unor astfel de operații este necesară o interacțiune complexă între sistemele de hardware și de software, care reprezintă domeniile fundamentale de cercetare în Informatică.

Marele avantaj al sistemelor computaționale constă în capacitatea lor de a prelucra în mod schematic cantități enorme de informații la o viteză foarte mare.

Considerat de mulți cea mai mare invenție a secolului al XX-lea, calculatorul influențează într-un mod sau altul viețile noastre. Inventatorul lui, informaticianul Bill Gates a devenit cel mai bogat om de pe planetă. Calculatorul se folosește aproape în toate domeniile de activitate, de la medicină, la comunicarea între oamenii care se află în cele mai îndepărtate colțuri ale pământului.

De asemenea, fabricarea mașinilor a devenit computerizată, acest lucru ducând la disponibilizarea multor oameni. Noua generație se pare că folosește cel mai mult calculatorul: fie pentru jocuri, fie pentru a găsi prieteni sau pentru a naviga pe Internet. Aceste lucruri fiind spuse putem să nominalizăm calculatorul ca cea mai mare invenție a tuturor timpurilor.

Software-ul **Microsoft Office Publisher** este conceput pentru utilizatorii care doresc să producă propriile materiale de marketing și publicații de afaceri de înaltă calitate, fără a recurge la ajutorul design-erilor profesioniști. Cu setările flexibile integrate în panoul de activitate, autorii proiectelor pot rapid și ușor să aplice parametri de proiectare pentru crearea de buletine informative, anunțuri, broșuri, site-uri web și alte materiale. **Microsoft Office Publisher** este dotat cu caracteristici care vizează maximizarea creativității și ideilor utilizatorului. O examinare a șabloanelor, a alegerii fontului și schemelor de culori, verificarea erorilor design-ului și a publicării, schimbarea simplă a conținutului, facilitează procesul de creare a machetelor, chiar dacă ne lipsesc abilitățile de design grafic.

Office Publisher, te ajută pentru a crea sau configura o gamă largă de materiale de marketing, precum și schimbul cu ele. Caracteristicile și îmbunătățirile programului oferă un ghid ce cuprinde procedura pentru crearea materialelor de marketing și diseminarea acestora în presa scrisă, on-line și e-mail, care te ajută în crearea unei identități corporative, gestionarea listelor de clienți, și în evidența progreselor înregistrate de companiile de marketing.

În **Office Publisher** se lucrează rapid folosind biblioteca ce cuprinde sute de șabloane de design personalizabile și publicații goale, inclusiv buletine informative, broșuri, pliante, cărți poștale, site-uri web, formatul mesajelor și multe altele.

Datorită stocării de text, elemente de design și grafică, utilizate frecvent pentru noile aplicații salvate pentru a fi utilizate ulterior în alte publicații, realizează economii semnificative de timp și efort.

Lărgirea posibilităților și îmbinarea unor elemente permite de a produce materiale actualizate frecvent, cum ar fi caietul de sarcini, cataloage și liste de prețuri, care combină text și imagini dintr-o bază de date. Totodată sunt disponibile setările publicațiilor, folosind o colecție de machete intuitive, aspecte, efecte de printare și instrumente pentru a lucra cu design-ul.

În această prezentare am văzut principalele instrumente pe care le avem în **Publisher** pentru a crea și personaliza o publicație.

Indiferent de modul ales pentru a începe o publicație, **Publisher** este o soluție perfectă. Ca parte componentă din seria de aplicații de birou *Microsoft Office* care sunt asemănătoare ca aspect și mod de lucru, **Publisher** permite să se obțină într-un timp scurt rezultate care arată extraordinar.

Referințe:

1. Roger C. Parker, *Microsoft Office 2000*/ traducere de Nicolae Papacu - Editura Tehnică, București, 2001. - 444 p.
2. Paul Pocaliu, Dragoș Vespan, *Birotică profesională*, Editura ASE, București, 2009.- 696 p.
3. Cornelia Maxim, *Aplicații informatice de birou*, București, 2004. - 285 p.
4. <http://www.office.microsoft.com/ro-ro/publisher-help/word>
5. <http://www.officetutorials.com>
6. <http://ro.pdfsb.com/microsoft+office+2007+manual>
7. <http://romaniancopywriter.ro/ce-ne-atrage-la-o-carte-de-vizita/>
8. <http://blog.kopia.ro/archives/cum-sa-creezi-o-felicitare-personalizata/>
9. <http://blog.kopia.ro/archives/pliant-publicitar/>

Recenzent: dr., conf. univ. Biclea D.

Data prezentării: 30 septembrie 2014

RECENZII

FAPTELE MARI ALE LUI STATE DRAGOMIR SUNT NEPERITOARE (Recenzie la lucrarea „State Dragomir, dramaturgie și publicistică” de Alexandru Manoil)

*Alexandru TECUCI,
Catedra de filologie română*

„Definiția unui om izbutește
în viață stă în două cuvinte:
talent și energie” [1]

Sunt un cititor fidel de orice: ziar, revistă, eseu, poezie, proză etc. Îmi plac paginile dumnezeiești ale minții. Cu ele am crescut și cu ele îmbătrânesc. Când iau o carte în mână sunt fascinat de coperta ei, de titlurile capitolelor, de citatele alese minuțios și plasate la locul potrivit, așa cum face autorul A. Manoil, și desigur de ideile profunde, adunate cu muncă grea de condeier. Mă cutremur, când lecturez ceva despre care nu știu nimic, n-am mai auzit nimic despre personalitatea dată. Așa a fost și cartea „State Dragomir, dramaturgie și publicistică” de A. Manoil, scrisă de harnicul jurnalist, care este și un îndrăgostit de teatru, pedagogie. El a lăsat pentru posteritate următoarele monografii: „Liceul Teoretic „Ioan Vodă” din Cahul, Liceul Teoretic „Mihai Eminescu” din Cahul, „Ascensiuni”, Școala medie nr.2, Liceul „Ion Creangă”, Colegiul de Medicină, Colegiul industrial pedagogic, „Arborele cu două tulpini”, „Cahul la răscruci de vremi”, „O stagiune de un sfert de secol” etc.

Ca talentul să înflorească trebuie să depui o energie puternică. Aceste două cuvinte argheziene sunt totdeauna însoțite pe parcursul vieții de alte cerințe necesare și anume: de dorința, munca și succesul creatorului. Chimistul și biologul francez scria surorilor sale: „Dorința este un mare lucru, dragi surori. Pentru că după Dorință urmează numaidecât Acțiunea și mărirea sa Munca, iar Munca este aproape întotdeauna însoțită de succes. Aceste trei lucruri – Munca, Dorința și Succesul – constituie conținutul întregii vieți umane. Dorința deschide porțile îmbucurătorului și strălucitului succes; Munca trece prin aceste porți și la sfârșitul drumului său se întâlnește cu succesul, care o încunună cu lauri. [2]

Parcurgând cu ochii și inima paginile condeiului A. Manoil ne convingem de aceste trei lucruri mari. Scrisul e un chin, o caznă, o pedeapsă care te trezește din somn, uiți să manânci. Cartea „State Dragomir, dramaturgie și publicistică” e rezultatul unei munci asidue, unei munci insistente cu scopul de a scoate la lumina zilei ceea ce nu știa nimeni. Autorul a descoperit miracolul State Dragomir, pe care ni-l prezintă și nouă cititorilor prin titlul de la pagina trei: „Actor, regizor, dramaturg, publicist, profesor, om politic”. În această pagină, subliniez, într-o singură pagină, autorul concentrează atenția celor sătoși de cunoaștere să afle totuși cine e acest State Dragomir. Jurnalistul Manoil, care a citit sute de prefete la diferite lucrări literare de diferiți autori și-a dat seama că nimeni nu va scrie-o mai bine decât el. E o pagină, care te atrage ca magnetul și continui să studiez mai departe cu creionul în mână, cum spunea Tudor Arghezi. Mai departe aflăm despre „frumusețea din sufletul de poet” a lui State Dragomir, despre biografia lui, care e asemănătoare cu a miilor de basarabeni din acele timpuri despre care cahuleanul Andrei Ciurunga preciza pribegia de la 1940, forțată de ruși:

„Se duc, pribegi, basarabeni mei
cu ochii uzi de lacrimi și de soare
și cresc mereu pe drumuri pașii grei –
rostogolite pietre de hotare”

sau

„Sub cerul țării, cătrănit sinistru
s-a răstignit Hristos ca la-nceput,
cu palma stângă sângerând pe Nistru,
cu palma dreaptă înflorind pe Prut”[3]

În capitolul „Trebuia să plecăm la Galați, la școală” autorul ne povestește captivant biografia lui State Dragomir. Apropo, toate titlurile studiului, scris de A. Manoil, sunt din citate alese cu mare precizie. Ele divulgă conținutul întregului capitol. Iată câteva din ele: „...icoană vie a cultului pentru lărgirea câmpului literaturii dramatice”... „... o oglindă fidelă, în care se răsfrânge caracterul etnic, social și unitar moldovenesc al Basarabiei”, „...a suferit și a murit fără a se plânge”. Biografia lui State Dragomir este încadrată în evenimentele sociale a contemporaneității lui. S-a născut pe 27 decembrie 1870 la Coștangalia. Tatăl său a fost primar. Aici la Coștangalia încolțesc sentimentele patriotice. Autorul le leagă cu pricepere și înțelepciune cu luptele românilor în Războiul pentru Independență din anii 1877-1878.

Această temă i-a fost scumpă și lui M. Eminescu, căci ea a adus în discuție și problema Basarabiei, pe care a tratat-o și M. Kogălniceanu. Poetul M. Eminescu între anii 1877-1878 publica în ziarul „Timpul” articole dureroase despre Basarabia, pe care credem că le-a citit State Dragomir. El dovedea condeilor rusești că Basarabia e pământ românesc: „Căci Basarabia nu înseamnă decât țara basarabilor, precum Rusia, înseamnă țara rușilor, România – țara românilor”, ca mai târziu să ajungă și la blestemul din poezia „Doina”:

„Cine-au îndrăgit străinii,
Mânca-i-ar inima câinii,
Mânca-i-ar casa pustia
Și neamul nemernicia”[4]

Aceste gânduri erau actuale și pe timpul lui State Dragomir. Deatâta el scrie în publicistica sa la 1900: „Noi, românii din regat, n-avem drept să lăsăm uitării și părăsirii cea mai curată, mai frumoasă provincie românească. Numai când gândul și vorba fraților ce-o locuiesc ar fi pierdute; numai când n-am avea drepturile sfinte asupra ei, așa cum le-am făcut cunoscute, prin discursul de la congresul din Berlin, M. Kogălniceanu, marele nostru bărbat de stat, discurs, ce-ar trebui de învățat pe dinafară de către toate generațiile ei care se perindează prin școlile noastre; numai când ar fi să renunțăm, tacit, la viitorul neamului nostru, ajungând de batjocura tuturor neamurilor străine; numai când pesimismul și scepticismul ar ajunge călăuza noastră politică, care chip de a gândi și fie ne-ar da drept la o ...nemurire ... literatură, numai atunci ... putem renunța la jumătate din sufletul și din trupul nostru.

Pe câtă vreme însă, între Prut și Nistru, ba și dincolo de Nistru, nu se gândește și nu se vorbește decât românește, nepăsarea devine criminală.”[5]

Publicistica lui State Dragomir este actuală nu numai prin perfecțiunea literară. Articolele sale sunt actuale în mare măsură și prin anumite idei enunțate cu o sută de ani în urmă, dar valabile și în zilele noastre. Mai sunt importante și prin modelele de stil și ținută artistică impecabilă. La fel este și rafinată țesătura verbală a jurnalistului A. Manoil. El știe să aleagă cuvântul, ce exprima adevărul, cum zicea M. Eminescu. Fraza lui Manoil este rezultatul unei munci de ani de zile. Vom găsi cuvinte care nu prea le folosesc colegii de breaslă. Gândurile lui sunt idei profunde, prinse într-un frumos dans al cuvintelor. El ocolește clișeele uzate. Sintaxa frazei lui scoate la iveală noi și nebănuite posibilități ale limbii românești. Spre a înțelege și a percepe frumusețea unei pagini, scrisă de domnul Manoil e necesar să mediteze adânc urcușurile și ascunzișurile savante, propagate cu insistență de autor. A face arta scrisului Tudor Arghezi spune e o muncă grea: „Cuvintele scapără ca pietrele sau sunt moi ca melcii. Ele te asaltează ca viespele sau te liniștesc ca răcoarea, te otrăvesc ca bureții sau te adapă cu rouă trandafirică... Nici un meșteșug nu este mai frumos și mai bogat, mai dureros și mai gingaș ca meșteșugul blestemat și fericit al cuvintelor”.[6]

Referințe:

1. Arghezi T. „Scrieri”, Editura pentru literatură, București, 1968, p. 208
2. Citat după: Aleacrinschii B. „Despre talent și aptitudini” Editura „Cartea Moldovenească”, Chișinău, 1973, p. 77
3. Ciurunga A. „Lacrimi pentru Basarabia”, Editura Cucuteni, 1995, p. 101
4. Citat după: Tecuci A. „Zbucium de creație și cercetare”, Cahul, 2011, p. 42
5. Manoil A. „State Dragomir – dramaturgie și publicistică”, Editura „Labirint”, Chișinău, 2014, p. 370
6. Arghezi T. „Tablete de cronicar” Editura de stat pentru literatură și artă, București, 1960, p. 15